زنجیرەی
١٧

پەیامی ئیسلامی قیبلە

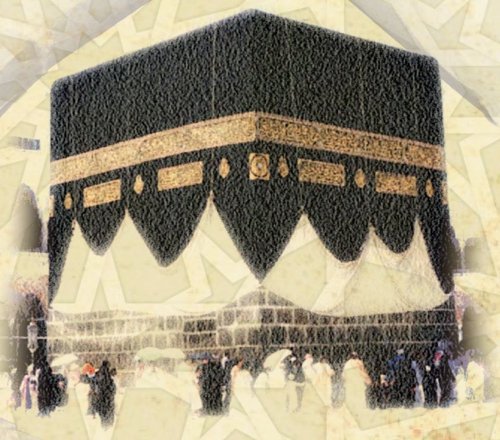

د.عومەر عەلی

٢٠١٨

پەیامی ئیسلامی
قیبلە

د. عومەر عەلی

٢٠١٨

پەیامی قیبلە
رۆشنبیریی گشتی و ئیسلامی . زانست و ئیمان

ناوی کتێب: پەیامی ئیسلامی قیبلە
نوسەر: عومەر عەلی
دیزاینی ناوەوەو بەرگ: توانا ئەحمەد
چاپخانە:
تیراژ:
نرخ:

ژمارە (   )ی ساڵی (   )ی
لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکانی پێدراوە

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی:

ئەم پەرتوکە پێکهاتووە لە کۆمەڵێك وتاری هەمەجۆر کە بۆ گۆڤارو پێگەو بڵاوکراوەو چالاکی جۆربەجۆر نوسراوە، لێرەدا کۆکراوەتەوە لە دوو توێی ئەم پەرتوکەدا بە ئومێدی سودی زیاترو خزمەت بە بواری ئیسلامی و ڕۆشنبیری.

د عومەر عەلی

ئەوەی پێویستە بوترێت.
لە ڕوانگەی قورئانەوە

تەنها پـەروەردەی کەسـێك سـاڵانێکی تولانـی دەوێـت گـەر بـە دروسـتیش و لـە لـە دۆخێکـی ئارامیشـدا بێـت دەیـان سـاڵی دەوێـت تـا ببێتـە کەسـێکی پسـپۆڕ لـە بوارێکـدا، خـۆ ئەگـەر گەورەتـری بکەیـن و لـە چوارچێـوەی خێزانێکـدا سـەیری بکەیـن پێداویسـتی و ڕێگاکانیـان چەنـدی شـێوازی جۆربەجـۆری دەوێـت، تـا گەورەتربێـت تەنهـا بـە بیرکردنەوەیەکـی خێـراش دەرك بـەوە دەکەیـن چەنـد هەوڵـەکان دەبێـت فراوانـتر بێـت.
گـەر خانویەکـی سادەش بـۆ ماوەیەکـی کەمـی دیاریکراویش بێت پێویسـتی بـە چەندیـن کەرەسـتەو کەسـی کارامـە دەبێت بـۆ دروسـتکردنی، خـۆ ئەگـەر گەورەتربێـت و ماوەکەشـی درێژتربێـت بێگومـان کەرەسـتەی زیاتـرو کەسـی کارامـەی بـە تواناتـری دەوێـت، خـۆ ئەگـەر باڵەخانەبێـت دەبێـت ئەوسـا کۆمپانیـای زەبـەلاح کاری تێـدا بـکات، خـۆ ئەگـەر دروسـتکردنی وڵاتێـك بێـت ئـەوا پێویسـتی بـە کەرەسـتەو کەسـانی زۆر پسـپۆڕو کارامەتـری دەوێـت بـۆ بونیادنـان و پاراسـتنی کیانەکەشـیان، خـۆ ئەگـەر بـۆ بونیـادو دروسـتکردنی تـەواوی جیهـان بێـت لـە جێگەیەکـی تەندروسـت و دۆخێکـی دروسـتدا ئەوسـا دەگەیـن بـەو ئەنجامـەی لـە توانـای مـرۆڤ بـەدەرە، چـوون کـە سـەیرو لێکۆڵینـەوە لـە دەسـتوور پلانـە دونیایـەکان دەکەیـن و دەبینیـن تـەواو پێچەوانـەی چارەسـەری کێشـە گشـتیەکانە جگـە لـە قورئـان نەبێـت کـە تەنهـا سـەرچاوەی دروسـتەو بـە بـێ جیـاوازی گشـت دۆخەکانـی لەبەرچـاو گرتـووە، گەورەیـی ئـەوەش بـۆ ئـەو زاتـە خـۆی دەگەڕێتـەوە کـە هەرخـۆی دروسـتکەری گشـت بەشـەریەتە.

گشت پێداویستە مرۆڤایەتیەکان و گشت یاسا دادگەرەکان پێویستە کۆمەڵێك ئامانج لەبەرچاو بگرن کە ئەو لەبەرچاوگرتنە ببێتە مایەی پاراستنی بەرژەوەندی گشتی و وەك هێڵی سەرەکی کاری لەسەر بکەن و دایمەزرێنن، کە سەیری ئامانجەکانی قورئان دەکەین وەك ئەوەی کە زاناکان دیاریان کردووە دەبینین ئەرکی قورسی مرۆڤایەتی قورئان سوکی کردووە، قورئان وەك تاکە کتێبی پارێزراوو کە ماوەتەوەو بووەتە کۆتا پەیامی ئیلاهی گشت بەرژەوەندیە مرۆیەکانی لەو کتێبەدا کۆکردووەتەوە، بە جیا لە کتێبە ئاسمانیەکانی تر کە وەك قورئان فراون نەبووە چوون بۆ سەردەمێك هاتووەو پارێزراو نەبووە لە دەستی مرۆڤەکان و دەستکاری کردنیان بۆ لەبەرژەوەندی چینێکی دیاریکراودا.

هەربۆیە تەنها لەم ٥ ئامانجەوە سەیری بکەین و دواتر ئەو دەقانەی کە دەچێتە چوارچێوەی ئەو خاڵانەوەو گشت ئالیەتەکانی دەگەین بەو ئامانجەی کە ئەم قورئانە تەنها کتێبێکی ڕۆحی نی یەو بۆ خوێندنەوەی مرۆڤەکان دانرابێت لە نێوان خۆیان و خوایاندا...

ئەوتا خاڵێکیان زیاتر لەو بوارەدا دەخولێتەوە کە ئەویش هەر لەو پەیوەندیەدا قەتیس نەکراوە، هەتا نوێژەکان بە کۆمەڵ و بە ڕابەرایەتی کردنی کەسێکی تر خێری زیاترە، وە باقی عیبادەتەکانی تریش.

دواتر پاراستنی مرۆڤ دێت، داواتر پاراستنی ژێری مرۆڤەکە، دواتر پاراستنی وەچەو منداڵەکان دواترو کۆتایی پاراستنی سەروەت و سامان و ماڵی مرۆڤەکان...

تەنها بە دیقەتدان لەسەر ناوەکان بەبێ هیچ شیکردنەوەیەکیش ئەو پرسیارە جدیە خۆی قوت دەکاتەوە ئەم ئامانجانە چۆن دەبێت بپارێزرێت ئەگەر ئالیەتی نەبێت وە کە ئالیەتی هەبوو ئەو ئالیەتە چ

ناوێکـی لـێ دەنرێـت؟ ئـەوەش وەڵامەکەیەتـی کـە قورئـان ناکرێـت دەخاڵەتـی لـە چۆنیەتـی بەڕێوەبردنـی مرۆڤەکانـدا نەبێـت، ئەوەتـا دووکـەس کـە دەکەونـە کێشـەوە کەسـێکیان قبوڵـە دادوەریـان بێـت بەرژەوەنـدی لەگـەڵ کەسـیاندا نەبێـت و بـێ لایـەن بێـت، کـێ هەیـە لـە اللـە بـێ نیازتـرو دادگەرتـر بێـت کـە خـۆی مرۆڤـەکان دروسـتکردووەو خـۆی زانایـە بـە گشـت ئاکاروکـردارەکان تـا خـۆی ببورێنێـت لـەوەی مرۆڤـەکان هـەروا وێـڵ بـکات و بیداتـە دەسـتی بەرژەوەنـد خوازەکانـی دونیـا، ئەوەتـا جگـە لـە سـزای دونیایـی خـوای گـەورە سـزای قیامەتیشـی دانـاوە بـۆ مرۆڤـەکان لەسـەرەنجامی تاوانەکانـدا، بـۆ ئـەوەی مرۆڤـەکان لـە ناخـەوە ڕابهێنێـت لەسـەر ئـەوەی کـە هیـچ تاوانێـك لای ون نابێـت و مرۆڤـەکان هـەوڵ بـدەن بـەری ڕەنجـی خۆیـان بخـۆن نـەك بەرانبـەر بـە خیانـەت...

گشـت ئـەو ئامانجانـە کـە ورد دەبینـەوە لێـی دەبینیـن پەیوەندیشـیان پێکـەوە هەیـەو لەیـەك جیانابنـەوە، گـەر تەنهـا پاراسـتنی دینەکـە بـە نموونـە وەرگریـن دەبێـت لـەو کردارانـەی کـە دانـراوە بـۆ ئـەو پاراسـتنی پەیوەنـدی توندوتۆڵـی لەگـەڵ خاڵەکانـی تریشـدا هەیـە، تـۆ ئەوەتـا کار لەسـەر پاراسـتنی دینەکـە دەکەیـت لـە عیبادەتـدا سـودی بـۆ جەسـتەش هەیـە، وە باقـی پاراسـتنەکانی تریـش هیچـی خاڵـی نـی یـە لـە عیبـادەت، عیبـادەت تەنهـا لـە مزگـەوت و سـەربەرماڵ و جێگـە پیـرۆزە دیـاری کراوەکانـدا نـی یـە، هـەر کردارێـك لەبـەر خـوای گـەورەو لـە چوارچێـوەی قورئانـدا کـە دەکرێـت هەمـووی هـەر عیبادەتـە، هەربۆیـە سـەرنجدان و وردبوونـەوە زیاتـر ڕاسـتیەکان ڕوونـتر دەکاتـەوەو بەوەنـدە وازی لـێ دەهێنیـن و دەچینـە نـاو خاڵەکانـەوە.

ئیسلام و ئامانجەکانی

١-پاراستنی دین.

کاتێك کە مرۆڤەکان زانیاریان نەبوو لەسەر بەرنامەی ئیسلام تەنها بە ڕۆتینێکی عیبادەت وا دەزانن ئەرکی خۆیان بەرانبەر ئیسلام بەجێ گەیاندووە، هەشە سەرسام بە بەرنامە حیزبی و جیهانی و دونیایەکانی سەردەم بە کەم سەیری ئیسلام دەکات و بە بێ کەڵکی دەزانێت بۆ پەیڕەوی کردن، لە کاتێکدا کە سەیری قورئانی بەرزو ڕاست دەکەین دەبینین گشت ئەو بەها بەرزو پێویستانەی کە پێداویستی ژیان و مرۆڤایەتین لە قورئاندا وەك دەق تۆمارکراون، سەردەمانێك تەنها زاناکان پەییان بەو ڕاستیە بردووە، دواتر زاناکان کە هەوڵی خۆیان خستووەتە گەڕو هەوڵەکانیان هاتووەتە بەرهەم هۆکارێکی گەورەو ئاسان بوون بۆ تێگەشتنی دوای خۆیان لە دەقە قورئانیەکان بە باشی، گەرچی لە کۆمەڵگەی کوردەواریداو لەم سەردەمەی ئێستەدا خوێندنەوەی خراپی بۆ دەکرێت و دەستێك لە پشت ئەو خوێندنانەوەدا هەیە، چوون زانایانی پێشین هەرچی هەوڵیان دابێت و تەدوین کرابێت دەکرێت تێدا کۆمەڵێك لەو هەوڵانە زیاتر بۆ سەردەمی خۆیان بوو بێت و بۆ ئێستە لەبواری کرداریدا جێگەی سود نەبێت زیاتر وەك تێگەشتن و زانیاری لەبواری مێژووی پێشیندا ئەو دەقانە کەڵکی لێ وەرگیرێت، بەڵام بە گشتی هەوڵی زانایان چوون مەشروعیەتی شەرعی لەسەر هەوڵەکانیان هەیەو بە پێکان و نەپێکانیان خێریان دەست کەوتووە بەڵام بە پەیڕەوکردنی ئێمە لەو هەوڵانەی کە نەیان پێکاوە خەیرمان دەست ناکەوێت بەڵام ناکرێت ئێمە هەوڵی ئەو زانایانە لەبەرچاو نەگرین و بیکەین بە هۆکاری

ناشرینـی دینەکـەش، چـوون هەرچـی زانـای ئێسـتەش هەیـە دەکرێـت هـەوڵ و ئیجتهادەکانیـان بـە گشـتیش بـۆ ئێسـتە بەسـوود بێـت ناکرێـت بـۆ داهاتـوو وەچەکانـی داهاتـووی ئێمـەش ئـەو ئیجتهادانـە هەمـووی هـەروەك خـۆی بمێنێتـەوە.
هەتـا سەرباسـی ئـەم ووتـارەو ئەوانـەی تـر کـە بـە دوایـدا دێـت کـە خۆیـان لـە ٥ ووتـاردا دەبیننـەوە، سـەردەمانێك زانـا هەبـووە دژی پۆلێنکردنـی ئـەم باسـە بـووەو خـراپ لێکدراوەتـەوە کـە چـۆن دەبێـت قورئـان بـەم شـێوەیە سـەیربکرێت، ئەوانـەش لـە ئیـمان بـەرزی خۆیانـدا بـووە کـە جێگـەی مشـتومڕنی یـە، ئـەم باسـانەو مـرۆڤ دەبێـت تەسـلیمی فەرمانەکانـی خـوای گـەورە بێـت بەبـێ ئـەوەی لـەم هۆکارانـە بکۆڵێتـەوە، بـەڵام زانـای تریـش هـەن بەڵگەیـان پێیـە لـەوەی ئـەم هەوڵانـەو دیارکردنـی ئـەم ئامانجانـەی کە ئیسـلام لـە پێناویـدا هاتـووە هـۆکاری لاوازی ئیـمان نـی یە بەڵکو بـۆ تێگەشـتنی زیاترو قوڵـترو بەهێـزی دڵـە، ئەوەتـا ئیبراهیـم سـەلامی خـوای گـەورەی لـێ بێـت داوا دەکات لـە خـوای گـەورە کـە چـۆن مـردوو زینـدوو دەکاتـەوە، لـە کاتێکـدا یەکێکـە لـە پێغەمبەرانـی ئولـول عـەزم کـە بـەو ٥ پێغەمبـەرە دەژمێردرێـت زۆر ئەزیەتیـان لـە پێنـاوی خـوای گـەورەدا چەشـتووە، ئایـا دەکرێـت داواکردنـی چۆنیەتـی زینـدوو بوونـەوە ئـەم پێغەمبـەرە ئەزیـزە بـاوەڕی پێـی نەبێـت؟ بێگومـان ناگونجێـت بەڵکـو بـۆ زیاتـر دڵ پتەوییـە، هـەروەك چـۆن ئەمـە بەڵگەیەکـە بـۆ ئـەم زانسـتەو زۆر دەرەنجامـی لێکۆڵینـەوەی تریـش لەسـەر قورئـان. دەقـی داواکـەی ئیبراهیـم سـەلامی خـوای لـێ بێـت لـە قورئانـدا تۆمارکـراوەو ئیبراهـم زانسـتی یەقینـی بـەوە هەبـووە بـەڵام ویسـتوویەتی بـە چـاوی یەقینیـش ببینێـت وەك قورئـان بـەم شـێوەیە باسـی دەکات:
﴿وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ رَبِّ أَرِنِي كَيۡفَ تُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰۖ قَالَ أَوَ لَمۡ تُؤۡمِنۖ قَالَ بَلَىٰ

وَلَٰكِن لِّيَطۡمَئِنَّ قَلۡبِيۖ قَالَ فَخُذۡ أَرۡبَعَةٗ مِّنَ ٱلطَّيۡرِ فَصُرۡهُنَّ إِلَيۡكَ ثُمَّ ٱجۡعَلۡ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٖ مِّنۡهُنَّ جُزۡءٗا ثُمَّ ٱدۡعُهُنَّ يَأۡتِينَكَ سَعۡيٗاۚ وَٱعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ﴾ (البقرة ٢٦٠)

ئیبراهیم (کە باوکە گەورەی هەموو پێغەمبەرانە) ووتی: خودایە پێم نیشان بدە کە چۆن مردوو زیندوو دەکەیتەوە؟! خودایش فەرمووی: مەگەر باوەڕت نیە؟! ووتی: بەڵێ باوەڕدارم، بەڵام حەزدەکەم دڵنیابم و بەچاوی خۆم زیندووکردنەوەکە ببینم.. خودایش پێی فەرموو: چوار باڵندە بهێنەو باڵییان بکەو ئینجا سەریان ببڕەو پارچە پارچەیان بکە.. ئەمەیە مانای {فصرهن الیك...} پاشان هەر پارچەیەکیان بخە سەر لوتکەی شاخێك، دوایی بانگیان بکە، بەچاوی خۆت دەیانبینیت کە چۆن بەپەلە، بە فڕین یاخود بە ڕۆیشتن دینەوە بۆ لات!.. جا چاك بزانە کە خودا فەرمان بە بوونی هەرشتێك بدات، کتوپڕ دێتە دی و دەخوڵقێت.. بێگومان خودا زۆر بەتواناو دانایەو کارەکانی پڕ حیکمەتە. (تەفسیری گوڵشەن)

مرۆڤ گەر بە سادەیش بیربکاتەوە لەو پێداویستیانەی کە پێویستی پێیەتی دەکرێت بە دوو بەشەوە، بەشێکیان مەعنەوین و بەشێکیان مادین، ئەڵبەت پەیوەندی زۆر پتەویش لە نێوان هەردوو بەشەکەدا هەیەو هەروەك پەیوەندی ڕۆح و جەستە.

ڕۆح گەرچی وەزنێکی نی یە زانستێکە نهێنیەکەی لای خوای گەورەیە هەروەها کۆمەڵێك بیروباوەڕیش تریش وەك ڕۆحەکە ڕاستن و بوونیان هەیەو زانیاریەکەشی بۆمان ئاشکراکراوە، هەروەك چۆن جەستە بە یارمەتی ڕۆح هەڵدەستێت بەکردنی کارەکان هەروەها دەبێت بیروباوەڕیش هەڵسوڕێنەری جەستەبێت لە دروستی کارەکاندا، چوون گەر بیروباوەڕ

نەبـوو جەسـتە بـە هیلاکـدا دەچێـت و ڕۆحیـش بەهـۆی جۆریەتـی هەڵـەی پێچەوانـەوە ئـازاری پـێ دەگات، کەوابێـت گرنگـی بیروبـاوەڕو دینـی ڕاسـت لێـرەدا دەردەکەوێـت کـە سـەرگەورەیە لەنـاو ئـەم مرۆڤـەدا، گـەر دینـی بـە چاکـی و پاکـی تێـدا بـوو، ئـەوا ڕۆحەکـەی لـە دونیـاو قیامەتـدا شـاد دەبێـت و جەستەشـی بـەو کردارانـە هـەڵ دەسـتێت کـە ڕەزامەنـدی خاوەنـی دینەکەیە.

خودی دین خۆی نیعمەتێکە لە دوو حاڵەتدا بەجوانی دەردەکەوێت:

یەکەم: لە کەسێکی دینداردا کە بە ڕاستی ئیمان لە دڵیدا چەسپیووە.

دووهەم: لە کەسێکی بێ دیندا کە زۆر دوورە لە دینەوە.

کاتێـك دیـن بـە گشـت چەمکەکانیـەوە بـە جوانـی لـە دڵـدا جێگیربـوو قەناعەتێکـی پتـەوی وا بـۆ خاوەنەکـەی دروسـت دەکات لـە گشـت نیعمەتەکانـی دونیـا سوپاسـگوزار بێـت لەسـەری و لـە ئـازارو ناڕەحەتیەکانـی دونیـاش ئارامگربێـت لەسـەری، چـوون هەردووکـی تاقیکردنەوەیەکـی خواییـەو کاتیـەو کۆتایـی پـێ دێـت.

نیعمەتـی دیـن ئەوەنـدە گەورەیـە بـە سـەرەوەتی دونیایـی بـەراورد ناکرێـت، هـەروەك چـۆن بەبـێ ڕۆح هیـچ بەهایەکـی نامێنێـت و دەبێـت پەلـە بکرێـت لـە شـاردنەوەیدا ئـاواش مـرۆڤ بەبـێ دیـن دەبێـت بـە بوونەوەرێکـی زۆر سـەیر لـە قورئانـدا وەسـفی ئـەو کەسـانەش لـە خـوار ئاژەڵـەوە کـراوە، وەك بـەم شـێوەیە هاتـووە:

(وَلَقَدۡ ذَرَأۡنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِۖ لَهُمۡ قُلُوبٞ لَّا يَفۡقَهُونَ بِهَا وَلَهُمۡ أَعۡيُنٞ لَّا يُبۡصِرُونَ بِهَا وَلَهُمۡ ءَاذَانٞ لَّا يَسۡمَعُونَ بِهَآۚ أُوْلَٰٓئِكَ كَٱلۡأَنۡعَٰمِ بَلۡ هُمۡ أَضَلُّۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡغَٰفِلُونَ) (الاعـراف ١٧٩)

بەڕاسـتی ئێمـە زۆرێـك لـە جنۆکـەو ئادەمیزادەکانمـان بەهـۆی بـێ باوەڕیـی و خراپەکاریـی خۆیانەوەبـۆ ئاگـری دۆزەخ هێناوەتـە دی، خـۆ ئەوانـە بیـرو

هۆشـیان هەیـە، بـەڵام وورد نابنـەوەو بـەكاری ناهێنـن تـا ڕێـگای ڕاسـتی ئاییـنیـان بـۆ دەربكەوێـت و چـاك و خراپیـان لا ئاشـكرا ببێـت.. هەروەهـا چاویان هەیە، بەڵام سـەرنج نـادەن تـا ڕێـگای ڕاسـتی پـێ ببینن، گوێیشـیان هەیە، بەڵام زەیـن نادەنـە قسـەی بـاش و نابیسـتن تـا تێـی بگـەن. ئەوانـە لـە نەفامـی و تێنەگەیشـتندا وەكـو مـاڵات وان، بەڵكـو لـە ماڵاتیـش گومڕاتـرن، چونكـە مـاڵات بـە پێـی ئـەو زانییـن و فیترەتـەی كـە خـودا پێـی داوە ژیانـی خـۆی دەباتـە سـەر، بەڕاسـتی ئەوانـە بەهـۆی خراپـی كـردەوەی خۆیانـەوە، ئاگایـان لـە خۆیـان نیـەو، غافڵـن لـەو سـزا سـەختەی كـە لـە ڕۆژی دواییـدا چاوەڕوانیـان دەكات. جنۆكـە جـۆرە درووسـتكراوێكی خـودان، خاوەنـی ژیریـی و هۆشـن، شـێوازیان جیایـە لـە شـێوازی ئادەمیـزاد، وە لـە ئێمـە بـزرن و نایانبینیـن.. ئەوانیـش ئیمانـدارو بـێ باوەڕیـان هەیە.(تەفسـیری گوڵشـەن)

ڕێگـرە نەفسـی و دونیایـەكان زۆرن لـە وەرنەگرتنـی دیـن و ڕەد كردنـەوەی بـەڵام گەرچـی خاوەنەكـەی لـە نیعمەتێكـی ڕواڵەتیـدا دەركەوێـت بـەڵام هەرگیـز لـە ناخـەوە وا نـی یـە، زۆرن ئـەو كەسانەی كـە دواندوومانـن لەسـەر ئـەم پرسـەو وە مسـوڵمانیش بـوون دوای دواندنەكـە.

یەكێـك لەوانـە گەنجێكـی پۆڵەندنـی بـوو ئـەوكات لـە مزگەوتـی نـوور بـووم لـە شـاری بێرمینگهـام لـە بەریتانیـا، گەنجەكـە هـات بـۆ مزگـەوت و داوای كـرد باسـی ئیسـلامی بـۆ بكـەم، منیـش پێـم ووت پێـش ئـەوەی مـن باسـی ئیسـلامت بـۆ بكـەم تـۆ باسـی دینەكـەی خۆتـم بـۆ بكـە، ئەویـش ووتـی: ئـەوەی كـە لەسـەر دینەكـەی خـۆم دەیزانـم بـاوەڕم پێـی نـی یـە و جۆرێكـە لـە شـتی منداڵانـە، كـە باسـی ئیسـلامم بـۆ كـرد بـە خۆشـحاڵیەوە مسـوڵمان بـوو، ئێسـتە نزیكـی ٧ سـاڵ بەسـەر مسـوڵمانێكی ئـەو كەسـەدا تێپەڕیـووەو

ئـەو هـەر لـە بەریتانیـا دەژی و ئـاگادارم لەسـەر ئیسـلامەتیەکەی ماوەتـەوەو ئاسـوودەیە.
جارێکـی تـر لەگـەڵ ئافرەتێکـدا گفتوگۆیـی ئاینـی کەوتـە نێوانمـان کـە باسـی دینەکـەی خـۆی دەکـرد کوڕێکـی ئیسـپانی گوێـی لێدەگرتیـن و پێدەکەنـی و بـەرز دەبوویـەوە بـۆ ئاسـمان و دەیـدا بەڕانـی خۆیـدا! وتـم بـۆ پێدەکەنیـت ووتـی ئـەوەی ئـەم ئافرەتـە باسـی دەکات لەگـەڵ ژێریـدا ناگونجێـت لـە کاتێکـدا خاوەنـی دینێکـی تـر بـوو جگـە لـە ئیسـلام و هیـچ تێبینـی لەسـەر قسـەکانی مـن نەبـوو.
دونیـای بـێ دینـی دونیایەکـی ئاڵـۆزەو هەڵگرەکـەی لـە دونیـادا دەکات بـە قـوڕاو لـە قیامەتیـدا دەیـکات بـە ئاگـردا، هەربۆیـە یەکـەم ئامانـج زانـاکان لـە قورئانـدا هەڵیـان هێنجـراوە خـودی دینـە، چـوون هەبوونـی دیـن و بیروبـاوەڕ دامـەزران لەسـەری دەبێتـە هەڵگـری گشـت پایەکانـی تـر، هەربۆیـە نەبوونـی دیـن و ڕەدکردنـەوەی سـزای سـەختی بـۆ دانـراوەو جێگـەی مەترسـیە لـە کۆمەڵگـەدا.
زۆرن ئـەو زانایانـەی گرنگیـان بـەم زانسـتە داوە لەوانـە: الجوینـي والغـزالي والعـز بـن عبـد السـلام والقـرافي وشـيخ الإسـلام ابـن تيميـة والشـاطبي.
مەبەسـت لـە پاراسـتنی دیـن چـی یـە الديـن : هـو مجمـوع العقائـد والعبـادات والأحـكام التـي شرعهـا اللـه سـبحانه وتعـالى لتنظيـم علاقـة النـاس بربهـم وعلاقـات بعضهـم ببعـض.
بریتیـە لـە کۆمەڵـە بـاوەڕو پەرستشـێك بنەماگەلیـك کـە خـوای گـەورە ڕەوایەتـی پێـداوە بـۆ ڕێکخسـتی پەیوەندیـە مرۆیـەکان و پەیوەنـدی مرۆڤـەکان بـە خـوای گـەورەوە. جا کەسـێك پشـت لـەو بنەمایانـە بـکات ئـەوە دەگەیەنێت کـە پەیوەندیەکانـی بـە دروسـتی نامێنێتـەوە چ لەگـەڵ خەڵکـدا چ لەگـەڵ

خـوای گـەورەدا.

حيــث قصــد الشــارع بتلــك الأحــكام إقامــة الديــن وتثبيتــه في النفــوس.. وذلـك باتبـاع أحـكام شرعهـا.. واجتنـاب أفعـال أو أقـوال نهعنهـا... حفاظـا عـلى الديـن.

مەبەســت لــەم بنەمايانــە جێگیرکردنــی دیــن و چەســپاندنیەتی لــە ناخــی کەسـەکانداو وە شـوێنکەوتنی و خۆپاراسـتن لـە گوتـەو کـردارەکان ئەوانـەی کـە لـە شـەرعدا جێگیـر بـووە، هەمـوو ئەمانـە لـە پێنـاوی پاراسـتنی دینـدا.

قــال أبــو حامــد الغــزالي " : إن مقصــود الــشرع مــن الخلــق خمســة : وهــوأن يحفــظ عليهــم دينهــم ونفســهم وعقلهــم ونســلهم ومالهــم.. فكل ما يتضمن حفظ هذه الأصولال خمسة فهو مصلحة..

وكل مايفوت هذه الأصول فهو مفسدة ودفعها مصلحة.[1].

ئەبـو حامـدی غەزالـی ڕوونـی دەکاتـەوەو دەڵێ مەبەسـتی شـەرع لە پاراسـتنی ئـەم ٥ شـتە ئەوەیـە کـە دیـن و جەسـتەو ژیـروی و منـداڵ و ماڵیـان پارێـزراو بێـت، هەرشـتێك ببێتـە مایـەی پاراسـتنی ئـەو پێنـج شـتە ئـەوە بەرژەوەندیـەو دەبێـت پارێـزگاری لـێ بکرێـت و وە بـە پێچەوانەشـەوە ئـەوە لـە بەرژەوەندیـدا نـی یـەو دەبێـت دژی بوەسترێتەوە.

للإمـام الغـزالي :أن كافـة الشرائـع والملـل قـد أطبقـت عـلى حفـظ الضروريـات ا لخمس

ئیمامـی غەزالیـش دڵنیامـان دەکاتـەوە لـەوەی کـە نـەك تەنهـا ئاینـی ئیسـلام بەڵکـو ئاینـە ئاسـمانیەکانی پێشـووتریش بـۆ پاراسـتنی ئـەو ٥ مەبەسـتە گرنگـە هاتـوون.

قورئانـی ڕاسـت و پیرۆزیـش لـە ئایەتێکـدا بـە ڕوونـی گرنگـی دینـمان دەخاتـە

1 http://www.123arab.com/vb/showthread.php?t=55623

پێش چاو، کە هەرکەس جگە لە ئیسلام هەرچی تر هەڵبژێرێت وەرگیراو نی یە لای خوای گەورەو ئەنجامی خراپی دەبێت، وەك دەفەرموێت:
(وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِيالْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ) آل عمران الاية ٨٥
ولأجل الحفاظ على الدين شرع الجهاد للدفاع عن عقيدة التوحيد (وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىلَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنِ انْتَهَوْا فَلَاعُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ)١٩٣ البقرة
وقاتلوهم حتى لاتكون فتنة لە کوشتنیان کۆڵمەدەن هەتا ئاژاوەو فیتنە لەناو دەچێ و، هێزو توانایشیان نامێنێ عەزیەت و ئازاریشتان بدەن و، بۆخۆیان سەرشۆڕو ریسوا دەبن ئایین و دین و بەرنامەی ژیان ، هەر بەرنامەو دینی خوا دەبێ و، زاڵیش دەبێ بەسەر گشت بەرنامەکانی تردا فإن انتهوا فلا عدوان إلا على الظالمين ئینجا ئەگەر ئەوان دەسبەردار بوون و کۆتاییان بەشیرك هێناو، کوڵیان بەدوژمنایەتی و کاری نامەردانەیان دا، ئیتر هیچ دوژمنایەتییەك بەرامبەریان نییە، مەگەر لەسەر ئەوانەیان ستەمەکارو شەڕفرۆشبن، هەرکاتێکیش ئەمانە دەستیان لەناهەقیی وبێ باوەڕی هەڵگرت، ئیتر لەگەڵ ئەوانیشدا جەنگ ناکرێ.
هەر لەبەر پاراستنی دینە جیهادیش شەرعیەتی پێدراوە لە قورئانداو کە ڕێگە نەدرێت بیروباوەڕی چەوت ناخی مرۆڤەکان بخوات، چوون پاککردنەوەی ناخی مرۆڤەکان لە هاوەڵ پەیداکردن بۆ خوای گەورەو بێ دینی جێگەی ئەوەیە جەنگی لە پێناودا بکرێت.
خوای گەورە دەفەرموێ (وَمَاخَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِ * مَا أُرِيدُ مِنْهُم مِنرِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ) سورةَالذاريات/ الآيتين ٥٦و٥٧

واتە جنۆکەو ئینسانم بۆ هیچ شتێکی تر دروست نەکردووە تەنها بۆ عیبادەت نەبێت، وە هیچیشم لێ ناوێن نە ڕزق و ڕۆژی نە خۆراك.

خوای گەورە کە ئینسانی دروست کردووە هەرخۆی لە هەموو کەس زاناترە بەو پێداویستیانەی کە هەیانە وە یەکێك لەو گرنگیانەو پێداویستیانەی کە ئینسانی مسوڵمان پێیەتی و بەبێ ئەوە ژیانی ئاستەمە دینە، هەربۆیە ئاینی پاکی ئیسلام ئەو ئامانجانەی لە پێناویدا هاتووە یەکێکیان دینە واتە بۆ پاراستنی دینە، فەراغێکە نەفسیەتی ئینسانەکان دەیخوازێت و داوای دەکات کە شتێك بپەرستێت یادی بکات ئەو فەراغە دەرونیە پڕ بکاتەوە، وە باشترین شتێکیش بۆ پڕکردنەوەی ئەو فەراغە پەرستن و یاد کردنەوەی خوای گەورەیە، وەگەر لەوە لاماندواو ویستمان پێشکەوتنی تێدا ئەنجام بدەین بێ گومان دوا دەکەوین و پێش ناکەوین بۆ نمونە ئەو کەسانەی کە خوای گەورە ناپەرستن و بۆ پەرستنی شتی تر ڕۆشتوون کوا چیان کردووە وازیان لە خوای گەورە هێناوە کەچی شتانێك دەپەرستن منداڵەکانی ئێمە گەمەیان پێ دێت.

سروشتی ڕۆحی مرۆڤەکان داوای پەرستن دەکات هەروەك چۆن سروشتی جەستە داوای خۆراك دەکات، لە شەرعدا هەردوو پێداویستیەکە دەستنیشانکراوەو ئاگادارکراوین لەوەی چ زیانی هەیەو توخنی نەکەوین، خۆراکە جەستەییەکان حەرامکراوەکان پۆلێنکراوە بۆمان و هەتا ئەوەشی بۆنی زیانی لێ دەکرێت دەبێت لێوەی دووربین و بەکاریان نەهێنێت، خۆراکە ڕۆحیەکانیش پێش خۆراکە جەستەییەکان مەشروعیەتی لە قورئاندا هاتووە، چوون دین دەبێت ئەو باوەڕی خۆی لە خۆراکە حەرامەکان بگێڕێتەوە، هەربۆیە کاتێك دینەکەی سالم بوو جەستەکەش

سـالم دەبێـت و بـەم شـێوەیە ژیانـی مرۆڤـەکان لەسـەر سـکەو ڕێـڕەوی بەهەشـتی هەنـگاو دەنێـت و بـە پێچەوانـەوە مرۆڤـەکان لـە زەلـکاوی بـێ بـاوەڕی و دونیـا تـاڵاوی ڕۆحـی دەچێـژن و لـە قیامەتیشـدا تـاڵاوی جەسـتەیی.
سـەیری قورئانـی پیـرۆز بکەیـن پڕیەتـی لـە بەئاگابوونەوەمـان لـە بێ دینـی و موڵحیـدی کـە چەندیـن نـاوی جۆربەجۆریـان هەبـووەو هەیـەو قورئـان جەختـی لەسـەر دەکاتـەوە بـۆ ئـەوەی ئێمـە لێـی بێئـاگا نەبیـن.
مەدرەسـەیەکی فەلسـەفی تایبەتـی بـەو شـێوە نـی یـە کـە فکـری ئیلحـادی هەمـووی پێکـەوە کـۆ بکاتـەوە، بـەڵام ئاشـکرایە ئـەم هـزرە پێـش ئیسـلامیش هەبـووە وەك بـە دەهریـەکان نـاسراون کـە دەڵێـن ئـەم جیهانـە سـەرەتاو کۆتـای نـی یـە قورئانـی ڕاسـتیش ئـەم باسـەمان بـۆ دەکات و دەفەرموێـت {وقالـوا مـا هـي الا حیاتنـا الدنیـا نمـوت ونحیـا ومـا یهلکنـا الا الدهـر ومـا لهـم بذلـك مـن علـم ان هـم الا یظنون}الجاثیـة ٢٤
واتـە: بێبـاوەڕەکان دەیانـووت ئـەم دونیـا چـی یـە دەژیـن و دەمریـن سروشـت و ڕۆژگارە دەمـان ژێنێـت و لەناومـان دەبـات، بـەڵام لـە ڕاسـتیدا ئـەوان ئـەوەی ئـەوان دەیڵێـن لـە ڕێگـەی زانسـتەوە نـی یـە تەنهـا گومانـە.
جەمالەدینـی ئەفغانیـش کتێبێکـی هەیـە بەنـاوی بەرپـەرچ دانـەوەی دەهریـەکان، الـرد علـی الدهرییـن، وە بەکارهێنانـی ئیلحادیش بـۆ ئەوەیـە کـە باوەڕیـان بـە دیـن نـی یـە، ئیـتر دەکرێـت دەسـتەواژەی جیـا جیـا بەدەرکـەون وەك لێـرەدا دەهـری دەرکـەوت گرنـگ ئەوەیـە گەرچـی ناوەکانیـش جیابـن، بـەڵام هەمـووی لـە ژێـر ئیلحـاددا یـەك دەگـرن، بـەڵام هەتـا نـاوی ئیلحـاد خۆشـی لـە قورئانـدا هاتـووە وەك لـەم ئایەتانـەدا دەبینرێـت:
{ولله الأسـماء الحسـنی فادعـوه بهـا وذروا الذیـن یلحـدون في اسـمائه سـیجزون مـا کانـوا یعملـون} سـورة الأعـراف١٨٠

واتـە: هـەر بـۆ خوایـە هەمـوو نـاوە جـوان و پیـرۆزەکان، جـا (ئـەی ئیمانـداران) بـەو ناوانـە دۆعـا و نـزا بکـەن و هانـاو هـاوار بـۆ ئـەو زاتـە بـەرن، وازبهێنـن لەوانـەی کـە لـە نـاوە پیرۆزەکانـی خـوادا لادان دەکـەن و (سـیفەت و ناوەکانـی خـوا بەکاردەهێنـن بـۆ غەیـری خـوا)، لـە ئاینـدەدا پاداشـتی ئـەو کارو کردەوانەیـان وەردەگـرن کـە ئەنجامیـان دەدا.

لێـرەدا بـە ئاشـکرا خـوای گـەورە ناوەکانـی خـۆی بـە بیـر مسـوڵمانان دەخاتـەوەو فەرمـان دەکات کـە بـەو ناوانـە دوعـا بکـەن و واز لەوانـە بهێنـن کـە کـە باوەڕیـان پێـی نـی یـەو گرنگـی پـێ نـادەن بـە نـا ئـاگا لەڕاسـتی خـوای گـەورە ناویـان دەبـات.

{ولقـد نعلـم انهـم يقولـون انمـا يعلمـه بـشر لسـان الـذي يلحـدون اليـه اعجمي وهـذا لسـان عـربي مبـين} سـورة النحل١٠٣

واتـە: سـوێند بـە خـوا ئێمـە بەڕاسـتی دەزانیـن بـێ بـاوەڕان دەڵێـن: ئـەم قورئانـە تەنهـا کەسـێك فێـری دەکات، (بەمەرجێـك) زمانـی ئـەو کەسـەی ئـەوان دەڵێـن قورئـان فێـری محمـد دەکات، عەجەمیـەو عەرەبـی نیـەو ڕەوان نیـە، لەگـەڵ ئـەوەدا ئـەم قورئانـە بـە زمانـی عەرەبـی و پـاراوو ڕوون و ئاشـکرا داڕێـژراوە.

{ان الذيـن يلحـدون في اياتنـا لا يخفـون علينـا افمـن يلقـى في النـار خـير ام مـن يـاتي امنـا يـوم القيامـة اعملـوا مـا شـئتم انـه بمـا تعملـون بصـير} سـورة فصلـت ٤٠

واتـە: بەڕاسـتی ئەوانـەی کـە سەرسـەخت و بـێ بـڕوان و دژایەتـی ئایـەت و فەرمانەکانـی ئێمـە دەکـەن و لێـی لادەدەن. خۆیـان ناشـارنەوە لـە ئێمـە، باشـە، ئـەوەی فـڕێ بدرێتـە نـاو ئاگـری دۆزەخـەوە چاکـترە یـان ئـەو کەسـەی کـە بەدڵنیایـی و ئارامـی و هێمنیـەوە دێـت لـە ڕۆژی قیامەتـداو بـەرەو

بەهەشــت بەڕێــزەوە بــەڕێ دەکرێــت؟! ئــەی بــێ بــاوەڕان هەرچیتــان لــە دەســت دێـت بیکـەن، چونکـە لـە دەسـتی خـوا دەرناچـن، دڵنیـاش بـن خـوا بینایــە بــەو کردەوانــەی دەیکــەن.

دەبینـی لەهـەر سـێ ئـەو ئایەتانـەی کـە هێنامانـەوە ووشـەی ئیلحـاد بێبـاوەڕ هاتـووە، بـەڵام ئـەم بێبـاوەڕی و ئینـکاری کردنـە وەك لـە سـەرەوەش ئاماژەمـان پێـدان جۆریـان زۆرە. هەیـە بـۆ نمونـە بـاوەڕی هەیـە بەخـوای گـەورە بـەڵام ئینـکاری شـتی تـر دەکات کـە ئەویـش هـەر لـە ژێـر ئیلحـادی نایباتـە دەرەوە وەك قورئانـی پیـرۆز ئەمەشـمان بـۆ بـاس دەکات و دەفەرموێـت {ولـئن سـالتهم مـن خلـق السـماوات والأرض وسـخر الشـمس والقمـر ليقولـن اللـه فـانی یؤفكون}العنكبـوت ٦١

موئەریخێکـی ئیغریقـی بەنـاوی بلوتـارك وەڵامێکـی جوانـی دەداتـەوە وەك دەڵـێ(لقـد وجـدت في التاريـخ مـدن بـلا حصـون، و مـدن بـلا قصـور، و مـدن بـلا مـدارس، ولكـن لم توجـد أبـدا مـدن بـلا معابـد) واتـە لـە مێـژوودا شـارم بینـی بەبــێ خشــت و بــەرد ، شــارم بینــی بەبــێ باڵەخانــە، شــارم بینــی بەبـێ قوتابخانـە، بـەڵام هەرگیـز شـارم نـەدی بەبـێ پەرسـتگا، یانـی ئـەوە چ باوەڕێکـە ئـەوە ڕەد بکاتـەوە، لەکاتێکـدا ئـەو هەمـوو شـتە گرنگـە دونیایانـە زۆرجــار لــە شــاردا بوونــی نەبــووە بــەڵام پەرســتگا هەبــوون.

هەروەهــا لقــی تــری لــێ دەبێتــە ئــەم ئیلحادانــە وەك لا دینیــەکان کــە ئەسـڵەن دەڵێـن دیـن مرۆڤـەکان خۆیـان دروسـتیان کـردووە یانـی هـەر بوونـی نەبـووە خـۆی، وە لا أدري یـەکان کـە نازانـن هەیـە یـان نـا!، وە ڕەبانیـەکان کـە باوەڕیــان بــە خــوا هەیــە بــەڵام دینیــش بــە گرنــگ نازانــن.

بــەڵام ئــەم هــزرە کــە لــە ئێســتەدا هــەر ئــەو هــزرەی پێــش ئیســلام نــی یــە بەڵکـو لەنـاو مەسـیحیەکاندا زیاتـر ئەمـە دروسـت بـوو لـە دژی مەسـیحیەت

و بڕوایـان وایـە کـە دیـن مرۆڤـەکان کـۆت دەکات و ڕێگـری دەبێـت لـە داهێنـان جا گـەر بێـت و خۆتـی لـێ داماڵـی دەتوانیـت پێـش بکەویـت، کـە مشــتومڕێکی یەکجــار زۆری لەســەرە.

هەمـوو ئـەم هزرانـە هەڵقـوڵاوی ناوچـە مەسـیحیە نشـینەکانن بـەڵام لەگـەڵ فراوانیـان و هـۆی پشـتگیریان لەلایـەن زۆرێکـەوە ئیـتر خۆیـان لا زیاتـر گـەورە بـووەو بـە پێـوەری خۆیـان پێوایانـە بـۆ وڵاتانـی تریـش دانـاوەو ووتوویانـە دیـن هـەر دینـە، بـۆ ئـەوەی ئێـوەش وەك ئێمـە پێـش بکـەون دەبێـت وازی لێبهێنـن و خۆتانـی لـێ دابماڵـن، بـەڵام لـە ڕاسـتیدا دیـن هـەر دیـن نـی یـە چونکـە ئەحکامـی شـەرعەکانیان جیـاوازی هەیـە، هەربۆیـە کاتێـك لـە وڵاتانـی ئیسـلامی بـەدوای ئـەم جـۆرە هزرانـە کەوتـن بینیـان هـەم دینەکەشـیان لـە دەسـتداو وە هـەم پێشـیش نەکەوتـن بەڵکـو دواکەوتـن، ئـەو سـاتەی کـە دەسـتەکان بـە ئیسـلامەوە پابەنـد بـوون لـە قیمـەی پێشـکەوتندا بـوون و ئەوروپـاو ئەمەریـکا بەدەسـت پیاوانـی کەنیسـەوەو بەدەسـت شـەڕەوە دەیـان نالانـد لـە لەندەنـدا تـا ئەژنـۆ لـە قـوڕدا دەچەقـی لـە ئەندەلـوس کـە ئیسـپانیای ئێسـتەیە هەمـوو کۆڵانـەکان ڕوونـاك بـوون، کـە ئێسـتەش ئاسـەواری ئیسـلامی ئەوکاتـەی پێـوە دیـارە. لـە ڕێگـەی ڕۆژهەڵاتناسـەکانیانەوە دیسـان توانیـان گـورزی بەهێـز لـە وڵاتانـی ئیسـلامی بـدەن و داگیریـان بکـەن و بەسـەرخۆیاندا دابەشـیان بکـەن و وە سـود لـە زانسـتە ئاینیەکانیـش بـۆ خۆیـان وەربگـرن و بەرگـی تـری بەبـەردا بکـەن و بیکـەن بـە هـی خۆیـان، هەربۆیـە ئێسـتە کـە سـەرنج لـە هەندێـك یاسـاکانیان دەدەیـن لـە ڕاسـتیدا ئیسـلامین و پێـش هەمـوو کـەس ئیسـلام دایهێنـاوەو پیـادەی کـردووە، ئەوانیـش ئەکفـەرەو ئەلحەدەیـان کـردووە بـۆ خۆیـان، نمونـە ئـەو حەسـانەی کـە بـە منـداڵ دەدرێـت و مافـی منداڵـی لـە

ژێـردا دەپارێزرێـت ئاشـکرایە لەسـەردەمی ئیمامـی عومـەردا ڕەزای خـوای لـێ بێـت داهێـنرا لـە ئەنجامـی گریانـی منداڵێـکدا وە لـە بەشـەکانی داهاتـوودا دێنـە سـەر بەشـێکی تـری گرنگـی ئـەم دینـە کـە پاراسـتنی وەچەیـەو بـە درێـژی باسـی دەکەیـن، وەیـان سیسـتمی پۆسـت و گەیانـدن، لەسـەروی هەموویانـەوە پەرلەمـان و هەڵبـژاردن لـە ڕووی دیموکراسـی و ئـازادی خۆیانـی تێـدا دەردەبـڕن لـە ئیسـلامەوە هاتـووە، تەنهـا ناوەکـە گۆڕانـکاری بەسـەردا هاتـووە لەگـەڵ هەندێـك ئالیـەت و شـوێنی دانیشـتندا، کەچـی ئێسـتە لـە ئەوانـەوە بـۆ ئێمـە دێتـەوە هێشـتا ئێمـەش قبوڵـمان نـی یـە! ئەوەتـا زۆرێـك لـە وولاتانـی عەرەبـی و ئیسـلامی پەرلەمـان هـەر بقەیـە! مافـی ئافـرەت کـە کردوویانـە بـە موڵکـی خۆیـان ئاشـکرایەو هیـچ بەڵگـەی ناوێـت کـە تـا پێـش ئیسـلام ئافـرەت چـۆن دەچەوسـایەوەو زینـدە بەچاڵیـان دەکـردن، کـە ئیسـلام هـات چـۆن ئـەو کەلتـورەی گـۆڕی و خۆشـی بـۆ دەکردن کـە بـە عەقیقـە نـاسراوە لـە نـاو مسـوڵمانانـدا دایهێنـاو تـا ڕۆژی قیامـەت هـەر سـونەتە، هەرکـەس دوو کـچ بەچاکـی بەخێـو بـکات جێگـە بەهەشـتە پێکـرد، لـە هەمـوو کارو چالاکیـە دینیەکانیشـدا دەبینیـن ئافـرەت هاوکاربـووە لەگـەڵ پیاوانـداو هیچیـش عەیـب و عـار نەبـووە، لـە پەرستنەکانیشـدا لەگـەڵ پیاوانـدا نوێژیـان کـردووە، بـەڵام ئەمـڕۆ پێچەوانەکـەی دەبینینـەوە ئافـرەت لـە ڕۆژئـاوا ڕۆڵێکـی گرنگـی هەیـە لـە بـەرەو پێشـبردنی وولاتـداو لـە وولاتانـی ئیسـلامی دەسـتیان ناوەتـە بینەقاقەیـان بـە زینـدووی لـە ماڵـدا وەك کوژراویـان لێهاتـووە، پشـتگیری مـن ڕەهایـی نـی یـە بـۆ ئافـرەت وەك ئـەوەی لـە ڕۆژئـاوا هەیـەو زۆرێـك لـە بەرەڵایـی تێکـەڵ کـراوەو دژی ئـەو ئافرەتانـەش نیـم کـەوا حەیـای خۆیـان دەپاریـزن و چاودیـری مـاڵ دەکـەن، بـەڵام ئافـرەت گەرتواناکانیـان بخەنەگـەڕ کاری زۆریـان پـێ دەکریـت و

دەتوانــن لەگــەڵ پیاوانــدا چمکێکــی ژیــان بەرزبکەنــەوە، وەك ئاشکراشــە هەندێــك کار بــە ئافــرەت نەبێــت ناکرێــت لــە فیقهــی ئیسلامیشــدا گرنگــی ئافــرەت بەســەر پیــاودا دراوە لــەو ڕوانــەوە مەگــەر لەبــەر ناچــاری نەبوونــی ئافــرەت پیــاوان بــە مەرجــەوە قبــوڵ بــکات.

زۆرن لــە مێــژووی ئیســلامی کــۆن و نوێــدا بیــری تیژیــان خســتۆتە گــەڕو لــە ژێــر ڕۆشــنای دەقــە شــەرعیەکاندا ئیجتیهــادی خۆیــان کــردووە، بەبــێ مانــدوو نەبــوون و تــا ســەرەنجام کاریگەریەکــی یەکجاریــان لەکاتــی خۆیــان و دوای خۆشــیاندا دروســت کــردووە، نزیکترینیــان ئــەو مەدرەســە وەســەتیەی کــە زۆرێــك ئێســتە پشــتگیریەتی و لەســەری دەڕۆن، ئــەو کەســانەش لای مســوڵمانە فیکریــەکان بەتایبەتــی نــاسراون وەك: جەمالەدینــی ئاڤغانــی، محەمــەد عەبــدە، عەبدولڕەحــمان کەواکبــی، محەمــەد غەزالــی، عەبدولــڕەزاق ســنهوری، حەســەن بەنــا، ئەبــو ئەعــلای مــەودودی، ســەید قوطــب، غیلانــی دیمەشــقی، حەســەنی بــەسری. وە ئیمامــی عەلــی ڕەزای خــوای لــێ بێــت.

وە زۆرن ئــەو کەســانەی کــەوا داهێنانــی زۆریــان کــردووە لەســەرەنجامی هزرەکانیانــەوە دەرگایــەك بــوون بــۆ پیشــکەوتن و ووردەکاریەکانــی ئەمــڕۆ، هەندێــك لــەو مســوڵمانانەی کــەوا دەستپێشــخەربوون ئەمانــەن نــاو لەگــەڵ ئــەو مەجالــەی کــە کاریــان تێــدا کــردووە:

الاسم	مجــال الدراســة
جابر بن حيان	الكيمياء
الأسمائي	علم النبات, علم الحيوان, الزراعة الحيوانية
الخوارزمي	الجبر, الرياضيات, علم الفلك, جغرافيا
الجاهز	عالم الحيوان, تأليف المعاجم, قواعد اللغة العربية
الكندي	الفلسفة, الفيزياء, علم البصريات, الطب, الرياضيات, علم المعادن
عباس بن فرناس	تقنية الطيران, جهاز حركة الشمس
ابن سينا	الطب, الفلسفة, الرياضيات, علم الفلك
ابن النفيس	الطب, الفلسفة, الفقه, الحديث
ابوالصلت	الهندسة, الأدب, الموسيقى
الرازي	الطب, طب العيون, علم الفلك, الكيمياء
عبد القادر الكيلاني	فكر إسلامي تصوف إسلامي,
الطبري	فن الخط, الطب, الأدب, والرياضيات
ابن الهيثم	الهندسه, البصريات, والرياضيات
ابن رشد.	علم الفلك, الطب, الفلسفة, والاحساب

لێرەدا ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە هزر ئەنجامی ژێری مرۆڤەکانەو خۆی بۆخۆی سەرچاوەی بنەبڕی کارەکان نی یە، جگە لەوەی کە ئەو سەرچاوانەی کەوا بۆ هزرەکان پشتی پێ دەبەسترێت ئەوانیش کاریگەری بنەڕەتیان لەسەر هزرەکان هەیە، وە کاتێك بۆ سەرچاوەکانیش دەگەڕێینەوە ئەوانیش هەر سەرەنجامی هزری مرۆڤەکان بووە تەنها پەرتوکێك نەبێت کە ئەویش قورئانە، لێرەدا دەتوانین بڵێین لە هزرەکان بگەین و کامیان لە پێشەو کامیان لە پاشە ڕیزبەندیان بکەین، بەبی هیچ دوو دڵیەك لای ئێمە تەنها ئەو هزرە ڕاستە کە پشت بە قورئان دەبەستێت لەگەڵ دەقە شەرعیە براوەکاندا بەبێ خستنە پێش ژێریەوە، چونکە ژێری دەرك بەهەموو شتەکان ناکات و جیاوازی دروست دەکات، بوونی ئەو هەمووهزرەش ڕاستی ووتەکانمان دەردەخات، ئەگەر وا نەبوایە نەدەبوو ئەو هەموو هزرە جیا جیایە هەبوایە، بەلام ژێریش سەرچاوەیەکی گرنگی دەرك پێ کردنە هەربۆیە خوای باڵا دەستیش پشت گوێی نەخستووەو بەشی خۆی لە دەقە شەرعیەکاندا بۆ هێڵاوەتەوە تا ئەسپی خۆی تێدا تاو بدات، هەربۆیە کە سەیری قورئان و سەرچاوە زانیاریە قورئانیەکان دەکەین بۆمان دەردەکەوێت کە قورئان لەسەدا هەشتای ڕوون و بڕاوەیە، بەلام لە سەدا بیستەکەی تر لێك چووەو مانای جۆراو جۆر هەڵدەگرێت، کاتێك کە مرۆڤەکان دێن و لێکۆڵینەوەو بەدواداچوونی خۆیانی لەسەر دەکەن ژێری پێ ئاو دەدەن و ڕێگەش بۆ خەڵکی ڕۆشن دەکەن و کاریگەری نا دروستیشی لەسەر ئەو لە سەدا هەشتاکەی تریشی نابێت، وەك لە ئەو مەزهەبانەی کە دروست بوون و بوونەتە چرای ڕووناکی بۆ سەرانسەری جیهان و ئەو زانایانەی کە لەسەرەوە باسمان کردن، بەلام دەبینین هەندێك زیادە

ڕۆیـان لـە سـەدا بیسـتەکە کـردووە دەسـتیان بـۆ کارانێـك بـردووە کـە خـۆی بـۆ خـۆی بـڕاوە بـووەو پێویسـتی بـە ئەزیـەت نەکـردووە، لەسەرەنجامیشـدا دەسـتیان لـە هەمانەکـەوە دەرچـووەو بـێ بـاوەڕ بـوون بـە ئاینەکـەو خۆیـان بـە قوربـان هزرەکەیـان کـردووە، چونکـە ئـەو شـتانەی کـە بڕاوەیـە لـە ئاینـدا، چونکـە هـزر ناتوانێـت باشـتر لـەو دابهێنێـت هـەروەك لـە ئیعجازەکانـی قورئـان و سـونەتدا بۆمـان دەردەکەوێـت، هەندێـك نکۆڵـی لـەم ڕاسـتیانە دەکـەن و بـێ ئـاگا لـەو زیـان و کێشـانەی کـە بەهـۆی سـەرچاوەی ئـەم هـزرەوە دونیـای ڕۆژئـاواو ئەمەریـکا چەنـد توشـی گرفتـاری ئـەم پشـتگوێ خسـتنە بـوون، بۆنموونـە ئەوانـەی لـە شـەرعدا حەرامـی بڕاوەتـەوەو بەپێـی زەمـەن و پێشکەوتنیشـی حوکمەکـەی وەك خـۆی دەمێنێتـەوە تاوانەکانـی زینـا، مادەی سەرخۆشـکەر، قومـار، ڕیبـا، گـەر سـەرنجی هەمـوو ئـەو وڵاتانـە بدەیـن کـە یاسـای جیـاواز لـەوەی کـە قورئـان هێناویەتـی دانـاوە بـۆ ئـەو تاوانانـە دەبینیـن چـۆن توشـی گرفتـاری و سـەدان کێشـەو نـا دادگـەری بوونەتـەوە بەهۆیـەوە، چونکـە هەرگیـز ناتوانـن لـەوەی کـە خـوای گـەورە دایـنـاوە باشـتر بەرهـەم بهێنـن، کـە لـە بەشـەکانی داهاتـووداو لە بەشـەکانی تـری ئامانجـە دینیەکاندا بـە وردی باسـیان دەکەیـن.

دیـن زۆر لـەوە گەورەتـرە بـە کورتـی ببڕێتـەوە، بـەڵام ئەوەنـدەی لەسـەرەوە باسـمانکرد تەنهـا خسـتنە ڕووی ڕاسـتیەکانی و گرنگـی پێدانیەتـی گەرنـا باقـی باسـەکانی تریـش هـەر پەیوەسـتن بـە دینـەوە، بـەڵام دیـن بناغـەو بنچینـەی گشـت کارەکانـەو بـە بـاوەڕی پتـەوەوە دەبێـت کردارەکانـی لەسـەر بەرزبکرێتـەوە، هەربۆیـە دینـی ئیسـلامیش بـووە بـەو دینـەی کـە خـوای گەورە خـۆی پێـی ڕازیـە، هەربۆیـە ڕەدکردنـەوەی ئـەم ئامانجانـەش لەلایـەن هەندێك زانـاوە لـەو ڕوانگەیـەوە دێـت کـە ئەوەنـدە ئیمانیـان بـە خـوای گـەورە پتـەوە

وەك بڵێـی چ پێویسـت بـەو ئەزیەتـە دەکات، دینێـك خـوای گـەورە پێـیّ ڕازی بێـت ئێمـە چیـن ڕەدی بکەینـەوە، بـەڵام وەك لەسـەرەوە باسـمانکردن و ئـەم وردەکاریـە بـۆ زیاتـر دڵ پتەوییـە، چـوون کـردارەکان لەسـەر پتـەوی و دڵنیایـی دادەمەزرێـت.

ئـەو دەقانـەی کـە زانایـان توانیویانـە جیـای بکەنـەوەو بـە بەڵگـەی پاراسـتنی دیـن نـاوی ببـەن یەکجـار زۆرن، پاراسـتنی دیـن ئالیەتەکانیشـی زۆرن و کـە لـە نێـوان خـۆت و خـوای گـەورەوە دەسـت پێـدەکات تـا دەگاتـە نێـوان خـودی کەسـەکەو وە بەرانبـەرو وە دەسـتەڵات، لـە کات نەپاراسـتنیدا جۆرێـك لـە شـێواندنی بەرژەوەنـدی گشـتی دێتـە ئـاراوە بـە تایبـەت گـەر کەسـەکە کەسێکی خراپـەکارو دەم پیـس بـوو لـەوەی سـوکایەتی بـە پیرۆزیەکانـی ئایـن کـرد، ئەوسـا دەبێـت سـنوری بـۆ دابنرێـت، خۆگـەر سـنورەکەی نەپاراسـت ئەوسـا سـزای بـۆ دانـراوە، هەربـۆ پاراسـتنی دیـن خوای گـەورە پەرستشـەکانی دانـاوە تـا لـە ڕێگەکـەوە دینـی پـێ پتـەو بکەیـت و پارێـزگاری بەینـی خـۆت و خـوای گـەورەو دواتـر بەینـی خـۆت و کۆمەڵگەشـی پـێ خـۆش بکەیـت، کاتێك سـەیری قورئانـی بـەرزو ڕاسـت دەکەیـن دەبینیـن بـۆ پاراسـتنی دیـن نوێـژ دانـراوە، وە بـۆ پاراسـتنی نوێـژ چەندیـن وەسـیلەی جۆربەجـۆری تـری دانـاوە، لـە جێگەیەکـدا هەواڵـی بەشـێك لەوانەمـان پـێ دەدات کـە لـە جەهەنەمـدان و هۆکارەکـەی کـە دەستنیشـان دەکات لـە ئایەتـی ٤٢ وە ٤٣ سـورەتی المدثیر کـە نەکردنـی نوێـژ بـووە لـە دونیـادا وەك دەفەرموێـت :

(مَا سَلَكَكُمۡ فِي سَقَرَ)

ئەوە چی بووَ ئێوەی ڕاپێچی دۆزەخ کرد؟!

(قَالُواْ لَمۡ نَكُ مِنَ ٱلۡمُصَلِّينَ)

بە کەساسیەوە دەڵێن: ئێمە لە نوێژگەران نەبووین.

ئـەوە کـە پاداشـتی قیامەتیـە لەسـەر نەکردنـی نوێـژ، وە دیسـان لـە چەندیـن ئایەتـی تـردا باسـی چۆنیەتـی نوێـژو پارێـزگاری کـردووە وەك ئـەوەی شـەرع دەیەوێـت و بـەو نوێـژە حسـاب دەکرێـت کـە نوێـژە نـەك عـادەت و وەرزشـێکی دونیایـی!، کـە نوێـژ بـۆ پاراسـتنی دینـەو لـە کاتـی خۆیـدا جەختـی خراوەتەسـەر، نوێـژی بـە کۆمـەڵ گرنگـی خـۆی هەیـە، پاراسـتنی نوێـژ کـە بـە ئەخـلاق و ڕەوشـتیا نوێـژە ببینێـت، چـوون نوێژکـەرەکان خۆیـان لـە مزگـەوت یەکـتر دەبینیـن بـەڵام چـۆن تـام و ڕەنگدانـەوەی ئـەو نوێـژە لـە کۆمەڵگـەداو لـە کـردارو گوفتـاردا دەردەکەوێـت، هەربۆیـە نوێـژ مۆرێکـی ڕەشـە بەناوچـاوی ئەوانـەی کـە پارێـزگاری لـێ ناکـەن هەتـا هـەر لـە دونیـادا، ئـەوە نـی یـە لـە ئەنجامـی کارێکـی خراپـی نوێژکـەردا بـە تانـەوە پێـی دەڵێـن خـۆ لـە خۆیـا نوێژکـەرە، کارگەلێـك کـە لەگـەڵ خولقـی نوێـژدا ناگونجێـت نوێژگـەر بـۆ پارێـزگاری لـە دینەکـەی نابێـت ئـەو کارانـە بـکات، خـۆ ئەگـەر کردیشـی دەبێـت زوو پەشـیمان بێتـەوە نـەك ببێتـە بـە خەسـڵەتێك و پێـی بناسرێتـەوە، نابینـی دینـدارە ڕاسـتەقینەکان لـە کۆنـدا کـە کارێکـی خراپیـان لـێ بوەشـیایەتەوە ئامـادەی باجەکـەی بـوون بـۆ پاراسـتنی دینەکـەو خۆیـان پێداگریـان لـە سـزادانیان کردووەتـەوە نـەك پۆلیـس و کارمەنـدی حکوومـەت بـە زۆر بیانگرێـت.

ئەمـەش بەشـێوەیەکی تـر وەڵامێکیشـە بـۆ ئـەو کەسـانەی کـە دیـن تەنهـا قەتیـس دەکـەن لـە نێـوان بەنـدەو خـوای گـەورەداو دەڵێـن ئیسـلام بریتیـە لـە پەیوەنـدی ڕۆحـی نێـوان مـرۆڤ و خـوا، کەچـی هـەر خۆشـیان خۆیـان بـە درۆوە دەخـەن و لـە ئەنجامـی یـەك خراپـی نوێژکەرێکـدا دەڵێـن خـۆ لـە خۆیدا نوێـژ دەکات، ئەمـە سـەلمێنەری ئـەو ڕاسـتیەیە کـە دیـن تەنهـا یـەك جـۆر پەیوەنـدی نـی یـەو پەیوەندیـەکان زۆرن و دواتـر هەمـووی دەبێـت لـە پێنـاو

یـەك ئامانجـی پاكـدا پارێـزگاری لـێ بكرێـت، هەروەهـا عیبادەتەكانـی تـر وەك گرتنـی ڕۆژووی ڕەمـەزان و زەكات دان و حـەج و باقـی كارە سـونەتەكانی تـر، لـە ڕواڵەتـداو وە بـە بنەڕەتـی لـە پێنـاو خـوای گەورەدایـەو بەشـێكی گـەورەی ڕۆحیـە لـە نێـوان خـودی كەسـەكەو خـوای گـەورەدا بـەڵام دواتـر پەیوەنـدی بـە دەوروبـەرو كۆمەڵگـەوە هەیـە، نوێـژ دەكـەت دەبێـت ئەخلاقـت لـە دەرەوە بـە عیبـادەت بزانیـت، ڕۆژوو دەگریـت دەبێـت ئارامـی لێوەفێربیـت و چـاوت لـە برسـیەكان بێـت، زەكات دەدەیـت دەبێـت ئـەو چینانـە بدۆزیتـەوە كـە قورئـان دەستنیشـانی كـردووە، حـەج دەكەیـت نابێـت لـەوێ كـەس ئەزیـەت بدەیـت وە تـا كۆتایـی.

كـورت و پوختـی كـە سـەیری دیـن دەكەیـن دەبینیـن بـۆ پاراسـتنی ٥ پایـەی گرنـگ هاتـووە لەسـەروی هەموویانـەوە پاراسـتنی دیـن خۆیەتـی، چـوون دیـن خـۆی بنچینـەی كارەكان و عامـودی فەقـەری پایەكانـی تـرەو تـا بنچینـەو پایـەكان بەهێزتـر بێـت باقـی پایەكانـی تر ئاسـان دەبێـت، وە بۆ پاراسـتنی ئەم بنەمـاو بنچینەیـە عیبادەتـی دانـاوە وە هەروەهـا سـزای دونیایی و قیامەتیشـی دانـاوە، كاتێـك مرۆڤـەكان واز لـە دینـی ئیسـلام دەهێنـن یـان بـێ دینـن بـە هەرناوێكـەوە بێـت لـە ڕاسـتیدا ئـەوە تەنهـا بـێ دینـن بـە ئیسـلام گەرنـا نەیـان توانیـووە بەبـێ گەورەدانانـی شـتگەلێك لـە جێگـەی دینـدا وەك پەرسـتراو بمێننـەوە، دەبینیـن لـە دونیـادا چەنـد دیـن هـەن؟ چەندیـن پەرسـتراوی جۆربەجـۆر هـەن! هەمـوو ئەوانـە سـەلمێنەری ئـەو ڕاسـتیەن كـە مرۆڤـەكان بەبـێ دیـن ناتـەواون و سروشـتی مرۆڤـەكان داوای پەرسـتراوێك دەكات، خـوای گـەورەش خـۆی دانـاوە بـۆ پڕكردنـەوەی ئـەو بۆشـاییەو وە بـە دروسـت پڕكردنـەوەی كاتێـك مرۆڤـەكان سـەریان لـێ دەشـێوێت بەهەرجۆرێـك لەبـری خـوای گـەورە ناچـار دەبـن شـتگەلێك بپەرسـتن كـە جێگـەی مەنتیـق و ژیری

نی یە خودی پەرستراوەکە وەك لەسەرەوە باسمکرد خاوەن دینێك خوایەکی خۆی بە دیاری پێمدا، ڕۆح پێویستی بە خواردنە خواردنی دروستیش بۆی دینی پاکی ئیسلامە، کە ئەو خواردنە پاکەت دەرخوارد نەدا ناچار هەر دەبێت شتێك بخوات بۆ ڕاکردن و پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە ئەوسا کە دینێکی تر دەکاتە بەدیل یان هەر شتێکی تری فکری و ئایدۆلۆژی ئەوسا ڕۆحەکەی نەخۆش دەکەوێت و خواردنەکەی چوون دروست نەبووە پێی ناکەوێت، هەربۆیە دەبینین چەندین زانای گەورەیە هەیە لە بوارە دونیایەکدا بەڵام لە ڕووی پەرستنەکەوە شتانێك دەپەرستێت خۆشی لە ڕووی نایەت باسی بکات و لەگەڵ ژیری و کارەکەی هەتا خۆشیدا پێك نایەتەوە، مامۆستایەك سەرپەرشتی یەکێك لە توێژینەوەکانی دەکردم لە خوێندنی باڵا لە بەریتانیا بۆیە وردتر نایڵێم تا نەناسرێت چوون بەداخەوە بەو شێوەیە مرد، لە ئۆفیسی خۆیدا لە زانکۆ خوای هەبوو لە مەکتەبەکەدا دایناب‌وو، یان هەیە خۆم ئاخافتنم لەگەڵی کردووە کە منداڵەکەی لە جێگەی خوادا پیرۆز کردووە، هەیە زۆر شتکەلێکی لە دونیای خەیاڵدا دروستکردووەو دەیپەرستێت بەجۆرێك خۆی ئاسودەبێت پێی و پەنای بۆ دەبات بەبێ ئەوەی ئالیەتێکیشی وەك دەق لەبەردەستدا بێت بۆ ئەو پەرستنە، بەڵام لە ئیسلامدا هێڵەکان بە ڕوونی کێشراوە، ئاراستەکەی دیاری کراوە، کردارو گوفتارەکانیشی دەستنیشانکراوە! چ ڕەحمەتێکە بەبێ ئەزیەت ئەو سەروەتە لەبەردەستدایە...

لە مزگەوت کابرایەکی ئینگلیز هات بۆ مزگەوت و مسوڵمان بوو، دوای ماوەیەك باسێکی نووسی لەسەر خۆشەویستی خوا! گشت ئەو ناسۆرو نارەحەتیانەی کە چەشتبووی لە بێ دینیدا لەو توێژینەوەدا ڕەنگدانەوەی هەبووە، کورتی توێژینەوەکە گەشتبوو بەو ئەنجامەی کە ئەگەر بیناسیت

خۆشت دەوێت واتە ناسینی اللە، وە کەسێك کە خۆشی ناوێت بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە نایناسێت، چوون کە ناسیت شایستەی ئەوە نی یە لێی دووربکەویتەوە، وە دوورکەوتنەوە لێی دەبێتە مایەی زیانی خۆت.
جا بۆ ئەوەی چاکتریش بیپەرستین پێویستە چاکتر بیناسین وە بۆ ئەوەی چاکتر بیناسین دەبێت سەیری ئەو قورئانە بکەین کە دانراوی خۆیەتی و شیکاری ناسینەکەی تێدایە.

٢-پاراستنی جەستە.
سەدان دەق و یاساو ئەحکام لە چوارچێوەی ئەم ئامانجەدا کۆدەبێتەوە، وەك حەرامێتی خۆ کوشتن، وەك بەدواداچوون و دەواکردنی خود و خودپاراستن و زیان نەگەیاندن بۆ خۆت، ئەحکامی قصاص و جیهاد و زۆر شتی تر هەمووی لە چوارچێوەی پاراستنی مرۆڤەکاندایە.

٣-پاراستنی ژیری.
ئیسلام وەك چۆن بەهۆی ژیریەوە مرۆڤی جیاکردووەتەوە لە گیانلەبەرانی تر، یاساشی داناوە بۆ پاراستن لەو ژیریە. بە پاراستنی ژیری و رۆشنفکرکردنمان بە دەقە ئاسمانیەکان مرۆڤ وەك خۆی بەرز دەکاتەوە، بە پێچەوانەوە خۆی ئاستی خۆی دادەبەزێنێت و هێمای پرسیار لەسەر کاملّی مرۆڤبوونی خۆی دروست دەکات.
-ژیری سەرچاوەی ژیان و خۆشگوزەرانی مرۆڤە.
-لە المعجم الوسیط دا هاتووە (عقل) ادراك الاشیاء علی حقیقتها.
-لە لسان العرب یشدا بە مانای گرتن و بەردان هاتووە.
-زیاتر لە ٣٠ جار لە قورئاندا باسی ژیری هاتووە (عقل).

(إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ) النحل ٦٧
(وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَآ ءَايَةَۢ بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ) العنكبوت ٣٥
پاراستنی ژیری دەکرێت بە دوو بەشەوە:
یەکەم: پاراستنی لایەنی فیزکیەکەی وەك نەخواردنی مادەی هۆشبەرو سرکەر.
(يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ وَٱلْأَنصَابُ وَٱلْأَزْلَٰمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ فَٱجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ٩٠ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ فِي ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِۖ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ٩١) المائدة ٩١
(لعن الله الخمر وشاربها وساقيها وبائعها ومبتاعها وعاصرها ومعتصرها وحاملها والمحمولة إليه وآكل ثمنها) رواه ابو داود
خۆ دوورگرتنەوە لە مامەڵەکردن پێیانەوە پشت بەستن بە ڕەزاقی خوای گەورە.
-چەند گەنجێکی سعودی دەچن بۆ تورکیا بۆ بەسەربردنی کاتانێکی غەفڵەت و دوور لە دین و یادی خوای گەورە، وەك خۆیان دەڵێن بۆ بەسەربردنی کاتێکی خۆش، بەڵام چ خۆشیەك لە لە دەستدانی عەقڵ و بێهۆشی و خۆ نزمکردنەوەی بۆ ئاستی خوارتر لە ئاژەڵدا هەیە؟ دەچنە هوتێل و شتومەکیان دادەنێن و ئیسراحەت دەکەن و دوای ئەوە دەردەچن بۆ بارِو مەشروبخانەکان، شەو بەهەرحاڵ دەگەڕێنەوەو وەزعیان زۆر خراپ دەبێت ئەوەندەیان خواردووە، هەر کە دەگەنە ناو ژوورەکەیان هەریەکەو بەلایەکدا دەکەوێت و توانای خۆچاککردنیان نامێنێت و لەسەر زەوی ناو تەوالێتەکەدا لێی دەکەون، بۆ بانگی بەیانی کەسێك دێت دەدا لە دەرگاکەیان و زۆری لێ دەدا تا یەکێکیان دەیکاتەوە،

سـەیر دەکات ئـەو کەسـەیە لـە ئیسـتعلاماتەکەدا کار دەکات و دەڵـێ ئێـوە خەڵکـی سـعودیەن و دوێنـێ لـە کاتـی وەرگرتنـی پاسـەپۆرتەکەدا بـۆ تۆمارکـردن زانیـمان و خۆشـتان وتـان لـە مەدینـە دەژیـن، منیـش یەکێکـم لەوانـەی بـەردەوام نوێژەکانـم بـە جەماعـەت لـە مزگـەوت دەکـەم و ئەمـەم بـە ئیمامـی مزگەوتەکەمـان وت، ئەویـش وتـی توخـوا ئـەو گەنجانـە بهێنـن بـا یەکێـك لـەوان بەرنوێژیـمان بـۆ بـکات! مـن چـۆن بەرنوێـژی کەسـێك بکـەم لـە لای پێغەمبـەرەوە هاتـووە درودی خـوای لەسـەر بێـت! کابـرا تـا ئـەو کاتـە هەندێـك بـەری داوەو هەسـت بـە شـەرمەزاریەکی یەکجـار زۆر دەکات! بـەڵام خـۆ ئـەوان پیسـن و چـۆن ئـەو کارە بکـەن! دەڵـێ بـڕۆ باشـە ئێسـتە دێینـە خـوارەوە! دەڵـێ دوای ئـەوە کابـرا هـەم دیسـان خەویـان لـێ کەوتـەوە! دوای ماوەیـەك چاوەڕوانـی هـەم دیسـان هاتـەوە بانگـی کـردن، دەڵـی وتـی باشـە هـەر ئێسـتە دێیـن و هاوڕێکانـی بـە پەلـە هـەڵ دەسـتێنێت و بـە خێـرای ئـاو دەکـەن بـە خۆیانـداو دەچـن! سـەیر دەکـەن مزگـەوت پـڕە لـە خەڵـك و هەمـووی چاوەڕوانـی ئـەوان دەکـەن! ئەوانیـش هەرچـۆن بێـت نوێژەکـە دەکـەن و هەسـت بـە شـەرمەزاریەکی زۆر دەکـەن و دەبێتـە مایـەی گەڕانەوەیـان بـۆ سـەر ئیسـلام.

-پیـاو چاکێـك دەفەرمێـت: بەهەشـت بـە خۆڕاییـەو جەهەنـەم بـە پارەیـە! دەڵێـن چـۆن شـتی وا دەبێـت؟ دەفەرموێـت: مزگـەوت بـە بـەلاش دەچیـت بـۆی و دیسـکۆو مـەشروب بـە پارەیـەو دەتبـات بـۆ جەهەنـم.

دووەم: لایەنـی فکـری و پەروەردەکردنـی ئـەم ژیریەیـە لەسـەر قورئـان و بنەمـا دروسـت و پتـەوەکان، ئـەوەی لایەنـی بیروبـاوەڕە لـە قورئانـدا جێگیربـووە، ئەوەشـی لایەنـی تەجروبیـە مـرۆڤ ئازادکـراوە ئەسـپی خـۆی تێـدا تـاو بـدات. زۆرجـار کێشـە فکریـەکان لـە مـادە هۆشـبەرەکان خراپـترە!

مـادەی هۆشـبەر کاتیـەو بـە گشـتی خەڵکـی بـە خراپـی دەزانێـت و هەوڵـی خـۆ دوورخستنەوەشـی دەدات، هەتـا لـە وڵاتـە پێشـکەوتووەکان لەگـەڵ ئـەوەش کـە خواردنـەوە کحولیـەکان زۆرە دەزگایـان هەیـە بـۆ یارمەتـی دان لەسـەر دوورکەوتنـەوەی هـەروەك چـۆن بـۆ کێشـانی جگـەرەش هەیـە، چـوون ئەمانـە هەمـووی کێشـە دروسـت دەکات و بارگرانـی دەبێـت بـۆ سـەر دەوڵـەت. بـەڵام کێشـە فکریـەکان زۆرجـار مـرۆڤ لـە غەفڵەتێکـی گـەورەو قوڵدایـەو خۆشـی بەڕاسـت دەزانێـت و ئامـادەی پیاویشـی لەسـەر بکوژێـت و دونیـای لەسـەر وێـران بـکات.

هەربۆیـە پـەروەردەی عەقـڵ و ژیـری گرنگیەکـی یەکجـاری لـە ئیسـلامدا هەیـە، بووەتـە جێگـەی تەکلیفـی شـەرعی و کەسـێك کـە عەقڵـی لەدەسـتدابێت لـە شـەرعدا حیجـری دەخرێتـە سـەر، نابێـت کارەکانـی بەدەسـتی خـۆی بێـت چـوون سـودو زیـان لەیـەك ناکاتـەوە.

حفظ العقل في الإسلام

حفـظ العقـل هـو أحـد الكليـات المقاصديـة في الإسـلام والتـي أكـد عليهـا كثـيراً. فـأول أوجـه عنايـة الإسـلام بالعقـل جعلـه مناطـاً للتكليـف، وشرطـاً قبـل الحسـاب مقابـل الثـواب أو العقـاب في الدنيـا والآخـرة. وهـو شرط لفهـم العقائـد والأحـكام وتطبيقهـا. وجعلـه اللـه ميـزة للإنسـان عـلى البهائـم والـدواب، وأثنـى بتكـرار عـلى المتدبريـن. كما أن الـشرع منع عليه المسـكرات والمخـدرات حفاظاً عليـه مـن الضيـاع. وحث الإسـلام عـلى العلـم وذم الجهل، وأمـر بمحاربـة الأميـة، لمـا في ذلـك مـن تعطيـل لأهـم وظائـف العقـل وهـو حسـن التفكـر والنهـوض بالإنسـانية. وفي نفـس الوقـت حـد الشـارع للعقـل حـدوداً وسـن لـه ضوابـطَ وقيـوداً.

وسائل حفظ العقل في الإسلام

حرص الإسلام على حفظ العقل من المفسدات الحسية والمعنوية. فمن المفسدات الحسية الخمر وما في حكمها. يقول تعالى (يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ وَٱلۡأَنصَابُ وَٱلۡأَزۡلَٰمُ رِجۡسٞ مِّنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَٱجۡتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ٩٠ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُوقِعَ بَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةَ وَٱلۡبَغۡضَآءَ فِي ٱلۡخَمۡرِ وَٱلۡمَيۡسِرِ وَيَصُدَّكُمۡ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِۖ فَهَلۡ أَنتُم مُّنتَهُونَ ٩١) (المائدة ٩١). فنصوص تحريم الخمر كثيرة في الكتاب والسنة حفاظاً على جوهر ما يملك الإنسان وهو عقله، حتى وإن كان غيابه لفترة مؤقتة والتي قد يرتكب فيها المرء ما يندم عليه طول حياته. فالخمر سبب لانتهاك كل الضروريات الخمس للشريعة من دين ونسب وعرض ومال، فهي أصل كل شر وبلاء.

والنوع الثاني من مفسدات العقل التي حرص الإسلام على درءها، هي المفسدات المعنوية، كالتصورات المفسدة للدين والمجتمع أو سائر أنشطة الحياة البشرية. ودليله آيات كثيرة جداً تذكر بوجوب إعمال العقل، منها قوله تعالى: (أَمۡ تَحۡسَبُ أَنَّ أَكۡثَرَهُمۡ يَسۡمَعُونَ أَوۡ يَعۡقِلُونَۚ إِنۡ هُمۡ إِلَّا كَٱلۡأَنۡعَٰمِ بَلۡ هُمۡ أَضَلُّ سَبِيلًا ٤٤ أَلَمۡ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيۡفَ مَدَّ ٱلظِّلَّ وَلَوۡ شَآءَ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنٗا ثُمَّ جَعَلۡنَا ٱلشَّمۡسَ عَلَيۡهِ دَلِيلٗا ٤٥ ثُمَّ قَبَضۡنَٰهُ إِلَيۡنَا قَبۡضٗا يَسِيرٗا ٤٦) الفرقان ٤٤- ٤٦

فهذه الآيات وغيرها تحث العقل على الابتعاد عن الحياة البهيمية المفسدة للنفس والفكر.

٤-پاراستنی وەچە.

دونیا کە زۆر پێشکەوتووەو مرۆڤایەتی بەناو شیوی زۆر گەورەی نەزانیدا رۆشتووە ئەوسا هەستیان بە بۆشایەك کردووە کە ئەویش پاراستنی منداڵە، ئێستە یاسای پاراستنی منداڵ رێکخراوەکان جەختی لەسەر

دەکەنـەوە، چ وڵاتێـك زۆر پێشـكەوتووەو مافـی منـداڵ دەدات هیچـی وەك ئیسـلام بـە وردی ڕەچـاوی مافەكانـی نەكـردووە، ئیسـلام ئەوەنـدە وردە لـەم خاڵـەدا هەتـا لـە سـەیركردنێكی گەنجێكـەوە مەترسـی پێشـێلكاریەكی وامـان دەخاتـە پێش چـاو نەبـادا منداڵێـك ببێتـە قوربانـی ئارەزویەكـی پیس.

پاراسـتنی منـداڵ زۆر لـەوە گەورەتـرە لـە ئیسـلامدا كـە تەنهـا لـە كاتـی هەبونیـدا مـاف بیگرێتـەوە، یـان تەنهـا مافەكانـی مـادی بـن..

بۆچی زینا حەرامە؟

بۆچی ئافرەت كە شوەكەی مرد یان تەڵاقدرا ناتوانێت یەكسـەر شـوو بكاتەوە؟

بۆچی لەباربردن حەرامە؟

دەبینیـن لـە ئیسـلامدا گشـت ئـەو ڕێكارانـە دەبێتـە مایـەی پاراسـتی منـداڵ چ مـادی و چ مەعنـەوەی و چ پێـش دروسـتبوونی منداڵەكـەو چ لـە كاتـی حەمـل و دواتـر هاتنـە دونیایـەوە ڕێسـاو یاسـای خـۆی بـۆ دانـاوە.

وقـد شرعـت الشريعـة الإسـلامية إجـراءات متعـددة لحفـظ النسـل، وحفـظ الفـرج، وحفـظ النسـب، ومـن ذلـك تحريـم النظـر إلى المـرأة الأجنبيـة، إجـراءات احترازيـة قبـل وقـوع الجريمـة، وإجـراءات معهـا، وإجـراءات بعدهـا، وتحريـم الخلـوة بالأجنبيـة، وتحريـم الزنـا، وتحريـم اللـواط، وفي المقابـل شرع النـكاح، وتحريـم كل مـا يـؤدي إلى وقـوع الفاحشـة، وحفـظ النسـل مـن الركائـز الأساسـية في الحيـاة، ومـن أسـباب عـمارة الأرض، وفيـه تكمـن قـوة الأمـم، وبـه تكـون مرهوبـة الجانـب، والإسـلام قـد عنـي بحمايـة النسـل، ودعـا إلى تكثـيره مـن وجهـين:

الأول: الحث على ما يحصل به استمرار النسل وبقاؤه وتكاثره.

والثاني: منع ما يقطع النسل بالكلية، أو يقلله، أو يعدمه بعد وجوده.

فأمـا بالنسـبة لـلأول فقـد جـاءت الشريعـة لتحقيقـه بالحـث عـلى النـكاح،

والترغيب فيه، وجاءت النصوص الشرعية بذلك، قال عز وجل: وَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تُقْسِطُواْ في الْيَتَامَى فَانكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاء مَثْنَى وَثُلاَثَ وَرُبَاعَسورة النَساء:3، وهذا ولا شك أمر ترغيب في قوله: فَانكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاء، وكذلك قال عليه الصلاة والسلام: (تزوجوا الودود الولود؛ فإني مكاثر بكم الأمم يوم القيامة) الولود من عرف عنها كثرة الولد، إن كانت ثيباً بسابقتها، وإن كانت بكراً فمن حال أقاربها كأمها وعماتها وخالاتها.

وقد حث النبي صلى الله عليه وسلم على نكاح الأبكار، ومن أسباب ذلك قال: (فإنهن أعذب أفواهاً، وأنتق أرحاماً) ، ومعنى: (أنتق أرحاماً) أي: أكثر أولاداً؛ لأنها شابة ونشيطة، وقوية على المواصلة في الإنجاب، وقال عليه الصلاة والسلام: (يا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليتزوج) ، وقد ذكر العلماء حالات يجب فيها النكاح، ومنها إذا وقع في الحرام أو كاد أن يقع فيه، أو خشي على نفسه العنت يجب عليه النكاح، فانظر إلى هذه الشريعة التي حثت على النكاح، ونكاح الولود بالذات، وأباحت التعدد، كل ذلك لأجل المحافظة على استمرار النسل، والله خلق البشرية وهو أعلم بما يصلحها.

٥-پاراستنی ماڵ.

دوای چەندین قەڕن لە پشێوی و ستەم لەسەر مرۆڤایەتی و نەپاراستنی ماف و سەروەت و سامانیان، سستمە دونیایەکان هاتن و یاسایان داڕێژا بۆ پارێزگاری لێکردنی، وەك شوعیەت و رەئسمالی، لەگەڵ ئەوەشدا سستمە یەك لە دوای یەکەکان فەشەل دەهێنێت و هەمووی ئەوەی دوای خۆی و ئەوی تر تاوانبار دەکات بە قۆرخکاری و پێشلکاری مافە داراییەکانی

مـرۆڤ، بـەڵام قورئانـی پیـرۆز لەگـەڵ دابەزانـا بـە پارێـزگاری کـردن لـە مافـە داراییـەکان هاتـووەو پێـش ئـەوەش بـە دروسـتکردنی عەقیـدەو بیروباوەڕێـك کـە گـەر کامیـراش چاودێـر نەبـوو تـۆ ئـاگات لـە چاودێـری خـوای گـەورە بێـت.
لـە قورئانـی پیـرۆزدا ٨٦ جـار باسـی باسـی مـاڵ و پـارەو پاراسـتنی هاتـووە، بـە تـاك بـە كـۆ بـە ڕاسـتەوخۆ و بـە ناڕاسـتەوخۆ.
١-هەوڵـدان بـۆ پەیداکردنـی بژێـوی و پشـت بەسـتن بـە خـوای گـەورەو توانـای خـۆت، توانـای هـزرو بیرکرنـەوەت، توانـای بـازو عـەزەڵات.
وەك خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرموێت:
(هُـوَ الَّـذِي جَعَـلَ لَكُـمُ الْأَرْضَ ذَلُـولًا فَامْشُـوا فِي مَنَاكِبِهَـا وَكُلُـوا مِـنْ رِزْقِـهِ وَإِلَيْـهِ النُّشُـورُ) الملـك/١٥
لە فەرمودەشدا هاتووە بوخاری ریوایەتی کردووە بە ژمارە ١٤٠٤:
(الْيَـدُ الْعُلْيَـا خَـيْرٌ مِـنْ الْيَـدِ السُّـفْلَى وَابْـدَأْ بِمَـنْ تَعُـولُ وَخَـيْرُ الصَّدَقَـةِ عَـنْ ظَهْـرِ غِنًـى وَمَـنْ يَسْـتَعْفِفْ يُعِفَّـهُ اللَّـهُ وَمَـنْ يَسْـتَغْنِ يُغْنِـهِ اللَّـهُ)
لە فەرمودەیەکی تردا هاتووە کە بوخاری ریوایەتی کردووە ٢٠٧٢:
(مَـا أَكَلَ أَحَـدٌ طَعَامًـا قَـطُّ خَـيْرًا مِـنْ أَنْ يَـأْكُلَ مِـنْ عَمَـلِ يَـدِهِ وَإِنَّ نَبِـيَّ اللَّـهِ دَاوُدَ عَلَيْـهِ السَّـلَام كَانَ يَـأْكُلُ مِـنْ عَمَـلِ يَـدِهِ)
حەڵاڵی مەحامەلەو حەرامی ڕیبا
(إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا ۗ وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا)
نەخواردنی ماڵی منداڵ و شێت و کەم ئەقڵ
(وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا)
بە فیرۆ نەدانی ماڵ
(وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ)

دەستی بێ ئیش ئیشی بۆ دەدۆزرێتەوە، دەستی ئیشکەر بەرزدەکرێتەوەو ماچ دەکرێت، دەستی دز و خیانەتکاریش دەبردرێت:
(وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُواْ أَيْدِيَهُمَا جَزَاء بِمَا كَسَبَا نَكَالاً مِّنَ اللّهِ وَاللّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ)

أهمية المال في الإسلام

ورد لفظ المال في القرآن الكريم ٨٦ مرة، مفردا وجمعا، معرفا ونكرة، وفي ذلك بلا شك دليل على الاهتمام القرآني الشديد بالمال، والنظرة الإسلامية الخاصة إلى ما يعتبر اليوم عصب الحياة.
قال تعالى: { وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا.... } النساء/٥، قال ابن كثير: «قياما» أي: تقوم بها معايشهم من التجارات وغيرها.
عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنْ الْيَدِ السُّفْلَى وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ عَنْ ظَهْرِ غِنًى وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللَّهُ وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ)

عن أَبِى هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم- (أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لاَ يَقْبَلُ إِلاَّ طَيِّبًا وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ (يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ) وَقَالَ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ) ». ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبِّ يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذِىَ بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ)

قـال تعـالى: { إِنَّمَـا جَـزَاءُ الَّذِيـنَ يُحَارِبُـونَ اللَّـهَ وَرَسُـولَهُ وَيَسْـعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَـادًا أَنْ يُقَتَّلُـوا أَوْ يُصَلَّبُـوا أَوْ تُقَطَّـعَ أَيْدِيهِـمْ وَأَرْجُلُهُـمْ مِـنْ خِـلَافٍ أَوْ يُنْفَـوْا مِـنَ الْأَرْضِ ذَلِـكَ لَهُـمْ خِـزْيٌ فِي الدُّنْيَـا وَلَهُـمْ فِي الْآخِـرَةِ عَـذَابٌ عَظِيـمٌ } المائـدة/ ٣٣

ئەركانەكانی ئیمان (أركان الايمان)

١-ئیمان به خوای گەوره (أن تؤمن بالله)
٢-ئیمان به فریشته‌كان (والملائكتة)
٣-ئیمان به كتێبه ئاسمانیه‌كان (وكتبه)
٤-ئیمان به پێغەمبەران (ورسله)
٥-ئیمان به ڕۆژی دوایی (واليوم الآخر)
٦-ئیمان به قەزاو قەدەر (وبالقدر خيره وشره من الله تعالى)

ئەركانەكانی ئیسلام (أركان الاسلام)

١-شـایەتیدان بەخـوای گـەورەو بـە پێغەمبەرێتـی محمـد درودی خـوای لەسـەر بێـت (تشـهد أن لا الـه الا اللـه و أن محمـدا رسـول اللـه)
٢-نوێژ كردن (وتقيم الصلاة)
٣-زه‌كات دان بەخشین (وتؤتى الزكاة)
٤-ڕۆژوو گرتنی مانگی ڕەمەزان (وتصوم رمضان)
٥-حەجكردنی ماڵی خوای گەوره (وتحج البيت ان استطعت اليه سبيلا)

بانگەواز (الدعوة)

هەرکارێك[1] لەپێناو خزمەت کردن و گەیاندنی ئەم ئاینەماندا بێت ئەگەر وا دیار بێت لامان بچوکە ئەو کارە، وەیان کەمەو کاریگەریەکی نیە، وەیان توانایەکمان هەبێت لەخزمەت کردن و گەیاندنی ئیسلامدا ئەگەر بەلاشمانەوە بچوك بێت نابێت ببێتە مایەی دڵ ساردیمان لە نەکردنی وەیان نەگەیاندنی. نمونەمان هەیە لەسەر ئەم وتانە:
١- خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرمووێ ((لایکلف الله نفسا الا وسعها))[2] واتە خوای گەورە ئەرك ناخاتە سەر هیچ کەسێك مەگەر بەقەدەر توانایی خۆی نەبێت.
٢- پێشەوامان درودو سەلامی خوای لێ بێت دەفەرمووێ ((بلغوا عنی ولوا ایە)) [3]
واتە بیگەیەنن لەمنەوە ئەگەر ئایەتێکیش بێت.
٣- لە فەرموودەیەکی تر درودو سەلامی خوای لێ بێت دەفەرمووێ ((اتقوا النار ولوا بشق التمرە))[4] واتە خۆتان لە ئاگر بپارێزن ئەگەر بە لەتەخورمایەکیش بێت، وەهەروەها چەندەها ئایەت و فەرموودەی تر لەو بارەوە هاتووە کەهاندەرمانن ئەوەی لەتوانامانـدا هەیە درێغی نەکەین ئەگەر بەلاشمانەوە کەم بێت وەیان بەلای کەسانێکی ترەوە کەم بێت ! بەڵام لە تەرازووی پەروەردگاردا بەدڵنیاییەوە زۆر گەورەیە. ئەگەر وانەبوایە پێشەوامان درودی خوای لەسەربێت نەیدەفەرموو بیگەیەنن لەمنەوە ئەگەر ئایەتێکیش بێت خۆ ئایەتێك لە چاو ئەو هەموو ئایەتەی تردا کە هەیە ئاشکرایە کە زۆر کەمە، وە یان نەیدەفەرموو خۆتان لە ئاگر بپارێزن ئەگەر بەلەتە خورمایەکیش بێت

خۆ لەتە خورمایەك نرخی دونیایەکەی دەبێت چەند بێت ! بەهەرحاڵ هەرکارێك لە پێناو ئاینی پیرۆزی ئیسلامدا بکرێت نابێت بەکەم و کەم بەها سەیر بکرێت. لەوانەیە پرسیارێکتان لا دروست بێ و بڵێن بۆ ئەم قسانە دەکەن زۆر دڵنیاین زۆرن ئەو کەسانەی کە توانایان هەیەو نایخەنە گەڕ !! وە زۆر لە هۆکارەکانیش دەتوانم بڵێم ئەوانەن وە من داواکارم لە خوای گەورە، وە هیوادارم کە هەرکەسێك ئەم پرسیارانەی لا گەلاڵە بووە بەخوێندنەوەی ئەم چەند دێڕە ببێتە ڕچە شکانێك لای و دەست پێ بکات.

سەرم سوڕماوە

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان
درودو سڵاو لەسەر گیانی پاکی پێشەوامان محەمەد ئەو محەمەدەی کە توانی گۆڕانکاریەکی وەها بەسەر مرۆڤایەتیدا بهێنیت کە لە پێش ئەو دا نەهاتبوو.
ئەگەر بێت و سەرنجی میدیاکان و ماڵپەڕەکان بەشێوەیەکی گشتی بدەین دەبینین هێرشێکی زۆر توندو بەربڵاو دەکرێتە سەر ئاینی پیرۆزی ئیسلام، زۆر جار ئەم هێرش کردنە بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ دەکرێت، وە زۆر جار بە ناڕاستەوخۆ، وە هەرجارەو لەژێر ناوێکدا... وە زۆر جاریش هیچ کام لەوانە نیە بەڵکو بەشێوەیەکی ترەو هەمان شتەو جۆرەکەی جیاوازە بۆ نموونە بڵاو کردنەوەی بەدڕەوشتی چ بە فلیمی ڕووت یان گۆرانی ڕووت و گۆرانی بێژی نیمچە ڕووت!!! زۆر جار بەکاریکاتێر و زۆر جار زۆر جار بەشتی تر...وە هەروەها دەبینین زەختێکی زۆر لەسەر

مسـوڵمانان هەیـە چ لـە وولاتـی ئیسـلامی وە چ لـە غەیـری ئیسـلامی وە هەرجـارەو لـە ژێـر ناوێـکـدا...وە زۆر جـار هـەر بـە گومـان، ئەڵبـەت مـن دیفـاع لـەو گیراوانـە هەمـووی ناکـەم بـێ گومـان تـاوان باریـان تێدایـە، بـەڵام ئـەوەی جێگـەی پرسـیارو سەرسـوڕمانە ئەوەیـە کـە هەردەگیرێـن بەشـێوەیە ك هەڵسـوکەوتیان لەگـەڵ دەکـەن وەکـو وابێـت دادگای کرابـن و هەمـوو شـتێکیان بەسـەردا سـەپی بێـت!

وە بەرانبـەر ئـەو هەمـوو هێرشـە جـۆراو جـۆرەی کـە باسـمان کـرد زۆر بـە سەرسـوڕمانەوە دەبینیـن کەسـانێکی زۆر لـە هەمـوو لایەکـەوە بەتایبەتـی لـە ئەوروپـاو ئەمەریـکا دێنـە نـاو ئیسـلامەوە بەڕاسـتی جێگـەی سەرسـوڕمانە بـۆ چونکـە نـە زۆریـان لەسـەرە کـە ببنـە ئیسـلام نـە پێشـەوایەکمان هەیـە کـە یەکـمان بخـات نـە وولاتێکـی وەهامـان هەیـە کـە تەمسـیلی ڕاسـتەقینە ئیسـلام بـکات، وە لەهەمـان کاتـدا زۆرێـك لەوانـە دووچـاری زۆرێـك گرفـت دەبنـەوە، سیاسـی کۆمەڵایەتـی وە هەروەهـا... لێـرەدا پرسـیارك دروسـت دەبێـت دەبـێ چ هێزێـك لـە پشـت ئـەوەوە بێـت کـەوا لـەو خەڵکانـە بـکات بێنـە نـاو ئیسـلامەوە، وەڵامەکـەی زۆر ڕوونـە تەنهـا ئـەو هێزەیـە کـە هیـچ هێزێـك خـۆی لـە بـەردا ناگرێـت، وە منێـش دەڵێـم ڕۆژێکێـش دێـت هـەر ئەوهێـزە هەمووومـان کـۆ بکاتـەوە.

کورتەیەك لەسەر حەڵاڵ و حەرام

هەرچەنـد سـەردێڕەکەش بـە نـاوی کورتەیەکـەوە بێـت، ناتوانیـن لـە بابەتێکـی بـەم شـێوەدا کورتـەی کورتەیەکیش لـەو بابەتـە بنوسـین. بـەڵام بەلانـی کەمـەوە ئەوەندەمـان بـۆ دەردەکەوێـت حـەڵاڵ چـی یـەو حـەرام

چـی یـە لەگـەڵ هەندێـك بنەمـای سـەرەكیدا، باشـتر وایـە وەك پێناسـەیەك سـەیری بكەیـن. وە بەرچـاو ڕونیـەك لـەو بـارەوە. ئەگـەر سـەیرێكی شـەریعەی ئیسـلامی بەگشـتی بكەیـن دەربـارەی حـەڵاڵ و حـەرام دەبینیـن، بەشـی كەمـی لەسـەر حـەڵاڵ و حەرامـە وە بەتایبـەت تـر حەرامكـراوەكان هـەر زۆر زۆر كەمـن لەچـاو حـەڵاڵ و موبـاح ڕێپێدراوەكانـدا.

حـەڵاڵ: هەرشـتێك لـە شـەرعدا ڕێگـەی پێـدراو بێـت ئـەوە حەڵاڵـە، بـە مانایەكـی تـر هەرشـتێك لـە سـودو قازانجـی مرۆڤەكانـدا بێـت ئـەوە حەڵاڵـەو كردنیـان كارێكـی بـاش و ئاسـاییە. بەكردنیـان پاداشـتی لەسـەر وەردەگیـرێ.

حـەرام: حـەرام بـە پێچەوانـەی حەڵاڵـەوە، هەرشـتێك لـە شـەرعدا ڕێگـەی پێنەدرابێـت ئـەوە حەرامـە، بـە مانایەكـی تـر هەرشـتێك لـە زەرەرو زیانـی مرۆڤەكانـدا بێـت ئـەوە حەرامـەو كردنیـان تاوانـە، توشـی سـزای دونیایـی و دواڕۆژیـش دەبێـت.

بـۆ ناسـینەوەی حـەڵاڵ و حـەرام دەبێـت بگەڕێینـەوە بـۆ شـەرع، لەوێـوە ڕاسـتێتیمان بـۆ دەردەكەوێـت نـەك ژیـری ئینسـانەكان. لێـرەدا پرسـیارێك دروسـت دەبێـت بـۆ دەكـرێ شـەرع دژی ژیـری بێـت لـە وەڵامـدا دەڵێیـن نەخێـر، هەرگیـز شـەرع دژی ژیـری نیـە، دەشـبینین یەكێـك لـە هـۆكارە سـەرەكیەكانی هاتنـی ئـەم ئیسـلامە بـۆ پاراسـتنی ژیریـە، ئیـتر چـۆن دەكـرێ دژی ژیـری بێـت. بـەڵام خـوای گـەورە كـە دروسـتكەری هەمـوو ژیریەكـە هەرخۆشـی دەزانـێ چ لـە سـودو زیانەكانـی مرۆڤـن. جـا بۆیـە هـەر پێوەرێكـی تـر بێـت و یاسـایەك بـۆ ئەمـە دابنـێ گونجـاو نیـە، بـۆ نمونـە یەكێـك دەڵـێ مەشروبـات حەڵاڵـە! بـۆ چونكـە دكتـۆر وتویەتـی چاكـە، وەڵامەكەشـی ئەوەیـە بـا دكتۆریـش وتبێتـی چاكـە بـەڵام هـەر حەرامـە چونكـە، خـوای گـەورە دروسـتكەری ژیـری ئـەو دكتۆرەیـە، لـە شەرعیشـدا

بێگومـان ئـەوە باسـکراوە کـە مەشروبـات سـودیان تیایـە بـەڵام زیانەکەیـان زۆرتـرە. ئـەوە تەنهـا وەك نمونەیـەك. ئەگـەر سـەیریکی شـەریعەتی ئیسـلامی بکەیـن دەبینیـن شـتانێکی زۆر کـەم حەرامـن بـە بـەراورد لەگـەڵ حـەڵاڵ کراوەکانـدا، لەبەرانبـەر هەمـوو حەرامکراوێکیشـدا حـەڵاڵ هەیـە بـۆ نمونـە، زینـا حەرامـە ژن مارەکـردن حەڵاڵـە، مەشروباتـی سەرخۆشـکەر حەرامـە، بـە هەزارەهـا مەشروباتـی حەڵاڵـمان هەیـە، قانعـی شـاعیر دەڵـێ:

تاشەربەتی هەرمێ لەت و دۆشاوی سرکەم بۆ دەست بدا

عارەق و تریاکی هەروەك ژەهرە مارم بۆ چیە

گۆشـتی بـەراز حەرامـە، گۆشـتی مانـگاو بـەرخ و حوشـترو مریشـك و بەهـەزارە پەلـەوەری تـر حەڵاڵـە. گـەر بێـت و مـرۆڤ خـۆی بیـر بکاتـەوە دەبێنـێ لەبەرانبـەر هەمـوو حەرامێکـدا بەچەندەهـا حـەڵاڵ کـراو هەیـە. بـۆ ناسـاندن وەیـان ئـەو بنەمایانـەی کـە حـەڵاڵ و حەرامـی لەسـەر دادەمـەزرێ تەنهـا ئاماژەیـەن پـێ دەکەیـن وەك لـە پەرتوکـە بەنرخەکـەی یوسـف القرضاویـدا هاتـووە. بـەم شـێوە

پرەنسیپەکانی ئیسلام دەربارەی حەڵاڵ و حەرام

*ئەصڵ یاخود ڕەسەنایەتی لە شتەکاندا ڕێگە پێدانە.

*حەڵاڵ کردن و حەرامکردن تەنها مافی خوای گەورەیە.

* حەرامکردنـی حـەڵاڵ و حـەرام هاوڕێـی هاوبەشـی بڕیاردانـە بـۆ خـوای گـەورە حەرامکـردن ڕووبـەڕووی شـتانی پیـس و زیانبەخـش ئەبنـەوە.

* لە حەڵاڵکرندا پێویست بە حەرام کردن ناکات.

* هەرشتێك سەربەرەو حەرام بکێشێ ئەوا حەرامە.

* بەهانە دۆزینەوە (حیلە) بۆ حەرام، حەرامە.

* نیەتی پاك و دروست پاساو نییە بۆ حەرام ئەنجامدان.

* سڵەمینەوە لە گومان لێکراوان (الشبهات).
*چاوپۆشی و جیاوازی لە حەرامەکاندا نییە.
* ناچاری، ڕێگە ئەدات بە حەرامکراوەکان.

هۆکاری لاچونی تاوان لەسەر تاوانبار[2]

ئەگەر مرۆڤی ئیماندار کەوتە تاوانەوە، خوای گەورە کۆمەڵێک دەرگای ڕەحمەت و بەزەی خۆی کردۆتەوە بۆ لاچونی ئەو تاوانانەی کەتێی کەوتوون ئەگەر وازی لێ بێنن و لەخوا بترسن. لای کۆمەڵێک لەزاناکان ئەمەجێگیر بووە ئەگەر یەکێک کەوتە تاوانەوە چۆن تاوانەکەی لەسەر نەمێنێ بەپێی قورئان و فەرموودەکانی پێغەمبەر درودی خوای لێ بێت. وە کورتیان دەکەینەوە بۆ خوێنەرانی بەڕێز، ئەوەی کەلەشەرحی عەقیدەی تەحاویدا هاتووە لەسەر ئەم باسە. وەك دەڵێ: (مرۆڤی تاوانبار تاوانەکە لادەچێ لەسەری واتە سزای جەهەنەم بە دە هۆکار، زانیم لەقورئان و فەرموودەکان).
هۆرکاری یەکەم: تەوبەرکردن: وەك خوای گەورە دەفەرموێ: {فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا*إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا}[3] واتە لەدوای ئەوان کەسانێك لەنەوەکانیان بوونە جێنشین، کەنوێژەکانیان بەزایەداو شوێنی ئارەزووەکانی نەفسیان کەوتن، ئەوانە تووشی

٢ وەرگێراوەلەکتێبی الایمان محمد نعیم یاسین. مانای ئایەتەکان لەتەفسیری ئاسان بۆتێگەیشتنی قورئان برهان محمد امیین.

٣ مريم ٥٩

گومـڕای و سـەرگەردانی و سـزا دەبـن (لەدونیـاو قیامەتدا)*جگـە لەوانـەی کەتەوبەدەکـەن و بـاوەڕی دامـەزراو دەهێنـن و کارو کـردەوەی چـاك ئەنجـام دەدەن، ئـا ئەوانـە دەچنـە بەهەشـتەوەو هیـچ جـۆرە سـتەمێکیان لـێ ناکرێـت.

وەهەروەهـا دەفەرمـوێ {إِلَّا الَّذِيـنَ تَابُـوا وَأَصْلَحُـوا وَبَيَّنُـوا فَأُولَئِـكَ أَتُـوبُ عَلَيْهِـمْ وَأَنَـا التَّـوَّابُ الرَّحِيـمُ}٤ واتـە جگـە لەوانـەی تەوبەیـان کـردووەو چاکسـازیان ئەنجامـداوەو ئـەو حەقیقـەت ڕاسـتیان ڕوونکردۆتـەوە کـە جـاران شـاردبوویانەوە، ئائەوانـە گەڕانەوەکەیـان لـێ وەردەگـرم وتەنهـا منیشـم زۆر تەوبـە وەرگـرو دلوڤـان و میهرەبانـم.

تەوبـە، ئـەو تەوبـەی کەسـزا لەسـەر مـرۆڤ لادەبـات تەوبەیەکـی ڕاسـتییە(النصوح)ەئەوەیە کـە لەدڵەوەیـەو وە بـە دڵسـۆزیەوە تەوبەکـە دەکات، وە بەووتـە دانـی پێـدا دەنـێ و وەپەشـیمان دەبێتـەوە لـەوەی کەکردوویەتـی لەتـاوان، وەبەگـوڕێکـی بـاش دەدات بەخـۆی کەجارێکـی تـر نەچێتـەوە سـەریان و کاری باشـە دەکات.

تەوبـە دەبێتەهۆیـەك بـۆ لێخۆشـبوونی تـاوان، وەسـزا نەدانـی تاوانبـار، ئەمـەڕا جیـاوازی تێدا نیـە لەنێـوان زانایانـدا، وە جگـە لەمـە هیـچ شـتێکی تـر نابێتـە لێخۆشـبوونی تـاوان بەتەواوەتـی جگـە لەتەوبـە، وەك خـوای گەورەدەفەرمـوێ {قُـلْ يَـا عِبَـادِيَ الَّذِيـنَ أَسْرَفُـوا عَـلَى أَنْفُسِـهِمْ لَا تَقْنَطُـوا مِـنْ رَحْمَـةِ اللَّـهِ إِنَّ اللَّـهَ يَغْفِـرُ الذُّنُـوبَ جَمِيعًـا إِنَّـهُ هُـوَ الْغَفُـورُ}٥ واتـە ئـەی پێغەمبـەر صلـی اللهعلیەوسـلم پێیـان بڵـێ: خـوا دەفەرموێـت: ئـەی بەندەکانـم ئەوانـەی کەخۆتـان گوناهبـار کـردووەو غەڵەتتـان زۆرە، نائومێـد مەبـن لەرەحمەتـی خـوا، چونکـە بەڕاسـتی ئەگـەر ئێـوە تەوبـەی ڕاسـت

٤ بقرة ١٦٠
٥ الزمر ٥٣

بکـەن، خـوا لەهـەر هەمـوو گوناهـو هەڵەکانتـان خـۆش دەبێـت، چونکـە بێگومـان ئـەو خوایـە زۆر لێخۆشـبوو لێبوردەیـەو زۆر بەسـۆزو میهرەبانیشـە.
هـۆکاری دووەم: داوای لێخۆشـبوون کـردن (الاسـتغفار): وەك خـوای گەورەدەفەرمـوێ {وَمَـا كَانَ اللَّـهُ لِيُعَذِّبَهُـمْ وَأَنْـتَ فِيهِـمْ وَمَـا كَانَ اللَّـهُ مُعَذِّبَهُـمْ وَهُـمْ يَسْـتَغْفِرُونَ}٦ واتـە بێگومـان خـوای گەورە(بەقسـەی ئـەوان نـاکات) بـەڵاو سـزا نـادات بەسـەریاندا، لەکاتێکـدا تـۆ لەناویانـدا ببیـت (بـە ئومێـدی ئـەوەی هەندێکیـان بـاوەڕ بهێنـن)، هەروەهـا خـواش سـزا دەر نیـە لەکاتێکـدا ئـەوان داوای لێخۆشـبوون بکـەن.
خـۆی لەڕاسـتیدا ئـەم داوای لێخۆشـبوونەش دەچێتـە ڕیـزی تەوبەکردنـەوە، چونکـە ئیسـتیغفار داوای لێخۆشـبوونە لـەو تاوانانـەی تێـی کەوتـووە پەشـیمانی دەسـەلمێنێ ئـەوش بەداواکردنەکـە. بـەڵام تەوبـە ئەوەشـی تیایـە کـە لەداهاتـوودا جارێکـی تـر نەگەڕێتـەوە سـەر تاوانـەکان.
هـۆکاری سـێهەم: کـرداری چاکەیـە: خـوای گەورەدەفەرمـوێ {وَأَقِـمِ الصَّـلَاةَ طَـرَفَيِ النَّهَـارِ وَزُلَفًـا مِـنَ اللَّيْـلِ إِنَّ الْحَسَـنَاتِ يُذْهِـبْنَ السَّـيِّئَاتِ ذَلِـكَ ذِكْـرَى لِلذَّاكِرِيـنَ}٧ واتـە نوێـژ بەچاکـی ئەنجـام بـدە لەهـەردوو سـەری ڕۆژەوە(کەنیـوەڕۆ و عـەسرە) و لەسـێ کاتەکـەی شەویشـدا کـە(مەغریـب و عیشـاو بەیانی)یـە نزیکـن لـە(ئەمسـەرو ئەوسـەری ڕۆژەوە، بەڕاسـتی کـردەوە چاکـەکان کـردارە خراپـەکان لادەبـەن و گوناهـەکان دەشـۆنەوە، ئـەوە ئامـۆژگاری و بیرخەرەوەیـە بـۆ ئەوانـەی یـادی خـوا دەکـەن.
هـۆکاری چـوارەم: کەوتنـە نـاو کێشـەی دونیاییـەوە: پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت دەفەرمـوێ: { مـا يصيـب الؤمـن مـن وصـب، ولا نصـب، ولا غـم ، ولا

٦ الأنفال ٣٣
٧ هود ١١٤

هەم ، ولا حـزن، حتـى الشـوكة يشـاكها الا كفـر اللـه بهـا مـن خطايـان}٨ هـەر ناخۆشـی و خـەم و خەفـەت و توشـی مسـوڵمان ببێـت دەبێتەهـۆی لاچونـی تاوانـەکان هەتـا ئەگـەر درکێکیـش بێـت. بزانـە کەوتنـە نـاو ناخۆشـی یـەوە دەبێـت هۆکارێـك بێـت بـۆ لاچونـی تـاوان، وەئەگـەر ئـەو کەسـەی دەکەوێتـە نـاو ناخۆشـیەوە ئارامـی گـرت لەسـەری ئەوکاتـە خێریشـی دەسـت دەکەوێـت لەسـەروی ئەوەشـەوە کـە دەبێتـە هـۆی لاچونـی تاوانەکانیشـی. بـەڵام ئەگـەر ئارامـی نەگـرت لەسـەری ئەوکاتـە تاوانێکـی تـر زیـاد دەکاتـە سـەری تاوانەکانـی لەسـەروی ئەوەشـەوە کـە ئـەم ناخۆشـیەنا بێتـە هـۆی لاچونـی تاوانەکانـی.

هۆکاری پێنجەم: سزادانی ناو گۆڕە.

هۆکاری شەشەم: ناڕەحەتیەکانی دوارۆژە.

هـۆکاری حەوتـەم: شـەفاعەت کردنـی ئـەو کەسـانەیە کەخـوای گـەورە فەرمانـی شـەفاعەت کردنیـان پـێ بـدات لـەڕۆژی دوایـدا.

هـۆکاری هەشـتەم: لێخۆشـبونی خـوای گەورەیـە کـە بەڕەحەمتریـن کەسـە، جگـە لەشـەفاعەتکردن. وەك خـوای گـەورە خـۆی دەفەرمـوێ {إِنَّ اللَّـهَ لَا يَغْفِـرُ أَنْ يُـشْرَكَ بِـهِ وَيَغْفِـرُ مَـا دُونَ ذَلِـكَ لِمَـنْ يَشَـاءُ وَمَـنْ يُـشْرِكْ بِاللَّـهِ فَقَـدْ ضَـلَّ ضَـلَالًا بَعِيـدًا}٩ واتـە بەڕاسـتی خـوا خـۆش نابێـت لـەوە کـە هـاوەڵ و شـەریکی بـۆ بڕیـار بدرێـت و جگـە لـەو (هاوبـەش دانانـە) لەگوناهەکانـی تـر بـۆ هەرکـەس بیەوێـت و شایسـتەی بێـت و (پەشـیمان بێـت) خـۆش دەبێـت، جـا ئـەوەی شـەریك و هـاوەڵ بـۆ خـوا بڕیـار بـدات، ئـەوە بەڕاسـتی گومـڕا بـووە بـە گومڕایەکـی زۆر دوور.

هـۆکاری نۆیـەم: دوعـاو پاڕانـەوەی مسـوڵمان بـۆ یەکـتری پێـش مـردن و

٨ بخاري

٩ النساء ٤٨

دوایـی مـردن.
هـۆكاری دەیـەم و كۆتایـی: ئەوشـتانەی كەدەبنـە هـۆی گەیاندنـی چاكـە دوای مـردن وەك: حـەج كـردن، ڕۆژوو گرتـن وەهەروەهـا.
لەكۆتاییـدا داواكاریـن لەخـوای گەورەلەهەمـوو گوناهەكانمـان خـۆش بێـت و ئارامیـمان پـێ ببەخشـی لەسـەر نارەحەتیـەكان بـۆ ئـەوەی دوو پاداشـتی تیـا وەرگریـن. وە بـەدەم خەمەكانـی یەكتریـوە بیـن و دوعـای خێـر بـۆ یەكـتر بكەیـن تـا پاداشـتی لەسـەر وەرگریـن. زوبانمـان پـاراو بێـت بەتەوبـەو داوای لێخۆشـبوون لەخـوای گـەورە تـا پاداشـتی لەسـەر وەرگریـن و ببنەمایـەی سـڕینەوەی تاوانەكانمـان بەشـێوەیەكی وا بەپاكـی بگەینـە خزمـەت خـوای گەورەامیـن.

مسـوڵمان لـە نێوان عـەقڵ و شـەیتاندا

بـە دەروازەیەكـی كورتـدا دەچینـە نـاو ئـەو بابەتـەی كـە سـەردیرەكەمان بەنـاوەوە نـاو نـاوە، لـەو كاتـەوە فەلسـەفە سـەری هەڵـداوە تـا ئێسـتا خـۆی لـە چوارچێوەیەكدا دەخولێنێتـەوە بـۆ ئـەوەی وەڵامـی پرسـیارەكانی دەسـت بكەوێـت و وە بـە بەردەوامـی پرسـیاری تـر دێتـە ئاراوە...!، لـە زانكـۆ قوتابیەكم لەگەڵـدا بـوو لـە قسـمی فەلسـەفە دەیخوێنـد هەمـوو ئاواتـی چەند پرسـیارێك بـوو لەڕێگـەی قسـمی ناوبـراوەوە دەسـتی بكەوێـت، زانكـۆی تـەواو كـردوو دەسـتی نەكـەوت و وازی لـە فەلسـەفەش هێنـا، هەمـوو ئەوا زانا ئیسـلامیانەش كـەوا چوونـە نـاو فەلسـەوەو لـە ڕوانگـەی ئـەو فەیلەسـوفانەوە بـۆ فەلسـەفەیان ڕوانـی زەمەنێكـی زۆریـان لەگـەڵ فەلسـەفەدا كوشـت و دواتر تەوبەیـان كردوو گەڕانـەوە سـەر بنەمـا سـەرەكیەكەی خۆیـان، هەتـا هەیانـە زۆر بـە تونـدی دژی

فەلسەفە دەوەستێتەوە، ئەڵبەت دیارە لەو ڕوانگەی کە باسمان کرد، لێرەدا ئەو پرسیارە خۆی قیت دەکاتەوەو دەپرسێ ئەم بابەتە چ پەیوندی بە فەلسەوە هەیە؟ وەڵامەکەشی خۆ دیارە مادام باسی عەقڵی تێدا هات گرنگە ئەم بۆچوونانەی لەگەڵدا باس بکەین و گرنگی و لاوازی عەقڵ لە ژیانی مسوڵماناندا بە کورتی بخەینە ڕوو، کاتێك فەلسەفە جەخت دەخاتە سەر عەقڵ و عەقڵەکە دەفەلسەفێنێ و دەی هێنێ و دەیبات دەیەوێت هەرچی عەقڵ دەرکی پێ نەکرد وەیان لە تەرازی عەقڵدا کێشی خۆی نەبوو ئیتر بە نا لۆژیکی لە قەڵەم بدات و لاوازی بکات، بەڵام کە دیراسەی ئیسلامی دەکەین بەو شێوەیە نی یە، بەڵکو هاوسەنگیەکی زۆری پاراستووە لە نیوان جەستە، ڕۆح، عەقڵ، نەفس وە دڵدا، هیچ لایەنێکی لەو لایەنانە پشتگوی نەخستووەو گرنگی هەموویانی خستووەتە ڕوو بە تایبەت دڵ گرنگی تەواوی پێ داوە، لە کاتێکدا لە فەلسەفەدا جێگەی ئەوەندە بایەخ نی یە وەك لەوەی باسی عەقڵ دەکرێت، وە کە دێینە سەر زەمینەی کرداری پێچەوانەکەی فەلسەفەو پڕاو پڕی ئەوەی ئیسلام دەی بینێ دەی بینین، هەربۆیە سەرەنجام ناتوانم باوەڕم بەو ووتەی دکتۆر محێدین محەمەد ئەحمەدی خانی نەبێت کە دەڵێ : کرمێك لە دارێکدا چۆن دەتوانێت لە تەواوی دارەکە تێ بگات، وە ئینسان چۆن دەتوانێت بە تەمەنێکی حەفتا ساڵە لە هەموو ئەم گەردون و ژیانە تێ بگات و ئەوەی ئەو بە لۆژیك باوەڕی پێ نەکات ڕەدی بکاتەوە. وەیان بانگخوازی بەناو بانگی ئەمریکی یوسف ئیستەس لەسەر حیجاب دەڵێ: ئەگەر بە لۆژیك بوایە دەبوایە ئینسان جلی لەبەر نەکردایە چونکە بە ڕووتی لە دایك بووە. هەرکەس لە ئێمەش لە ژیانی ڕابردوو ڕۆژانەی خۆماندا دەتوانین عەقڵی خۆمان تاقی بکەیتەنەوەو دیسان بیدەنەوە لە

چوارچێوەی عەقڵی ئێستەمان... دەبینین زۆر لە شتە ڕابردووەکانمان باوەڕمان پێیان نەماوە، بگرە زۆرجار پێکەنینیشمان پێیان دێت، وەیان هەندێکی پەنجەی خۆمانی بۆ دەگەزین و زۆر لێیان پەشیمانین، لە کاتێکدا لە کاتی خۆیدا بەو پەڕی عەقڵیەتمانەوە کردوومانە، من تەنها باسی خۆم بکەم زۆرکارم کردووە لە ژیانمدا ئێستە لێی پەشیمانم، وەیان بەشێوەیەکی تر بڵێم ئەگەر ئەو کارو کردەوانە بگەڕێنرایەتەوە بۆ ئێستە بەشێوەیەکی تر دەم کردن، هەندێکی نەم دەکردنەوەو هەندێکی تریان باشترم دەکرد، هیچ کەس وا نازانم هاوڕا نەبێت لەگەڵمداو هەمان بۆچۆنی لا دروست نەبوو بێت، کاتێك نووسەرێکیش کە کتێبەکەی چاپ دەکاتەوە دەبینین هەندێك دەستکاری تازەی دەکات، کتێبی وا هەیە بیست جار چاپ کراوەتەوە لە هەموو چاپە تازەکانیدا گۆڕانکاری بەخۆیەوە بینووە، ئەگەر بە ووردی تەنها لەم خاڵە بڕامیین ئەوا بۆمان دەردەکەوێت کە عەقڵ بەردەوام لەگەشەدایەو سنورێکی دیاری کراوی بۆ نی یە، وەگەر بمانەوێت کارەکانیشمان تەنها بە عەقڵ بکەین ئەوا بەرەو تیاچوونمان دەبات، ئەمەش مانای وا نی یە عەقڵ بێ نرخ بکەم، چونکە سەرچاوەی عەقڵە ئێستە من ئەم بابەتە دەنووسم، وە سەرچاوەی عەقڵە ئێوەش دەیخوێننەوە بەڵام عەقڵ هەموو شتێك نی یەو نابێت ئینسان بکەوێتە داوی عەقڵەوەو کردەوەکانی تەنها بە قوربانی ئەو بکات. ئەی شەیتان چی پەیوەندی بەم مشتوو مڕەوە بوو، کە عەقڵمان ناسی ئەوسا شەیتان زوو پەردەکەی لەسەر لا دەچێت و کارە دزێوەکانی ئاشکرا دەبێت، ئەوەی شەیتان بە مسوڵمانی دەکات و بە بەردەوامی لە خشتەی دەبات نموونە گەلێکی عەقڵیەو بە عەقڵ باوەڕی پێ دەکات کە زۆر کرداری خراپە بکات، ئەڵبەت لە ڕووەکانی تریشەوە، بەڵام ئێمە زیاتر لایەنە

عەقڵیەکانی لەم ووتارەدا ئاشکرا دەکەین بە چەند نموونەیەك:
١-شەیتان بە ئینسان دەڵێ نوێژ مەکە ناڕەحەتە بیری لێ بکەرەو هەموو ڕۆژێك پێنج جار ئەمە چی یە! چۆن دەکرێت! کەچی زۆرکەس باوەڕی پێ دەکات بە عەقڵ و نایکات، ئەو نموونانەش کە شەیتان پێی ووتووە دەیهێنێتەوە، لە کاتێکدا ئەگەر پێی بڵێی بۆ نوێژ ناکەیت؟. وە ئێمەش دەڵێین ئایە ئەمە لۆژیکە ئەو کەسەی کە نوێژ ناکات کاری لە نوێژ گرانتر ناکات، لەکاتێکدا نوێژ بە هەموو شێوەیەك ئاسانکاری تێدا کراوە.
٢-شەیتان کاڵ و کرچی لە نوێژدا بە مسوڵمان دەکات، بۆ نموونە پێی دوادەخات بە بیانوی هیلاکیەوە ئایا دواتر هەر نابێت هەمان کردار بکات، وەیان نوێژی بەیانی زۆر ختوکەی دەدات و بە بیانوی خەوەوە نوێژەکەی لە کیس دەبات!. زۆرکەس دەڵێ کە نوێژی بەیانیم کرد خەوم لێ ناکەوێتەوە جا خۆ ئەگەر بیانوەکەی شەیتان لە جێگەی خۆیدا بوایە دەبوایە خەوی لێ بکەوتایەتەوە.
٣-شەیتان دەڵێ ڕۆژوو زۆر ناڕەحەتە بابە لەو گەرمای کوردستانە! لەو ڕۆژگارە درێژە چۆن دەتوانیت بیگریت؟!. بەڵام هەمان کەس ئەگەر توشی نەخۆشیەك بێت و دکتۆر نەخواردنی خواردن و خواردنەوەی بۆ دابنێت زیاتر لەو کاتە دەیکات، خۆ ئەگەر سەرپێچیش بکات هەموو خەڵك سەرزەنشتی دەکات، کەواتە نەتوانینەکە لە جێگەی خۆی نەبوو تەنها گرفتەکە ئەوە بوو کە بۆ خوای گەورە بوو، زۆرکەس هەر بۆ خۆ لاوازکردن ئامادەن چەندەها مانگ بەڕۆژوو بن بەڵام بۆ خوا ئەو مانگەیان لێ دەبێت گران دەبێت.
٤-شەیتان دەڵێ حەج بۆ چی دەکەیت پارەکەی بدە بە هەژار کەی خوا پێویستی بەو حەجەی تۆیە خەڵکی وا دەمرن لە برسا! بەو شێوەیە

قەناعەت بە کەسەکە دەکات کە حەج نەکات، دوای پارەکەیش نابەخشێ! هەر ئەوەندە فکری حەجەکەی لا دەرکردی ئیتر دوای بیانوی تری زۆرە بۆ ئەوەی فکری بەخشینەکەشت لا دەرکات، وەیان هەمان کەس کە بیانوی بۆ حەجەکە دەهێنێتەوە بەهۆی پارە یان نارەحەتی، ئامادەیە بەچەندەهای زیاتر لەو پارە سەرف بکات و زیاتر نارەحەتیشی ببێت، بۆ چوون بۆ وولاتانی تر بۆ سەفەرو سیاحەت، کەچی ئەو سیاحەتە دینیە هەزارو یەك بیانوی بۆ دەهێنێتەوە.

٥-شەیتان دەڵێ زەکات مەدە، بە ئارەقی خۆت ئەو پارانەت پەیدا کردووە پێویستت پێی دەبێت، زۆرە ئەوەی شەرع داوای دەکات! وا دەکات ئەو پایە گرنگە پشتگوێ بخات لە کاتێکدا ئەهلی مزگەوتیشە، لە کاتێکدا زەکات بەپێی دەقی شەرعی لە ماڵ کەم ناکات، بەڵام زیاتر لەو پارەی پێ سەرف دەکات بە شتی لاوەکی و نا پێویستدا، خانوەکەی کە عەیبی نی یە پێی دەروخێنێت و بە چەندەها پارەی زیادە پێی دروست دەکاتەوە لە کاتێکدا کاتی خۆی کە خانووەکەی دروست کردووە بە ئەوپەڕی عەقڵیەوە وای دروست کردووە نەك خۆی کوڕی کوڕیشی تێیدا بژی، سەیارەکەی پێ دەفرۆشێت کە هیچ عەیبی نی یە بەبیانوی ئەوەی کیلۆمەترەکەی سفر نی یە! ئەی خۆ سەیارە هەر سلفت لێداو خستە گێڕی یەك و یەك تەکان بدات ئیتر کیلۆمەتر سفریەکەی نامێنێت، ئیتر بەو شێوەیە لە هەردوولاوە شەیتان لە خشتەی دەبات کارە خێرەکان نەکات بەهۆی پارەوە ئیسراف و تەبزیر بکات هەر لەسەر پارە! توخوا ئەمە چ عەقڵێکە. ئەوانە تەنها چەند نموونەیەکی ئاسایی بوون کەوا مسوڵمان لەنێوان عەقڵی و شەیتاندا چۆن لە خشتە دەبرێت.

دیاردەی خۆ کوشتن لە ئەوروپا دیوی نادیار

ڕوکەشی ژیان خەڵەتێنەرە و پێویستی بە دووربینی و ڕاست بینی یە. ئەوەی لە ڕووکەشدا و بەئاشکرا دەبینرێت مەرج نیە دیوی ناوەوەش هەمان شێوە بێت. کە لە کوردستان بووین دەمان بیست کەسانێك هەن لە ئەوروپا خۆیان دەکوژن! ئێمەش سەرمان سوڕدەماو دەمانووت دەبێت بۆچی بێت؟ نان نی یە بیخۆن؟ ژیانیان ناخۆشە؟ منداڵی زۆر بێزاری کردوون؟ زوو زوو دەربەدەر دەبن؟ شەڕو شۆڕ بێزاری کردوون؟ گرانی و بێکارەبای و خزمەتکوزاریەکان بێتاقەتی کردوون؟ کاریان دەست ناکەوێت؟ ئەمانەو چەندەها پرسیاری تر دروست دەبوو لامان، لەبەر ئەوە گرفتەکانی ئێمە ئەوانە بوو هەربۆیە واش بیرمان دەکردەوە. بەڵام لە ڕاستیدا هیچێك لەوانە نی یە!!! ئەی دەبێت چ بێت وا لە مرۆڤەکان بکات بەدەستی خۆی خۆی بکوژێت؟ لە کاتێکدا خەڵکی خۆی لێی ڕادەکات بە شێوەیەکی گشتی؟ وە زۆرجا زۆر کەس بە چەندەها کاری نابەجێش دەکات لە پێناو مانەوەی خۆیدا! زۆرێك کەسانی تر دەکات بە قوربانی لە پێناو مانەوەی خۆیدا! زۆرێك گەورەترین ڕاستی لەبیر دەچێت لە پێناو مانەوەو هورگی خۆیدا؟! هەموو ئەو پرسیارانە و زۆرێکی تریش بەبیرماندا دەهات و وەدەکرێت هەمان پرسیارو زیاتریش بەبیری کاسانێکی تریشدا هاتبێت و بێت. بەڵام لە ڕاستی دا ئەوانە هیچی وەڵامی ڕاستێتی ئەو خۆ کوشتنانە نین! چونکە دەبینین ئەو گرفتانە هیچیان نین وە خۆشی دەکوژێت! تەنها لەبەر شتێکە ئەویش نەبوونی باوەڕە بە پەروەردگار، باوەڕێکی وا کە بزانێت ڕاستێتی ئەو چی یەو وە کاری خۆشی چی یە لە ژیاندا. ئەوەشە کە وا دەکات لە ئاست ناڕەحەتیەکانی

ژیانـدا نەتوانێـت خـۆی ڕابگرێـت و مـردن بـە باشـتر بزانێـت! سـەرەنجامی ئـەم کارانـە بۆمـان دەردەکەویـت کـە فەلسـەفەی دیـن بـۆ ژیـن چەنـد جوانـە... چـۆن مرۆڤـەکان پـەروەردە دەکات کـە خۆگربـن لـە ئاسـت هەمـوو تەنـگ وچەڵەمەکانـی ژیانـدا... چـۆن خۆیـان لەهەمـوو بارودۆخەکانـدا بگونجێنـن بەشـێوەیەکی چـاك... چـۆن مرۆڤـەکان پێدەگەیەنێـت بـۆ خۆیـان و دەوروبەریان...چـۆن وا لـە مرۆڤـەکان دەکات بەکەمیـش قەناعـەت بن...ئەوانـەو زۆرێکـی تـر لـە فەلسـەفەکانی دینـدا دەردەکەوێـت بـۆ ژیـان... بەڕاسـتی ڕاسـتە خـوای گـەورە فەرموویەتـی [الَّذِيـنَ آمَنُـوا وَتَطْمَـئِنُّ قُلُوبُهُـمْ بِذِكْـرِ اللَّـهِ أَلَا بِذِكْـرِ اللَّـهِ تَطْمَـئِنُّ الْقُلُـوبُ] . بێگومـان بەیـادی خـوای گـەورە دڵـەکان ئـارام دەبـن ئەگـەر لەهـەر باردۆخێکـدا بێـت. وە بەیـادی خـوا نەبێـت بەهیـچ شـتێك دڵـەکان ئـارام نابـن. هـەر بۆشـە دەبینیـن کەسـێك کـە مسـوڵمانی ڕاسـتەقینەیە بەهـەزار دەردەسـەری ژیـان دەباتەسـەرو ئـەو کارانـەش بەبیریـا نایـەت. لـە کۆتایـدا داواکارم لـە خـوای گـەورە ئارامـی بـەردەوام لـە دڵەکانمانـدا جێگیـر بـکات.

ئەمـەش دیمەنێکـە لـە چەندەهـا دیمەنـی هەمـان شـێوەی شـاراوەی نـاو کۆمەڵگـەی ئەوروپـی. فەرمـوون بـە فیدیـۆ بەچـاوی خۆتـان ببینـن کـە چـۆن هەوڵـی خـۆ کوشـتن دەدات دوو کچـی گەنجـی سـویدی لـە بەریتانیـا.

http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/7636577.stm

ئامۆژگاری بۆ خەڵکی بەسرە[10]

ئیبراهیمی کوڕی ئەدهەم ڕەحمەتی خوای لێ بێت ڕۆژێك بە بازاڕی بەسرەدا تێپەڕی خەڵکی کۆ بونەوە لێی و پرسیاریان لێ کرد ووتیان: ئەی باوکی ئیسحاق خوای گەورە لە کتێبەکەیدا دەفەرموێ : (ادعوني استجب لکم)[11] واتە داوەم لێ بکەن وەڵامتان دەدەمەوە، ئێمە ساڵێکە داوا دەکەین کەچی وەڵامان ناداتەوە! ئیبراهم ووتی: ئەی خەڵکی بەسرە دڵتان مردووە لە دەشت:

یەکەم: خواتان ناسی و وە مافیتان نەدا.

دووەم: کتێبەکەی خواتان خوێندەوەو وە کارتان پێ نەکرد.

سێهەم:بانگەشەی خۆشەویستی پێغەمبەر دەکەن و سونەتەکەیتان واز لێهێناوە.

چوارەم: بانگەشەی دژایەتی شەیتان دەکەن کەچی کارەکانتان بە پیچەوانەوەیە.

پێنجەم: ووتتان بەهەشتمان خۆش دەوێت کەچی کارتان بۆ نەکرد.

شەشەم: ووتان لە ئاگر دەترسین وە جستەی خۆتان کردە بارمتە بۆی.

حەوتەم: ووتتان مردن ڕاستە کەچی خۆتان بۆ ئامادە نەکرد.

هەشتەم: سەرقاڵ بوون بە کەمو کوڕی خەڵکەوەو کەمو کوڕی خۆتان لەبیر کرد.

نۆهەم: نازوی نیعمەتی خواتان خوارد کەچی سوپاسگوزاریتان نەکرد.

---

10 http://forums.graaam.com/73231.html

١١ غافر ٦٠

دەهەم: مردووەکانتان ناشت پەندتان لێ وەرنگرت.

بسم الله الرحمن الرحيم

مر ابراهيم ابن الادهم رحمه الله يوما في اسواق البصرة فأجتمع الناس عليه فقالوا : يا ابا اسحاق ان الله يقول في كتابه : (ادعوني استجب لكم) ونحن ندعوه منذ دهر فلا يستجيب لنا فقال ابراهيم : يا اهل البصرة ماتت قلوبكم من عشرة اشياء :

اولها : عرفتم الله ولم تؤدوا حقه

ثانيها : قرأتم كتاب الله ولم تعملوا به

ثالثها : ادعيتم حب رسول الله وتركتم سنته

رابعها : ادعيتم عداوة الشيطان ووافقتموه

خامسها : قلتم نحب الجنة ولم تعملوا لها

سادسها : قلتم نخاف النار ورهنتم انفسكم بها

سابعها : قلتم ان الموت حق ولم تستعدوا له

ثامنها : اشتغلتم بعيوب الناس ونبذتم عيوبكم

تاسعها : اكلتم نعمة الله ولم تشكروها

عاشرها : دفنتم امواتكم ولم تعتبروا بهم

گەڕانەوە بۆ ئیسلام بە نموونە

بسم الله الرحمن الرحيم
سوپاس و ستایش بۆ خوای گەورەو پێغەمبەرە نازدارەکەی و شوێنکەوتوانی تا ڕۆژی دوای لە پاش سەلامی خوای گەورە لە ئێوە برایان و خوشکانی بەڕێز.
دانیشتنێکی خێرەو پشت بەخوا بە بەرەکەت دەبێت، کەوا کەسانێك هاتوون بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە سەر ئیسلام، ئێمە ئەوەمان لا ئاشکرایەو بڕوامان پێی هەیە کەوا هەموو کەس کە لە دایك دەبێت خوای گەورە بە مسوڵمانی ئەیهێنێتە دونیایەوە چونکە خەیرو چاکە تەنها لە ئیسلامدایە.
«كل مولود يولد على الفطرة فأبواه يهودانه أو ينصرانه أو يمجسانه»
دەبینین دواتر کەسانێك ئەم منداڵە پاکە لە ئەسڵو ڕێچکە سەرەکیەکەی خۆی لایدەدەن، هەربۆیە کەسێك کە دەیەوێت مسوڵمان ببێت وە دواتر کە مسوڵمان دەبێت پێی ناڵێین دینەکەی خۆی گۆڕی بۆ ئیسلام, بەڵکو دەڵێین گەڕایەوە بۆ ئیسلام، چونکە سەرەتا ئیسلام بووە دواتر دینەکەی گۆڕیوە بۆ دینی تر کە مسوڵمان دەبێتەوە دەڵێین گەڕایەوە، لەبەر ئەوە شتێکی غەریب نی یەو سروشتی مرۆڤ خۆی داوای دەکات.
ئەوەی زۆرگرنگە لەم جۆرە دانیشتنانەدا بەلای منەوە ئاسانکاری و درێژ نەکردنەوەیەتی هەرچەند دانیشتنەکە خۆی بۆ خۆی خۆشەو ئینسان حەزی پێیەتی، بەڵام لەبەر ئەو کەسەی کە دەبێتە مسوڵمان ئیحراج نەبێت هەر لە یەکەم دانیشتندا بێزاری ڕووی تێبکات و کارەکەی لا نارەحەت ببێت.
ئیسلام ئاینێکی ئاسانەو هەموو ئەوانەش کە داوای کردوون هەر ئاسانەو

یەکێك لـە تایبەتمەندیەکانـی ئیسـلام ئاسـانە، جـا باشـترو چاکـتر وایـە ئێمـە ئاسـانی بکەیـن بـۆ خەڵـك و سـەری دونیـای لـێ نەهێنینـە یـەك.
قـال صـلی اللـە علیـە وسـلم : (یـسروا ولا تعـسروا وبـشروا ولا تنفـروا) رواه البخـاري ومسـلم .
بـە تایبـەت کەسـێك کـە مسـوڵمان دەبێـت پێویسـتی بـە دڵ ڕاگرتـن هەیـە هـەر بۆیـەش زەکاتیشـیان پـێ دەشـێ بـۆ ئـەوەی دڵیـان ڕاگیـر بکرێـت.
ئـەوەی زۆر گرنگـە شـەهادەی پـێ بهێنرێـت و بـۆی ڕوون بکرێتـەوە، ئیـتر بـە هێنانـی شـەهادە دێتـە نـاو ئیسـلامەوەو حسـابی مسـوڵمانی بـۆ دەکرێـت. برایـان و خوشـکانی بەڕێـز بەلاتانـەوە شـتێکی سـادە نەبێـت ووتـی شـەهادە هـەروا ئاسـان نـی یـەو هەمـوو کـەس ناتوانیـت دانـی پێدا بنێـت، لەسـەردەمی پێغەمبـەردا درودی خـوای لەسـەر بێـت زۆرجـار پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت پێداگربـووە لەگـەڵ کەسـانێکدا بـۆ ئەوەی شـەهادە بهێنن بـەڵام دەمیان نەیهێنـاوەو نەیانتوانیـووە بیڵێـن، جـا کەسـێك ئێسـتە کـە شـەهادە دەهێنێـت بـا ڕێـزی لـێ بگریـن و تۆمەتـی بـۆ دروسـت نەکەیـن و نەڵێـن بەخـوا ئەمـە لەبـەر ئـەوەو ئەمەیـە، ئـەوە شـتێکە پەیوەسـتە بـە نیەتـی خۆیـەوە بـا ئێمـە حوکـم لـە سـەر نیـەت نەدەیـن، مـن بڕواشـم وا نـی یـە ئـەم مسـوڵمان بوونانـە لەبـەر شـتی تـر بێـت، تەنهـا فەراغێکـی نەفسـیەو کەسـەکە گەشـتووەتە ئـەو بڕوایـەی کـە بگەڕێتـەوە بـۆ سـەر ئەسـڵەکەی خـۆی، ماوەیـەك پێـش ئێسـتە ئافرەتێـك هـات بـۆ ماڵـمان بـۆ ئـەوەی شـوو بـە کوردێـك بـکات منیـش زۆر قسـەم لەگەڵیـدا کـردوو مەرجەکانـی تێـدا نەبـوو، چونکـە ئاشـکرایە کەسـێکی مسـوڵمان کـە بیەوێـت کەسـێکی نـا مسـوڵمان بهێنێـت ئەگـەر کەسـەکە مەسـیحی وەیـان جولەکـە بێـت دروسـتە بـەڵام مەرجـی هەیـە ئەویـش مەرجەکانـی تێـدا نەبـووە لەبـەر ئـەوە چـار نەمـا کـە دەبێـت مسـوڵمان بێـت

بـۆ ئـەوەی کوڕەکـە بتوانێـت بیخوازێـت، ئەویـش ڕازی نەبـوو کـە مسـوڵمان ببێـت، ووتـی ئەگـەر ئـەو هـەر لەسـەر دینـی خۆشـی بێـت لـە دینـی ئێمـەدا هـەر مـارە دەبڕێـت دوای دوو سـێ سـەعات کەوتـە بیرکردنـەوە منیـش ووتـم بـا زەمەنێکـت هەبێـت بـۆ بیرکردنـەوە چونکـە نامەوێـت لـەم مەجلیسـەدا بـە ڕووگیـری مسـوڵمان بیـت، ئەویـش ڕۆشـت و هێشـتا نەهاتووەتـەوە.

لەو شتانەش کە گرنگن لەم کۆبوونەوەیەدا ئافرەتەکە بزانێت.

١-کە مسوڵمان دەبێت نابێتە دوژمنی عیسا سەلامی خوای لێ بێت.

هـەر دەبێـت خۆشـی بوێـت و پێغەمبـەر خوایـەو جیـاوازی لەنێـوان پێغەمبەرانـدا نیـە.

٢-کە مسوڵمان دەبێت تەنها عیبادەت بۆ خوا دەکات نەك بۆ پێغەمبەر.

٣-دینی ئیسلام کۆتا دینەو دەبێت پەیڕەوی ئەم دینە بکرێت.

٤-هەمـوو دینـە ئاسـمانیەکانی تـر سـەرچاوەیان خـوای گەورەیـەو خـوای گـەورەش خـۆی شـارەزایە کـە بـۆ ئیسـلامی بـۆ دواهەمیـن دیـن هەڵبـژارد.

٥-فێـری هەندێـك ئادابـی سـەرەتای بکرێـت، وەك خۆشـتن و نەخواردنـی بـەرازو مەشروبـات و دواتـر ووردە ووردەە ڕاهێنانـی لەسـەر نوێـژ و ترسـاندنی بـە سـزای تاوانـی و ئومێـد بەخشـین پێـی لەسـەر چاکـەو چاکـەکاری.

ئافرەتێکی ئینگلیز مسوڵمان دەبێت

مسـوڵمان بـوون ئێسـتە بووەتـە یەکێـك لـە دیـاردە ئاشـکراکانی نـاو کۆمەڵگـەی ئەوروپـی و بـەردەوام گوێبیسـتی ئـەم جـۆرە هەواڵانـە دەبـن کـەوا ئیسـلام بـە پەرۆشـەوە خەڵکـی بـۆی دەگەڕێتـەوە، چ وەك نـا مسـوڵمان و گەڕانـەوەی بـۆ باوەشـی ئـەو ئیسـلامەی کـەوا لەسـەری لـە دایـك بـوو وە دواتـر بەهـۆی دایـك و بـاوك و بارودۆخـی جیـاوە لێـی دابـڕا دوای تـاڵاوی بـێ ئیمانـی و پڕنەبوونـەوەی ئـەو بۆشـایە گەورەیـەی لـە دڵـداو دۆزینـەوەی

ڕێگـەی ڕاسـت بـۆ جارێکـی تـر بـە خۆشـحاڵیەوە بـۆ ئیسـلام دەگەڕێنـەوە، هەروەهـا ئـەو کەسـانەش کـەوا وازیـان لـە زۆرێـك پەرستشـە ئاینیـەکان هێنـاوەو تووشـی تـاوان و سـەرگەردانی بـوون دوای تێرنەبوونـی ڕۆح و بۆشـای دروسـت بوونـی بـۆی ئەوانیـش هـەم جارێکـی تـر بـۆ ئیسـلامەکە دێـن و هـەردوولا دەگـەن بـەو بڕوایـەی کـەوا لـە ئیسـلامدا نەبێـت لـە هیـچ شـوێنێکدا ئـەو بۆشـایە پـڕ نابێتـەوەو وە مرۆڤـەکان ئاسـودە نـاکات، لـە دانیشـتێکی تایبەتـدا کـە بـۆ ئافرەتێکـی ئینگلیـز ڕێکخرابـوو لەسـەر قسـەو بـاس لەسـەر ئیسـلام و ڕوونکردنـەوەی ئەحکامەکانـی تـازە ئیسـلام و چۆنێتـی بـوون بـە ئیسـلام ئافرەتەکـە مسـوڵمان بوونـی خـۆی ئاشـکرا کـردوو بەبەرچـاوی ئامادەبوانـەوەو بـە خۆشـحاڵیەوە شـەهادەی هێنـاو بـوو بـە مسـوڵمان، لەلایـەن سـتافی قیبلـەوە دیـاری و هەندێـك کتێبـی سـەرەتایی پێشـکەش کـراو بـە خۆشـحاڵیەوە کۆبوونەوەکـە کۆتایـی پـێ هـات.

دوو ئافرەتی ئەوروپی پێکەوە مسوڵمان بوون

لـە دانیشـتنێکی تایبەتـدا کـە بـۆ دوو ئافرەتـی ئەوروپـی ڕێکخرابـوو لەگـەڵ سـتافی قیبلـەدا لەسـەر قسـەوباس لەسـەر ئیسـلام و چۆنێتـی بـوون بـە ئیسـلام و ڕوونکردنـەوە لەسـەری، دوابـەدوای ڕوونکردنەوەکـەو ووردەکاری چۆنتـی دروسـت بوونـی ئاینـەکان و ئـەو جیاوازییـەی لـە نێوانـدا هەیـەو زۆرێکـی پێـوە سـەرگەردان بـووەو هەمـوو ئـەو گومانانـەی کـە هەبـوو ڕەوانـەوەو هـەردوو ئافرەتەکـە پێکـەوە مسـوڵمان بوونـی خۆیـان لەبەرچـاوی کۆمەڵێـك کـە ئامـادەی دانیشـتنەکە بـوون شـەهادەیان هێنـاو خۆشـی و خەنـدە لـە ڕوومەتیـان دەبـاری، هەمـوو ئامادەبوانیـش بـەم کارە دڵخـۆش بـوون و هیـوای سـەرکەوتنیان بـۆ خواسـتن، شـایەنی ووتنـە لـە لەلایـەن سـتافی قیبلـەوە هەریـەك لـە خوشـکەکان دیاریـان پێشـکەش کـراو بـە ڕوویەکـی خۆشـەوە

دانیشـتنەکە کۆتـای هـات.

لاوێکی پۆڵەندی ئیسلام بوونی خۆی ڕاگەیاند

گومـان هەڵنەگـرە کـە ئیسـلام کۆتـا ئاینـە لـەلای خـوای گـەورەوە، هەربۆیـە خـوای گـەورە خۆشـی پاڵپشـتیەتی و خەڵکـی بـۆ دروسـت دەکات لـە هەمـوو سـەردەم و گشـت شـوێنەکاندا، ئـەوەی لـە بیـری زۆرێکـەوە دوورە بـە واقـع زۆرجـار دێتـە ڕێگەمـان، بەبـێ ئـەوەی کارێکـی زۆریشـمان لەسـەری کردبێـت، بڵاوبونـەوەی ئیسـلام بـە گشـت کـون و قوژبنەکانـی دونیـادا زەنگـی بـە گوێـی هەمـوو لایەکـدا داوە، هـەر ئـەو زەنگـەش چونکـە پاڵپشـتە ئیلاهیەکـەی لـە پشـت بـووە بەبـێ ووردەکاری زانینـی ئـەو زەنگـە بـە ووردی و کاریگـەری لـە دڵـی داون و لـە ڕێگـەی ئـەو زەنگـەوە وای لـێ کـردوون خۆیـان بـەدوای ڕاسـتێتی و ئـەو زەنگـەدا بـن و ووردەکاریەکانـی بزانـن، لـە سـەردانێکی ئامادەکـراودا بـۆ گەنجێکـی پۆڵەنـدی قسـەو بـاس لـە سـەر ئـەو دەنگـەی بـە گوێکانـدا چرپـاوە بـڕوات و دوای قسـەوباس و ڕوونکردنـەوەی ئیسـلام و پێناسـەکردنی لەلایـەن سـتافی قیبلـەوە لاوەکـە ئامادەیـی خـۆی بـۆ ئیسـلام دەربـڕی و شـەهادەی بـۆ ڕوونکرایـەوە، لاوەکـەش بـە زمانێکـی پـاراو توانـی دانـی پێـدا بنێـت، دوا بـەدوای مسـوڵمان بوونـی کۆمەڵێـك دیـاری پێشـکەش کـراو ئـەوەی پێویسـت بـوو بـۆی لـە ئێسـتەدا بـۆی ڕوونکرایـەوە، ئامادەبوانیـش خەنـدە لـە لێوەکانیـان دەبـاری بـەوەی کەسـیك بـە کافـری هاتـە مزگـەوت و بـە مسـوڵمانی دەرچـوو.

لێخۆشبوون ومیهرەبانی بەڕێوەیە

هەرگیـز گونجـاو نیـە کەسـێك لـە بەرژەوەنـدی خۆیـدا نەبێـت، مەگـەر کەسـێك خاوەنـی ژیـری نەبێـت، ئەوکەسـەش نـە گلـەی نـە گازنـدەی لەسـەرە، وە لـە ئاینـی پیـرۆزی ئیسلامیشـدا هەروەهـا. وا ئێسـتە مانگـی لێخۆشـبوون بەڕێوەیـە بـا هەموومـان بگریـن بـۆ هـەر هەڵـەو تاوانێـك لـە ڕابـوردوودا کردوومانـە، وە لەدڵـەوە پەیـمان بدەیـن بـە خـوا کـە جارێکـی تـر نەگەڕێینـەوە سـەریان و بەهێزێکـی پـڕ بـاوەڕەوە بـۆ ئایندەمـان هـەوڵ بدەیـن ئەگـەر خاوەنـی ژیریـن، گـەر وانەکەیـن لـە بەرژەوەنـدی خۆمانـدا نیـن و دەبێتـە مایـەی پەشـیمانیمان، جـا بـا ژیریـمان بخەینـە کارو ئـەم هەلـە لـە دەسـت نەدەیـن و بیقۆزینـەوە.

بـۆ گۆڤـاری ڕاسـاڵ نـوسراوە وەك پەیڤێکـی بچـوك لەسـەرمانگی ڕەمـەزان لەکاتـی نزیـك بوونەوەیـدا

هەڵوێستەیەك لەگەڵ خۆمان و ڕەمەزەندا

چەند خاڵێك لەبەرچاوگرتن

كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَأْبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى[١٢]

١-پـاك کردنـەوەی نیەتمـان بـە ڕاسـتی: نیـەت عـادەت لـە عیبـادەت جیـا دەکاتـەوە.

٢-عەزیمە وەرگرتمان لەسەری: یانی باوەڕمان بەخۆمان هەبێت.

12 البخاري http://www.saaid.net/Doat/aljefri/63.htm

٣-موحاسـبەکردن: چیـمان کـردووە، چاوێـك بـە خۆمانـدا بخشـێنینەوەو خۆمـان ئاپدەیـت بکەینـەوە.
((یا أیها الذین آمنوا اتقوا الله ولتنظر نفس ما قدمت لغد))
قال ابن کثیر رحمه الله : أي حاسبوا أنفسکم قبل أن تحاسبوا
حسن البصري یقول: یا ابن آدم إنما أنت أیام فإذا ذهب یوم ذهب بعضك
٤-تەوبەکردن: مسوڵمان بێ کەموکوڕی نی یە لە تاوان
((کلُّ بني آدَمَ خطّاء، وخیرُ الخطّائین التوّابون))
((والّـذي نفـسِي بیَـدِه، لـو لم تذنِبـوا لذَهَـب اللـه بکـم، ولجـاءَ بقـومٍ یذنِبـون فیسـتغفِرون اللـهَ فیغفِـر لهـم))[١٣]
٥-ڕەمـەزان فرسـەتە بـۆ پاککردنـەوە: دڵـی کەسـێکمان عاجـز کـردووە ئاشـتی بکەینـەوە، ئاگامـان لـە دەمـمان بێـت لـە ئەخلاقـمان بێـت، ئـەم فرسـەتە بقۆزینـەوە.
أن النبـي صـلى اللـه علیـه وسـلم قـال : لا تباغضـوا ولا تحاسـدوا ولا تدابـروا وکونـوا عبـاد اللـه إخوانـاً. وَلَا یَحِـلُّ لِمُسْـلِمٍ أَنْ یَهْجُـرَ أَخَـاهُ فَـوْقَ ثَـلَاثِ لَیَـالٍ
وعندمـا سُـئل النبـي أي النـاس أفضـل؟ قـال: { کل مخمـوم القلـب صـدوق اللسـان } قالـوا: صـدوق اللسـان نعرفـه فـما مخمـوم القلـب؟ قـال: { هـو التقـي النقـي، لا إثـم فیـه ولا بغـي ولا غـل ولا حسـد }[١٤]
٦-گرتنی ڕەمەزان بە ڕێك و پێکی:
قـال علیـه الصـلاة والسـلام: کُلُّ عَمَـلِ ابْـنِ آدَمَ یُضَاعَـفُ الْحَسَـنَةُ عَـشْرُ أَمْثَالِهَـا إِلَى سَـبْعِمِائَة ضِعْـفٍ، قَـالَ اللَّـهُ عَـزَّ وَجَـلَّ: إِلَّا الصَّـوْمَ ، فَإِنَّـهُ لي وَأَنَـا أَجْـزِي بِـهِ
یقـول النبـي صـلى اللـه علیـه وسـلم : إِذَا کَانَـتْ أَوَّلُ لَیْلَـةٍ مِـنْ رَمَضَـانَ ، فتّحَـتْ

١٣ أخرجه مسلم
١٤ رواه ابن ماجه

أَبْـوَابُ الْجَنَّـةِ ، فَلَـمْ يُغْلَـقْ مِنْهَـا بَـابٌ ، وَغُلِّقَـتْ أَبْـوَابُ جَهنّـم ، فَلَـمْ يُفْتَـحْ مِنْهَـا بَـابٌ ، وصُفِّـدَت الشَّـيَاطِينُ ، وينـادَى مُنَـاد : يَـا بَاغِـيَ الْخَـيْرِ أَقْبِـلْ ، وَيَـا بَاغِـيَ الـشَّرِ أَقْصر ، وَلِلَّـهِ عُتَقَـاءُ مِـنَ النَّـارِ ، وَذَلِـكَ فِي كُلِّ لَيْلَـةٍ

((مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ))

((مِنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ))

٧-پێداگـری لەسـەر بەرنامەیەکـی ئیمانـی لـە مانگـی ڕەمەزانـدا: بـۆ نموونـە بـەژداری لـە کارو چالاکیەکانـی مزگـەوت، دوورکەوتنـەوە لـە سـەیر کردنـی بەرنامـە تەلەفزیۆنیـەکان.

٨-دوورکەوتنـەوەی لـە ئیـش و کاری دونیـای: تـا بۆمـان بکرێـت هـەوڵ بدەیـن ئیـش نەکەیـن خۆمـان تەنهـا بـۆ عیبـادەت کـردن تەرخـان بکەیـن.

٩-دوعاکردن: کە دوعاکردنی تێدا دروستە.

١٠-بەردەوامیمان لەسەر ئەم چاکەکاریە دوای ڕەمەزان.

کاریگـەری دراماکـان لـە مـانگـی ڕەمـەزانـدا

بێگومـان تەلەفزیـۆن یەکێکـە لـە نیعمەتەکانـی خـوای گـەورە کـە بـە هۆیـەوە سـودێکی باشـمان پێـدەگات، بـە ئاسـانی و لـەماڵەکانـی خۆمانـدا بەبـێ ئەزیـەت، بـەڵام پێویسـتە لەسـەرمان کـە بزانیـن چـۆن ئـەم ئامێـرە بەکاربێنیـن و سـودمەندبین لێـی، بـە پێچەوانـەوە بێگومـان زۆر زەرەرمەنـد دەبیـن و توشـی سـزای دواڕۆژی دەبیـن لەسـەری، لێـرەدا زۆر کـەس وا دەزانـن یـان بیردەکەنـەوە کـە زانینـی بەکارهێنانـی تەلەفزیـۆن وەیـان فراوانـتر بڵێـم سـەتەلایت ئەوەیـە کـە، کەناڵـی خراپـی تیـادا پاشـکەوت نەکەیـت ئیـتر تـەواوە، لێـرەدا مـن مەبەسـتم ئـەوە نیـە چونکـە بێگومـان ئـەوە لەگـەڵ

خـو ڕەوشـتـی ئێمـەدا ناگونجـێ و زۆر دووره لێمانـەو انشـاءالله. ئـەوەی زیاتـر مەبەسـتە کات بەفیرۆدانـە بـە هـۆی ئـەم ئامێـرەوە زۆر بەداخـەوە کەسـانی وا هەیـە کـە، بـە تـەواوی عەودالّـی بـوون بەشـێوەیەکی وا کاریگـەری خراپـی دروسـت کـردووه هـەم لەسـەرخۆی وە هەروەهـا خێـزان منداڵەکانیـش، ئەویـش بـە سـەیرکردنی درامـا بێکەڵکـەکان وەك دراماکان کـە ئێسـتە بەناوبانـگ بـووەو، وە بووەتـە هـۆی ناکۆکـی نێـوان هەندێـك خێـزان، وە هەتـا گەشـتووەتە ئـەو ڕادەی کـە لێـك جیـا ببنـەوە بەهۆیـەوە، خـۆ لێـرەدا ئەگـەر گرفتـی لـەم شـێوەش دروسـت نـەکات بەڕاسـتی کات زۆر لـەوە گرنگـترە کـە لەگـەڵ درامـای بـێ سـوددا بەسـەر ببرێـت، ئـەوە بـاس لـە خراپـی و ناوەرۆکـی دراماکانیشـش بـا لـەولاوە بوەسـتێت، ئـەو هەمـوو کاتـە کـە وەك بیسـتوومە ئـەو درامایانـە نزیکـی ٢٠٠ ئەڵقەیـەك دەبێـت هـەر ئەڵقەیەکـی نزیکـی کاتژمێرێـك دەبێـت ئەگـەر هەمـووی کۆبکەیتـەوە نزیکـی بەلانـی کەمـەوە ١٥٠ کاتژمێـر دەکات خـۆ ئەگـەر بەقـەدەر ئـەو کاتژمێرانـە کاری خێـر بکەیـت، تویشـویەکی زۆر بـاش دەکات بـۆ دواڕۆژوو پلـەی پـێ بەرزدەبێتـەوە لـە دواڕۆژدا. ئەمـەش مانـای وا نـی یـە ئیـتر تەلەفزیـۆن یـان سـەتەلایت ئـەوە ناهێنـی سـەیری بکەیـن نەخێـر بێگومـان ئامێرێکـی بەکەڵـك و باشـە بـەڵام بـە گوێـرەی خـۆی و لـە کاری بەجێـداو بـە پێـی پێویسـت و هاوسـەنگی.

ئاشـکرایە مانگـی پیـرۆزی ڕەمـەزان مانگـی خـوا پەرسـتی زیاتـرو ڕۆژوو تەراویـح و قورئـان خوێندنـە. مانگێکـە بەڕاسـتی هەلـە بـۆ کۆکردنـەوەی زیاتـر پاداشـت، مانگێکـە پڕیەتـی لـە خێـرو فـەڕ، تەنهـا ئەوەنـدە بەسـە کـە مانگێکـە قورئانـی پیـرۆزی تێـدا دابەزیـووە، هیـچ شـت لـەوە گرنگـتر نـی یـە کـە سـەرقاڵمان کات و بیرمـان ببـا بـۆلای خـۆی و کاتمـان بگرێـت لـە مانگـی ڕەمـەزان. ئـەوەی جێگـەی نیگەرانیـە کەناڵەکانمـان لـەم مانگـەدا لـە

بـری ووتـاری ئاینـی و ئامـۆژگاری خەڵکـی کۆمەڵێـك دراما نیشـان دەدەن کـە نـەك بـۆ ڕەمـەزان بـۆ هیـچ کاتێـك ناشـێت پڕیەتـی لـە شـتی بـێ مانـاو دوور لـە کەلتـورو ئاینـمان کـە بەئاشـکرا بانگەشـەیە بـۆ بەدڕەوشـتی هـەر کەناڵێـك دەکەیتـەوە هـەر ئـەم بەزمەیـە وەك وابێـت بـەم کارانـە خزمـەت بەخەڵکـی دەگەیەنـن! زۆر ووتـراوە لەسـەر کەناڵـە کوردیـەکان نامەوێـت زۆر لەسـەریان بـڕۆم بـەڵام هـۆی ئـەم کارانـەو وە زۆرێکـی تـر لـە هاوشـێوەیان ئـەو متمانەیـان لـەلای خەڵکـی نەمـاوە هـەردەم بەگومانـەوە سـەیری هەمـوو بەرنامەکانیـان دەکرێـت هـەر لەهەواڵەکانـەوە کـە گرنگترینیانـە تـا دەگاتـە یـاری منـداڵان و فلیـم کارتـۆن. بـەڵام ئـەوەش جێگـەی نیگەرانیـە کۆمەڵیـك خەڵـك عەوداڵـی ئـەو دراما بـێ مانانـە بـوون هەیـە تەراویحەکانـی دەفەوتێنـێ لەبـەر خاتـری ئـەو درامانـە!! وە هەیـە زۆر بـە کـرچ و کاڵـی دەیـان کات! وا نزیکـەی نیـوەی مانگـی ڕەمەزانمـان بەڕێکـرد وە خەریکـە ئـەو نیوەکـەی تریـش لەدەسـتمان دەچێـت جێگـەی خۆیەتـی بەخۆمانـدا بچینـەوە چیـتر ئـەم درامانـە نەبێتـە مایـەی لەدەسـتدانی پەرسـتش و کارەکانمـان، ئەگـەر کەمـو کوڕییەکـمان کردبێـت هێشـتا کات لەبەردەمـمان مـاوەو بـا ئـەم چەنـد ڕۆژەی کۆتایـی ئـەم مانگـە پیـرۆزە بـە گوڕێکـی باشـەوە هەوڵـی تیـا بدەیـن و لەهەمـووی گرنگـتر شـەوانی قـەدری تیایـە بـا زیندوویـان بکەینـەوە بـە ئومێـدی لێخۆشـبونمان لای خـوای پـەروەردگار... جـا خوایـە گیـان بـەدڵ لێـت دەپاڕێینـەوە لەگوناهەکانمـان خـۆش ببـەو ئـەم مانگـی ڕەمەزانـە بووبێتـە مایـەی لێخۆشـبونمان وە ئـەم ڕۆژانـەی داهاتـووش بکەیتـە مایـەی بـەرز بوونـەوەی پلەمـان لـە بەهەشـتەکەی خۆتـدا آمیـن.

تێگەیشتن لە قورئان

«هەر لەیەکەم «بسم اللە»ی قورئانەوە پێش چواردە سەدە تا ئەمڕۆ دوو هێز شەڕیانە لەسەر قورئان .. یەکێکیان ئەیپارێزێ و بە مەردوومی رائەگەیەنێ ..ئەوی تریان ئەیشارێتەوەو تورەکەی سەوزو سووری بۆ هەڵ ئەدورێ و هەردەم بەناوی شتێکەوە لە مەیدانی پەیڕەوی دووری ئەخاتەوە. بێگومان هەر دوکیشیان ناحەقیان نی یە..! چونکە ئەو تامەو لەزەتەی قوتابیانی قورئان وەریان گرتووە لە قورئان زۆر لەوە گەورەترە لە سەرو ماڵ و خوێن و گیان و گەل و نیشتیمان .. هەروەها ئەو چەپۆکەی دووژمنانی قورئان بەریان کەوتووە لە قورئان زۆر شایانی ئەوەیە لەوە زیاتر هەوڵی خوێناوی بۆ بدەن بۆ دواخستنی مەرگی پڕ لە شەرمەزاریان. بەڵام دژایەتی قورئان زۆر لە شەڕە قۆچ لەگەڵ بەردەکانا بێ جێگە ترە.. چونکە قورئان فەرمایشتی خوایەو لەگەڵ خوادا ئەمێنێ .. هەرکاتێ ئەو ناحەزانە توانیان بەری ڕەورەوی مانگ و خۆرو گژو گیا سەوز بوون و باران بارین و مردن و ژیان بگرن ئەوسا ئیزنیان بێ، رێ بە ڕەوڕەوی دەستوری ژیاننامەی خواش بگرن. قورئان دەفتەری نووسراوەی ئەم بوونەوەرەو جیهانەیەو تەعلیماتی چۆنێتی خەلیفایەتی خوایە لەسەر زەویدا.. بۆیە تا زەمین بمێنێ و تاکە مرۆڤێکی لەسەر بمێنێ ئەبێ قورئانیشیان بۆ بمێنێ»

زۆر بەداخەوە دەڵێین زۆر جار دەبینین و دەبیستین لێرەو لەوێ کەسانێك دەنوسن لەسەر قورئان، بەشێوەیەکی وا نیشانی دەدەن بەپێچەوانەی ئەوەی کە قورئانەکە خۆی باسی دەکات. شتەکان لنگەو قوچ دەکەنەوە، ئەمەش کارێکی تازە نیە کە لەوبارەوە دەکرێت ئەگەر بێتو سەیرێکی

مێــژووی ئیســلامی بکەیــن هــەر لەســەرەتای هەڵهاتنــی ئــەم ڕووناکیــەوە کۆمەڵێــك دژایەتیــان کــردووە و هەمــوو هەوڵێکیــان خســتۆتەگەڕ بــۆ لەناوبــردن و ناشریــن کردنــی لــەلای تــەواوی خەڵکــی و بەتایبــەت مســوڵمانان و وە گومــان دروســت کــردن لەدڵیانــدا بەرانبــەر قورئــان. هەوڵەکانیشــیان بــەزەرەری خۆیانــدا شــکاوەتەوە، بــۆ چونکــە نەیــان توانیــوەو وە ناتوانــن بــە هیــچ شــێوەیەك بەربەســت بــن لەبــەردەم ئــەو ڕووناکیــەدا، هەتــا ئەگــەر کەســیش نەبێــت پشــتیوانی بــکات... واقیعەکــە شــایەتی ئەمەیــە دەبینیــن هــەر هێرشــێك دەکرێتــە ســەر ئیســلام چ بەنوســین فیلــم وێنە...هتــد دەبینیــن چــۆن لــە هەمــوو لایەکــەوە بەرپــەرچ دەدرێنــەوە! خــوای گــەورە خۆی ئــەو بەڵێنــەی داوەو وە هــەر قورئانەکــە خۆشــی شــاهیدحاڵی ئــەو ڕاســتیەیە (إنــا نحــن نزلنــا الذکــر وإنــا لــه لحفظــون) الحجــر ٩ واتــە ئێمــە قورئانمــان دابەزانــدووەو وە هەرخۆشــمان دەشــی پارێزیــن، تەنهــا ئــەو ئایەتــە بەڵگەیەکــی زۆر زۆر بەهێــزە بــۆ ڕەد دانــەوەی زۆرێــك لــە ناحــەزان و دژە قورئانــان، لەگــەڵ گۆڕانــی ئــەو هەمــوو ســەردەمە جیاوازانــەوە کــە دوای دابەزانــدی قورئــان هاتــوون، هیــچ کۆمەڵێــك نەیــان توانیــوە هەتــا گۆڕانکاریەکــی بچوکێــش لــە قورئانــدا بهێنــن، لەگــەڵ ئــەو هەمــوو ناحەزانــی ئیســلامە جــۆراو جــۆرەدا هــەر لەســەردەمی پێغەمبەرمانــەوە درودی خــوای لــێ بێــت هەتــا ئێســتا، هــەر ئەمــە خــۆی بــۆ خــۆی وەڵامدانەوەیەکــی زۆر گرنگــە ئەگــەر بێتــو تۆزێــك بــە وردی بڕوانینــە مەســەلەکە، وەلەگــەڵ ئەوەشــدا ســوپاس بــۆ خــوا زانایــان و خۆشەویســتانی ئیســلام و قورئــان لێنەگــەڕاون هــەروا ناحەزانــی ئیســلام تانــەو تەشــەر لەقورئــان و ئیســلام بــدەن، لەهەمــوو لایەکــەوە بەهەمــوو شــێوەیەك بەرپــەرچ دراونەتــەوە، وە ئــەم بەرپــەرچ دانــەوەش نهێنیەکــی زۆر گــەورەی تیــا دەبینیــن، ئەویــش ئەوەیــە چ وا لەزانایــان وەیــان دۆســتانی قورئــان

دەکات کە هەستن بەم کارە، خۆ ئەگەر ناحەزان دەسەڵاتیان لە پشتەو بۆ کۆمەڵیك مەرام و بەرژەوەندی ئەم کارە دەکەن!!! خۆ مسوڵمانان بەپێچەوانەوە لەلایەن دەسەڵاتدارانەوە ئازار دەدرێن بە هەستانیان بەم کارە!! وە بەشیوەیەکی خراپ وەسف دەکرێت، لەگەڵ ئەوەدا ئازاردان و بریندار کردنی هەست و نەستی ئەو هەموو مسوڵمانە بەئاسایی و ئازادی وەسف دەکرێت!!! بەڕاستی زۆر سەیرەو حوکمێکی زۆر نا عادیلانەیە، لەگەڵ ئەوەشدا زۆر لایەك لێی بێدەنگە!!؟ پێمان وایە ئەم ڕاستیانە شاراوە نیە هەمووومان تاڕادەیەك ئاگامان لێیە لەبەرئەوە وازی لێدێنین بۆ بەڕێزتان... ئەوەی کە جێگەی ئاماژە پێکردنە ئەوەیە کە شتێکی بەڵگە نەویستە کە قورئان و ئیسلام پارێزراوە لەلایەنی خواوە، بەڵام هۆی تانەو تەشەرو بەخراپ باسکردنی کاریگەری دەبێت لەسەر مسوڵمانان ئەگەر بێت و ئاگایان لە قورئان نەبێت هەر بۆیە زۆر جەخت دەخەینە سەر ئەوەی کە گرنگە شارەزایمان هەبێت لەسەر ئیسلام و وە قورئان بەتایبەتی چونکە قورئان یەکەم سەرچاوەو وە گرنگترین سەرچاوەیە، وە هۆی شارەزایمان دەبێتە کلیلی گۆمان و دودڵی و هەموو ئەو شتانەی کە ناحەزانی ئیسلام دەیانەوێت مسوڵمانانی توش بکەن، وە لێرەدا جێگەی خۆیەتی تۆزێك لەسەر قورئان بنوسین بە ئومێدی زیاتر چونمان بەرەو قورئان و وە ڕەواندنەوەو لابردنی هەر گومانێك ئەگەر دروست بوو بێت، هەرچەند ئەو شتانەی کە ناحەزانی ئیسلام دەیدەنە پاڵ ئیسلام لەڕاستیا شێکی تازە نیە لە پێشتریشدا هەمان دژایەتی بووە، وە ئەمەی کە ئەمڕۆ دەکرێت زۆرێکی هەر دووبارە کردنەوەی ئەوانی پێشووە!! وە تاڕادەیەك ئەمەش دڵخۆشمان دەکات، بۆ چونکە ئەوانەی پێشتر هیچیان پێ نەکرا گومانمان لەوەدا نیە ئەمانیش هەروا دەبن،سەرەتا مسوڵمانێتی

کە سەری هەڵدا تەنها لە یەك کەسەوە دەستی پێ کرد کە پێشەوامان بوو درودی خوای لێ بێ چونکە هێزێکی ئیلاهی لە پشتەوە بوو گەیشتە مەرحەلەی دەوڵەت و وە تەشەنەی کرد بۆهەموو چواردەوری لەگەڵ ئەو هەموو دژایەتیەشدا،وە بێگومان ئەوانەی ئەمڕۆش بەهێچ ناچێ جگە لە سەرشۆڕبوون و ئاخیرەت شەڕی نەبێ. هەرچەند خوێنەرانی بەڕێز قورئان زۆر لەوە گەورە ترە کە ئێمە بتوانین حەقی تەواوی خۆی پێ بدەین، بەڵام هەتا ئەگەر کەمێکیش بێت ئومێدمان وایە بەرەو زیاترو زیاتر بڕوات و وە دڵەکانمان پێی گەش بێتەوە. وە ئەوەی کە مەبەستمانە لەم نوسینەدا جوابدانەوە نیە بەڵکو تەنها ناسینی قورئانە. نوسین لەسەر قورئان چەند لایەنێك دەگرێتەوە١- چونێتی خوێندنەوەی و وە زانیاری تەجوید. ٢- زانیاری قورئان «علوم القران». ٣-تەفسیری قورئان و هۆی دابەزاندی ئایەتەکان.وە بۆ هەریەکێك لەوانە چەندەها کتێب هەیە زۆر بە وردی باسی دەکات، بەڵام ئەوەی ئێمە دەمانەوێت بەکورتی تیشك بخەینە سەری تەنها ئاماژە کردن و ناساندن و تایبەتمەندیەکانیەتی بە شێوەیەکی گشتی بەئومێدی دروست بونی خۆشەویستیمان بۆی زیاتر. وە بۆ ئەوەی سەرەتایەك بێت بۆ چونەناو زانیاریەکانی تری بەدرێژی إن شاء الله.

قورئان پیرۆز دابەزێنراوەتە خوارەوە لەلایەنی پەروەردگاری جیهانیانەوەو لە ڕێگەی جبرەئیلەوە بە وەحی بۆ پێشەوامان محمد درودو سەلامی خوای لێ بێت، کە دەست پێدەکات لە سورەتی فاتیحەوە وە کۆتایی پێدێت بەسورەتی الناس لێرەدا جێگەی ئاماژە پێکردنە ووشەی عەرەبی سەرەنجامی ئەو دژایەتیانەی کە کراوە، زۆر بەداخەوە دەڵێین زۆرێك لە کوردەکانمان وایان لێهاتووە حەساسیەتیان بەو ووشە بێت، وەکو ناحەزان دەڵێن قورئان بە عەرەبیەو بۆ عەرەب هاتووە، بەڵام ئەو قسانە هەمووی

پڕو پوچ و بێ ئاگاییە لە قورئان وە قورئان هەر خۆی ڕەدی ئەوانەی تێدایە، وە قورئان هیدایەت و ڕەحمەتە بۆ تەواوی مرۆڤایەتی بە بێ جیاوازی لە نێوان هێچ تیرەو هۆزێکا، ئەگەر عەرەبیش بە هی خۆی بزانێ و شانازی پێوە بکات ئەویش هەر هۆی نەشارەزاییە، چونکە قورئان بۆ خۆش بەختی هەموولایەکە، دەبێت جێگای خۆشبەختی هەموو لایەکیشمان بێت، لە مێژووی ئیسلامەتیشدا ئەو ڕاستیانە دەبینین بۆ نمونە ئەگەر هەر سەرنجێکی خێراش بەسەردەمی پێشەوامان درودو سەلامی خوای لێ بێت بدەین، دەبینین چۆن هەموو ئەو هاوەڵە بەڕێزانەی پەروەردە دەکردو وە دەیکردن بە برای یەکتر، لەسەر ئەو بنەما پەروەردەی دەکردن. ئەگەر تەنها ووشەیەکی ببیستایە بۆنی دەمارگیری لێبهاتایە زۆر بە توندی توڕە دەبوو لەگەڵ ئەوەدا کە خۆی سەلامی خوای لێ بێت زۆر زۆر هێمن بووە. بەڵام ئێستە لەسەدەی بیست و یەکدا زۆر بەئاشکرا دەمارگیری و عونصوریەت لەناو خەڵکانی بەناو پێشکەوتووە دەبینین، ئەوە ڕاستیەکە لای هەمووان ئاشکرایە. یەکێك لە چاکەکانی خوای گەورە بەسەرمانەوە ئەوەیە کە هەروا وازی لێنەهێناوین بەڵکو ئەم قورئانەی بۆ ڕەوانە کردووین تابێتە مایەی ڕێنمونیمان، ئەو قورئانەی کە فیترەتی پاك خۆی دەگەڕێتەوە لای .

ناوەکانی قورئانی پیرۆز

قورئان خوای گەورە ناوی بردووە بە چەندەها ناو وە بەناوبانگترینیان قورئانە وەکو دەفەرمووێ ((ان هذا القرآن یهدی للتی هی اقوم)) واتە «بەڕاستی ئەم قورئانە هیدایەت بەخشە بۆ چاکترین ڕێگەو ڕێبازو بەرنامە. هەروەها «الکتاب» وەکو دەفەرموێ((لقد انزلنا الیکم کتابا فیە

ذكركـم)) واتــە «سـوێند بەخـوا بێگومـان ئێمـە کتێبێکـمان ڕەوانەکـردووە بۆتـان کـە یاداوەریـە و سـەربەرزی ئێـوە لـە شـوێنکەوتنیایەتی «الفرقـان» وەك دەفەرمـوێ ((تبـارك الـذی نـزل الفرقـان علـی عبـدە لیکـون للعالمیـن نذیـرا)) واتـە «بـەرزو پیـرۆزو پـاك و بڵنـدە ئـەو زاتـەی کـە قورئانـی دابەزانـدووە تـا ببێتە جیاکـەرەوەی ڕاسـت و ناراسـت، بـۆ سـەر بەنـدەی خـۆی (محمـد صلـی اللـە علیـە وسـلم) تـا ببێتـە هوشـیارکەرەوەو بێدارکـەرەوەی دانیشـتوانی جیهـان لـە هەمـوو سـەردەمێکدا»وە «الذکـر» وەك دەفەرمـوێ ((انـا نحـن نزلنـا الذکـر وانـا لـە لحافظـون)) واتـە ئێمـە قورئانمـان دابەزانـدووەو وە هـەر خۆشـمان دەیپارێزیـن.وە «التنزیـل» وەك دەفەرمـوێ ((وانـە لتنزیـل رب العالمیـن)) واتـە «بەڕاسـتی ئـەم قورئانـە لەلایـەن پـەروەردگاری هەمـوو جیهانەکانـەوە ڕەوانەکـراوە» (برهـان محمـد امیـن). ئـەوە چەنـد ناوێـك بـوون لـە ناوەکانـی قورئانـی پیـرۆز.

سیفەتەکانی قورئانی پیرۆز

خـوای گـەورە قورئانـی وەسـف کـردووە بـە چەندەهـا وەسـف بـۆ نمونـە «النـور» وەکـو دەفەرمـوێ ((یاایهـا النـاس قـد جاءکـم برهـان مـن ربکـم وانزلنـا الیکـم نـورا مبینـا)) سـورەتی النسـاء ١٧٤ واتـە «ئـەی خەڵکینـە بەڕاسـتی لـە لایـەن پەروەردگارتانـەوە بەڵگـەو نیشـانەی ئاشـکراتان بـۆ هاتـووە (کـە محمـد پێغەمبـەرە صلـی اللـە علیـە وسـلم)و نـوورو ڕووناکیەکـی ئاشکراشـمان بـۆ دابەزانـدوون (کـە قورئـان)ە. وە هەروەهـا «مبـارك» وەك دەفەرمـوێ ((وهـذا کتـاب انزلنـاە مبـارك مصـدق الـذی بیـن یدیـە)) سـورەتی الانعـام ئایەتـی ٩٢ واتـە» ئـەم (قورئانـە) کتێبێکـی پیـرۆزە ، دامـان بەزانـدوە، ڕاسـتی کتێبەکانـی پێشـوو دەسـەلمێنێت (بـە تایبـەت تـەورات وئینجیـل، کـە ئەوانیـش لـە

لایـەن خـواوە رەوانـە کـراون)» وەهەروەهـا «مبیـن» وەکـو دەفەرمـوێ ((جاءکـم مـن اللـه نـور وکتـاب مبیـن)) سـورەتی المائـدە ١٥ واتە»بەڕاسـتی لەلایـەن خـواوە رووناکیەکـی ئاشـکراتان بـۆ هاتـووە (کـە محمـدی پێغەمبەرمانـە صلـی اللـە علیـە وسـلم) هـاوڕێ لەگـەڵ کتێبێکـی روونکـەرەوەدا (کـە قورئانـە)». وە «بـشری»وەك دەفەرمـوێ ((مصدقـا لمـا بیـن یدیـە وهـدی وبـشری للمؤمنیـن)) سـورەتی البقـرة ٩٧ واتە»کتێبـە پێشـوەکان بەڕاسـت دادەنێـت و ڕێموویـی (بۆ چاکـە) دەکات و مـژدە بەخشیشـە بـە ئیمانـداران». وە «عزیـز» وەك دەفەرمـوێ ((ان الذیـن کفـروا بالذکـر لمـا جاءهـم وانـە لکتـاب عزیـز)) سـورەتی فصلـت ٤١ وەتە»بەڕاسـتی ئەوانـەی کـە باوەڕیـان نەبـووە بـەو قورئانـە لەکاتێـکدا بۆیان هـات، بێگومـان ئـەو قورئانـەش کتێبێکـی زۆر بـە نـرخ و نـاوازە و سـەرکەوتووە» . وە «مجیـد» وەك دەفەرمـوێ ((بـل هـو قـرآن مجیـد)) سـورەتی الـبروج ٢١ واتە»(ئـەوەی ئـەوان دژایەتـی دەکـەن) ئـەو قورئانـە بـەرزو بڵنـدو پایەدارەیـە» وە «بشـیر و نذیـر» وەك دەفەرمـوێ ((بشـیرا ونذیـرا)) سـورەتی فصلـت ٤ واتـە ئـەم قورئانـە مـژدە دەرو ترسـێنەرە.

گـەر بێـت و سـەرنج بدەینـە ئـەو نـاو سـیفاتانە زیاتـر گـەورەی و فـەرو بەرەکەتـی قورئانەکەمـان بـۆ دەردەکەوێـت.

تایبەت مەندیەکانی قورئان

١-قورئانـی پیـرۆز وتـەی خـوای گەورەیـە، دابەزێنراوەتـە سـەر پێشـەوامان درودی خـوای لـێ بـێ لـە ڕێگـەی جبرەئیلـەوە وەکـو لـە سـەرەوەش ئاماژەمـان پـێ کـرد بـەڵام لەبـەر ڕیـز بەنـدی خاڵـەکان بەگرنگمان زانـی لێـرەش ئامـاژەی پـێ بکەینـەوە.

٢-دەربڕیـن و مانـای لەلایـەن خواوەوەیـە، فەرموودەکانـی پێشـەوامان

دروودی خــوای لــێ بێــت پێیــان ناوترێــت قورئــان .
٣-هەمــووی عەرەبیــە وەکــو خــوای گــەورە خــۆی دەفەرمــوێ ((کتــاب فصلــت آیاتــە قرءانــا عربیــا لقــوم یعلمــون)) ســورەتی فصلــت ٣ « کتێبێکــە؛ ئایــەت و فەرمانەکانــی بــەش کــراوە و جیاکراوەتــەوە (ئیــمان وکوفــر، حــەڵاڵ و حــەرام چاکــەو خراپــە..هتــد)، قورئانێکــە بــە عەرەبیەکــی ڕەوان بــۆ کەســانێك کــە دەیزانــن و شــارەزاییان هەیــە (لــە زمانەوانــی و زانســتەکان). « هەروەهــا دەفەرمــووێ ((وهــذا لســان عربــی مبیــن)) ســورەتی النحــل ١٠٣ واتــە « ئــەم قورئانــە بــە زمانــی عەرەبــی پــاراو روون و ئاشــکرا دارێــژراوە « .
٤-بەشــێوەیەکی ڕاســت و دروســت گەشــتووە پێــمان (قطعــی الــورود الینــا) بــێ کــەم و کــوڕی وەك خــۆی هــەر چــۆن لەلایــەن خــواوە هاتــووە، وە خــوای گــەورە دەفەرمــووێ ((واوحــی إلیّ هــذا القــرءان لانذرکــم بــە ومــن بلــغ)) ســورەتی الانعــام ١٩ واتــە «مــن ئــەم قورئانەشــم بەوەحــی و نیــگا بــۆ هاتــووە تــا ئێــوەو هەمــوو ئەوانــەی پێیــان گەیشــتووە ئــاگادارو بێــدار بکــەم» .
٥-پارێــزراوە لــە هەمــوو بــۆ زیــاد کــردن و کــەم کردنــی وەك خــوای گــەورە دەفەرمــووێ (إنــا نحــن نزلنــا الذکــر وإنــا لــە لحافظــون) الحجــر ٩ واتــە ئێمــە دامــان بەزانــدووەو وە هــەر خۆشــمان دەی پارێزیــن، هــەر لەســەردەمی پێشــەوامان دروودی خــوای لــێ بێــت ئــەو هەوڵــە دراوە عیلــم و تەکنەلۆژیــای ئەمــڕۆش دەسەوســانە لــەو جــۆرە هەوڵانــە.
٦-خــودی قورئــان خــۆی موعجیزەیــە، ئەمــە تایبەتمەندیەکــی قورئانــە کــە هیــچ وتەیــەك ناتوانێــت هاوشــان و هاوشــێوەی بــێ، هێــچ کەســێك ناتوانێــت نــە ســورەتێك وە یــان زیاتــر و کەمــتر بهێنــێ وەك قورئــان. وەك خــوای گــەورە دەفەرمــووێ ((قــل لــئن اجتمعــت الانــس والجــن علــی ان یاتــوا بمثــل هــذا القــرآن لا یاتــون بمثلــە ولــو کان بعضهــم لبعــض ظهیــرا)) ســورەتی الاوسراء

٨٨ واتــە «ئـەی محمـد صلـی اللـە علیـە وسـلم پێیـان بڵـێ: سـوێند بەخـوا ئەگـەر هەمـوو ئادەمیـزاد و پەریـەکان کۆببنـەوەو (هەوڵـی بـەردەوام بـدەن تـا) قورئانێکـی وەکـو ئەمـە دانێـن و بیهێننـە (مەیـدان) ناتوانـن کاری وا بکـەن و ناتوانـن لـە وێنـەی بهێنـن، ئەگـەر چـی هەمـوو لایەکیـان ببنـە پشـتکیرو یارمەتیـدەری یەکتری» . هیـچ کـەس ناتوانێـت هەتـا وەکـو لەفـزی قورئانیـش بهێنـێ وەکـو خـۆی دەفەرمـووێ ((اللـە نـزل احسـن الحدیـث کتابـا متشـابها مثانـی تقشـعر منـە جلـود الذیـن یخشـون ربهـم ثـم تلیـن جلودهـم وقلوبهـم الـی ذکـر للـە)) سـورەتی الزمـر ٢٣ واتـە «خـوا جـل جلالـە جوانتریـن و پیرۆزتریـن فەرمایشـتی ناردۆتـە خـوارەوە کـە ئـەم قورئانەیـە ، (لـە خوانـی دارِشـتندا) بابەتەکانـی لەیـەك دەچـن ، هەندێـك باسیشـی بەشـێوازی جیـاواز تیـادا دووبـارە بۆتـەوە ، جـا کارکـردی ئـەم قورئانـە ئەوەیـە کـە: تـەزوو دەهێنێـت بـە گیـان و پێسـتی ئـەو کەسـانەدا کـە ترسـی پەروەردگاریـان لـە دڵ و دەروونـدا هەیـە ، پاشـان گیـان و پێسـت و دڵیـان نـەرم ئامـادە و چـالاك دەبێـت بـۆ یـادی خـواو خواپەرسـتی» . هەروەهـا کـەس ناتوانێـت حوکمێـك بهێنـێ وەکـو حوکمـی قورئـان وەك دەفەرمـووێ ((ومـن احسـن مـن اللـە حکما لقـوم یوقنـون)) سـورەتی المائـدە ٥٠. واتـە «کـێ هەیـە بەقـەدەر خـوا حوکمی جـوان و چـاك و بەجـێ بێـت، (بەتایبـەت) لای ئـەو کەسـانەی کـە بەوردیـی سـەرنج دەدەن و ویـژدان و هەسـتی زیندوویـان هەیـە» (برهـان محمـد امیـن).

ئەو حوکمانەی کە لە قورئاندا هەیە

ئەو حوکمانەی کە لە قورئانی پیرۆزدا هاتووە سێ جۆرن.

یەکـەم: ئـەو حوکمانـەی کـە پەیوەنـی بـە عقیـدەوە هەیـە بیـرو بـاوەڕ بـۆ نمونـە بیـرو بـاوەڕ بـە خـوا، فریشـتەکان، کتێبـە ئاسـمانیەکان، پێغەمبـەران ڕۆژی دوای..هتـد

دووەم: ئەو حوکمانەی کە پەیوەندی بە ڕەوشت و ڕەفتارمانەوە هەیە.

سـێیەم: ئـەو حوکمانـەی کـە پەیوەندیـان بـە کـردارەوە هەیـە، ئەمـەش دەکرێـت بـە دوو بەشـەوە.

بەشـی یەکـەم: پەرسـتنەکان (عیبـادات) ئـەو کردەوانـەی کـە پەیوەنـدی هەیـە بـە مرۆڤـەکان لەگـەڵ خـوای پـەروەردگارا وەکـو نوێـژو ڕۆژو زەکات و حـەج و ئـەو جـۆرە شـتانە.

بەشـی دووەم: پەیوەدنـی مرۆڤـەکان لەگـەڵ یەکتریـدا بـۆ نمونـە وەکـو پەیوەنـدی ژن و ژنخـوازی، جیابونـەوە، کڕین و فرۆشـتن، کوشـتن، سـنورەکان، سیاسـەتی دینـی و وە چەندەهـای تـر . کـە لـە قورئانـدا هەمـوو قورئـان خوێنێـك چـاوی پێیـان دەکەوێـت، جـا ئـەو کەسـانەی کـە دەڵێـن ئیسـلام تەنهـا پەیوەنـی مرۆڤەکانـە لەگـەڵ خـوادا ئەگـەر بـەو مانـا بڵێـن کـە هەمـووی دەچێتـە ئـەو چـوار چێـوەوە ئـەوە ڕاسـتەو وایـە چونکـە هـەر کارێـك دەکەیـن دەبێـت وەکـو پەرسـتش و عیبـادەت سـەیر بکرێـت، ئەگـەر مەبەسـتیان ئـەوە بـێ کـە تەنهـا پەیوەنـدی مرۆڤەکانـە لەگـەڵ خـوادا وەك دەڵێـن بۆخـۆت نوێـژو ڕۆژو بگـرەو تـەواو، ئیسـلام و سیاسـەت نابـێ!!، ئـەوە شـتێکە لەگـەڵ ئاینـی ئیسـلام دا نەگونجـاوە قورئانەکـە شـاهیدی حاڵـی ئـەو ڕاسـتیەیە ئەگـەر بێت و سـەیری قورئـان بکەیـن ئـەو ڕاسـتیەمان بـۆ دەردەکەوێـت ئـەو هەمـوو ئایەتەی کـە باسـی حوکـم و دادگـەری و بەڕێـوە بـردن دەکات دەبێـت سـەرنجیان بـۆ ئـەو ئایەتانـە چـی بـێ!! بـەڵام زۆر ئاشـکرایە تەنهـا بـۆ چەواشـەکاریە وە هـەر لەبـەر ئەوەیـە کـە بەلامانـەوە گرنگـە جەخـت کردنەسـەر زانیـاری دەربـارەی قورئـان.

سەرچاوەکان
١-قورئانــی پیــرۆز چــۆن بخوێنینــەوە نوســینی مامۆســتا صــلاح الدیــن محمــد بهادیــن چاپــی دووەم ١٩٩٧ ز (ناوەنــدی ڕۆشــنبیر : ســلێمانی)
٢-تیسـیر علـم اصـول الفقـه تألیـف عبداللـه بـن یوسـف الجدیـع ١٤٢٥ه -٢٠٠٤م (مؤسسـة الریـان: لیـدز بریتانیـا)
٣- مباحــث فــی علــوم القــران ، منــاع القطــان ١٤١٨ ه ١٩٩٨ (مۆسســه الرســاله: بیــروت لبنــان)
٤- تەفســیری ئاســان بــۆ تێگەیشــتنی قورئــان نووســینی بورهــان محمــد امیــن ٢٠٠٢

زۆر لای دنیا چووم، بۆ دەرس ، بۆ سەیران
لە چوار وەرزەدا، گەرمەسێر ، کوێستان
بۆ ساکنیی دڵ، بۆ ئارامیی گیان
نەگەشتە سایەی ئارامگەی قورئان

گوڵ و گوڵاڵەی گوڵشەن و بێستان
هەڵاڵەی باغان، سەوزە گیای دەشتان
ئای بە تاسەوە چەندم بۆن کردن!
نەگەشتنە بۆنی پیتێکی قورئان

بە ناڵەی شمشاڵ، زریکەی کەمان
ئاوازەی بولبول، جۆشی نەغمەوان
هیچکام ئارەزووی ڕۆحی نەشکان
هیچکام وەك قورئان مێشکی نەبزووان

له قووڵی گۆمی وێژە و زەماندا
لە تیژیی و تینی بیری پەخشاندا
مەلەی زۆرم کرد، قووڵیی و تیژییان
چەن هیچ بوون لە چاو بیری قورئاندا!!

تەمەنم ڕۆی بە بەرهەم چنین
زۆر بەرم تام کرد ڕستەی سەرزەمیین
هیچکام تاسوقیی قورئانیان نەبوو
بۆ لەش و بۆ گیان تامخۆش و شیرییین

بۆ چاری دەردان زۆر پزیشك گەڕام
زۆر دەرمانم چەشت، تامدارو بێ تام
بۆ دڵ و دەروون، بۆ لەش و بۆ گیان
سەدیەکی قورئان نەیان بوو ئەنجام

زۆر زانکۆی بەرز و قوتابخانم دی
بیری فەلسەفیی و چەن ئەفسانەم دی
نە گەشتنە ئەوەی لەم قورئانەم دی

یاسای چەندەها چین و هۆزم خویند
بیردۆزی قوڵ و پڕ لە سۆزم خوێند
بەڕاستیم زاین، هەڵە دەرچوون کە:

یاسای قورئانی زۆر پیرۆزم خوێند

زۆر ڕێی ڕازاوەی دنیام گرتە بەر
بەرەو بەرزیی کێو، نزمی دەشت و دەر
نەگەشتمە مەبەس، گشت فریودان بوون
ڕەنجی چەند ساڵەش ڕۆیی بە هەدەر

بەتیشکی قورئان کەوتمەوە سەر ڕێ
دڵ ئارام بیرساف ڕێگەی ڕاس ئەگرم
بە شادیی هەنگاو ئەنێم بەرەو جێ
تاکو ئەو کاتەی ئەجەل دەستی دێ

ئای ئەم قورئانە چەن گیانپەروەرە!
چەن مێشك و دەروون، دڵ زاخاودەرە!
هەرکەس پەروەردەی باخی قورئان بێ
چەندێ سەربەرزە، چەند بەختەوەرە!

وەرگیراوە: لە پەرتوکی سروەی بێداریی/ جمال حبیب الله
نوسینەوەی: قیبلە

گەورەترین و بەهێزترین کۆبونەوە
(زەنگێك بۆ حەجخوازان)

هەرکەس دیراسەتی ئاینی پیرۆزی ئیسلام بکات بە ڕوونی دەبینێت ئاینی پیرۆزی ئیسلام زۆر جەخت دەخاتە سەر کۆبۆنەوەی خەڵکی و، زۆر زۆر مەبەستیەتی کە خەڵك هەمووی کۆکبن. لە چەندەها شوێنی قورئان و وە هەروەها فەرموودەکاندا دەقی ڕاستەوخۆ لەوبارەوە دەبینین وەك لێرەدا دەفەرموێ [واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا] لە ژیانی پێغەمبەرادا هەروەها دیارە کە چۆن هەوڵی کۆ کردنەوەی دەداو وە هەرگیز ڕێگەی نەداوە هاوەڵێکی کارێکی وا بکات بۆنی جیاوازی و دووبەرەکی لێ ببێتەوە، جا ئەم کۆبوونەوە چەندەها جۆری هەیە وە دەبینرێت لە پەرستشەکاندا هەروەها لەوێوە بۆ ناو خەڵکەکەو بەبیرهێنانەوەی ئەو کارە گرنگە، چونکە ئەگەر هەرکەس خۆی بۆخۆی بژی و دوور لە کۆمەڵگە بێگومان ناگاتە هیچ ئەنجامێك، ژیان خۆی بۆخۆشی بەو شێوە بەڕێوەناچێت... وەرن با سەرنجێکی کورت بدەین و بزانین کوا لەکوێدا ئاینی پیرۆزی ئیسلام هەوڵی داوە خەڵکی کۆ بکاتەوە. ئەگەر بێت و سەیرێکی تەنها پەرستشەکان بکەین دەبینین بۆ نمونە نوێژێکی کۆمەڵ جیاوازی هەیە لە نوێژێك کە بەتەنها بکرێت بە بیست و حەوت پلە وەك بەم شێوە هاتووە [عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «صلاة الجماعة تفضل صلاة الفذ بسبع وعشرين درجة.»] دەبینین لە ناخەوە دەمانجولێنی بۆ کردنی ئەم کارە بە کۆمەڵ هەمان ڕکاتە، هەمان هەڵسان و دانیشتن بەڵام جیاوازیەکی زۆری هەیە لەبەر ئەوە شانمان

بەشـانی براکانمانەوەیـە، خـۆ ئەگـەر نەکـرا یـان کات نەبـوو لـە مزگەوتیـش بکرێـت، هـەر باشـەو هەمـان مەبەسـت دەپێکێـت ئەگـەر لەگـەڵ خێـزان، دایـك و بـاوك، خوشـك و بـرا وەهەروەهـا ئەگـەر لـە ماڵیشـەوە بکرێـت. ڕۆژوو گرتـن دەبینیـن هیـچ کەسـێك نـی یـە لـە دونیـادا ئێسـتە بـەڕۆژوو بێـت و بڵـێ ئەمـە مانگـی ڕەمەزانـەو بـە ڕۆژوو دەبم..بـۆ چونکـە کاتەکـەی بەسـەر چـوو پێـش ماوەیـەك ڕەمـەزان بـوو وە گشـت مسـوڵمانان پێکـەوە لـە سەرانسـەری جیهـادا بـەڕۆژوو دەبـوون هەمـوو وەك یـەك کـە بانگـدرا ئیـتر تـەواو کاتـی خـواردن نەمـا تـا بانگـی ئێـوارە، هەرکەبانگـی دا هەمـوو زوو بـە پەلـە هـەوڵ دەدا بیشـکێنێ بەدەنگـە خورمایـەك بـۆ؟ چونکـە لـە دڵـی هەموویـدا چەسـپیوە هەرکەبانگـی دا زوو بیشـکێنن، هەرکـە نانیـش خـورا دوای ئـەوە لـە خەمـی تەراویحەکانـدا لـە مزگـەوت، کـە هـەر هەمـووی دیسـان پێکەوەیـە، بـەردەوام لەسـەر هەمـان ڕێـڕەو تـا شـەوانی قـەدر دێـت هەمـوو بـە گوڕێکـی زیاتـرەوە هەوڵـی گرتنـی ئـەو شـەوە بـە فەڕانـە دەدات خـۆ ئەگـەر هـەر نەشـتوانێت هەمـوو هەوڵێکـی دەخاتـە گـەر هـەر نەبێـت شـەوی بیسـت و حـەوت دابنیشـێ. بـەم شـێوە مانگەگـە کۆتایـی پێهـات دوا بـەدوای ئـەوە جەژنـە[اللـە اکـبر] و جەژنـە پیـرۆزەو گـەردەن ئـازادی کەسـێکیش نەتوانێـت سـەردانی کەسـێك هاوڕێیەکـی بـکات تەلەفۆنێکـی هـەر بـۆ دەکات یـان نامەیەکـی بـۆ دەنێرێـت وە هەمووشـی چونکـە ئـەم ڕاستیانە لـە دڵیانـدا چەسـپی وە خـوا خوایانـە کەسـێك بێـت و نانیـان بخـوات سـەیری ئـەم بیـرو بـاوەڕە!!! چ دینێـك هەیـە وا خەڵـك پـەروەردە بـکات؟ دواتـر بـە دوومانـگ و شـتێك کاتـی حەجـی ماڵـی خـوا دێـت هـەر دوای ڕەمـەزان خەڵکـی خـۆی بـۆ ئامـادە دەکات، ئـەو حەجـەی کـە خـوای گـەورە لەبارەیـەوە دەفەرمـوێ [وللـه علـی النـاس حـج البیـت مـن

استطاع إليه سبيلا ومن كفر فإن الله غني عن العالمين] ئەمەیە لەم بابەتەدا مەبەستە بخرێتە ڕوو حەجی ماڵی خوای گەورە گەورەترین و بەهێزترین کۆبونەوە، لەوانەیە بڵێین گەورەو بەهێزی ئەم کۆبونەوە لە چیدایە بەڕاستی وەسفی بەنوسین ناکرێت مەگەر یەکێك خۆی بۆخۆی ئەوێی دیبێت، وەگەر بینی بێتی بێگومان ئەو پرسیارە ناکات. ئەوەی لە حەجدا دەبینرێت زۆرگەورەترە لەوەی بەدەم وەسف بکرێت ویان بنوسرێت ئەو هەموو خەڵکە لە سەرانسەری جیهادا بە پیرو گەنج و ژن و پیاوەوە هاتوون تێیدایە دەوڵەمەندەو میلیۆنەر، تێیدایە هەژارو داماو،تێیدایە بازرگان، تێیدا حەماڵ و تەماتە فرۆش و پەتاتە فرۆش، تێیدایە سەرکردەو بەدەستەڵات، تێیدایە بێ هێزو بی دەستەڵات، تێیدایە لەش ساغ و چالاك، تێیدایە ناتەواو نەخۆش، تێیدایە سپی پێست، وە هەروەها تێیدایە ڕەش پێست، ئەو هەموو چینە پێکەوە یەك جلی لەبەردایە ئەویش دوو پارچە قوماشی سپی جوان، یەك شیعاریان هەیە ئەویش [لبيك اللهم لبيك، لبيك لا شريك لك لبيك، ان الحمد والنعمه لك و الملك لا شريك لك] هەمووی شانبەشانی یەکتر ئەو هەموو چین و هۆزە بە ئافرەت و بەپیاو هەمووی بەیەك دەنگ ئەو شیعارە بەرز دەکەنەوە پیاوەکان بەدەنگی بەرزو ئافرەتەکان بەدەنگی نزم، بەشێوەیەکی زۆر جوان بەبێ ئەوەی پرۆڤەیان کردبێت بەکۆمەڵ پێشتر، هاوشانی یەکتر هەرکە گەشتنە میقات ئیحرامەکانیان دەبەستن ئەگەر لە ناو فڕۆکەشدا بن، ئەو شیعارە دەڵێت تا دەگەنە ناو حەرەمی پیرۆز، وە دواتر هەر پێکەوە حەوت جار بەدەوری کەعبەدا دەسوڕێنەوە سێ جار بەهەروەلەو چوار جار بەئاسای، کە تەواویان کرد دێنە مەقامی ئیبراهیم و دووڕکات نوێژ دەکەن، لە نوێژ بوونەوە ئاوی

زەم زەم نۆشـەکەن، وە دەڕۆن سـەعی هاتووچـۆی نێـوان سـەفاو مـەروە، هەمـوو ئـەم کارانـە بـە هیمەتێکـی زۆر چـاك و پاکـەوە وە زۆربـەی بـەدەم گریانـەوە، دواتـر کـە تـەواو بـوون سـەریانی جـوان لـێ دەتاشـن یـان کورتـی دەکەنـەوە بـەم شـێوە عەمرەیـەك حاسـڵ بـوو دواتـر سـەرقاڵی خواپەرسـتی و زەخیـرە کـۆ کردنـەوە نوێـژەکان بـە کۆمـەڵ بـەم شـێوە تـا کاتـی حـەج دێتـە پێشـەوە هـەر کـە کاتـی هـات هەمـووی بەجارێـك بـە پـێ و بەقافڵـە دەچـن بـۆ مینـا لـەوێ دەمێننـەوە لـەو دەشـت و نـاو چادرانـەدا، وە بـۆ ڕۆژی دوای هـەر هەمـووی دیسـان پێکـەوە بـەڕێ دەکـەون بـۆ کێـوی ڕەحمـە بەحەماسـەو هەمـووی دەپاڕێتـەوە تـا مەغریـب، وە دواتـر دەکەوێتـە ڕێ بـۆ موزدەلیفـە، کێـو شـەقام کەسـی تـر ناگرێـت وا دەزانـی هەمـوو ئـەم جیهانـە لەوێـدا کـۆ بوونەتـەوە، ئـەو شـەوە لـە موزدەلیفـە دەکەنـەوە، هـەر کـە نوێـژی بەیانیـان کـرد هەمـووی دەچیـن بـۆ بەردبارانکردنـی شـەیتان، دوای بەردبارانکردنەکەیـان هـەم دیسـانەوە سـەریان دەتاشـن وەیـان کورتـی دەکەنـەوە، بـەم شـێوە حەجەکـە بـو بـە نسـیب انشـاء اللـە، وە دواتـر دەچـن بـۆ مەککـە بـۆ تەوافـی ئیفـازە هـەم پێکـەوە حـەوت جـار دەسـوڕێتەوە و نوێـژ دەکـەن و زەم زەم نـۆش دەکەنـەوەو هاتووچۆکەیـان هـەم دەکەنـەوە لـە سـەفاو مـەروە، بەتـەواو بوونـی دەگەڕێنـەو بـۆ مینـا لـەوێ شـەو دەکەنـەوەو بەیانیەکـەی دێنـەوە بـۆ بەردبارانکردنـی شـەیتان، دوای بەردبـاران کردنـی هـەر سـێ بەشـەکە، دەگەڕێنـەوە بـۆ مینـا لـە خواپەرسـتی هـەر بەردەوامـن و، هـەم دیسـان بـۆ بەیانـی دێنـەوە بـۆ بەردبارانکردنـی شـەیتان، وە گـەر ویسـتان ئەمجـارە دەگەڕێنـەوە بـۆ مینـاو جارێکـی تـر شـەیتان بـەرد بـاران دەکەنـەوە وەیـان دوای ئـەوە دەگەڕێنـەوە بـۆ مەککـە، لـەوێ دەبێـت تـا کاتـی ڕۆشـتنەوەیان وە هـەرکات کاتـی ڕۆشـتنەوەیان هـات تەوافـی ماڵئاواییـان

دەکـەن خـوا حافیـزی لـەو جێگـە پیـرۆزە دەکـەن وەهەموویـان پـڕ بـەدڵ بـێ تاقـەت دەبـن بـەم ماڵئاواییـە. دەبینیـن ئـەو هەمـوو کارەو، وە دووبـارە بوونەوەیـان هەمـووی پێکـەوە، ئەمانـە هەمـووی بـێ مانـا نیـن بەڵکـو پـڕ پـڕ مانـان بەئاشـکرا خـوای گـەورە دوامـان لـێ دەکات یەکگریـن یەکگـرن، وە منیـش دەڵێـم ئایـا کاتـی ئـەوە نەهاتـووە یەکگریـن!؟

چۆن کەسێکی سوپاسگوزاربم؟ ئەوەش وەڵام:-

سوپاسـگوزاری خـوای گەورە لەسـەر گشـت نـازو نیعمەتەکانی بەسـەر بەندەوە تەنهـا بـە زار ناتوانرێـت مافـی پـێ بدرێـت، بەڵکـو زار تەنهـا بەشـێکی ئـەو سوپاسـگوزاریەیە، کـە تەنهـا زوبـان تێیـدا بەشـدارە، ئەڵبـەت زوبـان بەشـێکی گەورەیـە لـە سوپاسـگوزاریداو ئیعترافێکـی گرنگـە لـە ژیانـی مرۆڤەکانـدا بەڵام نابێـت بەشـەکانی ترمـان لەیـاد بچێـت.

هەمـوو نیعمەتەکانـی خـوای گـەورە بەسـەر بەندەکانیـەوە پێویسـتە سوپاسـگوزاری خـوای گـەورە بکـەن، ئەویـش بـە بەشـداری کردنیـان لـەو کارە پەسـەندانەی کـە شـەرع داوای کـردووە بـۆ نمونـە:

سوپاسـگوزاری دەسـت بـە یارمەتـی دانـی خەڵکـی و دەسـتی هـاوکاری درێژکردنـە بـۆ نـەداران، بـەم شـێوەیە دەسـتت بـە زوبانـی حـاڵ هەڵدەسـتێت بـە ئەرکێکـی گـەورەی ئیلاهـی و بـە کـرداری سوپاسـگوزاری خـۆی نیشـان دەدات، ئەڵبـەت ئیعازیشـی بـۆ زوبـان گرنگـی خـۆی هەیـە، ئەوکاتـە بـە وتنـی سوپاسـگوزاری کـردن لەسـەر ئـەوەی کـە خـوای گـەورە دەسـتی پـێ داوەو سـاغەو دەتوانێـت ئـەو کارانـەی پـێ ئەنجـام بـدات.

بـۆ گشـت نیعمەتەکانـی تـری جەسـتە بـە هەمـان شـێوە بەشـداری پێکردنیـان

لە کاری خێروچاکەدا واتای ڕاستەقینەی سوپاسگوزاری کردنە.
هەروەها لەسەر ئەو نازو نیعمەتانی تر چ مادی بێت و چ مەعنەوی تەنها یەکی نمونەیەك دەهێنینەوە:
خوای گەورە ئوتومبێلێکی پێداویت، شوکرانە بژێری ئەو نیعمەتە بە پابەندیە بە ڕێنومایەکانی هاتووچۆ و بەکارهێنانیەتی لە کاری خێرو یارمەتی دانی کەسانی پێویست.
لە ڕووی مەعنەویشەوە کەسێکی بەناوبانگیت و لەناو کۆمەڵگەدا ڕێزلێگیراویت و قسەت جێگەی خۆی دەگرێت، دەبێت ئەو هێزە مەعنەویە چ بۆ ماوەیی بێت چ خۆت بەدەستت هێنابێت بە هۆی هەر هۆکارێکەوە بێت پێویستە ئیستغلالی بکەیت بۆ کاری چاکە، بۆ نمونە دووکەس قسە لەگەڵ یەکتر ناکەن، پێویستە لەوێدا تۆ بکەویتە ئەو نێوەندەو ئەو دووکەسە بگەیەنیتەوە یەك.
بەم شێوەیە پێویستە گشت نیعمەتەکانی خوای گەورە سوپاسگوزاری لەسەر بکرێت بە کرداری چاکە، خوای گەورە لە سورەتی النحل ئایەتی ٩٧دا دەفەرموێت:
مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

ڕووت و قوتی ئازادەو داپۆشراوی قەدەغە دەکرێت

ئەگەر خاوەنی هیچ بیروباوەڕێکی ئاینیش نەبیت و بەچاوێکی وێژدانیانەوە بیر لە ڕووتی و داپۆشراوی بکەیتەوەو دەنگی بۆ بدەیت ویژدانت داپۆشراوەکە هەڵدەبژێرێت، ئەگەر ویژدانەکەش ویژدانی تێدا نەمابێت و

ڕووتـی هەڵبژێرێـت لـە بەرانبـەردا ناتوانێـت داپـۆشراوی ڕەد بکاتـەوە.
ئەگـەر بـەراوردی ڕووتـی و داپـۆشراوی بکەیـن و بیـدەن لـە تـەرازووی ژێـری و سـوود و زیانەکانیـان لێـك بدەینـەوە هیـچ گومانـم نـی یـە لـەوەی تـەرازووی داپـۆشراوی حەبلـی تـەرازووی ڕووتـی دەپچڕێنێـت و بـە ئاسـمانیدا دەبـات، تـا ئەوروپامـان نـەدی بـوو تێڕوانیـمان بـۆ داپـۆشراوی تـا ڕادەیـەك کـز تـر بـوو وەك لـەوەی دونیـای ڕووتـی ئەروپـاو بەنـاو ئـازادو دیموکراسـی و مافـی کەسێتی و ئیـتر ئـا لـەو جـۆرە ناوانـە... بـەڵام کـە ئەورپامـان دی زیانەکانیـمان زیاتـر بـۆ دەرکـەوت، لـە کۆمەڵگەیەکـی ئیسـلام پـەروەرو بابەنـد بـە کەلتـورەوە ئەگەرچـی کەسـێکی نیمچـە ڕووتیـش هەبێـت لەبـەر پابەنـدی کەسـەکان بـە ئایـن و کەلتـورەوە تـا ڕادەیـەك کەسـەکە بـەدوورە لـە کۆمەڵێك زیانـی دەرەکی، بـەڵام لـە وڵاتانێـك کـە کەسـەکان هەڵگـرو پـەروەردە کـراوی ئیسـلام نیـن و کەلتـور بەلایانـەوە گرنـگ نـی یـە ئـا لەوێـدا مەترسـی ڕووتـی بەتەواوەتـی و بەبـێ پـەردە دەردەکەوێـت، کـە چەنـد ئافرەتانـی ڕووت بەهـۆی دەرخسـتنی ئەنداماني جەسـتەیانەوە تووشـی گرفـت و کێشـەی کۆمەڵایەتـی دەبـن، هەرچەنـد کەسـانێکی نـا ئـاگا لەمـەی مـن باسـی دەکـەم لەوانەیـە بەلایـەوە سـەیر بێـت و هـاوڕا نەبێـت لەگەڵمـداو بڵـێ ئـەوە نـی یـە هەمـوو بـە ئاسـایی بـە بـازاڕدا دەسـوڕێتەوەو هیـچ کێشەیەکیشـی دروسـت نەکـردووە، بـەڵام ئەوە تەنهـا ڕووکەشـی کارەکانـەو بەڵکـو نـەك کێشـەی دروسـت کـردووە چەندەهـا ئافـرەت خۆیـان بـەو جـۆرە ڕەفتارانـەوە گیـرۆدە کـردووەو بـوون بـە قوربانـی کردەوەیەکـی هـەرزەی خۆیـان، داوێـن پیسـی، تونـدوو تیـژی، دەسـت درێـژی سێکسـی، کاریگـەری نێگەتیڤـی ڕووتـی لەسـەر بیرکردنـەوە، لەسـەر زانسـت، لەسـەر هـەر قیەمێکـی گرنگـی نـاو کۆمەڵـگا هەمـوو کەسێك دەتوانێـت بـە ئاسـانی دەرکـی پـێ بـکات، ئافرەتێـك ئەگـەر جێگەیـەك لـەو جێگانـەی کـە

دەبێـت بشـاررێتەوەو ئـەو دەری خسـتووە کـە بەرچـاوت دەکەوێـت وێنەکـەی ڕاسـتەوخۆ چـاو تۆمـاری دەکات و بیـری بـۆلای خـۆی دەبـات، ئیـتر لـەوەوە بـۆ سـەرەوە خۆتـان داینێن...بـەڵام لـە بەرانبـەر ئـەوەدا باسـی داپـۆشراوی بکەیـن و بـەراوردی بکەیـن لەگەڵیـدا ئەوسـا قورسـی تەرازووەکەمـان بـۆ دەردەکەوێت و وێنـەی پچڕانـی حەبلەکەمـان دێتـە پێـش چـاو، بیـر لەچـی دەکەیتـەو لـە چادرێـك؟ لـە پارچـە قومـاش؟ خـۆ بیـر لـە هەرچـی بکەیتـەوە وەك لایەنـە دەرونیـە پیسـەکە هـەر لـەوە باشـترە؟ کەوابـوو داپـۆشراوی نـەك کێشـە نـی یـە، بەڵکـو گەورەتریـن سـەرمایەیە یەکـەم بـۆ ئافرەتەکـە خـۆی، دواتر بـۆ بەرەو پێشـچوونی کۆمەڵگـە، مـن نامەوێـت هێـرش بکەمـە سـەر ئـەو ئافرەتانـەی کـە ڕووتـن و بـە داوێـن پیـس و خـراپ بیـان ژمێـرم، بـەڵام کارەکەیـان هـۆکارو هانـدەرە بـۆ خراپـەو بـەرەو خراپـە، لەوانەیـە خۆشـیان بەهـۆی کـەم...... دەرك بـەم ڕاسـتیە نەکـەن و ئـەوان پێویسـتیان بـە ئامـۆژگاری و ڕینموونـی هەیـە، دەبـوو ڕێکخراوەکانـی مافـی ئافـرەت دەوریـان تێیـدا هەبوایـە نـەوەك بـە پێچەوانـەوە، دەمیـان یـەك مەتـر درێـژ بکـەن بەرانبـەر پیاوەکانیـان و بـە تەڵاقدانیـان بـدەن و دواتریـش چـی دەسـت دەکەوێـت، یـان بـە بێوەژنـی دەمێنێتـەوە یـان شـوو بـە پیاوێکـی تـر دەکات ئەگـەر لـە ئەوروپـاش بێـت زۆر ڕقـی هەسـتێت شـوو بـە ژنێـك دەکات!، کەچـی وڵاتانـی ئەوروپـا کـە نموونەی ئـازادی و دیموکراسـی و مافـی مـرۆڤ و ئـازادی تاکـن دێـن پەچـەی ئافرەتـان قەدەغـە دەکـەن، وەك ئەمـڕۆ لـە بەلجیـکا ڕۆشـتە بـواری جـێ بەجـێ کردنەوە، لـەڕووی دینیـەوە منیـش وەك مەلایـەك لەوانـە لەسـەر ئـەو ڕایـە بـم کـە پەچـە فـەرز نەبێـت، بـەڵام مـن وازم لـە لایەنـە دینیەکـە لـەم باسـەدا هێنـاوە، بـۆ ئافرەتێـك تـا پانتۆڵەکـەی لەسـەر بێـت و کراسـەکەی لـە خـوار بێـت ئاسـاییە؟! بـۆ ئەگـەر هـەر پانتۆڵیشـی لـە پێـدا نەبێـت و کراسیشـی لەبـەردا نەبێـت

ئاسـاییه؟! بـۆ تـا دەرمـان بـكات و خـۆی تەزویـر بـكات ئاسـاییه؟! بـۆ خـۆی بـكات بـه پیـاوو جلـی پیـاوو تەمسـلی پیـاو بـكات ئاسـاییه؟! بـۆ ...بۆ...بـۆ... بـەڵام لـه بەرانبـەر ئـەوەدا ئافرەتێـك كـه خـۆی و كۆمەڵگەشـی خـۆش دەوێـت هەمـوو مافەكانـی لـه وولاتـی مافـدا لـێ بسـەننەوەو فیـری درۆی بكـەن لەگەڵ خۆیـدا لەبـەر بسـتێك قومـاش، خۆزگـه لەگـەڵ لـێ سـەندنەوەی ئـەو بسـته قوماشـەدا بسـتێكیان بـه ئافرەتانـی تـر زیـاد بكردایـه، ئەوسـا ئێمـەش دەمـان ووت ئاسـاییه بسـتێك بـۆ هەمـان بسـتی هاوڕەگـەزی خـۆی.

ڕەوشـی ئافـرەتانی كـورد لـه ئـەوروپا

بـۆ لێكۆڵینـەوە لەسـەر هـەر بابەتێـك پێویسـت بـه كۆمەڵێـك سـەرچاوەو ئامـار دەكات بـەڵام باسـێكی وەك ئـەم بابەتـه كـه لـه ڕەوشـی ئافرەتـان دەدوێ لـه ئەوروپـا پشـت نابەسـتێت بـه هیـچ سـەرچاوەیەك ئەویـش لەبـەر هـەواو ئـارەزوو نـی یـه بەڵكـو لەبـەر نەبوونـی سـەرچاوەیه لـەم بـوارەدا. چونكـه مێـژووی كـورد لـه ئەوروپـا تـا ڕادەیـەك تازەیـه هـەر ئەمـەش هۆكارێكـه بـۆ

نەبوونـی سـەرچاوە تێیـدا. بـەڵام بـە پشـت بەسـتن بـە ئـەو ئەزموونـەی کـە بینیومانـە و تێیـدا ژیاویـن بـە کورتـی لەسـەر ڕەوشـی ئافرەتـان دەدوێیـن لـە ئەوروپـا، وە پۆلێنیـان دەکەیـن بـەم شـێوە:

١-کۆمەڵێـك لـەو ئافرەتانـەی کـە لەلایـەن پیاوەکانیانـەوە دێنـە ئەوروپـا دوای ماوەیەکـی کـەم پێکـەوە ژیـان لێـك جیـا دەبنـەوەو کاریگەریەکـی یەکجـار زۆر دەکاتـە سـەریان ئـەم جیابوونـەوە. وە هـۆی پێـك نەهاتنـی ئـەم دوولایەنـە دەگەڕێتـەوە بـۆ چەنـد هۆکارێـك لەوانـە:

أ-تێنەگەیشـتنی هـەردوولا پێـش ئەنجامدانـی زەواج ئەویـش بەهـۆی پەلـە پەلـەوە بـۆ نمونـە کەسـێك لێـرە سـەفەری کوردسـتان دەکات سـێ مانـگ لـە کوردسـتان دادەنیشـێت چەنـد ڕۆژێکـی ئەمسـەرەو سـەرەو ماوەیەکـی زۆریشـی سـەردان و میوانداریـە کەمێکـی دەمێنێتـەوە بـۆ گـەڕان و دۆزینـەوەو لێـك گەیشـتن، کـە دەچنـە نـاو کـەژاوەی هاوسـەریەتیەوە ئەوجـا بیردەکەنـەوە کـە پەلەیـان کـردووە. مەبەسـت لـەم خاڵـە خوانەخواسـت ئـەوە نـی یـە کـە دەبێـت ماوەیەکـی زۆر ئـەم کـوڕو ئافرەتـە پێکەوەبـن، هـەروەك لێـرە بـاوە لـە ناوچینـی ئەوروپیـدا، بـەڵام خـۆ هەردەبێـت بەلانـی کەمـەوە یەکـتر بناسـن و وە حـەزو ئارەزووەکانـی یەکـتر لـە پێـش هەموویانـەوە دەبێـت یەکتریـان بـەدڵ بـوو بێـت نـەك ناچـاری وای لێکردبێـت.

ب-هەندێـك بـە تەلەفـۆن لەلایـەن خـزم و کەسـو کاریـەوە ئافـرەت بـۆ کوڕەکانیـان دەدۆزنـەوەو کارەکـە ئەنجـام دەدەن دوای هیـچ کامیـان بەیەکـتر ناخـۆن.

ج-هەندێـك کچەکانیـان ناچـار دەکـەن کـە شـوو بکـەن بـە ئەوانـەی لـە ئەوروپـان لەبـەر پـارەو سـەروەتی دونیایـی وەدواتـر کـە کارەکـە ئەنجـام دەدرێـت دەبینرێـت بەوشـێوە نەبـوو کـە چاوەڕێـی دەکـرد! هـەروەك چـۆن

کچەکـە ناچـار کـرا لەسـەر ئـەم زەواجـە بەشـێوەیەکی تـر دیسـان ناچـار دەکرێتـەوە لەسـەر تـەڵاق.
وە مـەرج نـی یـە هـەر لەلایەنـی پیاوەکـەوە ئـەم کارە ڕووبـدات هەنێـك جـار لای ئافرەتەکەشـەوە بـۆ نمونـە ئافرەتەکـە پیاوەکـە دەهێنـێ.
د- هەندێـك هـەر بـۆ ئەوروپـا شـویان کـردووەو! کوڕەکەیـان بـەدڵ نەبـووە، وەیـان پیاوەکـە بـۆ ئەوروپـا کچەکـەی مـارە کـردووەو کچەکـەی بـەدڵ نەبـووە!.
٢-هەندێـك ژیانێکـی ناخـۆش پێکـەوە بەسـەر دەبـەن کـە هیـچ لایەکیـان خۆشـبەخت نـی یـە بەیەکـتری، هـۆی ئەمـەش دەگەڕێتـەوە بـۆ لێـك تێنەگەشـتن بەرانبـەر وولاتەکـە بـۆ نمونـە ئافرەتەکـە لـە کوردسـتان بەچاوێکـی زۆر بـەرزەوە سـەیری ئەوروپـای کـردووەو وای زانیـوە بەهەشـتی سـەرزەمینە! کـە هاتووەتـە ئێـرە دەبینێـت زۆرینـەی کات لـە چوارچێـوەی دیوارێکدایـە دوور لـە دایـك و بـاوك و کـەس و کار، دەبێتـە مایـەی بیـر کردنـەوەی بـەردەوام و ناتوانێـت لەگـەڵ کۆمەڵگـەی ئێـرەدا خـۆی بگونجێنێت کـوردی خۆمـان دەڵـی وادەزانـێ لـە قـەل و کۆتریـش بـووە، پیاوەکـەش ئـەم ناخۆشـیەی ئـەوی ناوێـت خـۆی زۆر ئەزیـەت داوە تـا خێزانـی پێـك هێنـاوەو گەشـتۆتە ئـەم ئاسـتە بەکورتـی چاوەڕێـی ئەمـەی نەکـردووە ئیـتر لـەم گێـرەو کێشـەدا دەژیـن پێکـەوە هـەردوولا بـەم جـۆرە ژیـان دەبەنەسـەر. هەروەهـا بـە پێچەوانەشـەوە هەیـە ئافرەتـەو پیاوێکـی هێنـاوەو پیاوەکـە ناتوانێـت خـۆی بگونجێنـێ.
٣-هەنێـك گیریـان خـواردووە بەدەسـت مێردەکانیانـەوە لەبـەر خـراپ هەڵسـوکەوت کـردن لەگەڵیـاو خیانەتکـردن لێـی بەچـاوی سـوکەوە سـەیری خێزانـی خـۆی دەکاو بەچـاوی بـەرزەوە سـەیری ئافرەتانـی ئەوروپـی

دەکات!!! ئەمـەش بێگومـان هـۆی لادانیەتـی لـە ڕێگـەی ڕاسـتی ئیسـلام.
٤-کۆمەڵـیـك ژیانێکـی سـادەو خـۆش لەگـەڵ مێردەکەیـدا دەباتەسـەر و تاڕادەیەکـی بـاش خـۆی دەگونجـێ لەگـەڵ کوردەکانـدا، هەندێکـی کەمیـش لەگـەڵ کۆمەڵانـی بێگانـەدا. دەتوانـم بڵێـم ئـەم کۆمەڵـە هـەرە زۆرینـەن.
٥-هەندێـك کاریگـەری ئەوروپـی زۆر بـووە لەسـەری دەتوانـم بڵێـم کـوردە بـەلام لـە پێسـتی ئەوروپیـدا!.
٦-هەندێـك زۆر ژیـرو لێزانانـەو دوور بینانـە بیـر دەکاتـەوە هـەردەم دەخوێنـێ و لەبیـری پاشـەڕۆژێکی چاکـتر دایـە، وە ئـەم کۆمەڵـە هـەرە کەمترینـی هەمـوو کۆمەڵەکانـی تـرن وە لەشـارەکاندا بـە پەنجـەی دەسـت دەژمێرێـن.
٧-هەندێـك کاتژمێـرو چرکـە دەژمێـرێ کـە کـەی بێـت و بتوانێـت بگەڕێتـەوە کوردسـتان و وەك دەڵێـن هەرچـۆن بێـت ڕای دەکێشـێت، ناتوانیـت دڵ بـە ئێـرە خـۆش بـکات.
هەمـوو ئەوانـەی باسـمان کـرد بەئاشـکرا دەبینرێـن لـە ئەورپـادا بـەلام ئاسـان نـی یـە ئەگـەر بمانەوێـت ڕێژەکانیـان بـە تـەواوی دیـاری بکەیـن. بـەلام دەتوانیـت تەخمینیـان بکەیـن بـەم شـێوەیە:

کۆمەڵەی یەك ٥٪

کۆمەڵەی دوو ١٠٪

کۆمەڵەی سێ ٢٪

کۆمەڵەی چوار ٧٥٪

کۆمەڵەی پێنج ١٥ ٪ بەتایبەت ئەمانە ئەوانەن کە لە کۆنەوە لە ئەورپان

کۆمەڵەی شەش ١٪

کۆمەڵەی کۆتایی ٣٠٪

عەقیقە وەك مافێكی گەورەی منداڵ

گـەورەی و گشـتگیری ئاینــی ڕاسـتی ئیسـلامە كەوایكـردووە ئیسـلام بـە زینـدووی و درێـژی بمێنێتـەوە لـە كاتێكـدا وەك هێـزو دەسـتەڵات هیچێكـی واشـمان لەدەسـتدا نەمـاوە، سـەرەنجامی ئـەو گشـتگیریەو بایەخدانـی هەمـە لایەنیەیـە ناحەزانـی ئیسـلامی قەڵـس كـردووەو بەهانـە بـۆ یاسـاو ڕێسـاكانی دەهێننـەوە، بـۆ ئـەوەی لەبەرچـاوی مسـوڵمانانی ناشریـن بكـەن، هەرچەنـد ئـەو هەوڵانـە پڕوپـوچ و بـێ سـەرەنجامن و دەبێتـە زیاتـر مایـەی پابەنـدی مسـوڵمانان بـە ئیسـلامەوەو زیاتـر ناسـاندنی ئیسـلام لای گەلانـی تـر.

كاتێـك چـاو بـە دەقـە قورئانـی و فەرمـوودە ڕاسـتەكانی پێغەمبـەردا دەخشـێنین گشـتگیری و بایەخـی بەرفـراوان بـە هەمـوو لایەنەكانـی ژیـان بـە ئاشـكرا بەرچاومـان دەكەوێـت، زانایانیـش زیاتـر ئـەو ووردەكاریەیـان لێـك داوەتـەوەو بـۆ مسـوڵمانانیان زیاتـر ڕوونكردۆتـەوە، هـەر بۆیـە زۆرێـك لـەم

زانستە ئیسلامیانەی کە ئێستە لە سەرانسەری جیهاندا هەن و لە زانکۆو خوێندنگەکاندا دەخوێنرێت سەرەنجامی هەوڵ و تێکۆشانی زانایان بووە لە بەرژەوەندی پێویستیەکانی مسوڵمانان‌دا بن، وەك دڵسۆزیشیان بەرانبەر ئیسلام، لە کاتێکدا لەسەردەمی پێغەمبەری مەزندا تەنها قورئان هەبوو وەك دەق و وە پێغەمبەریش لەناویاندا بوو، ئیتر وجودی پێغەبەر درودی خوای لێ بێت لەناو مسوڵمانانداو تێگەشتنی ئەو بۆ قورئان پیویستی هەبوونی زۆرێك لەو زانستانەی کە ئێستە هەن نەبوو، بەڵام بە نەمانی ئەو لەناویانداو دوورکەوتنەوەی خەڵکی لە زمانی ڕەسەنی قورەیشی و فراوان بوونی ئیسلام بە چواردەوری خۆیاندا پیویستی هەبوونی زۆرێك لەو زانستانەی کە ئێستە هەن و سەرچاوەکانیان قورئان و فەرموودەکانن بهێنێتە کایەوە.

گشتگیری ئیسلام و فراوانی ڕێساکانی ئەوەندە فراوانن تەنها شتێکی گرنگ نی یە کە ئامـاژەی پێ نەکرا بێت، ئێستە کە باسەکەمان لەسەر عەقیقەی منداڵەو تۆزێك لەسەر ئەو باسە دەدوێین زیاتر ئەو گشتگیریەمان بۆ دەردەخات.

مسوڵمان هەر لە یەکەم بیرکردنەوەی بۆ چوونە ناو کەژاوەی خێزانداریەوە ئیسلام ڕێنمونی کردووە کە ئافرەتێکی داوێن پاك و بە شەرەف بهێنێت، چونکە لە ئایندەدا دەبێتە دایکی منداڵەکانی، هەر ئەمە خۆی بۆ خۆی پەیامێکیشە بۆ ئافرەتان بە گشتی کە بۆ ئەوەی مافەکانیان پارێزراو بێت و شایەنی ئەوەبن ببن بە دایك و هەڵبژاردنیان لەلایەن مسوڵمانەوە خۆیان بە پاکی بهێڵنەوەو بەدوور بن لە بەدڕەوشتی و خراپەکاری. سەرەنجامی خراپەکاریە ئافرەت موعەرەز دەکات بۆ دەست درێژی کردنە سەریان و پێشێل کردنی مافەکانیان.

ئـەوەی ئەمـڕۆ بەنـاو مافـی مـرۆڤ و مافـی ئافرەتـەوە کار دەکـەن ئیسـلام هـەر لەسـەرەتای سـەرهەڵدانیەوە لەگـەڵ کۆمەڵـە مافێکـی تـەواو پێیانـەوە هاتـووە، بـە ئاشـکرا لـە باسـی عەقیقـەدا بۆمـان دەردەکەوێـت، کاتێـك ئافـرەت کـە حامیلەیـە ئیسـلام یاسـاو ڕێسـای خـۆی بـۆ دانـاوە وەك مافێـك بـۆ ئافرەتەکـەو وە دیسـان بـۆ منداڵەکـەش، کـە هێشـتا نەهاتووەتـە دونیـاوە مافـی خـۆی هەیـە، هەربۆیـە دەبینیـن لـە ئیسـلامدا کـە ڕۆژوو پایەیەکـی گرنگـی ئیسـلامە لـە کاتـی حەملـدا لەسـەر ئافرەتەکـە هەڵگیـراوە، ئـازادە لـەوەی بـە ڕۆژوو نەبێـت، بـۆ ئـەوەی ئەزیەتـی نەبێـت بەهـۆی برسـێتی و تونێتیـەوە لـە کاتـی حەملـدا، مافێکـی منداڵەکەشـە دایکەکـەی خواردنـی پێویسـت بخـوات بـۆ ئـەوەی بـە شـێوەیەکی ئاسـایی گەشـەی خـۆی بـکات و بـە جەسـتەیەکی تـەواوو بـێ نوقسـتانی بێتـە دونیـاوە، ئیـتر ئافرەتەکـە دەبێـت پیـاو یارمەتـی دەری بێـت و ئەرکێکـی زیاتـر نەخرێتەسـەری کـە لـە توانـای بـەدەر بێـت، یارمەتـی دانـی ئافـرەت لەلایـەن پیـاوەوە پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت سەرمەشـقمانە کـە خـۆی بەدەسـتی خـۆی ماڵـی گسـك داوەو یارمەتـی خێزانەکانـی داوە.

کاتێـك ئافرەتەکـە منداڵەکـەی دەبێـت لـە ئیسـلامدا ماوەیەکـی زۆر حەسانەوە بـۆ ئـەو ئافرەتـە دانـراوە کـە نوێژیـش نـەکات کـە کۆڵەکـەی دینـە، ئیـتر ئـەو ماوەیـە لـە کەسـێکەوە بـۆ کەسـێکی تـر جیـاوازی هەیـە مانگێکـە دوو مانگـە هەرچەندێکـە تـا پـاك دەبێتـەوەو جەسـتەی ئاسـایی دەبێتـەوە، هەتـا جەسـتەی ئاسـایی نەبێتـەوە کـە بـە پـاك بوونەوەکـە دیـاری دەکرێـت، ئـەم وازهێنـان لـە نوێـژو ڕۆژووە لـە کاتـی حەمـل و منـداڵ بوونـدا مافێکـی ئافـرەت و منداڵەکەیـە، هـەر بۆیـە دەبینیـن ئیسـلام تەنەزولـی کـردووە لـە ئاسـتی ئـەو دوو پایـە گـەورەدا لـەو کاتانـەدا لەبـەر ئافـرەت و منـداڵ، بەڕاسـتی

تا لێی ووردبینەوە زیاتر گەورەی ئیسلام و گرنگی دان بە ئافرەت و منداڵ و تەواوی مرۆڤایەتیمان بۆ دەردەکەوێت.
وە دواتریش بەهۆی مافی منداڵەوەیە ئەگەر کەسێك توشی تاوانێکی گەورە بوو لەوەی کە ئیسلام سزای کوشتنی بەسەردا داوە، نایکوژێت تا حەملەکە دادەنێت و منداڵەکە گەورە دەکات، وەك لەبەسەرهاتی ژنێکدا کە هات بۆلای پێغەمبەرو دانی نا بە تاوانەکەیدا پێغەمبەر درودی خوای لێ بێت نەیکوشت تا منداڵەکەی بوو، وە تا گەورەشی کرد بە شێوەیەك پێویستی بە شیری ئافرەتەکە نەبێت.
دەبینین پلە بە پلە ئیسلام بەرنامەڕێژی هەیە بۆ کارەکان تا کۆتایی، هەر لە سەرەتای ژن هێنانەوە کە پەیوەندی نێوان دوو کەسە، بە گرێ بەستێکی شەرعی و ئاشکرا دەکرێت، دواتر چۆنێتی حەمل و منداڵ دانان و پەروەردەکردن و شیر پێدانی تا دوو ساڵ بەلانی کەمەوەو دواتر تەربیەت کردنی لەسەر خورەوشتی پاك، فەرمان پێ کردنی بە چاکە هەر لەسەرەتاوە وە کە گەشت بە حەوت ساڵی فێری ئاداب و خو ڕەوشتە ئیسلامیەکانی بکرێت و لەسەر ئەو بنەمانە بنەمای دارێژێت.
وە کاتێك منداڵەکە لە دایك دەبێت، داینــاوە خۆشی و شادی بۆ بکرێت، لە کاتێکدا لەو کاتەدا کە کەسێك کچی بوایە لەناوی دەبردوو زیندە بەچاڵی دەکرد، ئیسلام گۆڕی بە عەقیقەو حەیوان سەربڕین بۆی و شای و خۆشی کردن بۆی و مژدەدان بە خەڵکی لەوەی کە خوای گەورە منداڵی پێ بەخشیوون، ئەو کچەی کە لە پێش ئیسلامدا سەر دەبڕا ئیسلام هات و هانی داین لەوەی کە هەرکەس سێ کچ بە چاکی پەروەردە بکات جێگەی بەهەشتە؟! سەیر ئەو پەیامە چەند گەورەو شکۆمەندە، کوا ئەو هزرانەی کە دژایەتی ئیسلام دەکەن کۆمەڵگەیان

بەو شێوەیە گۆڕا بێت، لە کوشتنەوە بۆ شای بۆ کردن، لە عەیبەوە بۆ شانازی پیوەکردن، لە شاردنەوەوە بۆ مژدە پێدان، گۆڕانکاریەکان زۆرن مەگەر کەسێك مێژووی پێش ئیسلام بزانێت و مێژووی دواشی تا بەجوانی و ڕوونی لە هەمووی تێ بگات.

لە سەردەمی پێش ئیسلام و کاتێك کە ئیسلام هات کەسێك منداڵی بوایە پێی قەڵس دەبوو وەك قورئان بۆمان دەگێڕێتەوەو دەفەرموێت:
{وَإِذَا بُشِّر أَحَدُهُم بِالأُنْثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ} النحل ٥٨
واتە کاتێك مژدە بە کەسێکیان بدرایە کە کچێکی بووە، دەبینی دەم و چاوی ڕەش هەڵدەگەڕێ و دەرونیشی بەرانبەر بە خوا پڕ لە ڕق و کین دەبێت و پیش دەخواتەوە هەر خەریکە دەتەقێتەوە لەبەر ئەوەی کچی داوەتێ.

ئەم ڕەوشتە ڕەوشتێکی پێش ئیسلام بووەو قورئان وەك نمونە باسی دەکات بۆمان بەڵام ئێستەش هەندێك لەم خەسڵەتانە لەناو کوردی خۆماندا ماوەو پێی ناخۆشە کچی هەبێت، کە دەبێت ئەو کەسانە بەخۆیاندا بچنەوە. هەر کە منداڵتان بوو کچ بوو یان کوڕ مژدە بدەن بە خەڵکی و دڵی پێ خۆش بکەن کە خوای گەورە منداڵی پێ داون، چەندن ئەو کەسانەی کەوا خوای گەورە بێ بەشی کردوون لە خۆشی و نیعمەتی منداڵ، بەوە تاقیان دەکاتەوەو ئەم دکتۆرو ئەو دکتۆر دەکەن و داوای دوعای خیر لە خەڵکی دەکەن کە دوعایان بۆ بکەن بۆ ئەوەی منداڵیان بداتێ. هەر بۆیە کە منداڵی پێ دان جێگەی خۆیەتی مژە بدەن بە خەڵکی لەوەی خوای گەورە کۆرپەیەکی پێ بەخشیون.

وەك چۆن خوای گەورە مژدەی دا بە پێغەمبەر ئیبراهیم و زەکەریا سەلامی خوایان لێ بێت، وەك دەفەرموێ{أن الله يبشرك بيحيى} وە

{فبشرناها باسحاق ومن وراء اسحاق يعقوب}
منداڵ ڕزقی خۆی لەگەڵ خۆیدایەو خوای گەورە بەشی هەموو کەسێك لە ڕزق و ڕۆزی خۆی بۆ دیاری کردووە، پێویست بە ترس و بیم ناکات لەوەی کە بەهۆی منداڵەوە توشی برسێتی ببن، بەڵکو زۆرجار خوای گەورە بەهۆی منداڵەکانمانەوە کە بێ تاوانن زیاتر نازو نیعمەتی خۆیمان بەسەردا دەڕژێنێت.
وە کاتێك ئەم منداڵە لە دایك دەبێت بۆ ڕێزلێنانی دەبێت ئەم کارانە بگیرێتە بەر:
١-ناو لێنانی، بەناوێکی جوان و شایستەو گونجاو کە گەورە بوو دڵی پێی خۆش بکات نەوەك پێی سوك ببێت و شەرم بکات لە ناوەکەی کە بە داخەوە هەندێك کەس ناوی وایان لە منداڵەکانیان ناوە بەڕاستی پیاو تەریقی دەبێتەوە لەوەی بەو ناوەوە بانگی بکات، چونکە ئەو منداڵە بێ تاوانەو هیچ ئیختیارێکی نی یە لەوەی کە هەر ناوێکی لێ بنێن، ئەگەر لەو کاتەدا ئەقڵ و زوبانی هەبوایە ڕازی نەدەبوو پێی، چونکە ناو کاریگەری زۆری لەسەر دەرونی منداڵەکە دەبێت لە دوا ڕۆژدا، چ خۆشە ناوێکی بنرێت کە مانایەکی ئاسانی هەبێت و پیویست بە ڕوونکردنەوە نەکات، وەیان ناوێکی ئاشکرا بێت و لای خەڵکی نامۆ بێت، چونکە ناوی وا هەیە لەم ڕۆژەدا لە قاموسیشدا نی یە، برایەك تەلەفۆنی بۆ کردم ووتی منداڵمان بووە ناوێکی عەرەبیمان بۆ هەڵبژاردووە بەڵام نازانین مانای چی یە قاموسێکی عەرەبیم هەیە نزیکی ١٠٠٠ لاپەڕەیە بەناوی المنجد، هێنام و بردم نەمدۆزیەوە.
وە باشترین ناو لای خوای گەورە عبدالله و عبدالرحمن ە وەك لە فەرموودەیەکدا هاتووە{ أحب الأسماء الی الله تعالی عبدالله و

عبدالرحمــن} رواه مســلم.
٢-سەرتاشـین، وەك پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت دەفەرموێـت {احلقـي رأسـه وتصدقـي بـوزن شـعره فضـة عـلى المسـاكين} رواه أحمـد و الطـبراني.
نیشـانەی خۆشـحاڵی ئـەو منداڵەیـە لـە ئاینـدەدا کـە دەزانـێ بایەخێکـی بـەو جـۆرە پیـدراوە، وە ڕاسـتێتی خۆشویسـتی بـاوك و دایکەکـەش دەردەخـات کـە فعلـەن پێیـان خـۆش بـووە منداڵیـان بـووەو شـوکریان لەسـەری کـردووە، نیشـانەش ئەوەتـا هەسـتاون بـە کارەکـەو خیریـان بـۆ کـردووە، ئیسـلامیش زیـوی دانـاوە کـە شـتێکی باشـە بـۆ خێـر، وە ئاڵتونیشـی دانەنـاوە چونکـە گرانـەوە پـێ دەچێـت هەمـوو کـەس توانـای کڕینـی نەبێـت، هەرچەنـد خـۆی توکەکـە ئەوەنـدەش نـی یـە لـە ڕاسـتیدا بـەڵام خـۆ دەبینیـن هەندێـك کـەس ئەوەنـدە چروکـە ئـەو توکـە کـە هەمـووی لـە چەنـد غرامێـك تـێ ناپەڕێـت نایـکات.
٣-گۆێزەبانـە وەیـان حەوتەوانـە، پێغەمبـەری خـوا فەرموویەتـی: (كل غـلام رهينـه بعقيقتـه, تذبـح عنـه يـوم سـابعه ويسـمى فيـه ويحلـق رأسـه) رواه (اصحـاب السـنن, والحديـث صحيـح, والترمـذى, والحاكـم) واتـە: هەموومنداڵێکـی تـازە لەدایـك بـوو گـەردن بەنـدی ئـەو گوێزەبانەیـە کەلـەڕۆژی حەوتەمـی تەمەنـی دا بـۆی سـەر دەبڕێت,وهـەر لـەو ڕۆژەش دا ناودەنرێـت و سەریشـی دەتاشرێـت. ئەمـە کردارێکـە پێغەمبـەر خـۆی پێـی هەسـتاوەو وە فەرمانـی بـە کردنیشـی کـردووە، ئـەو حەیوانەشـی کـە دەکرێـت بـە گوێزەبانـە، قسـەو بـاس هەیـە لەسـەری کـە دەبیـت حەیوانێکـی پـاك و چـاك بێـت وەك چـۆن کاتێـك حەیوانێـك دەکەیـن بـە قوربانـی ئەمیـش بەهەمـان شـێوە.
٤-خەتەنەکردنـی، ئـەوەش کارێکـی گرنگـە کـە تـا زووبکرێـت باشـترە، وە لـە

سـودی منداڵەکەدایـە، هـەر بۆیـە زۆرێـك هەتـا نـا مسـوڵمانەکانیش ئێسـتە دەیکەیـن، وە فەرمـوودەی خیتانیـش دەفەرمـوێ لـە سـونەتی فیطریـە. وە پێغەمبـەر (صـلی اللـە علیـە وسـلم) بـۆ حەسـەن و حوسـەین لـە حەوتـەم ڕۆژدا بـۆی کردوون{عـق رسـول اللـە صـلی اللـە علیـە وسـلم عـن الحسـن والحسـین وختنهـما لسـبعة أیـام} خەتەنەکـردن واجبـە بـۆ پیـاوان.

٥-کۆکردنـەوەی خەڵـك بـۆ نـان خـواردن ، ئـەو منداڵـەی کـە توانـای ئەوەشـی نـی یـە بەخێرهاتنـی خەڵـك بـکات ئیسـلام ئـەو ڕێـزەی لـێ نـاوەو خەڵکـی بـۆ کـۆ دەکاتـەوەو بـە بـاوك و دایکەکەشـی دەڵـێ شـانازی پێوەبکـەن و سوپاسـی خـوای لەسـەر بکـەن و دوعـای بەخێـری بـۆ بکـەن، بـەڵام پێـش ئیسـلام دەیان بـرد بـۆ چۆڵەوانیـەك و زینـدە بەچاڵیـان دەکـرد، بـەڵام ئیسـلام ئـەوەی گـۆڕی بـۆ خۆشـی و شـادی و خێـرو چاکـە بـۆ کـردن.

٦-بانـگ و قامـەت دان بـە گوێیـدا، بـۆ ئـەوەی هـەر لەسـەرەتای ژیانیـەوە ئاشـنای بکەیـن بـە بەرنامـە پـاك و ڕاسـتەکەی خـوای گـەورە، ئەوەتـا ئیسـلام چ ڕێزێکـی لـێ ناویـت تـۆش بـە وەفابـە بەرانبـەری کـە گـەورە بوویـت.

باسـت و خواسـتی عەقیقـە بێگومـان ووردەکاری زیاتـری تێدایـە، ئـەوەی کـە دەیـکات توشـی چـی خێرێـك دەبێـت هەتـا لـە دواڕۆژیشـدا بەهـۆی ئـەو عەقیقـەوە وەك شـەفاعەت کردنـی منداڵەکـە بـۆ ئـەو دایـك و باوکـە، بـەڵام ئەگـەر نەیـکات بـەر ئـەو شـەفاعەتە نـاکات، وە زۆر شـتی تـر بـەڵام بەوەنـدە ئیکتیفـا دەکەیـن و بەهیـوای سـودمەندبوون لێـی.

<u>سەرچاوەکان</u>

سایتی مامۆستا سەید ئەحمەد

سایتی دەنگی ئیسلام

سایتی خوشکانی ئیسلامی

قۆناغی هەرزەکاری

بالغ بوون زاراوەیەکە لە فیقهی ئیسلامیدا بەکارهاتووە بۆ بە جێهێشتنی قۆناغی منداڵی و دەستپێکردنی قۆناغی هەرزەکاری قۆناغێک کە مرۆڤ تیایدا دەبێت بە خاوەنی ئەهلیەتی یاسای تەواو,وەک مرۆڤێکی پێگەیشتوو مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت هەروەها بەپێ نانە ناو ئەم قۆناغەوە کۆمەڵێک ئەرکی شەرعی روو دەکەنە مرۆڤی موسڵمان هەروەها مرۆڤ لە رووی شەرعی و یاساییەوە لە هەموو کردەوەکانی لێپرسراو دەبێت و لەلایەن خودای گەورە و کۆمەڵگەودادگاوە لێی دەپرسرێتەوە هەلبەت دەبێت بوترێت پێ نانە ناو قۆناغی باڵغ بوون ، بە ساڵ دیاری ناکرێت بەڵکو بە روودانی هەندێک گۆرانی جەستەیی و دەروونی لە کوڕ و کچدا دەستنیشان دەکرێت...
یەکەم-نیشانەکانی بالغ بوون : نیشانەی بالغ بوون لە کوران و کچاندا بە دروستبوونی هەستی سێکسی و پێگەیشتنی ئامرازەکانی زاووزێ لە هەردوو رەگەزدا دەست پێ دەکات...
دووەم-ئەوەی لە (باڵغ) بوون دەکەوێتەوە: هەروەک باسمان کرد (بالغ) بوون مرۆڤی موسڵمان روو بەرووی قۆناغ و ئەرک و مافی نوێ دەکاتەوە لەوانەش:
١-لەم کاتەوە عیبادەتەکانی وەکو نوێژو و رۆژوو نوێژی جومعە دەبن بە واجب بە ئەنجام نەدانییان مرۆڤ تووشی تاوان و سەرپێچی خودای گەورە دەکات...
٢-کچان دەبێت پۆشاکێک لەبەر بکەن (محتشم) بێت و لەگەل کەسایتی موسڵمانێتیاندا گونجاو بێت.
٣-کوران و کچان دەبێت ژووری خەوتنیان جیابکرێتەوە

٤-کـور و کـچ یاخـود ژن و پیاوێکـی نامەحـرەم نابێـت بـە تانهـا لـە شـوێنێکی داخـراودا بـە یەکـەوە بمێنـەوە.

٥-ناروانیینە ڕەگەزی بەرامبەر بە چاوی شەهوەتەوە

ئەرکەکانـی هـەرزەکاری مسـوڵمان : ئەرکەکانی هەرزەکاری موسـڵمان بریتین لە بە جێ هێنانی پێنج عیبادەتە:

یەکەم:نوێژ کردن

دووەم :ڕۆژوگرتن

سێیەم:قورئان خوێندن

چوارەم ناسینی ژیاننامەی پێغەمبەر(د.خ)

پێنجەم و کۆتایی:ناسینی کەسایتییە مەزنەکانی ئیسلام.

گەشـەکردنی جەسـتەیی- فیسـیۆلۆژی- جوڵەیـی: قۆناغـی هەرزەکاریـی جیادەکرێتـەوە بـە کۆمەڵێـک گۆڕانـکاری جەسـتەیی خێـرا، بەتایبـەت لـە سـێ سـاڵی یەکەمیـدا بەهـۆی زۆری ڕژێنـی هۆڕمۆنـی گەشـەکردنەوە، لەگرنگتریـن ڕوخسـارەکانی گەشـەی جەسـتەیی درێژبونێکـی بەرچـاوە لـە بـاڵادا، زیادبونـی کێـش، ئەمـەش لەدەرئەنجامـی گەشـەیە لـە خانەکانـی ئێسـکو و ماسـولکەکانی دا، زۆربونـی چـەوری بەتایبـەت لای کچـان، هەروەهـا گەشـەکردنی پەیکـەری مـرۆڤ. بـە شـێوەیەکی گشـتی، لـە ڕوخسـارەکانی گەشـەکردنی فیسـیۆلۆژی بریتیـن لـە گەشـەکردنی قـەوارەی دڵ، گەشـەکردنی گـەدەو گەورەبونـی، کەئەمـەش بەڵگەیـە بـۆ ئـەوەی هـەرزەکار توانـای وەرگرتنـی خواردنـی هەیـە بەشـێوەیەکی زیاتـر، بەهـۆی ئـەو گەشـەکردنە خێرایـەی کـە ڕودەدات، وزەی زیـادی لێدەبـات. گەشـەکردنی جەسـتەیی- فیسـیۆلۆجی، جێـماوی دەرونیـی، لەسـەر هـەرزەکار بەجێدەهێڵێـت، بۆیـە پێویسـتە لەسـەر پـەروەردەکاران و دایـکان

و بـاوکان ئەمانــە لەبەرچــاو بگــرن، گۆڕانکاریــە جەســتەییە سێکســیەکان ڕۆڵێکــی بەرچاویــان هەیــە لــە تێگەشــتنی هەرزەکاریــدا، بــۆ نمونــە کچــان وەڵامدانەوەیــان بــۆ ئــەم گۆڕانکارییــە جەســتەییانە دولایەنەیــە، لەلایەکــەوە شــانازی بــە کچێتــی خۆیــەوە دەکات و لەلایەکیشــەوە شــەرمەزارە لــە دەرئەنجامــی ئــەو گۆڕانکاریانــە و هەســت بــە دڵەڕاوکــێ و ماندوبــون دەکات، بــە تایبــەت لەکاتــی ســوڕی مانگانــەدا، بــەڵام لــە ڕووی گەشــەکردنی جوڵەییــەوە هــەرزەکار سســت و بێتاقــەت و مانــدو بەدەردەکەوێــت، زۆر جــار جوڵەکانــی هــەرزەکار هاڕمۆنیــەت و گونجــان و وردیــی پێــوە دیارنیــە وەکــو، خۆپێداکێشــان و بەرکەوتنــی کەلوپەلــی ناومــاڵ، یاخــود کەوتنــە خــوارەوەی شــتومەک لــە دەســتی، هەمــوو ئەمانــە دەگەڕێنــەوە بــۆ نەبونــی هاوســەنگی
٢-گەشــەکردنی ژیــری: گەشــەکردنی زیرەکــی گشــتی و زیادبونــی توانــا لــە پڕۆسێســە ژیریــە باڵاکانــدا، وەکــو بیرکردنــەوە، وەبیرهێنانــەوە، بەنــدن لەســەر تێگەیشــتن و هەڵێنجــان، و فێربونــو خەیاڵکردنــەوە، هــەرزەکار لــەم قۆناغــەدا توانسـتە ژیریەکانـی وەکـو ماتماتیـک زیـاد دەکات، توانـای مامەڵکردنـی هەیـە لەگــەڵ ژمــارەو زمانەوانــی و وردی لــە گوزارشــت کــردن، و توانــی میکانیکــی و هونــەری و داهێنانــی لا بەدەردەکەوێــت، وەکــو چالاکــی بەرهەمێکــی عەقڵــی
، بەدەرلەمانــەش هــەرز
ئامادەکردنی قیبلە

خوازبێنی و ژن هێنان

یەکێک لەو نەریتە جوانانەی کە لە ئیسلامەوە فێربووین مەسەلەی ژن هێنان و چوونە ناو ئەو پرۆسەوەیە، چونکە ئاشکرایە هۆکاری ئاینی ڕاستی ئیسلام پێنج شتن یەکێک لەوانە پاراستنی وەچەیە، وەچە واتە منداڵان چۆن دەپارێزرێت بەوەی کە مرۆڤەکان بە شێوەیەکی دروست واتە شەرعی بچنە ناو پرۆسەی خێزانیەوەو بە شێوەیەکی دروست منداڵ دروست بکەن، وەگەر وا نەکرا وەك ئەو هەرکێ بۆخۆیەی ئێستەی ئەوروپاو ئەمەریکای لێ دێت کە لە ژێر مافی مرۆڤ و ئازادی و ناوی جیا جیادا گاڵتە بە مرۆڤەکان بکرێت بە بەرگ و ڕوکارێکی جواندا، منداڵەکان مافیان دەخورێت بەهۆی پەیوەندی ناشەرعی و هێنانە دونیایانەوە لە ڕێگەی نا دروستەوە، دواتر ئەو منداڵانە لە سۆزی دایك و باوك کە مافێکی سەرەتایی هەموو منداڵێکە دەخورێت و بەبێ نازی لە ژێر چاودێری سۆسیالدا گەورە دەبێت، ئەو بێ نازی و دوور لە عاتیفەی حەقیقیەوە کاریگەری لەسەر دروست دەکات هەتا دوای گەورە بوونیشی، هەربۆیە ئەو کۆمەڵگانەی کە ئەو کارە نا دروستانەی زۆر تێدا دەکرێت بە وڵاتانێکی ترسناك و نا ئارام و زۆری خراپەکاری تێدا ناسراون، لەگەڵ ئەو هەموو ڕێوشوێنە ئەمنیەی ئێستە لە ئەورپاو ئەمەریکادا گیراوەتە بەرو وڵاتیان سەدەها ساڵە وڵاتن و خاوەنی هەموو کیانێکی بەهێزی خۆشیانن دەبینین لەگەڵ ئەو هەموو هێزەو کامیرانەش کە دانراون هێشتا سەرپێچی یاساو دزی و ڕەگەزپەرستی و خیانەت و کاری ژێر بە ژێری لە وڵاتانی ئیسلامی زۆر زیاترە، هەرچەند هاوڵاتیانی ئیسلامی لەم ڕاستیە زۆر ئاگادار نین و هەردەم ئەورووپاو ئەمەریکا بە ماستی

مەیـوو دەزانـن، لەگـەڵ ئـەو شـپرزی و بـێ سـەروبەریەش کـە بـە وولاتانـی ئیسـلامیەوە هەیـە دەبینیـن بەبـێ کامیـرە ئـەو دیاردانـەی کـە لـە ئەوروپـا هـەن لـەوێ زۆر بـە کەمـی بەرچـاو دەکـەون یـان دەبیسـترێن، جگـە لـەوەی مافـی ئافرەتەکـەش لـەم نەکردنـی زەواج و پەیوەندیـە نـا دروسـتەکانەوە دەکرێـت، لـە ئیسـلامدا کاتێـك ئافـرەت گرێبەسـتی لەگـەڵ دەکرێـت و بارودۆخێکـی شـیاوی بـۆ سـاز دەکرێـت پێـش ئـەوەی بچنـە ئـەو کـەژاوەوە هەندێـك مافـی ئافرەتەکـە بەسـەر پیاوەکـەوە دروسـت دەبێـت ئەوسـا ڕێگـە دەدرێـت ژیـان پێکـەوە دەسـت پـێ بکـەن، وە بـە بەسـتنی ئـەو گرێبەسـتەش کۆمەڵێـك مافـی تـری ئافرەتەکـە دەکەوێتـە سـەر پیاوەکـە، ئـەی ئەگـەر ئـەم گرێبەسـتە دروسـت و شـەرعیە نەکـرا ئەوسـا ئافرەتـی قـوڕ بەسـەر ئەگـەر کێشـەیەکی لەگـەڵ پیاوەکـە بـۆ دروسـت بـوو بەڵگـەی چـی دەبێـت بەرانبـەری هەتـا ئەگـەر ڕووبـەڕووی دادگاش بکرێتـەوە، مەگـەر هـەر خـوا حافیـز خـوا حافیـز لەیەکـتر بکـەن و ئافرەتەکـە هـەم بـێ سـەر بکەوێتـەوەو کچێنـی و سـۆزو دایـك و بـاوك و هەتـا بگـرە تەمەنێکـی زۆریشـی بـە بەلاشـدا دەڕوات و پیاوەکـەش وەك بەرزەکـی بانـان بـۆ دەردەچێـت، لـەم نێوەنـدەدا بێگومـان ئافرەتەکـە خەسـارەمەند بـوو، ئـەم ڕاسـتیە جێگـەی هێـما بـۆ کـردن و بیرکردنەوەیـە لێـی و ئەوەمـان پـێ دەڵـێ هـەم سـتەم لـە ئافـرەت وە هـەم لـە منـداڵ کـرا، ئیـتر هەمـوو ئەوانـەی لافـی پاراسـتنی مافـی مـرۆڤ دەدەن بەڕاسـتی نەیـان توانیـوە ئـەو مافانـە وەك ئیسـلام بپارێـزن، ئاینـی ڕاسـتی ئیسـلام چونکـە یاسـاکانی پەیوەسـتە بـە قیامەتـەوە هەتـا لـەم سـەردەمی بـێ خەلافەتـی و بـێ سـەروبەری و نەهامەتیانـەی کـە داڵـدەی وولاتانـی ئیسـلامی داوە هـەر خەڵکەکـە خـۆی بـەرەو ئیسـلام دێـت و بەبـێ سـەپاندن بەسـەریدا خـۆی لـە دڵـەوە شـتەکان

دەگۆڕێـت، گەرچـی ئـەم ڕاسـتیە زۆرجـار دەشـێوێنرێت لەلایـەن دەسـتەڵاتداران و میدیـا جـۆر بـە جۆرەکانـەوە، کۆمەڵگـەی کـوردی خۆشـمان وەك کۆمەڵگەیەکـی ئیسـلام و ئیسـلام پـەروەر هەتـا ئـەم سـاتە وەختـە مەسـەلەی ژن و ژنخـوازی و داواکردنـی حاڵەتێکـی تایبەتـی خـۆی وەرگرتـووەو لـە مێـژەوە لەنێـو کوردەکانـدا وەك ڕاسـتێتی خـۆی جـوان ڕەنگـی داوەتـەوە لـە نێومانـدا کاتێـك کەسـێك دەیەوێـت ژن بهێنێـت پێـش هەمـوو شـتێك کۆمەڵێـك شـت ڕەچـاو دەکات، چونکـە وەك ئەوروپیەکـە نـی یـە بڵـێ خـۆ گرێبەسـت و شـتن لـە نێوانمانـدا ناکرێـت و دەی خـۆ ئەگـەر نەگونجـا دەچمـەوە بـۆ باڕێکـی تـر یـان سـیتی سـەنتەرو یەکـێ تـر پەیـدا دەکـەم. بەڵکـو دەگـەڕێ بـەدوای ئـەو دەقانـەدا کـە لـەو مـەدارەدا دەسـوڕێتەوە ئەگـەر بـۆ خۆشـی نەزانێـت پرسـیار لـە کەسـانی تـر دەکات، ئەوسـا ئـەو ڕاسـتیانەی لـە سـەرەوە ئاماژەیـان پـێ کـرا لەبەرچـاوی دەگرێـت و بەبیـری دەهێنرێتـەوە کـە ژن هێنـان هـەم مافـی ئافـرەت و هـەم منداڵیشـی پێـوە بەنـدە، کـە هەردووکیـان کۆمەڵگـە بەتـەواوی پێـك دێنـن، جـا چونکـە مەسـەلەکە زۆر گرنگـە گرنگانـەش بیـری لـێ دەکرێتـەوە، پێـش هەمـوو شـت ئامـادەکاری دەکات لـە خـودی خۆیـدا لـە ڕووی مـادی و مەعنەویـەوە، ئەگـەر ئـەوەی بـۆ نەکـرا مەسـەلەکە ڕۆژوو دوو ڕۆژ نـی یـە بەسـادە بیگرێـت دەبێـت دوای بخـات بـۆ کاتێـك تـا بەتـەواوی ئامـادەکاری بـۆ دەکات، چونکـە ئەگـەر ئامادەیـی تـەواوی تێـدا نەبـوو پەلـەی تێـدا نـاکات چونکـە ئـەوە لـە ناخـی مسـوڵمانی ڕاسـتەقینەدا چەسـپیوە کـە ئافـرەت مافـی هەیـە نابێـت بەهـۆی ئـەم نـا ئامادەییـەوە خـۆت لـەو پرۆسـە بدەیـت چونکـە دەبیتـە هـۆی سـتەم کـردن لـە ئافرەتەکـەو بـۆ ئـەوەی ئـەو سـتەمە نەکەیـەت ئیسـلام دەڵـێ جـارێ پەلـە مەکـە، ئەگـەر هـەر نەشـت توانـی بـەڕۆژوو بـە زیاتـر خـوا

بپەرستە بۆ حەزێکی جنسی ستەمی جەستەی مەکە، ئافرەتێکی بەڕێز لای خوای گەورە لە ماڵی باوکی بکەیت و لای تۆش ژیانی نەبێت، کورد دەڵێ لە قەل و کۆتری بکەیت، هەربۆیەش ئەو کەسانەی کە دەخوێنن زۆرجار ژن هێنان دەخەنە دوای تەواو کردنی خوێندنەکەیانەوە، چونکە دەڵێن ئێستە کاتی ئەوە نی یەو من خۆمم بۆ دەبر ناکرێت چ جای ئافرەتێکیشی بێتە سەر، وە کە ئامادەکاری تەواو کرا ئەوسا بیر لەوە دەکرێتەوە چۆن ئەو ڕێگەیە بە دروستی بگیرێتەبەر، کوڕەکە ناڕوات بۆ باڕو قومار خانە بەدوای ئافرەتدا، ئافرەتێك ناهێنێت دەری کردبێتە ماڵ و وەك ڕێبوارێك لە ماڵدا بێت، ئافرەتێك ناهێنێت بووبێتە سەرباست و خواستی خەڵکی و لەکەدار بێت لای خەڵکی، بە ووردی دەگەڕێ و پرسیار دەکات پێش کچەکە لە ماڵ دایك و باوکی دەپرسێت وەك دەوترێت لە کوردەواریدا دایك ببینەو دوێتە بخوازە، کاتێك دڵنیا بوو لەوەی دایك و باوکێکی باش و خانەوادەیەکی پاکن ئەوسا هەر پەلە ناکات تێیداو سەیری ئەوەش دەکات بزانێت ئایا ئەو ئافرەتە ئەوەندە دەهێنێت ئەم هەموو ئامادەکاریە لە پێناویدا بکات، هەربۆیە پرسیار لە ڕەوشت و خوا پەرستی دەکرێت، ئەگەر هاوڕێیەکی بناسێت لە ڕێگەی دایك و خوشکیەوە دەپرسن و دەچنە بنج و بناوانی بزانن چۆن بووە، ئەگەر قوتابخانەی تەواو کردبێت پرسیار لە هاوڕێیانی داخلی دەکرێت، لە مامۆستاکەی کە ئەم کچە چۆن بووە لە پۆلدا، هەر کە دڵنیا بوون و چەند کەسێکی متمانە پێکراو گەواهیان بۆدا ئەوسا ناوی خوای لێ دەهێنێ و ئەمیش پرس بە براو دایك و باوك و هەتا زۆرێك لە کەسەکانیشی دەکات، وە پێش وەخت ئاگادار دەکرێنەوە کەوا نیازی شتێکی وامان هەیەو دەمانەوێت بێینە خزمەتتان، ئەوانیش بە

ماریفەتـەوە دەڵێـن خزمـەت لـە ئێمەیـەوە ماڵـی خۆتانـە یاخـوا بەخێـر بێـن، ماڵـی کـوڕ تەشریـف دەبـەن و چەنـد پیـاو ماقوڵێکـی لایەنـی پیاوەکـە بـۆ ماڵـی باوکـی کـچ یـان سەرپەرشـتیاری ئەگـەر باوکـی نەمابێـت دەچـن، هەندێـك جـار کـوڕەش لەگەڵـی خۆیـان دەبـەن و ئەویـش خـوا خوایەتـی کـەس پرسـیارێکی لـێ نـەکات و لـە شـەرمان تـف لـە دەمـی وشـك دەبێـت و ئەگـەر زانایەکیـش بێـت لەوێـدا دەبێتـە کەسـێکی عەشـایەرو هـەژار بەشـێوەیەك ئامادەبـوان بەزەییـان پێیـدا بێتـەوە، دوای هەندێـك قسـەو بـاس و بـاس و خواسـتی دونیـاو گرانـی و هەرزانـی بـازاڕوو بارودۆخـی گشـتی باسـەکە لار دەکەنـەوە بـەلای ژن و ژنخوازیـداو ئـەو هەسـتەیان بـۆ دەردەبـڕن کـە بـە شایسـتەی ئەوەمـان زانیـوون بمـان کـەن بـە بچوکـی خۆتـان و حەتمەن ئەوانیـش گـەر پێشـتر زانیبێتیـان پرسـیاریان لەلایەنـی پیاوەکـە کـردووەو گەواهـی چەنـد کەسـێکیان وەرگرتـووە کـە دەزانیـن شایسـتەی ئـەوەن ئەوسـا دەڵێـن بچوکـی لـە ئێمەوەیـەو پێشکەشـتان بێـت، وەگـەر پرسـیاری تەواویـان نەکردبێـت داوای مۆڵـەت دەکـەن کـە خۆیـان جـواب دەگێڕنـەوە، دواتـر کـە پرسـیار کـرا دانیشـتن ڕێـك دەخرێتـەوەو دەمەتەقـەو شـەوچەرە دەخـورێ و چـای ڕەشـیش ئـەوە هـەر مەپرسـە یـەك لـە دوای یـەك دێـت، ئەوسـا مەجلیـس بـەو ڕێکەوتنـە نووریـن دەکرێـت و لەلایـەن کەسـێکەوە چەنـد دوعایـەك دەخوێنرێـت و ئیـتر باسـی مارەیـی دێتـە نـاو، چونکـە مافێکـی ئافرەتەکەیـە پێـش چوونـە نـاو گـەژاوەی هاوسـەریەوە، قسـە لـەم و قسـە لـەو چونکـە هـەردوولا یەکتریـان هەڵسـەنگاندووە مارەیەکـە نابێتـە گرفـت و ڕێـك دەکـەون، ڕۆژێـك دیـاری دەکرێـت بـۆ هێنانـی مـەلاو بـۆ مارەبڕیـن، ئـەو شـەوە نـە کـچ نـە کـوڕ لـە ژێـر بەتانیـدا خەویـان لـێ ناکەوێت و چاویـان زرتـەی دێـت و دڵیـان پـێ دەکەنێـت، بـە ناچاریـش خۆیـان وا

نیشـان دەدەن کـە ئاسـای خەوتـوون و هیـچ لـە گـۆڕێ نـی یـە، ڕۆژگار لای ئـەم دوو کەسـە زۆر درێـژ دەبێـت و ئـەو ماوەیـەی ئەگـەر حەفتەیەکیـش بێـت کاریگـەری حـەوت سـاڵی بەسـەریانەوە دەبێـت، دواتـر مـەلاو حاجـی و مـام کوێخـاو و سـۆفی و مامۆسـتا تەشریـف دەبـەن بـۆ مارەبڕیـن و پـڕی سـەیارە لـە شـیرنی و شـەربەت دەکـەن و منـداڵ لـە خۆشـیاندا لـە بـەر دەرگا حـەشر دروسـت دەکـەن، مـەلاش چونکـە کاری خۆیەتـی و باشـی لـێ دەزانێـت کـەس لـە ئاسـتیدا قسـە نـاکات و ئـەو بـە ووتـەی شـیرینی خـواو پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت دەسـت پـێ دەکات و بـاس و خواسـتی ئاینـی لەسـەر ژن هێنـان دەسـت پـێ دەکات و دەڵـێ ئـەم کارە ئەوەنـدە پیـرزو گەورەیـە پێغەمبـەران هەموویـان کردوویانـەو فەرمـوودەی ژن نیـوەی ئیمانـە بەبیـری ئامادەبـوان دەهێننـەوە، ئـاگاداری بـوك و زاوا دەکات کـە ئـەم پرۆسـە کارێکـی یەکجـار گەورەیـەو ئایـەت و فەرمـوودەی زۆری بـۆ دەهێنێتـەوەو پشـتگیری خۆیانـی بۆ دەردەبـڕن و ترسـی لەبـەر دەڕەوێننـەوەو نـاوی خـوای لـێ دەهێنرێـت گرێبەسـت بـە شـایەتی چەنـد کەسـێکی نوێژکـەرو مسـوڵمان مـارە دەبـڕن و ئەوەنـدە زاواو بـوك مـاچ دەکرێـت ئـەو شـەوەش هـەم دیسـان خەویـان لـێ حـەرام دەبێـت، ئیـتر دواتـر ڕێگـە کـراوە دەبێـت و خۆیـان کاتێکـی تـر بـۆ گواسـتنەوە دیـاری دەکرێـت و لـەو ڕۆژەدا کارێك دەکرێـت لـە پێشـی ئـەودا وەك وابێـت هیـچ نەکـرا بێـت، ئیـتر ماڵـت کەوتـە سـەرو خەمـت کەوتەبـەر بـۆ ئـەم دوو گوڵـە دەسـت پـێ دەکات و سـەرەتای بەرپرسـیاریەتی گـەورەی ژیـان دەسـت پـێ دەکات و کۆمەڵگـەی پتـەو ئـاوا دادەمەزرێـت، کۆمەڵگەیـەك ژن هێنـان ئەوەنـدە بایەخـی پـێ بدرێـت چـۆن کۆمەڵگەیەکـی بەهێـز دەرناچێـت، وەگـەر لەسـەرجادەو دوای هـای و هـاو ئۆلـدار یوێکـی سـادە دەسـت پـێ بـکات چـۆن هـەر زوو

ناشـێوێت و منـداڵ و ئافرەتەکـە قوڕیـان بەسـەردا ناکرێـت، ئـەو ڕێنمونیـە قورئانیانـە لـە کـوێ و هزرەکانـی تـر لـە کـوێ، ئـەم مافانـە لـە کـوێ و ئـەو بەنـاو مافانـە لـە کـوێ، کۆمەڵگـەی ئیسـلامی کاتێـك بایـەخ بـەم کارە گرنگـە دەدات هەمـوو کۆمەڵگەکـە لـە کۆمەڵـە کەسـێکەوە پێـك هاتـووە، ئەگـەر هەمـوو بـەم ڕێگـە دروسـتەدا بـڕوات تـرازان ئاسـان نابێـت، سـەرەجامی ئـەم گرنگـی پێدانەیـە کـە هەتـا ئەگـەر ئـەم دوو کەسـە پێکـەوەش نەگونجـان هـەر مافـی تـری پێـوە بەنـدەو دەبێـت ڕەچاو بکرێت، بـە ژمارە گۆڕیـن و گـود بـای کۆتـای پـێ نایـەت وەك لـە ئەوروپا دەکرێـت، ئیسـلام بـەم شـێوەیە لـە ئافـرەت دەڕوانـێ و بـەم شـێوەیە ڕێـزی لـێ دەنێـت، پێـش هێنانـی ئەوەنـدە ڕێـزی هەیـە دوای هێنانـی ڕێزەکـەی زیاتـر دەبێـت، وەك بوکـە شوشـەیەك و گوڵێکـی مـاڵ ئەزیەتـی نادرێـت و داوای بـژێ و کرێـی خانـوی لـێ ناکرێـت، پیاوەکـە خـۆی دەکات بـە قوربانـی و ڕۆژوو شـەوی بـۆ لەسـەر یـەك دەنێـت، نانـێ لـە دەرەوە بەبـێ ئـەو پـێ ناخورێـت و هـەر شـتێك بـکات بەبـێ ئـەو بۆی ناکرێت، ئەمە لەکوێ و ئەوە لە کوێ لە ئەوروپاو ئەمەریکا دەکرێ.

ڕوونکردنەوەیەکی ورد و جوان لەسەر قەزاو قەدەر

ڕوونکردنەوەیەکی ورد و جوان لەسەر قەزاو قەدەر: سوبحانی ئەفەرموێ: ڕووداوەکان پێش ئەوەی ڕوو بدەن،تاکو لەحزەیەک پێش ڕوودانی» غەیبن ، واتە بۆ ڕوودانی هەر کردەوەیەکی باش یان خراپ « دوو ئیحتیمال هەیە ، ٪٥٠ ئەگەری هەیە ئەو کارە بکەیت، ٪٥٠ ش ئیحتیمالە نەیکەیت، دەی ئێستا تۆ مادام نازانیت کامەیان قەدەری خوایە چونکە داهاتوو غەیبە، تەکلیفت لەسەرە کە بڕیار بدەیت باشەکەیان هەڵبژێریت، خوای گەورەش لەسەر ئەو بڕیارو نیەتە یەکلایی بووەوەی تۆ پاداشت و سزا دیاری دەکات، نەک لەسەر ئەنجامی کۆتایی کارەکە... کاتێ مرۆڤ کارێک ئەکات "خوای گەورە محاسەبەی ناکات لەسەر ئەنجامی ڕووداوەکە ، بەڵکو لەسەر نیەتی دڵ و ئەو بڕیارەی کە داویەتی " محاسەبەی ئەکات ، کە پێی ئەوترێ(عزم) واتە بڕیاری کۆتایی لە ناخی مرۆڤەکەدا، بۆ نموونە:

کاتێ کەسێ نەخۆشەو دکتۆر وتوویەتی بە گۆشتی کەو چاک ئەبێتەوە، کەسێکیش ئەچێت بۆ ئەوەی کەوێک بکوژێ و ئەو کەسە لە مردن ڕزگار بکات، بەڵام تفەنگەکەی سەر ئەکات و ئەیدا لە کەسێک و ئەیکوژێ، ،(ئەگەرچی ئەم بکوژە لە دنیادا خوێنی لەسەرە، چونکە یاساکانی دنیا بە زاهیری کردەوەکانەوە بەندە)بەڵام لە قیامەتدا نەک هەر قەتلی لەسەر نەنوسراوە، بەڵکو خێرێکی بۆ نوسراوە، کە هەوڵی چاکبوونەوەی نەخۆشێکی داوە ، دەی خۆ ئینسانێکیشی کوشتووە.

یان بە پێچەوانەوە ، کەسێک فیشەکێک ئەنێ بە کەسێکی بێ تاوانەوە تاکو بیکوژێ "؛ بەڵام قەدەری خوا وانیەو کابرا بەرناکەوێ،جا

یـان ئـەم دەسـتی ئەجوڵـێ، یـان ئـەو کەسـە سـەردائەنەوێنێ،واتە شـتێک ڕێـی لـێ دەگـرێ کـە لـە ئیختیـاری ئەمـدا نیـە ، (ئـەم کەسـە لـە دنیـادا خوێنـی لەسـەر نیە،چونکـە کوشـتن ڕوی نـەداوە) بـەڵام قیامەتـدا بـە قاتـل حسـابە و کوشـتنی کەسـێکی لەئەسـتۆیە، چونکـە عەزمـی کردبـوو و بڕیـاری کۆتایـی دابـوو بـۆ ئـەو تاوانـە.

واتـە خـوای گـەورە محاسـەبەت نـاکات کـە بۆچـی ئـەم کەسـە لـەو کاتـەدا گیانـی دەرچـوو، یەعنـی لەسـەر ئەنجامەکـە، بەڵکـو لەسـەر نیـەت و عـەزم و بڕیاردانەکـەی تـۆ ، محاسـەبە ئـەکات، کـە بەدەسـت تـۆی.

وەک ئـەو حەدیسـەی کـە ئەفەرموێ: ئەگەر دوو موسڵمان شمشـێریان کێشـا بـۆ یـەک، بکـوژو کـوژراو لـە جەهەننەمـدان ، وتیـان : ئـەوە بکـوژ دیـارە بـۆ، بـەڵام کـوژراو بۆچـی؟ ئەفەرموێ:چونکـە ئەویـش سـوور بـوو لەسـەر کوشـتنی ئـەم ، عەزمـی کردبـوو بـۆ کوشـتنی، بـەڵام ئـەم دەسـتی خـۆی پێشخسـت}

إذا التقـى المسـلمان بسـيفِهما فالقاتـلُ والمقتـولُ في النـارِ . فقلـتُ: يا رسـولَ اللـهِ هـذا القاتـلُ ، فـما بـالُ المقتـولِ ؟ قال: إنـه كان حريصًـا على قتـلِ صاحبِه. . رواه البخاری و مسلم

کەواتـە باکـەس قـەزاو قـەدەر نەکاتـە پاسـاوی تاوانەکانـی، چونکـە خوا لەسـەر شـتێک لێپرسـینەوەت لەگـەڵ نـاکات کـە بڕیـارو ئیـرادەی خۆتـی تێـدا نیە...

سەرچاوە: کتێبی خواناسی

ڕێزو وەفاداری بۆ مامۆستا

گەرچی لە دونیای تەکنەلۆژیای سەردەمدا ڕۆڵی مامۆستا بەهۆی کەرەستە زۆرەکانی ئەو فەزا گەورەوە تا ڕادەیەك کەم بووەتەوە بەڵام ئەو زانستەی کە لە مامۆستا وەردەگیرێت کۆڵەکەی زانستی دروست و یارمەتی دەری ئەو فەزا فراوانەشە.
هەموو ئەو زانستانەی کە بە ئاسانیش دەست دەکەون بەرهەمی مامۆستاکانن و لە خۆڕا نەهاتوونەتە بوون.
هەربۆیە لە زۆربەی هەرە زۆری وڵاتانی جیهاندا ئەو بڕوانامانەی کە بە شێوەی خوێندنی سەربەخۆ (ئۆنلاین) وە یان (دراسة عن بعد) دەخوێنرێت کەمتر دەنرخێنرێت و هەتا لە هەندێك وڵاتیش ئەو بڕوانامانە دانی پێدا نانرێت! هۆکاری ئەو جیاوازیە ئەوەیە کە مامۆستا ڕۆڵی ڕاستەقینەی لە فێرکاری قوتابیەکاندا نەبینیوە، جگە لەوەی کاتێك قوتابی لە پۆل، هۆڵ وە یان حوجرە لەگەڵ مامۆستادا دەبێت گشت ئەندامەکانی بەژداری فێربوون دەبن جگە لە ئەدەب و شێوازی وانە وتنەوەی مامۆستا کە زۆرجار لە کتێبەکاندا دەست قوتابی ناکەون.
هۆکاری ئەوەیە زۆرکەس وەك زانست زۆری لە کتێبەوە وەرگرتووەو کەمتر تواناو ڕۆڵی پێگەیاندنی هەیە، چونکە بێبەش بووە لە بینین و شێوازو مامەڵەی مامۆستا، گەر خوێندنی وانەیەك لایەنی کرداریشی نەوێت وەك موختەبەرات و ئامێرە ئەلیکترۆنیە فێرکاریەکان ئەوا هەر شیکردنەوەی مامۆستا لەبەرچاوی قوتابی بۆ خۆی بەکرداری کردنی مادەکەیە، بەبڕواو ئەزموونی ئێمە کەمترن ئەو قوتابیانەی بەبێ مامۆستا فێربن و بتوانن ببن بە فێرکار، ئەم بابەتە دەکرێت وەك دەستپێکێکی ڕێزو وەفاداری قوتابی

بۆ مامۆستاکەی سەیر بکرێت و لێرەدا دەرفەتی وردەکاری ئەو هۆکارانە نی یە کە زۆرجار قوتابی بەبێ مامۆستا ناتوانن دەستیان بکەوێت و وە زۆرجار بەهەڵەش بەسەر دەقەکاندا دەڕۆن، زۆرینەی زانستەکان جگە لە لایەنی زانستی کۆمەڵێك بنەمای پێداویستی زانستیش قوتابی لە مامۆستا فێر دەبێت وەك رەوشت و هونەری مامەڵەکردن و هاوکاری کردنی یەکتر کە زۆرجار خودی زانستەکە خاڵیە لەو زانستانە.

هۆکاری ئەوەیە لە زۆرینەی وڵاتە پێشکەوتووەکاندا مامۆستا پێشەنگی گشتیە، چونکە لە کارمەندێکی ئاساییەوە بیگرە تا سەرکردەکان لە بەردەستی مامۆستادا بوون و رۆژێك هەبووە ئەو گەورەو پێشەنگیان بووە، یەکەمجار کە مشتومڕی ئەوە کرا کە کێ دەستنیشان بکەن بۆ ئەوەی بچێتە سەر مانگ مامۆستایان هەڵبژارد، گەر کاری مامۆستایش بەراورد بکریت بە پیشەکانی ترەوە بە قورسترین کار ئەژمار دەکرێت، چونکە پەیوەندی مامۆستا بە قوتابیەوە پەیوەندیەکی ڕۆحی و ژیریە کە جەستە تەمسیلی دەکات، بۆیەشە دەبینین مەرجەکانی بوون بە مامۆستا لە وڵاتانی پێشکەوتوودا جگە لە لایەنی زانستی و بڕوانامەکان مێژووی مامۆستاو ئەدەب و ئەستۆپاکی جنسی و شەڕەنگێزی لە مەرجەکانی بوون بە مامۆستایە، یانی گەر مامۆستا کێشەیەکی جنسی هەبوو بێت گەر خاوەنی چەندین دکتۆراش بێت بۆی نی یە وانە بڵێتەوە، وەیان لە مێژوویدا کارێکی شەڕەنگێزی و ڕەگەزپەرستی و زۆر شتی تر کە هەن ئاستی زانستیەکەی بێ بەها دەکات و وەك کەسێکی خاوەن بێ بڕوانامە سەیر دەکرێت، چونکە بڕوانامەی ئەخلاقی مامۆستا لەسەروی بڕوانامە زانستیەکەوەیە.

گەر ئێمە بە وردی سەیری ئەو هەمووە هەوڵ و تێکۆشان و پاراستنی

کەسایەتی مامۆستا بکەین دەگەین بەو بڕوایەی کە نابێت وەفاو ڕێزی ئێمە بە تەواوکردنی خوێندنمان لەگەڵ مامۆستادا کۆتایی پێ بێت.
پیشەی مامۆستایی ئەوەندە گرانە دەبێت قوتابی یارمەتی دەری مامۆستا بێت بە ڕێزو وەفاداریەتی بۆی بۆ ئەوەی مامۆستایەکی سەرکەوتوو بێت.
لە هەرکۆمەڵگەیەکدا ڕێزو وەفاداریەتی بۆ مامۆستا کەم بێت ئەوا لەو وڵاتەدا ئاستی زانستیش لاواز دەکات، هۆکاری ئەوەیە لە کۆمەڵگە زۆر کراوەکانداو لەبەر لاوازی کەلتورو دینی ئەو کۆمەڵگە یاسا دانراوە بۆ پاراستنی ئەو ڕێزو حورمەتە، واتە ئەوەندە گرنگی هەیە گەر بە خۆ ویستیش نەویسترا ئەوا بە چەسپاندنی یاسا ئەو ڕێزە دەبێت بەرقەرار بێت.
ڕێزو وەفاداریەتی بۆ مامۆستا دەبێت تاکی قوتابی تێپەڕێنێت و لە ئاستی بەرزی وڵاتیشدا بەرز بنرخێنرێت، وەك دەرفەتی تەواو بە وانەکانی، بەرجەستەکردنی سەرچاوەی زۆر، پێدانی ئەو مادانەی کە تایبەتمەندی مامۆستایە، نەدانی ئەو پیشە بە کەسانی پسپۆڕە جیاوازەکانی تر، هەربۆیە کاتێك دەستێك بیەوێت کۆمەڵگە تێك بدات لەم خاڵانەوە دەست پێدەکات!
گەورەترین ڕێزو وەفاداری بۆ مامۆستاش گرنگیدانە بەو زانستەی کە بە قوتابی دەڵێتەوە.

خوێندن لە دوورەوە وەیان لەسەر تۆڕی ئەنتەرنێت

بۆ ئەو کاسانەی کە خولیای خوێندنن و وە ڕێگرهەبووە وەیان هەیە لەبەردەمیاندا. ئاشکرایە هۆی پێشکەوتنی وڵات، هۆشیاری کۆمەڵگە، چارەسەری گرفتەکان، وە زۆرێکی تر لە ڕێگەی خوێندنەوەیە. دەتوانین بڵێین خوێندن کلیلێکە بۆ کردنەوەی دەرگاکان، هەر لەبەر ئەمەشە گرنگیەکی زۆری پێ دراوەو لە ئاینی ئیسلامدا ئاشکرای هەموو لایەکە، یەکەم ئایەتی قورئانی پیرۆز کە دابەزی بە (بخوێنە) دەستی پێ کرد وەك دەفەرمووی (اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ) سورەتی علق ١ بەڵام بەداخەوە ئەوەندەی کەسانی نا مسوڵمان سودیان لەوە وەرگرتووە بەشیوەیەکی گشی، ئێمە ئەوەندە سودمەند نەبووین لێی. ئەگەر سەیری ڕێژەی نەخوێندەوار بکەین لە وڵاتانی ئیسلامی بە بەراورد لە گەڵ وڵاتانی تردا زۆر زۆرە، نامانەوێت باس لە گرفتەکان بکەین دەکرێت وازی لێبهێنین بۆ بابەتێکی تر. ئەوەی مەبەستە لەم نوسینەدا وەك لە سەرەوە ئاماژەمان پێکرد خوێندن لە دوورەوە وەیان لەسەر تۆڕی ئەنتەرنێتە، زۆرن ئەو کەسانەی کە حەزیان لە خوێندنە بەڵام بەهۆی کۆمەڵە مەرجێك بۆ خوێندن! وەیان کۆمەڵێ گرفتەوە ناتوانن ئەو پرۆسەیە ئەنجام بدەن، بەڵام خوێندنی لە دوورەوە وەیان لەسەر تۆڕی ئەنتەرنێت مەجالێکی فراوانترو وە ئاسانکاریەکی زۆر دەخاتە بەردەم قوتابیان بۆ بەهێز کردنیان لەو بارەوە. هەتا بۆ وەرگرتنی بڕوانامەش هەتا پلەکانی زانکۆ و وە بەرەو سەروتریش، زۆرن ئەو زانکۆو مونەزەمانەی کە ئەم جۆرە خوێندنەیان لێوە دەکرێت. بە ئاسانی لە ئەنتەرنێتەوە دەتوانرێت

بدۆزرێنـەوە. نمونـەی ئـەم جـۆرە خوێندنانـە نـاسراوە بـە
} Distance Learning{
ئەوانـەی کـە لـە خوێنـدن دواکەوتـوون وەیـان گرفتێـك لـە گرفتەکانیـان
هەیـە یـان هەبـووە دەتوانـن لـەم ڕێگـەوە تەعویـزی بکەنـەوەو، وە بگـەن
بـەو ئـاوات و مەرامەکانیـان.

جیاوازی توێژینەوەی زانکۆکانی ئەوروپا و کوردستان

ئێمـە گـەر سـەرنج لەسـەر توێژینـەوەو بنەماکانـی توێژینـەوە بدەیـن ئـەوا دەبێـت جیـاوازی توێژینـەوە نەبێـت نـەك لـە کوردسـتان و ئەوروپـا بەڵکـو لـە هیـچ وڵاتێـك، چونکـە ئـەو بنەمایانـەی کـە توێژینـەوەی لەسـەر بونیـاد دەنرێـت بـە زمانـە جیـاوازەکان هەمـووی بەردەسـتن و زانکۆکانـی جیهانیـش پشـتیان پـێ دەبەسـتن، ئـەوەی وەك بنەمـای زانسـتی و گـەر لـە ڕوکەشـدا بەجیـاواز دەبینرێـت تەنهـا ڕووکەشـیەو لـە ناوەڕۆکـدا جیـاوازی لـە تیـۆری توێژینـەوەدا شـتێکی ئەوتـۆ نـی یـە، گشـت توێژەرانـی بـواری توێژینـەوە کۆکـن لەسـەر ئـەوەی کاتێـك توێژینەوەیـەك دەکرێـت دەبێـت کێشـەیەك یان بابەتێـك هەبێـت بـۆ توێژینـەوە لەسـەرکردن و دواتـر ئەنجامـی توێژینەوەکـە دیـار بێـت، گـەر وەك زانسـتی بیـرکاری لێکـی بدەینـەوە کێشـەکە ئەنجامێـك بـدات بـە دەسـتەوە، هەرچەنـد زۆرجـار توێـژەر ناتوانێـت ئەنجامیـش بـدات بـە دەسـتەوە بـەڵام بەلانـی کەمـەوە دەبێـت لای خوێنـەر قەیرانـەکان بخاتـە ڕوو، هـەروەك چـۆن گرنگـی هەیـە ئـەو سـەرچاوانەی کـە پشـتی پـێ دەبەسـترێت

بە ڕوونی لە توێژینەوەدا دیار بێت کە کام بڕگەی بۆ کێ و وە کام بیرۆکەی بۆ کێ دەگەڕێتەوە.

ئەوەی لە زانکۆکانی کوردستان دەبینرێت زیاتر پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییەیە کە بۆی دیارکراوە وەك ڕێژەی نووسین گەرنا چ وەك بنەما تیۆریەکان و چ وەك ڕوونی دەق و بیرۆکەکان زۆجار لادانی بەرچاوی پێوە دیارە، ئەویش زیاتر بۆ لاوازی ئەو سستمە دەگەڕێتەوە کە زانکۆکان کاری پێ ناکەن، بۆ نموونە لە بەریتانیا بۆ زانکۆکان لە ٩٨٪ دەکەن، کە لە ڕێگەی ئەو بەرنامەوە توێژینەوەکەی Turnitin کار بە سستمی تێرنتئن
ی تێدا دیار دەکرێت، واتە گەر قوتابی یان توێژەر بەشێوەیەکی Plagia-rism ڕێژەی
نەرێنی سودی لە زانیاری وەرگرتبێت ئەو بەرنامەیە دیار دەکات و توێژینەوەکە وەرگیراو نابێت، لە کوردستاندا جگە لەوەی ئەو بەرنامە یان بەرنامە هاوشێوەکانی کاری پێناکرێت هەتا زۆرجار توێژنەوەکان لە ڕووی تیۆریشەوە پێچەوانەی بنەما زانستیەکان توێژینەوە دەکرێت، بۆ نموونە سەیری توێژینەوەیەك دەکەیت توێژەرە دەکەین چەندین لاپەڕە دەخوێنیتەوە دیار نی یە ئەم دەق و بیرۆکانە هی خودی نوسەرە یان لە سەرچاوەیەکەوە وەرگیراوە، زۆرجار لە سەرچاوەکاندا توێژەر دەیان ناوی کتێب ڕیز دەکات بەڵام لەناو توێژینەوەکەدا هیچ ئاماژەیەکیان بۆی تێدا نی یە، کە ئەمە پێچەوانەی توێژینەوەی زانستیەو خوێنەر چۆن بزانێت کام لە بڕگەکانی توێژینەوەکە دەگەڕێتەوە بۆئەو سەرچاوانەی کە لە کۆتایی توێژینەوەکەدا ئاماژەی پێکراوە.

هۆکاری نەبوونی بنەمایەکی دروست و زۆر کاری تر وای کردووە ئاستی توێژینەوەی زانکۆکانی کوردستان زۆر بە لاواز ببینرێت، هەربۆیەش

گەندەڵی لەم بوارەدا زۆرجار دۆزراوەتەوە بەشێوەیەك كاكی بەناو توێژەر توێژینەوەی زانكۆیەك یان كەسێكی تری بەناوی خۆیەوە كردووە، لە زانكۆكانی ئەوروپا كاتێك قوتابی توێژینەوەیەك پێشكەش دەكات دەبێت بە شێوەی كۆپی و هەم ئەلترۆنی پێشكەشی بكات بۆ ئەوەی ئەو توێژینەوە بچێتە ناو سستمی ئەلكترۆنیەوە تا لە ئایندەدا كەسێكی تر نەتوانێت بۆ خۆی بەكاری بهێنێت، بەڵام لە كوردستاندا ئەو كاری پێناكرێت و زۆرێك لە توێژینەوەكان دوای چەند ساڵ لە مەخزەنەكاندا تۆزی لێ دەنیشێت و ون دەبێت، جگە لەوەی زمانی كوردی خۆشی بۆ خۆی لەم بوارەدا كێشەیەكی ترە كە تا ئێستە ئەم زمانە نەتوانراوە بخرێتە ناو سستمی ئۆفیس و ئەلترۆنیاتی جیهانیەوە ئەمەش دیسان كاریگەری نەرێنی لەسەر زانستی توێژینەوەكان دەبێت و دەرگای نەرێنی دەكاتەوە.

لەگەڵ نەبوونی ئەو سستمەدا سەرپەرشتیارانی توێژینەوە ئەوەندە چاوكراوە نین خۆیان بتوانن لە ڕێگەی گەڕان لەو ماڵپەڕانەی كە بواری گەڕان تێیدا فراوانە بەدواداچوونی وردی بۆ بكەن، لە زانكۆكانی ئەوروپا كاتێك قوتابی توێژینەوە پێشكەش دەكات دەبێت واژۆی بكات ئەو توێژینەوە لە جێگەیەكی تر پێشكەش نەكرابێت و بە پێچەوانەوە جگە لەوەی فەسڵ دەكرێت لێپێچینەوەی یاسایشی لەسەر دەكرێت و لە ڕووی یاساییەوە بە دز دەژمێردرێت.

چۆنێتی دانانی ووشەی نهێنی بۆ نوسینەکانمان

زۆر جار وا پێویست دەکات ئەو نوسینانەی کە لە (ۆردەوە) دەینوسین حەز نەکەین کەسانی تر ببینن. بۆ کردنی ئەم کارە پێویستیمان بەم ڕێگانە دەبێت.

دواى ئەوەی نوسینەکەمان تەواو کردوو وە خەزنمان کرد دەتوانین جارێکی تر بیکەینەوە بە مەبەستی دانانی ووشەی نهێنی. یەکەم کار کە دەیکەین کرتە لەسەر فایل دەکەین لەسەرەوە وەکو لە وێنەکەدا دیارە تا ئەو لیستەمان بۆ دەردەکەوێت.

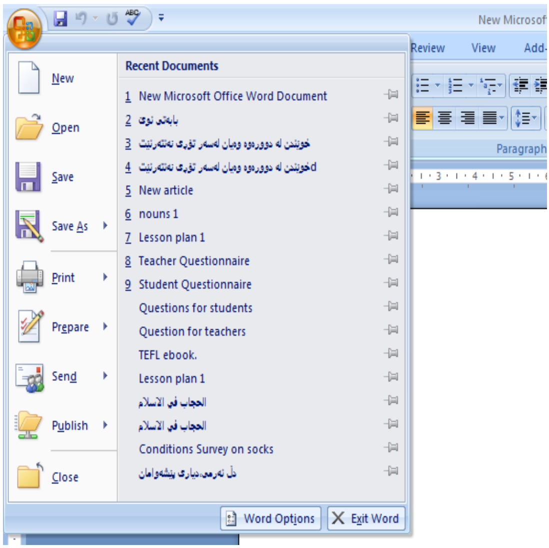

پاشان prepare هەڵ دەبژێرین بە هەڵبراردنی پەنجەرەیەکی ترمان بۆ دەکرێتەوە

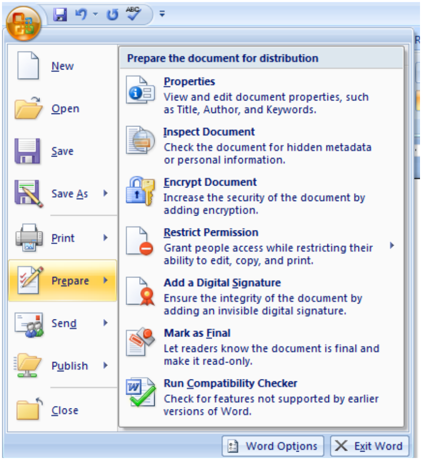

وە لە پاشان لە لیستی بەرانبەردا وەك لە وێنەکەی سەرەوەدا دیارە (Encrypt Document) هەڵدەبژێرین بە هەڵبژاردنی ئەم پەنجەرەیەمان بۆ دەکرێتەوە

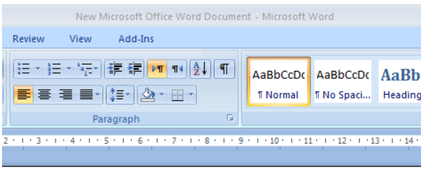

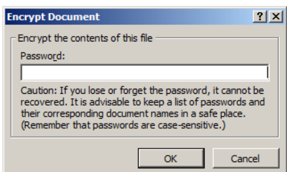

لەو بۆشایەی کە لە وێنەکەدا دیارە ووشە نهێنیەکەمان دەنوسین، وە کرتە دەکەینە سەر Okجارێکی تر هەمان بۆشایمان نیشان دەداتەوە بەکردنی ئەمانە کارەکەمان سەرکەوتوو بوو، بۆئەوەی جارێکی تر هەمان فایل بکەینەوە پێویستمان بە ووشە نهێنیەکە دەبێت هەر بە کردنەوەی بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ ئەم پەنجەرەیە دەکرێتەوە بە نوسینی ووشە نهێنەکەمان وە کرتە کردنەسەر ok نوسینەکەمان نیشان دەدات

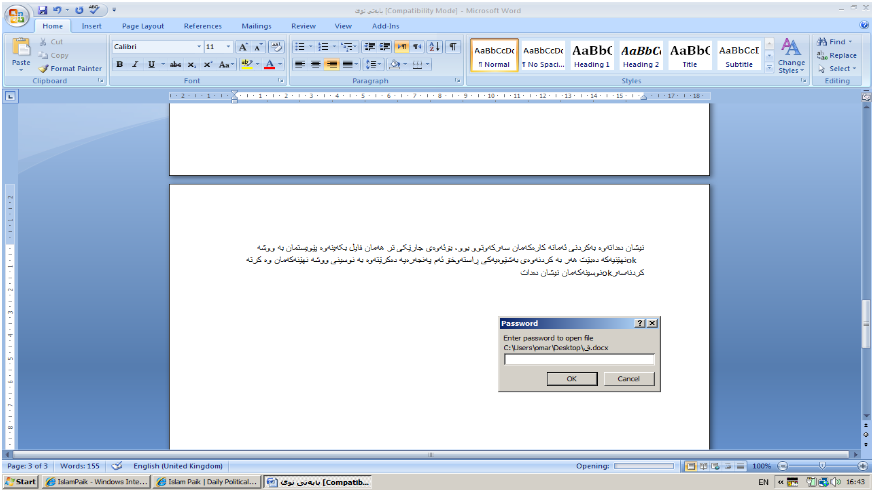

دەبێت ئەوەمان لەبیر بێت ئەمە بۆ ئەو کەسانەیە کە ئۆفیسی ٢٠٠٧ بەکار دێنن

دزی و ڕۆژمانەنووسی

پێش هەموو شتێك دەستخۆشی لە هەموو نووسەران دەکەم ئەو نووسەرانەی کە ڕەوشتی بەرزیان پاراستووەو، وە لە ڕێگەی نووسینەکانیانەوە توانیویانە خزمەتێك بکەن، وە پێمان خۆش بوو چەند سەرنجێکی کورت بنوسین بۆ هەموو نووسەران بە ئومێدی زیاتر بەرەوپێش چوون. ئەوەی لە زۆرێك لە نوسینە کوردیەکاندا بەدی دەکرێت دزی یە ! بەڵام لەوانەیە نووسەر خۆی بۆخۆی نەزانێ دزی کردووە...خۆ ئەگەر بزانێ بێگومان تاوانەکەی زۆر گەورە ترە هەرچەند لە نەزانینیش بیانوو نی یە بۆ ئەو کارە. لەبیرمە یەکەم ساڵی زانکۆم بوو لە بەریتانیا داوای بەحسێکمان لێکرا وە ماوەکەشی زۆر کەم بوو هەندێك لە قوتابیەکان ڕۆشتن لە ئەنتەرنێتەوە شتیان وەرگرتوو کردیان بەهی خۆیان و پێشکەشی زانکۆکەیان کرد دوای ماوەیەك کە وەڵامەکە هاتەوە، بۆ هەر قوتابیەك نامەیەکی تایبەتی بۆ هاتبوو وەك ئاگادار کردنەوەیەك وە ناوی یەك بەیەکی ئەو سایتانەیان نوسی بوو کە دزی لێوە کراوە! وە بەر پرسی قوتابیەکان ووتەیەکی پێشکەش کرد تا ئێستەش وەك زەنگێك لە گوێمدا دەزرنگێتەوە هەرکات باسی نوسین دەبیستم.

ئەویش ئەوە بوو ووتی: لە ئیسلامدا هەرکەس دزی بکات دەستی دەبڕێت بەڵام بە ڕای من ئەوەی لە نوسیندا دزی بکات حەقە ملی ببڕدرێت... بەڕاستی کارێکی زۆر نەشیاو خەتەرناکە وە لە وولاتاندا یاسایی خۆی هەیە بۆ نمونە لە بەریتانیا ئەگەر قوتابیەك ئەو کارە بکات جاری یەکەم ئاگاداری دەکەنەوەو وە هیچ نمرەشی پێنادەن وەئەگەر

جـاری دووهــەم دووبـارە بــووەوە لــە قوتابخانەکــە دەری دەکــەن و ناویشــی دەخەنــە لیســتی ڕەشــەوە. وەك کەسـێك تاوانێکــی گــەورەی کردبێــت مامەڵــەی لەگــەڵ دەکــرێ. بــەڵام لای ئێمــە کــێ هەیــە بــەدوای ئــەو جــۆرە شــتانەدا بگــەڕێ بۆیــە دەبینیــن بــێ ســەرو بەریــەك هەیــە. بــەڵام نووســەر خــۆی بۆخــۆی دەبێــت ڕێگــە نــەدا بەخــۆی ئــەو جــۆرە کارانــە بــکات. بــۆ قســە کــردن لەســەر نووسـین زۆر زیاتـر لــەوەی دەوێـت لەبابەتێکـدا بوترێـت کـە چەندەهــا کتێبــی لەســەر نــوسراوە. وە لەبابەتێکمــدا ئامــاژەم پــێ کــردوون بەنــاوی (نامەیــەك بــۆ نووســەران) بــەڵام بەشــێوەیەکی گشــتی دەبێــت ئــەم خاڵانــە ڕەچــاو بکرێــت:

١-ئامـاژە کـردن بەسـەرچاوەکان بـە تـەواوی بـۆ نمونـە سـەرچاوەکە، کتێبـە، سـایتە، هـەر چشـتێکە.

٢-ئەگــەر دەقێــك هێــنراو بــوو لــە شــوێنێکەوە دەبێــت بخرێتــە کەوانــەوە لەگــەڵ ئامــاژە پێکردنیانــدا.

٣-ئەگــەر فکرەیــەك هێنرابــوو بــەڵام بــە ووشــەی نووســەرەکە نوسرابــوو دەبێــت بەشــی کۆتایــی کەوانــەی بــۆ بکرێــت و ئامــاژەی پــێ بکرێــت.

٤-ئەگــەر ســەرچاوەیەك لــە باســەکەدا ئامــاژەی پــێ نەکرابــوو بەهیــچ شــێوەیەك نابێــت لــە کۆتایــی باســەکەدا بنوسرێــت وەك لــە زۆر نوســیندا دەبیــنرێ کۆمەڵێــك ســەرچاوە نــوسراوە لەکاتێکــدا خوێنــەر نازانێــت ئــەم ســەرچاوەیە چ پارچەیــەك لــە نوســینەکە بــۆ ئــەو ســەرچاوە دەگەڕێتــەوە!.

٥-ئیـزن وەرگرتـن لـە کاری وەرگێڕانـدا بەتایبـەت ئەوانـەی کـە سانسـۆریان لەســەر دانــراوە، وە تێکــەڵ نەکردنــی لەگــەڵ قســەی خۆتــدا، دەبێــت بەشـێوەیەکی وابێـت خوێنـەر بتوانێـت جیـاوازی بـکات لـە نێـوان نوسـینی یەکـەم و نوسـینی وەرگێـڕدا بـۆ نمونـە ووتەکانـی خـۆی بخاتـە کەوانـەوە یـان

لـە حاشـیەکەدا بیـان نوسـێت.
جـا ئـەوەی کـە باسـمان کـرد لـە نوسـیندایە خـۆ ئەگـەر تـەواوی نوسـیەنەکە یـان هەواڵەکـە بێـت بێگومـان تاوانەکـەی زۆر گەورەتـرە ... وە ناشـزانم چ ڕێگـرە لـەوەی کـە هەواڵێـك وەرگریـت و ئامـاژەی پێنەکەیـت. وە زۆر ناشـیاوە کـە مـرۆڤ لەسـەر بەرانبـەر خـۆی دروسـت بـکات.

کات پێشکەوتنە

هەمـوو مرۆڤێـك بریتیـە لـە کۆمەڵـە کاتژمێرێـك، کاتژمێـرەکان لـە یەکـەم سـاتی لـە دایـك بوونیـەوە دەسـتپێدەکات و بـەرەوە کۆتـای دەچێـت، وەك وتراویشـە مـرۆڤ چاوەڕوانـی کات دەکات، بـەڵام کات چاوەڕوانـی هیـچ نـاکات، ئـەو ئیشـی ئەوەیـە نەوەسـتێت، هەتـا گـەر کاتژمێرێکـی دونیایـش بێـت هـەر کـە باتریەکـەی سـوتا دەسـتبەجێ دەبێـت بیگۆڕیـن! گـەر دواکەوتیـن لـە گۆڕینـی هـەرکات کـە گۆڕیـمان دەبێـت ئـەو چەنـد کاتژمێـرەی کـە دواکەوتووە بـە دەسـتی خۆمـان پێشـی بخەینـەوە، کاتژمێرێـك ئیـش نـەکات وەك مرۆڤێك وایـە مۆمیـا کرابێـت، هەمـوو پێشـکەوتن و دواکەوتـن و دەسـتمایە دونیـای و هەتـا دواڕۆژیەکانیـش تەنهـا سـود وەرگرتنـە لـەو کۆمەڵـە کاتژمێـرە، کات ئەوەنـدە بـێ بەهایـە لـە کۆمەڵگـەی ئێمـەدا خەڵکـی قێزەونتریـن وشـەی بـۆ بـەکار دێنێـت کـە کوشـتنە! هاوڕێیەکـی خۆشەویسـتت تەلەفۆنـت بـۆ دەکات دەڵـێ: بـا بڕۆینـە دەرەوە کات بکوژیـن، زۆرجـار پرسـیار لـە کەسـێك دەکەیـت چ دەکەیـت؟ دەڵـێ: واللـە هـەر کات دەکـوژم!، لـە زانکۆیـە زۆربـەی کاتەکانـی لـە دەرەوەو بـە نمایشـی جەسـتەی دەکوژێـت!، چ میللەتێکـی قاتڵیـن ئێمـە، سـەیری شارسـتانیەتی دونیـاو ئەوکەسـانە بکـەن کـە پێشـەنگی مرۆڤایەتیـن

هەمووی سود وەرگرتن بووە لە کاتەکانیان.

جیاوازی شارستانی و زانستی وڵاتانی پێشکەوتو لەگەڵ وڵاتانی تر تەنها کاتە، کەسێك خاوەنی بڕوانامەیەکی باڵاو زانستێکی بەهێزە لەگەڵ کەسێکی تری پێچەوانەدا تەنها کاتە، کەسێك بەهەشت بەدەست دێنێت و کەسێکی تر کە لە ئاگردا دەسوتێت لە دواڕۆژدا تەنها کاتە، تەنها کاتە ڕاستی و پاکی و پێچەوانەکەی لەیەکتر جیا دەکاتەوە.

لە قورئاندا سوێندنی پێخوراوە (وَالْعَصْرِ).

لە فەرموودەدا جێگەی بۆ دیاری کراوە لە نارەحەتترین کاتی قیامەتدا کە وەستانە حەوت کۆمەڵن هەموویان سودیان لە کاتەکانیان وەرگرتووە (سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللهُ يوم القيامة في ظِلِّهِ يَوْمَ لاَ ظِلَّ إِلاَّ ظِلُّهُ: إِمَامٌ عَادِلٌ، وَشَابٌّ نَشَأَ في عِبَادَةِ الله، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ في الْمَسَاجِدِ، وَرَجُلاَنِ تَحَابَّا في الله اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْه، وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ: إِنِّي أَخَافُ اللهَ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لاَ تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ)(رواه البخاري ومسلم وغيرهما).

لە ڕۆژی هەینیدا کاتێکی تێدایە دوعا ڕەد ناکرێتەوە تێیدا (ساعة لا يوافقها عبد مسلم يصلي فيسأل الله فيها شيئا إلا أعطاه إياه).

شەوانی قەدر خەیری لە هەزار مانگ زیاترە (لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ).

کات وەك شمشێر وایە کە نەیبڕیت دەتبڕێت وەك ئیمامی عەلی دەفەرموێت(الوقت كالسيف إن لم تقطعه قطعك).

هەربۆیە زۆرگرنگە کات وەك خۆی تێی بڕوانین و مافی تەواوی خۆی پێبدەین بۆ ئەوەی مرۆڤێکی سودبەخش بین لە دونیاو بەرزترین پلەی

بەهەشـتیش بەدەسـت بێنـن کـە هەمـووی بـە کات دەکرێـت.
لـە ئیسـلامدا ئـەم کاتـە بـە بەرنامـە دارێـژراوە، سـود لـە شـەو وەرگـرە بـۆ حەسـانەوە، هـەر لـە یەکـەم سـاتی ڕۆژبوونـەوەدا بـە دوو ڕکات نوێـژ سوپاسـی خـوای لەسـەر بکـەو دەسـت بـە چالاکـی بکـە، ڕۆژەکـەت بـە هـەوڵ و بژێـوی و کارکـردن ڕەنگیـن بکـەن، هەمـوو چرکـەکان وەك خـۆی سـەیرکە، سـود لـە کاتەکانـی خوێنـدن وەرگـرە، کۆڕوکۆبونـەوەکان یـادی الله بەبیـری خەڵکـی بهێنـەرەوە، کاتـە بۆشـایەکانت بـە بۆشـای مەهڵـەرەوەو بخوێنـەرەوە، لـە جێگەیـەك زانسـت هەیـە هەنـگاوی بـۆ بنـێ، سـود لـە توانـا ئەقڵـی و جەسـتەییەکانت وەرگـرەو بـە کات بـەرەو پێشـی بـەرە، نەخۆشـێك هەیـە سـەردانی بکـەن، کەسـێك دەمرێـت شـوێنی جەنازەکـەی بکـەوە، بـە تێپەڕبوونـی ئـەو کۆمەڵـە کاتژمێـرەی کـە بـۆت دیـاری کـراوە، لـە کۆتایـدا دەبینیـن گەورەتریـن سـەرمایەت بەهۆیـەوە بەدەسـتهێناوە.

بۆشای کردنەوە بۆ نەیاران

هەمـوو دەرونێکـی پـاك حـەزی بـۆلای ئـەوە دەچێـت پەیوەندیـەکان ئاسـایی بـن و هەمـوولا ئاسـودەبن، ئەگـەر دەرونـەکان پاڵنەرێکـی بەهێزیشـی نەبێـت هـەر بـە سروشـتی خـۆی حـەز بـە خۆشـی دەکات، مەگـەر دەرونەکـە نەخـۆش بـوو بێـت و ئەوسـاش بـە سروشـتی دانانرێـت و دەبێـت بـەدوای چارەسـەردا بگەڕێـت، خـۆ ئەگـەر خاوەنەکـەی هەڵگـری ئیسـلام بـوو ئـەوا بـە ئاشـکراو زۆر بـە ڕوونـی و بـە ووردی ئیسـلام چارەسـەری بـۆ دانـاوە کـە چـۆن خـۆی چارەسـەر بـکات و بـەردەوام ببێتـەوە لەسـەر سروشـتە پاکەکـەی خـۆی، بـەڵام هەندێـك جـار گـەرد تێکـەڵ بـەو سروشـتە پاکـە

دەبێت، جا ئەگەر کەسەکەش زوو بەدوای چارەسەرەکەیدا نەڕوات ئەوا نەخۆشیەکە ووردە ووردە کاری خۆی دەکات، ئەگەرچی لەسەرەتاوە بە ئاسانی و بە حەبێکی پاراستۆڵ چارەسەر دەکرا، بەڵام دواتر پێویست بەوە دەکات سەردانی دکتۆری تایبەتی بۆ بکەیت و ئەزیەتێکی زیاتری بۆ بکێشی، تا ئێرەش هەر زووە بەڵام گەر سروشتەکە نا سروشت بوو بوو هەر کارەکانی لە جێگەی خۆیدا نەدەکرد ئەوسا دەبێت بۆ ماوەیەك لە نەخۆشخانە بمێنێتەوەو دوای گەڕانەوەشی خۆی لە هەندێك ئەو خواردنانەی کە بەلایەوە خۆش بووە بگرێتەوە، بۆ ئەوەی تەندروستی بۆ ئاسایی بگەڕێتەوە، خۆ ئەگەر ئەوەشی پشگوێ خست ئەوسا دەبێت چاوەڕوانی مەرگ بکات و لۆمەی کەسیش نەکات جگە لە هەڵەو کەمتەرخەمی خۆیان نەبێت، لە نێوان هەریەك لەو نەخۆشیانەدا ماوەیەك هەیەو کەسانێك بە چاك و خراپ لۆمەی پێ دەکەن، بەڵام ئەگەر نەخۆشەکە بەدوای چارەسەرەکە بڕوات ئەوسا بۆشای بۆ کەس نامێنێتەوە قسەی لەسەر وەیان بۆ بکات، هەربۆیە گرنگە مسوڵمانان نیوانی خۆیان بتەو بکەن و مسوڵمانانە ئاسا بۆ سروشتە پاکەکەی خۆیان بگەڕێنەوە، ئەوسا ئەگەر نەیارانیشی بە نەخۆشیان بزانن ئەوسا خۆمان دەڵێین نەخێر وانی یە ئەوەتا ڕۆژی چەند خولەکێك وەرزش دەکەین و نوێژەکانمان لە مزگەوت دەکەین و یەکتر دەلاوێنینەوەو چالاکی جۆراو جۆر دەکەین نەخۆش کەی ئەو هەموو کارەی لەدەست دێت، تۆش قسەی خۆت بەبادا مەدە خۆ ئەگەر هەر بەردوام بوو لەسەر کارەکەی ئەوسا ئێمە دەڵێین تۆ نەخۆشیت و چارەسەری خۆت بکە.

ئائەمەیە سەلیقەو دانایی مسوڵمانێتی!

ڕای جیاواز یان ڕازی نەبوون لەگەڵ زۆر بۆچون لەلایەن یەکتریەوە شتێکی ئاساییەو وەدەبێت بە ئاسایشەوە سەیر بکرێت. زۆر جار لەوانەیە یەکیك بۆچونێکی هەبێت وە بەرانبەرەکەی بۆچونێکی تر وە هەردووکیان خۆیان بەڕاست وەیان باشتر دەزانن، سروشتی مرۆڤەکان وایە ئەم جیاوازیە هەڵدەگرێ، نەك تەنها هەر لەبۆچون و ڕای جیاوازەوە، هەتا لە حەزو ئارەزووشدا وایە، هەموو ئەم شتانە لەزەتێکی تایبەتی داوە بە ژیان، تەسەورکەن هەموو خەڵك یەك حەز وە یەك فکرەیان هەبێت...! ئەوەی کە لێرەدا مەبەستە باس بکرێت ئەوە نیە بەوردی بڕۆینە ناو هەموو ئەو جیاوازیانەوە. بەڵام گرنگە ئەوەمان لەبیر بێت کە سروشتی مرۆڤەکان چۆنە.وەك ئاماژەمان پێکرد بەکورتی. هەر کەسێك خاوەن هەر دین و فکرەیەك بێت ئەو خەسڵەتانەی تیایە، جا دەکرێت ئەو کەسانەش ڕای جیاوازیان هەبێت بۆ زۆرێك لە شتەکان، لێرەدا با باس لە ئیسلام بکەین، مانای ئەم قسانە ئەوە نیە ئیتر هەریەکەو بەئارەزووی خۆی بێت و هەرچی بیەوێت بیکات. زۆر شت هەیە لە دیندا جێگیرە، هەیە بەپێچەوانەوە،هەیە حەرامە، هەیە حەڵاڵە، هەیە بەپێ سەردەم و گۆڕانکاری،هەیە موباحە، هەیە جێهێڵراوە بۆ مرۆڤەکان خۆیان. وە بۆ هەموو ئەوانەو وە زۆرێکی تر زانایان شیتەڵیان کردۆتەوە، قسەیان لەسەر کردووە، هەیە جێگیرەو وە گۆڕانکاری بەسەردا نایەت، مەگەر بەپێچەوانەیەوە کارێکی وا ڕووبدات کە بەدەربێت لەو مەقسەدەی کە دینی ئیسلام بۆی هاتووە، بۆ نمونە گۆشتی بەراز حەرامە بەڵام ئەگەر ناچار بوویت بەخواردنی دروست

دەبێت ئەمەش مانای وانیە کە بەراز باش بێت. بەڵام بەنەخواردنی گیان دەکەوێتە خەتەرەی لەناو چونەوە، چونکە ئاشکرایە دینی ئیسلام هاتووە بۆ پاراستی پێنج شت.

١-پاراستی دین ٢-پاراستنی گیان ٣-پاراستنی عەقڵ ٤- پاراستنی وەچە ٥- پاراستنی ماڵ.

کە زانایان دێن و قسە لەسەر زۆرێك مەسەلە دەکەن ڕەچاوی ئەم پێنج خاڵە دەکەن، ناکرێ گوێ نەدان بە ئەو مەقاسیدانە. لێرەدا ئەگەر بێت و بەوردی بڕۆینە ناو وردەکاریەوە، ئەوەندە وردەکاری هەیە لەوانەیە ئەسڵی مەسەلەکەمان لە بیر بچێتەوە، زۆرشتیش هەیە بە خیلافی ماوەتەوە. بەڵام دەبێت ئەوەمان لەبیر بێت ناکرێت ئێمە حەزو ئارەزووی خۆمان وەیان ڕقو قینمان وامان لێ بکات کە نادادگەر بین هەتا لەگەڵ کەسانی بێدینیشدا چ جای مسوڵمانان. هەموو ئەم شتانە تەنها سەرزارەکی نین هەزارەها ساڵ ئیسلام لەسەر حوکم بووە، پەندو ئامۆژگاری دەبێت لێوەربگیرێ، هەر لەسەردەمی پێغەمبەرەوە درودی خوای لێ بێت هەتا کۆتایی دەوڵەتی عوسمانی، بەکۆتایی خەلافەتی ئیسلامیش وەنەبێت مسوڵمانێتی توابێتەوە، بەڵکۆ هەمان دین هەر پەیڕەوی دەکرێت و هەربەردەوام بووەو هەر بەردەوام دەبێت. هەموو ئەو حکومەتە یەك لەدوای یەکانە خاوەنی سیاسەت و کیانێکی خۆیان بوون، مایەی شانازیشە بۆ تەواوی مسوڵمانان و وە وەك نمونە دەیان هێنینەوە.ئەمڕۆ بەهۆی پێشکەوتن و کۆمەڵێك کەرەستەوە کە دەبووایە ببوایەتە مایەی زیاتر کارئاسانی و خزمەت کردن، بەڵام زۆر بەداخەوە زیاتر شڵەژان دەبینین، دەبینین کۆمەڵێك بەناوی کەس نازانێت کێیەو ئەسڵی چیە بۆ نمونە باوکی فلان یان ناوێك کە

دەکرێـت بـۆ هەمـوو کـەس بـەکار بێـت وەك عبدلله،عبدالرحمن...وەیـان هەرناوێکــی تــر. کۆمەڵیــك گومــان و خراپــە بــڵاو دەکەنــەوە، وە لەهەمــان کاتــدا خۆشــی لــە بەرپرســیاریەتی دەردەکات. حــەز دەکــەم زیاتــر ڕوون بێـت هەندێـك بەنـاوی جـۆراو جـۆری ئیسـلامیەوە هاتـووە، کـە پێچەوانـەی ئەهلــی ســونەت و جەماعــەت، بەنــاوی شــوێنکەوتووی ئەهلــی ســونەو جەماعەتــەوە. کەچــی زۆرێــك لــەو کارانــە بەپێچەوانــەی ئەهلــی ســونەو جەماعەتــەوەن، چونکــە ســونەتی ئەهلــی ســونەو جەماعــەت نەبــووە کــە پێچەوانــە بێــت بــەم شــێوە، هەبــووەو وەهەیــە زۆرێــك ڕا جیــاوازی. بــەڵام ئــەوەی جێــی تیــا ڕامانــە بەگومــڕاو ســەرلێ شــێواوی بەرانبــەر لەکاتێکــدا کارەکانیــان زۆر بەرچاویــن و دیــارن، بەهــۆی ئــەو کارانەیانــەوە توشــی هەزارەهــا دەردی ســەری بــوون و دەبــن، وەهەزارەهــا تۆمــەت و گومانیــان بـۆ دروسـت دەکـەن، ئاشکراشـە کـە ئومەتێـك کۆنابنـەوە لەسـەر گومـڕای. چــۆن دەکــرێ کەســێك بێــت و هەمــووی ئــەوان بــە گومــڕاو سەرلێشــێواو بزانێــت، وە خــۆی بەچــاك. ئــەوەی کــە جێگــەی ســەرنجە بەکۆمەڵیــك ئایــەت و فەرمــوودە کــە دەکرێــت هەمــان ئایــەت و فەرمــوودە بەدژایەتــی خۆیـان بەکاربێـت، زۆر شـت هەیـە کـە حـەز ناکەیـن بیـان وروژێنیـن، وەك ئـەوان دەیـان وروژێنـن. حـەز دەکەیـن زیاتـر هەمەلایەنـە بێـت، وە خۆمـان و هەمـوو کەسـی پـێ ئامـۆژکاری دەکەیـن، بـەدوور کەوتنـەوە لێیـان. لێـرەدا کۆتایــی پێدەهێنیــن بــەوەی لــە بەرژەوەنــدی مســوڵمانانـدا نیــە، دژایەتــی مسـوڵمانان بەشـێوەیکی گشـتی. دەکرێـت کەسـێك ڕقـی لەمـن بێـت وەکـو تاکێکـی مسـوڵمان لەبـەر کۆمەڵێـك سـیفەتی خـراپ کـە تێمـدا بێـت بـەڵام ناکریـت هەمـوو مسـوڵمانان بەگومـڕاو سـەرلێ شـێوا بزانیـن، ئـەی کامەیـە حیکمەتـی مسـوڵمانێتیمان؟ئاوا مسـوڵمانان کۆدەبنـەوە؟ خـۆ ئەگـەر توانـای

کۆکردنەوەمـان نەبیـت، بـۆ ببینـە مایـەی جیـاوازی و دڵسـارد کردنـەوەی مسـوڵمانان؟ زۆر گرنگـە بـۆ هەمـوو لایەکیـش هەمـوو هەوڵێکـی بخاتـە گـەڕ بـۆ زیاتـر شـارەزایی لـە ئیسـلام تـا ئـەو گومـان و قسـانە کاریـان تێنـەکات، کارەکانمـان لەسـەر زانیـاری ڕاسـت و دروسـت بێـت نـەك گومـان و ڕق و قیـن.

سەمەرەیەکی تری جیهانی تازەگەری

بەشـێوەیەکی گشـتی لەگـەڵ ئـەو هەمـوو داهێنراوانـەی کـە لـە جیهانـی تازەگـەری ئەمـڕۆدا دەبینرێـت هـەر لـە کەناڵـی ئاسـمانی و ئەنتەرنێتـەوە هەتـا دوایـی... دەبوایـە ئـەم هەمـوو کەرەسـتانە ببوایەنـە هۆکارێکـی زیاتـر لەیەکـتر گەیشـتن و نزیـك بوونـەوە لەیەکـترو یارمەتـی دانـی یەکـتر. بـەڵام زۆر بەداخـەوە ئـەوەی کـە بەشـێوەیەکی گشـتی دەبینرێـت زۆرێـك وەك هەلێکـی دەزانـن بـۆ قوسـتنەوەی مـەرام و ئامانـج و بیروبـاوەڕی خۆیـان بەبـێ گوێـدان و حسـاب کردنـی بەرانبـەر. شـتێکی ئاسـاییە ئەگـەر بـۆ فکـرەو بەرنامەیەکـی تایبـەت ئـەو وەسـیلانە بەکاربهێنرێـت. بـەڵام ئـەوە نائاسـاییە کەلەسـەر حسـابی بەرانبـەر نەبـێ. ئەمـەش نـاوەرۆك و پوچـی و بـێ بەهایـی ئـەو فکـرە دەگەیەنـێ کـە لەسـەر حسـابی بەرانبـەر خـۆی دروسـت بـکات. لەوانەیـە نوسـینەکە زۆر ڕوون نەبـێ، بـۆ ئـەوەی ڕوونـتر بـێ بـەم شـێوە دوبـارەی دەکەمـەوە دەبینیـن بـۆ نمونـە لـە کەناڵێکـەوە ووتـار دەدرێـت یـان لـە سـایتێکەوە بابەتێـك بـڵاو کراوەتـەوە جا چ حکومیـن یـان هـەر ڕێکخراوێکـە، گەمـەو دابەزیـن و گاڵتەجـاڕی بـە موقەدەسـات و

پیرۆزیەکانی ئیسلامەوە دەکرێت. وا دەزانن بەم کارانە خۆیانی پێ جوان دەبێ، ئەوەش بەڕاستی کارێکی زۆر هەڵەیە شتێکی زۆر نەشیاوە بۆ ئەوەی من خۆم بەباشتر نیشان بدەم زەم و لۆمەی بەرانبەرەکەم بکەم. جا دەکرێت هەر ئەوەی کەهەیە لەلایەن هەر لایەن و حکومەتێکەوە هەیە نیشان بدرێت و، بە فکرەو پرۆژەی خۆی خۆی جوان و وەرگیراو بکات لای بەرانبەر. نەك بە دابەزینە سەر بەرانبەر، ئەوەی کە زۆر جێگای تێڕامانە لە پاڵ ئەو هەموو سوکایەتی و کارە ناشیاوانەی کە دەکرێت بەرانبەر ئیسلام و مسوڵمانان. هەق بە مسوڵمانان نادرێت هەر هیچ نەبێت بەرگری لەخۆیان بکەن. ئەوەتە دەبینین و وە زۆریشمان بینی هەر لەسەرئەنجامی ئەو بەرگری کردنەدا دەبینین زۆرێك ڕاپێچی زیندانەکان دەکرێت، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کە بۆتان نیە تەنانەت بەرگریش لەخۆتان بکەن. وە بەرگری کردن لەخۆ کارێکی سروشتیە (فیطریە) بۆ نمونە ئەگەر یەکێك پەلاماری یەکێك بدات کابرای پەلامار دراو بەبێ بیرکردنەوە بەرگری لەخۆی دەکات، بۆ تاقیکردەوەی ئەم کارە دەتوانین بیری منداڵی خۆمان بکەینەوە کاتێك، کە هەتا هاوڕێیەکی خۆشەویستیشمان ئەگەر زلەیەکی لێدابین ئێمەش هەمان کارمان دوبارە کردووەتەوە، بەشێوەیەکی وا کە کەسمان ڕازی نەبووین زلەیەکی زیاتر لەوی ترمان بدەین. هەر سەرەنجامی قبوڵ نەکردنی ئەوەش بوو کە باوك و زۆر لە خزم کەسوکارمان لەشاخ بەنانە ڕەقەو سەرماو سۆڵەو ترس و بیمەو بژین، لەبەر قبوڵ نەکردنی هێرشەکانی بەعس چونکە بەهیچ شێوەیەك بە ڕەوای نەدەبینی بەرانبەرەکەی بڵێ لەل،وەك بەڵگە نەویستە. لە کۆتایدا دەڵێم خۆزگە ئەو هەقەی دەیدەن بەخۆتان دەتاندا بە، بەرانبەریش، بۆ، بۆ ئێوە ڕەوا بێت سوکایەتیمان

پێبکـەن بـەڵام ڕەوا نەبێـت بـۆ ئێمـە بڵێیـن ئـەوە هەڵەیـە یـان سـوکایەتیمان پێمەکەن.ئـەوەی کـە پاڵنـەرم بـوو لـە نوسـینی ئـەم بابەتـە، بابەتەکـەی پێشـوو تـرم بـوو لەسـەر پاپـای ڤاتیـکان، کـە سەرزەنشـتیان کـردم لەسـەر نوسـینی ئـەو بابەتـە لەلایـەن برادەرانمـەوە نـەك لەسـەر ئـەوەی بابەتەکـە نەشـیاو بـووە نەخێـر بەڵکـو لەترسـی ئـەوەی نـەوەك بمگـرن لەسـەر نوسـینی ئـەو بابەتـە، جـا مـن دەڵێـم بـۆ، بـۆ پاپـا دروسـت بێـت بەرانبـەر قورئـان بوەسـتێت کـە لەلایـەن خـواوە دابەزیـوەو شـەرەف وکەرامەتـی مەلاییـن مسـوڵمانە بکرێـت. وە بـۆ ئێمـە نەبێـت بڵێیـن بـۆ ڕاسـتێتی وتەکانـت سـورەتێك بهێنـە پێـش ئـەوەی ئـەو بڵێیـت. وەك قورئانـی پیـرۆز خـۆی تەحـەدای پێکردووە.هـەر ئەمـڕۆ ٠٨/٦/٢ لـە کتێبخانـەی زانکـۆ بـووم هاوڕێیەکـم پێگەشـت و ئێشـێکمان بـۆ دروسـت بـوو بڕۆیـن بـۆ جێگەیـەك لـەوێ کابرایەکـی ئینگلیزمـان پێگەشـت گفتوگـۆ دروسـت بـوو، کابـرا دەسـت پێشـخەری کـرد ووتـی ئێـوە چ دینێکتـان هەیـە مسـوڵمانن ؟ پێـش ئـەوەی ئێمـە جـواب بدەینـەوە خـۆی ووتـی مـن ئیسـلامم زۆر لا قبوڵـە لەکاتێکـدا کـە مەسـیحیم لەگـەڵ ئەوەشـدا نیـم کـە عیسـا علیـە السلام کـوڕی خوایـە. بـڕوام وایـە کـە پێغەمبەرێـك بـووەو بـەس. منیـش ووتـم ئێمـەش بڕوامـان وایـە ووتـی دەزانـم بۆیـە وادەڵێـم ووتـم چـۆن؟ ووتـی تەنهـا لـە ڕێگـەی (ئیسـلام چەناڵـەوە) کەناڵێکـی تازەیـە کـە چەنـد سـاڵێکە دامـەزراوە، خـۆ ئیسـلام چەنـاڵ نەهاتـووە سـوکایەتی بـە عیسـا علیـە السـلام بـکات تەنهـا ڕوونـی کردۆتـەوەو ئەوشـتانەی کـە لـە قورئانـدا هاتـووە بەرانبـەر ئـەو مەسـەلە باسـی کـردووە، خـۆ ئاشـکرای بەڕێزیشـتانە لـە قورئانـدا چـۆن باسـی عیسـا علیـە السلام کـراوە، وە بەهیـچ شـێوەیەك دروسـت نیـە بـە چاوێکـی خراپـەوە سـەیر بکەیـن. وەلـەوەش کرنـگ تـر دەبێـت لـە دڵیشـەو خۆشـمان بوێـت.

یوتیوب تەمەنێکی کەم جەماوەرێکی زۆر

لەگەڵ پێشکەوتنی تەکنەلۆجیای سەردەمدا کۆمەڵە شتانێك هاتنە ئاراوە لە بیری زۆرێکدا نەبوو بەوشێوەیە پێشبکەوێت بەتایبەت لە ئەم دەساڵەی ڕابردوومانددا، زۆرن داهێنراوە تازەکان، تامو چێژێکی تایبەتیان هەیە بۆ ژیان لەگەڵ پاداشتدا ئەگەر بە چاکی بەکاربێن، جا بۆ کەڵك وەرگرتن لەو داهێنراوانە بێگومان پێوسیتمان بە بەرچاو ڕوونی و چاودێری خوای باڵا دەستە بەسەرمانەوە، بە فەرامۆش کردنی چاودێری خوای گەورە زۆر کار لە جێگەی خۆی دەترازێن نمونەی ئەم ترازانە زۆرن...زۆر جار بیستومانە کە چەندەها کەس بونەتە قوربانی بلوتوس و موبایل ئەویش بەهۆی خراپ بەکارهێنانیان، جگە لە سزای دوای. زۆرێك لەوانە، لەوانەیە کاردانەوەیان بەشێوەیەکی نەگەتیڤ وە زۆر زوو دەربکەوێت بەڵام زۆرێکیش درەنگ. وە هۆکەشی هەموو هەست نەکردن بە چاودێری خواو لەبیرچوونی ڕاستیەکانە، ئەگینا کەسێك خۆی ناکاتە هۆی کوشتنی ئافرەتێك وەیان کەسێك بەهۆی خراپ بەکارهێنانی ئەم ئامێرانەوە. ئەم پێشەکیە پێم خۆش بوو بیخەمە پێش چاو بۆ چونە ناو باسەکەوە. یوتیوب داهێنراوێکی تازەو جەماوەرێکی زۆری هەیە. کەم کەس هەیە بەکاری نەهێنا بێت ئیتر بەهەرشێوەیەك بێت؟ بەڵام ئەوەی بوەتە جێگەی سەرنج کە ئەم ئامێرە بووەتە جێگەی هەموو شتێك وە کاردانەوەی خراپیان دەبێت بەتایبەت لەو ماڵانەی کە منداڵیان هەیە، هەروەك بوبووە سەرباس و لێکۆڵینەوە لەم چەند ڕۆژەی ڕابوردودا لەلایەن بەریتانیاوە، ئەویش بە ڕۆشتنە سەری ڤیدیۆ ناشەرعیەکان، جگە لەوەی کاتێکی زۆری پێوە دەکوژرێت کە

ئەمــەش هــەر خــۆی بۆخــۆی تاوانــەو وە دەبێتــە هــۆی دواکەوتــن و ئاســت نزمــی خوێنــدن. هەرچەنــد لەلایــەن مســوڵمانانەوە لــە تــەواوی جیهانــدا بــە شێوەیەکی فـراوان بابەتـی شـەرعی چاکـی لـێ دادەنرێت وە پێویسـت زیاتـر مسـوڵمانان لەگشـت ئـەو بەرانامانـەی دێنـە ئـاراوە سـودمەدی زۆرو شـەرعی خۆیـان بـبن و بیکـەن بـە توێشـوویەك بـۆ قیامەتیـان.

بەکارهێنانی کرێدیت کارد

ئێمە کاتێـك مامەڵـە لەگـەڵ هـەر بانکێـك وەیـان دەزگایەکـی نـا ئیسـلامیدا دەکەیــن و مامەڵــەی پــارەی تــێ دەکەوێــت ئیــتر بەهــەر جۆرێــك بێــت دەبێــت زۆر ووریــا بیــن لــەوەی کــە ســووی تــێ نەکەوێــت.
زۆرێـك لـەو بانـك و دەزگانـە لـە دەسـتوریاندا مامەڵـە کـردن بـە سـووەوە کارێکـی ئاسـاییەو هـەروەك هـەر مامەڵەیەکـی تـری ئاسـایی لێـی دەڕوانـن، بــەڵام بــە نســبەت ئێمــەوە بــە پێچەوانەوەیــە چونکــە ســوو ئەوەنــدە تاوانەکـەی گەورەیـە کـە نـە قورئـان وە نـە فەرمـوودەکان لێـی بێـدەگ نەبـوون و هەڕەشـەی توندیـان لـەو کەسـانە کـردووە کـە مامەڵـە بـە سـووەوە دەکـەن بـە هـەردوو دیوەکەیـدا.
خوای باڵا دەست لەسەر سوو دەفەرموێ:
{الَّذِيـنَ يَأْكُلُـونَ الرِّبَـا لاَ يَقُومُـونَ إِلاَّ كَـمَا يَقُـومُ الَّـذِي يَتَخَبَّطُـهُ الشَّـيْطَانُ مِـنَ الْمَـسِّ ذَلِـكَ بِأَنَّهُـمْ قَالُـواْ إِنَّمَـا الْبَيْـعُ مِثْـلُ الرِّبَـا وَأَحَـلَّ اللّـهُ الْبَيْـعَ وَحَـرَّمَ الرِّبَـا فَمَـن جَـاءهُ مَوْعِظَـةٌ مِّـن رَّبِّـهِ فَانتَهَـىَ فَلَـهُ مَـا سَـلَفَ وَأَمْـرُهُ إِلَـى اللّـهِ وَمَـنْ عَـادَ فَأُوْلَئِـكَ أَصْحَـابُ النَّـارِ هُـمْ فِيهَـا خَالِـدُونَ} ﴿٢٧٥﴾ البقـرة.
ئەوانــەی کــە ســوو دەخــۆن، هەڵــس و کەوتیــان وەك ئــەو کەســە وایــە کــە

شـەیتان دەسـتی لـێ وەشـاندبێت (هـەر لـە دنیـادا سروشـتی نیـن، لـە قیامەتیشـدا وەك شـێت دەبـن) چونکـە ئەوانـە دەڵێـن: کڕیـن و فرۆشـتن وەك سـوو وایـە (لـە حاڵێکـدا کـە): خـوا کڕیـن و فرۆشـتنی حـەڵاڵ کـردوەو سـووی حـەرام کـردووە، جـا ئـەوەی ئامـۆژگاری پـەروەردگاری پـێ گەیـی و وازی هێنـا، ئـەوەی دەسـتی کەوتـووە، بـۆ خـۆی، کاری (لـێ پرسینەوەشـی) دەکەوێتـە لای خـوا، بـەڵام ئـەوەی دەسـت بکاتـەوە بـە سـووخۆریی، ئـا ئەوانـە جێنشـینی نـاو ئاگـری دۆزەخـن و ژیانـی هەمیشـەیی تیـادا دەبەنەسـەر.

هەر دوا بەدوای ئایەتی پێشوو دەفەرموێ:

{ يَمْحَـقُ اللّـهُ الْرِّبَـا وَيُـرْبِي الصَّدَقَـاتِ وَاللّـهُ لاَ يُحِـبُّ كُلَّ كَفَّـارٍ أَثِيـمٍ} ﴿٢٧٦﴾ البقـرة.

خـوا، سـوو تەفـرو تونـا دەکات و بەرەکەتـی لـێ هەڵدەگرێـت، بـەڵام پاداشـتی خێـرو سـامان بەخشـین بـرەو پـێ دەدات و بەرەکەتـی تـێ دەخـات، بێگومـان خـوا هیـچ کافرێکـی تاوانبـاری خـۆش ناوێـت.

لە هەمان سورەتی بەقەرەدا خوای گەورە دەفەرموێ:

{يَـا أَيُّهَـا الَّذِيـنَ آمَنُـواْ اتَّقُـواْ اللّـهَ وَذَرُواْ مَـا بَقِـيَ مِـنَ الرِّبَـا إِن كُنتُـم مُّؤْمِنِـينَ ﴿٢٧٨﴾}

ئـەی ئەوانـەی باوەڕتـان هێنـاوە، پارێـزکارو خوانـاس بـن و واز لـە پاشـماوەی سـوو بێنـن ئەگـەر ئیمانـدارن.

هەمان ئایەتی دوای ئەو دیسان دەفەرموێ:

{ فَـإِن لَّـمْ تَفْعَلُـواْ فَأْذَنُـواْ بِحَـرْبٍ مِّـنَ اللّـهِ وَرَسُـولِهِ وَإِن تُبْتُـمْ فَلَكُـمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكُـمْ لاَ تَظْلِمُـونَ وَلاَ تُظْلَمُـونَ ﴿٢٧٩﴾}

ئەگـەر وا نەکـەن، ئـەوە وا دەگەیەنێـت کـە جەنگتـان دژی خـوا

پێغەمەبەرەکـەی ڕاگەیانـدووە (کـە سـەرەنجامەکەی زۆر سـامناکە)، خـۆ ئەگـەر تەوبـە بکـەن و (لـە سـووخۆری واز بێنـن) سـەرمایەکانتان ماڵـی خۆتـان دەبێـت، نـە سـتەم بکـەن و (زێـدە وەرگـرن)، نـە سـتەمتان لـێ دەکرێـت (بـە دەسـت بەسـەراگرتنی سـەرمایەکەتان).

زۆرن ئـەو دەقانـەی لـە سـەر سـوو دەدوێـن و هەریـەك بەجۆرێك لـە جـۆرەکان دەمـان ترسـێنێت لـەوەی کـە خۆمـان بـەدوور بگریـن لێـی و توخنـی ئـەو کارە قێزەونـە نەکەوینـەوە بـە هیـچ جۆرێـك.

کرێدیـت کارد بـەو حسـابیە بانکـە دەوترێـت کـە پارەیەکـی بانکـی لەسـەرەو خـاوەن کارد دەتوانێـت ئـەو پـارەی بانکـە بـەکار بهێنێـت بەهەمـوو جۆرێـك، ئەگـەر بێـت و ئـەو پـارە بـە نەقـدی لـە دەزگای پـارەدەر بهێنێتـە دەرەوە سـووی دەچێتەسـەر ئەگـەر بێـت و زووش پارەکـە بگەڕێنێتـەوە، ئەمـە بـە ئاشـکرا سـووەو حەرامێتـی جێگـەی مشـتومڕ نـی یـەو ئاشـکرایە، بـەڵام گـەر بێـت و شـتی پـێ بکرێـت لـە ڕێگـەی تـۆڕی ئەنتەرنێتـەوە وەیـان کاردەکـەی بـەکار بهێنێـت لـە سـۆپەرمارکێتەوە ئەوسـا ماوەیەکـی هەیـە کـە ئەویـش لـە بانکێکـەوە بـۆ بانکێکـی تـر جیـاوازی هەیـە بـۆ نمونـە مەسـتەر کاردی بانکـی لۆیـدس لـە بەریتانیـا ٥٦ ڕۆژ دەرفـەت دەدەن و سـووی ناچێتەسـەر ئەگـەر بێـت و پێـش ئـەو ماوەیـە پارەکـە بگەڕێنێتـەوە، جـا ئەگـەر هاتـوو کەسـێك بـەو جـۆرە کاردەکـەی بەکارهێنـاو پێـش وەخـت توانـی پارەکـە بگەڕێنێتـەوە ئـەوا بێگومـان توشـی حـەرام نەبـووەو ناتوانرێـت کارەکـەی بـە حـەرام نـاو ببرێـت چونکـە هیـچ سـووی نـەداوە، بـەڵام دەبێـت کەسـی بەکارهێنـەر زۆر وووریـا بێـت لـە بەکارهێنانـی، کەسـێك زۆر بیـری لای خـۆی نەبێـت وەیـان ئیهـمال بێـت لـە کارەکانیـدا ئـەوا زۆر بەئاسـانی دەکەوێتـە حەرامـەوە لـە بەکارهێنانـی ئـەم کاردەدا، زۆرجـار بانکـەکان خۆیـان کەمتەرخـەم دەبـن

بـۆ ئـەوەی خـاوەن کارد پـارەی زیـادەی لـێ وەربگـرن، بـۆ نمونـە کەسـێك کاردەکـەی بەکارهێنـاوە دەبێـت چاوەڕوانـی ئـەوە بـکات ئـەوان نامـەی بـۆ بنێـرن تـا پارەکەیـان بداتـەوە هەندێـك جـار کاتێـك ئـەو نامـە دەنێـرن یـان کاتەکـەی بەسـەر چـووە وەیـان زۆر کەمـی مـاوە بـۆ نمونـە ٢ ڕۆژی دەمێنێـت و تـۆش هەینـی بەدەسـتت دەگات لـە کاتێکـدا شـەممەو یـەك شـەممە دەوام نـی یـە، مەگـەر کەسـێك لەسـەر ئەنتەرنێتـەوە بتوانێـت پـارە تەحویـل بـکات و قەرزەکـەی پێـش وەخـت بداتـەوە، جـا لەبـەر ئـەوەی کـە کارەکـە حەساسـە باشـتر وایـە بـەکار نەهێرنێـت و تەنهـا ئـەو کاردانـە بـەکار بهێنرێـت کـە تەنهـا پـارەی خۆتـی لەسـەرە، وەگـەر بـەکار هێـنراو توانـرا بـەردەوام پێـش وەخـت بـەردەوام قەرزەکـەی بداتـەوەو سـووی تـێ نەکەوێـت ئـەوا ئاسـاییە وەگـەر تـێ کـەوت ئەوسـا بێگومـان تاوانـی گـەورەی کـردووە، وەگـەر کەسـێك بـەکاری هێنـاو جارێـك کەوتـە ئـەو تاوانـەوە نابێـت جارێکـی تـر بـەکاری بهێنێتـەوە، داواکاریـن لـە خـوای گـەورە مسـوڵمانان لـە تاوانـی سـوو بـەدوور بگرێـت و حـەڵاڵ نەبێـت حـەرام نەچێتـە لەشـیانەوە.

هەموومان دەزانین کەوا نوێژ پایەکە لە پایەکانی ئیسلام و لە چوار جۆر جووڵە پێك دێت، کە بریتین لە : (القيام، الركوع، السجود، الجلوس) واتە: وەستان، کڕنووش، سوژدە، دانیشتن.

ئەگەر بە وردی لە نوێژەکەمان وردبینەوە، ئەوە دەبینین کە لە تەواوی نوێژەکەدا وشەی ئەحمەد دەنووسین: فەرموون خۆتان ئەم وێنە ببینن.

قیبلە: بوونم بەسەرنووسەر لە دەریای نوور

دەمێك بوو كەم تا كوت دەمنووسی و وا هەستم دەكرد توانای خۆم لەو بوارەدا دەبینمەوە بەڵام سەرقاڵیم بە خوێندنەوە ڕێگەی نەدەدام وەك پێویست مومارەسەی ئەو توانایەم بكەم، هەر بەو شێوەیە كەم تا كوت جار جارە بابەتێك یان بەحسێكم دەنوسی تا سوپاس بۆ خوا زانكۆم تەواو كرد، هەر چەند ماوە نەبوو لە نیوان تەواو كردنی زانكۆم و وەرگرتم لە زانكۆیەكی تر بۆ بەدەستهێنانی ماستەر، بەڵام وەك چۆن خوێندنەكەم بە گرنگ دەزانی نووسینیش بەهەمان شێوە بەتایبەت خوێندنی ماستەر دەوامێكی وای نی یە بەڵكو ئەویش تەنها هەر نوسینە وە منیش نوسینی كاری ڕۆژنامەوانیم كردە بەشێك لە خوێندنەكەم بەو شێوەیە تێم دەڕوانی چۆن دەبێت ئەو بكرێت بەهەمان شێوە ئەمیش، گەرچی زۆرجار كاریگەری نەگەتیڤیشی لەسەر هەبێت، ئیتر بەشێوەیەكی بەرچاو هاتمە ئەو مەیدانەوە وە ئەو فەراغەی كەلام دروست بوو بوو ساڵانێكی تولانی وای لێ دەكردم هەست بە ماندوو بوون نەكەم و هەمووی بەنووسین تەعویز بكەمەوە تا دڵم ئۆقرەیەك بگرێ و هەست بەكەمی خۆم نەكەم، هەر بەهاتنم بۆ دونیای نووسین وەك وا بێت خوای گەورە ئومێدی خێری پێم هەبێت كۆمەڵێك نووسەری زۆرباش و زیرەك و بەتوانام ناسی لە كوردستان و دەرەوەی كوردستاندا وە پەیوەندیەكی برایانەو، دڵسۆزانە لە نێوانماندا دروست بوو لە نیوەندیاندا ستافی دەریای نوور بوو كە پێش ئەوەی ئەم سایتە دروست بكرێت پەیوەندیمان هەبوو لەسەر نووسین و هەندێك كار كە هەر پەیوەند بوو بە نووسینەوە كە یەكێك لەو كەسانە كاك ماكوان

بـوو زۆر جـار نووسـینەکانیم دەخوێنـدەوەو هەسـتێکی تایبەتـم لا دروسـت بـوو بـوو بەشـێوەیەك هەندێـك جـار لـە گۆگڵـەوە بـەدوای نوسـینەکانیدا دەگـەڕام چونکـە نەمدەزانـی نووسـینەکانی لـە کـوێ بـڵاو دەکاتـەوە، وە لەبیرمـە جارێـك لەسـەر نوسـینێکی هەندێـك پێشـنیارو وە هەتـا جۆرێـك لـە ڕەخنەشـم لـێ گـرت ئەویـش بـێ چەنـدوو چـوون ووتـی وایـەو ئیـتر هـەر ئەوەنـدە توانـام هەیـە پێـم خۆشـە یارمەتـی دەری یەکـتر بیـن، هـەر لەوکاتـەوە خۆشەویسـتیم بـۆی زیاتـر قـوڵ بوویـەوە هەرچەنـد کاك ماکـوان خـۆی پـێ دەچـی هـەر ئەمەشـی لەبیـر نەمابـێ چونکـە ئـا ئێسـتە ڕۆژێـك لـە ڕۆژان ئـەم ووتانەمـان بـاس نەکردۆتـەوە، تـا ڕۆژێـك ئیمەیڵێکـم بـۆ هـات لای کاك ماکوانـەوە منیـش ئیمەیڵەکـەم کـردەوە وەك هـەر ئیمەیڵێکـی تـری ئاسـای هاتـە پێـش چـاوم تـا دیتـم مـژدەی کردنـەوەی سـایتی دەریـای نـووری تێدایـە ئـەو کاتـە وام هەسـت کـرد ئەرکێکـم لەسـەر سـوك بـووەو ئیـتر پێویسـت نـاکات بـەدوای نووسـیندا ڕابکـەم وە هەمـووی وەك لوقمێـك هاتنـە بەردەسـتم، وە منیـش بـەردەوام نووسـینم بـۆ دەنـاردن هیـچ نووسـینێك نەبـوو بینێـرم بـڵاو نەکرێتـەوە گەرچـی نووسـینەکانیش هەمـە جـۆر بـوون لێـرەدا ئـەوە دەخوێنرایـەوە کـە ئـەم سـایتە سـەربەخۆیە کـە زیاتـر وەرگیـراوە لای مـن و دەتوانرێـت بەڕاشـکاوی ئـەوەی کـە بـە گرنـگ بزانرێـت بووتریـت، هـەر بـەو شـێوەیە بـەردەوام بـوو تـا ڕۆژێـك کاك ماکـوان پەیوەنـدی پێـوە کـردم و ووتـی ئیـتر هـەر نووسـینێکت هەبـوو پێویسـت نـاکات بـۆ ئێمـەی بنێریـت هەرخـۆت دایبەزێنـەو وەك نووسـەرێك لەگەڵماندابـە، وە هەمـوو ووشـەی نهێنـی و شـتی سـایتەکەیان داپێـم هەرچەنـد بەلامـەوە گـران بـوو کردنـی ئـەو کارە بـەڵام لـە دڵـی خۆمـدا ووتـم دەی خـۆ هیچێکـی وا لـە مەسـەلەکە ناگـۆڕێ تـا ئێسـتە هەرچیـم بـۆ نـاردوون بڵاویـان کردۆتـەوە

ئەمــە ئــەوە دەگەیەنــێ متمانەیــان بــە نووســینەکانی مــن هەیــە وە منیــش وە نەبیــت لەبــەر ئەمــان ڕەوتــی خــۆم بگــۆڕم هــەر بەهەمــان شــێوە دەبێــت، ماوەیــەك بەوشــێوەیە هــەر کــە نووســینێکم بنووســیایە خــۆم دەمخســتە ســەر ســایتەکە، تــا دواجــار کاك ماکــوان چەنــد جاریــك پەیوەنــدی کــرد بــە ئیمەیــڵ و تەلەفــۆن وە چەنــد جارێــك داوای لــێ کــردم کــە ئەرکــی سەرنووســەری بگــرم بــە ئەســتۆ منیــش هــەر بێدەنــگ بــووم هیچــم نــەووت چونکــە گــران بــوو لــەلام وە جــاران هــەر ئەرکــی نووســینەکانی خــۆم لــە ئەســتۆدا بــوو ئێســتە هەمــووی نووســینەکانی تــر دێنــە پاڵــی، وە لەلایەکــی تریشــەو متمانەیەکــی زیاتــرم بــە ســتافی دەریــای نــوور لا دروســت بــوو کــە ڕاســتە ئێمــە پەیوەندیــمان پێکــەوە هەیــە بــەڵام ئەمــە ئــەوە ناگەیەنێــت کــە نهێنــی شــتەکانی خۆمــان لای یەکــتری بێــت بەتایبــەت ســایتێك کــە ئەرکێکــی یەکجــاری پێــوە کێــشراوە مــادی مەعنــەوی ئێســتە ئــەو هەمــووە بەحــازری بخرێتــە بەردەســتی مــن، هــەروا بــەو شــێوەیە مایــەوە تــا جارێکــی تــر پەیوەندیــم پێــوە کــرا ئەمجارەیــان بەشــێوەیەکی جیاتــر لــە جارانــی پێشــوو وەك بڵێــی بــۆ بەدەممــەوە نایەیــت وە کاك ماکــوان ووتــی ئێمــە پێــمان خۆشــە تــۆ سەرنووســەر بیــت چونکــە کولیــەی شــەریعەت تــەواو کــردووەو ئــەو بابەتانــەی دێتــە بەردەســت دەتوانــی لــە ڕووی شــەرعیەوە هەڵیــان بســەنگێنی ئەگــەر شــیاو نەبــوون بــڵاو نەکرێتــەوە، ئــەو ووتــە کاریگەریەکــی یەکجــاری لەســەر دڵــم دروســت کــرد وە متمانــەی زیاتــری ئــەوان بــە پابەنــد بــوون بــە شــەریعەتەوە، بــەو شــێوەیە لــە مانگــی ڕەمــەزان ئەرکــی سەرنووســەریم گرتــە ئەســتۆو دواتــر چەنــد گۆڕانکاریــەك بەســەر ســایتەکەدا هــات و بــە گفتوگــۆی لەســەر تــەوەرەکان و بــەرەوە پێــش چوونــی وە گۆڕانــی هــەر شــتێك کــە پێویســتی کردبێــت وە هــەر زۆری بەســەردا نەچــوو

سـایتەکە خـاوەن ئیمتیازمـان بـۆ دانـا وە ئیـتر پەیوەنـدی مـن لەگـەڵ خـاوەن ئیمتیـازدا دروسـت بـوو کـە خوشـکە شـەوبۆ ئاریـای بـوو، هەروەهـا کاك ڕەنـج هـەژار کـە کاری تەکنیکـی یـە وە تـا ئـەم سـاتەی ئـەم نووسـینە دەنووسـم تەنهـا بـۆ جارێکیـش دڵـمان لەیەکـتر نـە ئێشـاوەو وە چەندەهـا جـار کاری زۆر گرانمـان بەسـەر یەکتریـدا داوەو بەڕۆحیەتیەکـی زۆر بـەرزەوە لەلایـەن بەرانبـەرەوە وەرگیـراوە هەربۆیـە دەڵێـم وەك کاك ڕەنـج ئامـاژەی پـێ کـردووە منیـش خـۆم بەخۆشـحاڵ دەبینـم کـە خـۆم لەنـاو ئـەم سـتافە دەبینمـەوە. چەنـد سـاڵێك ئـەم پێگەیـە بەردەوامـی هەبـوو بەهـۆی سـەرقاڵی بـەکاری تـرەوە، بەنـدە دەسـتم لـەکار کێشـایەوەو، دوای ئـەوەش بـۆ چەنـد سـاڵێك هـەر بەردەوامـی هەبـوو پێگەکـە، دواتـر بەهـۆی گۆڕانـکاری زۆر لـە دونیایـی تەکنەلۆژیـادا نـاوەکان گـۆڕان و دەزگای تـری ڕاگەیاندنـی بـەدوادا هـات و دەریایـی نـوور دەتوانـم بڵێـم بناغەیەکـی پتـەوی خـۆی دروسـتکرد.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

لـە ئانوسـاتێکی لـەم شـێوەیەدا ئیحساسـی منـداڵ بوونـەوەی خـۆم دەکـەم کـە لەبـەردەم باوکمـدا بـە ئـەدەب و شـەرمەوە قسـە بکـەم، وەیـان وەك ئـەو قوتابیـە سـەرەتاییەی تـازە فێـری قەڵـەم گرتـن بـووەو چاوەڕێـی دەمـی مامۆسـتاکەیەتی کـە تەریقـی نەکاتـەوە...

هـەروەك چـۆن بـاوك و مامۆسـتا قوتابـی و منداڵەکانـی خۆیـان پـەروەردە دەکـەن، ئێمـەش ئێسـتە پێویسـتمان بـە هەمـان ڕۆحیەتـە، ڕۆحیەتـی دەسـتگرتنی یەکـتر، ڕۆحیەتـی قبوڵکردنـی یەکـتر، ڕۆحیەتـی خەمخواردنـی ئـەم ئومەتـە کـە چـاوی لـە دەسـتی زاناکانیەتـی...

ووتارەکـەم لـە ٣ خـاڵ و پەیامۆچکـەدا کـورت دەکەمـەوە، لەبـەر ئـەوەی مەراسـیمەکە تایبەتـە بـە دەرچوانـی قوتابیانـەوە لەوانـەوە دەسـت پـێ دەکـەم،

دواتــر دەســتەڵات و دواتریــش زانایــان بــە گشــتی.
۱-قوتابیان
کاتێــك پۆلێــك قوتابــی ئاهەنگــی دەرچوونــی بــۆ دەکرێــت، وەك ئــەو منداڵــە دێتــە بەرچــاوم کــە دوای ۷ ڕۆژی ئاهەنگــی مەولــودی بــۆ دەکــەن، سوپاســی خــوای دەوێــت لــە حەملەکەیــدا ســەرکەوتوو بــووە، وا بــە ســاغ و ســەلامەتی هاتووەتــە دونیــاوە، ئەوەتــا چــاو و گــوێ دەکاتــەوەو بانــگ بــە گوێــدا دەدرێــت... قوتابیــش کــە ئێســتە ئاهەنگــی بــۆ دەکرێــت ئیــتر مانــای ئــەوە نــی یــە تــەواو و چیــتر پێویســتی بــە خوێنــدن نــی یــە، بەڵکــو قوتابخانــە بــە گشــتی و قوتابخانە شــەرعیەکان بــە تایبەتــی تەنهــا کلیلێکــە بــۆ کردنــەوە دەرگاکان...
هەربۆیــە لــە شەرعیشــدا زۆر بــە گرنگدانــراوە کارەکان لەســەر بنەمــای شــەرعی بــن، ئەوەتــا کاتێــك کەســێك پرســیاری شــەرعی لــە مامۆســتایەکی ئاینــی دەکات ئەگــەر لــە خۆیــەوە وەڵامــی بداتــەوەو وەڵامەکەشــی ڕاســت دەرچێــت هــەر تاوانبــارە! چــوون مومارەســەی کارێکــی کــردووە نــا شــەرعی بــووە لــە بنەڕەتــدا کــە نەدەبــوو لــە خــۆوەو بەبــێ هەبوونــی یەقیــن قســە فڕەبــدات...
بــە تایبــەت ئەمــڕۆ کەســانی زۆر پەیدابــوون لەژێــر نــاوی جیــاوازدا بــە گەڕانــەوە بــۆ ئەقڵــی تەســکی خۆیــان! کەســانێك بــە نــاوی قورئانــی دێــن و فەرموودەکانی پێغەمبــەر ڕەد دەکەنــەوەو، کەســانێك بەنــاوی ســەلەفیەتەوە بــێ ئــاگا لــە ســەلەف و پێشــینانی خۆیــان خەڵکــی برینــدار دەکــەن و خەڵکانێــك لــە ژێــر نــاوی تەســەوفدا کــە خــودی کارەکانیــان پێچەوانــەی ئــەو نــاوە پاکەیــە کــە تەصــەوف و چەمــك و بنەماکانــی وەریگرتــووە، کەســانێك بەنــاوی ئەحــزاب و کەســایەتی دینیــدا هەمــووی لەبــری یەکڕیــزی پەرتەوازەیــی دروســت دەکات!
ئەمــڕۆ خــاوەن بڕوانامــەکان زۆرن، بــەڵام خوێنــدەوارەکان کەمــن، ئومێــد دەکــەم ئێــوە خوێندەواربــن نــەك تەنهــا خــاوەن شــەهادەی دونیایــی، ئــەم

پلەبەندیەش کە دانراوە پێوەرێکی دونیاییە بۆ پێکانی مەبەستێکی گەورە، بەڵام لە کۆندا پێوەرەکە کلاسیکی بووە زیاتر لە بوارە شەرعیەکەدا زانای زۆر گەورەی بەرهەم هێناوە، گەر ئێستە زانایەکی گەورەی وەك ئیمامی شافعی بە نموونە بهێنینەوە دەبێت بە حسابی ئەمڕۆ چ شەهادەیەکی بدەینێ؟

ئیسلام فێرمان دەکات ئاهەنگ و جەژنەکانیش یادی خواپەرستین، لە دوای دوو موهیمەی زۆر گەورە دێن، ئەوەتا هەردوو جەژنەکەمان لە دوای خواپەرستی مانگێکی ڕەبەقی ڕەمەزان دێت و ئەوی تریشیان لە دوای مەراسیمی حەج دێت.

ئاهەنگی دەرچوون ئاهەنگی شوکرو ستایشی تەوفیقی خوای گەورەیە، نابێت قوتابی ئەمڕۆ غرورو لە خۆبایی بوون بیگرێت، ئەوەتا ئیسلام لە کاتی گەورەترین دەستکەوت و فەتحکردنیشدا فێرمان دەکات چی بکەین؟ فسبح بحمد...

٢-دەستەڵات

لەوانەیە لە ئانوساتێکی وەك ئێستەدا گلەی کردن لە دەستەڵات کەمتر جێگەی ئومێد بێت، چوون ئەوەندە نارِەزایەتیەکان زۆرن، ئەوەی کە بەلای ئێمەوە زۆر جێگەی هەڵوێستەکردنە لەسەری، بەلایەنداری کردنی مەدرەسەو کەسایەتیە دینی و فکریەکانە، کە هەریەك لەوانەش هەرچەند کەمینەیەك بوون تا ئێستە بەڵام بەشیوازێکیان لێکردووە بەجۆرێك لە جۆرەکان تەمسیل لە زۆرینەی بکات، بەردەوام بینیومانەو دەیبینین بە گژدانەوەی ئەم هێزانەیە لەژێر ناوی جیاوازو بە گرنگیدان بە تایبەت لەکاتی ناکۆکی و پێویستیەکانیاندا، کە نەتوانراوە نە خزمەت بە دین و هەمیش بە خاك بکات.

٣-مامۆستایان

ئەگەر سەیری مێژووی بکەین، گشت دەستەڵاتداران لە وڵاتە ئیسلامیەکاندا بە مێژووی ئیسلامیشەوە عەرشی دەستەڵات لە فەتوای مامۆستایەکی ئاینی ترساوە، دڵی جەماوەر بە ڕاستی لە دەست مامۆستایانی ئاینیدا بووە، خەلیفەی ئیماندارانی بەهەزار حاڵ توانیویەتی بگاتە بەردە ڕەشەکەی کەعبەو بە یارمەتی پاسەوانەکانی، بەڵام کاتێك زەین العابدین بە عەمامەیەکی سپیەوە دەرکەوتووە خەڵکی خۆی ڕێگەی بۆ کردووەتەوەو بەبێ پاسەوان بە ئاسانی دەگاتە بەردە ڕەشەکەو هەر لەوێشدا ٢ ڕکات نوێژ دەکات! کاتێك خەلیفە بە سەرسامی پرسیار دەکات ئەوە ئەو خەڵکە بۆ وا دەکەن بۆ تۆو وایان نەکرد بۆ من! لە کاتێکدا من بەیعەتم لە گەردەنیاندایە؟ ئەویش دەفەرموێت انت تملك رقابهم وان املك قلبهم، تۆ گەردەنیانت بە دەستە بەڵام من دڵیانم بە دەستە... جا مامۆستایانی بەڕێز، ئێمە ئەگەر ڕاست بکەیت دڵی خەڵکمان بە دەستە، دەستەڵات دەتوانێت موچە بدات، بەڵام ناتوانێت ئاوی ڕۆحیان بدات، خەڵکی کە ڕۆحی ئاسودەبوو بەرگەی ناڕەحەتیەکانیش دەگرێت، ئێمە ئێستە هەم جەستەمان و هەمیش ڕۆحمان برسیە بۆیە بەم شێوەیە هاوارمانە...

ئێستە لە تەواوی دونیادا بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ زاناکان بەرەو جۆرێك لە ئیجماع بوون دەڕۆن، خەڵکی تاقەتی ئیختلافاتی نەماوە، جیاوازیەکان و ناوە جۆراو جۆرەکان هەریەکەو بۆ کاتێك و بۆ کۆمەڵێك کاریگەری هەبووە، بەڵام بە گشتی خەڵکی دەست بۆ ئیسلام ڕادەکێشێت نەك حیزب یان فکر وەیان مەدرەسەیەکی تایبەتی دینی، پێویستە هیمەتی مامۆستاو زانایانی ئاینی لە کەلێن و قوژبنەکانەوە بێنە دەرەوەو لە دونیایەکی

گەورەتـردا کاربکـەن، دەبێـت کارێکـی وابکرێـت دەسـتەڵات چـاوی لـە ئێـوە بێـت نـەك بـە پێچەوانـەوە...
دەبێـت تموحـی زانـا لـە ئاسـت ئومـەدا بێـت نـەك تەنهـا قـەوم و سـنوری جوغرافیایەکـی دیـاری کـراو، دەبـوو ئێسـتە لەنـاو زانایـان کـورددا زمـان زانـی عیـبری و ڕووسـی و فەرەنسـی و زمانـە جیـا جیاکانـی دونیامـان هەبوایـەو لـەو وڵاتانـە ئیسـلامی بـە خەڵکـی بناسـاندایەو لـە پاڵیشـیدا کـورد بوونیەکـەی شـانازیەکی گەورەتـر دەبـوو، گـەر لـە ڕابـردوودا ئـەم کارە گـران بـوو بێـت ئێسـتە لـە دونیـای تەکنەلۆژیـاو کرانـەوەی خەڵکـی بـە ڕووی دونیـای دەرەوەدا ئاسـانتر بـووە، بەهـۆی پیشـەکەمەوە سـاڵانە سـەفەری دەیـان وڵات دەکـەم و لـە نزیکـەوە خەڵکـی دەدوێنـم و موتابەعـە دەکـەم فەراغـی ڕۆحـی و بۆشـاییە ڕۆحیـەکان یەکجـار زۆرن، ئیسـلامیش تاکـە دینـە بتوانێـت ئـاوی ڕۆحـەکان بـدات، ئـەوەی ئێسـتە لـە بەردەسـتمانەو بتوانیـن کاری تێـدا بکەیـن دەتوانیـن پشـت و پەنـاو هـاوکاری یەکتربیـن و لەوێـوە بـەرەو فەزایەکـی گەورەتـرو فراوانـتر بچیـن، لـە پێـش هەموویـەوە بتەوکردنـی لایەنـی زانسـتی خۆمـان و پەیوەندیـەکان دەتوانیـن بکەینـە دەسـتپێکی کارە گـەورەکان...
ئـەم وتـارە بـۆ مەراسـیمی دەرچوونـی کۆمەڵێـك مامۆسـتایی ئاینـی لـە بیـارە نـوسراوە.

دارەکەی ئیمام محەمەد لە بندا ببڕن

شارۆچکەی دەربەندیخان بەبەراورد لەگەڵ شارەکانی تردا سیمایەکی جوانی هەیەو کۆمەڵێك تایبەتمەندیش لە شارەکانی تر جیای دەکاتەوە، وەك نزیکی ڕووباری سیروان لێوەی و چواردەورگیرانی بە شاخ، هەرکەس ئەو شارەی بینی بێت و ساتێك تێیدا گەڕابێت دڵگیر بووە بەلایەوە، بە تایبەت ئەم چەند ساڵەی ڕابوردوو لەگەڵ بەرەو باشچوونی باری ئابووری خەڵکی زیاتر گەورەی بەخۆیەوە بینیووەو دانیشتوانی گوندەکانی چواردەوری بەتایبەت هۆرێن و شێخان هاتوونەتە دەربەندیخان و خانوو ماڵیان تێدا کردووە، ئەو شارۆچکە چکۆلانە ئێستە وای لێهاتووە جێگەی خۆیەتی شارۆچکەکەی لێ بکەیتەوەو تەنها بە شاری دەربەندیخان ناوی ببەین لەبەر فراوانبوونی دانیشتوانیی بەچواردەوری خۆید،ا بەتایبەت بەرەو ڕووی کانی سارد.

مەزارگەی ئیمام محەمەد کە وەك دەڵێن پیاو چاکێك بووەو لەو جێگەدا نێژراوە، خەڵکانێك سەردانی دەکەن و پەنای پێ دەبەن بۆ چارەسەری نەخۆشیەکانیان بەتایبەت ئەو کەسانەی کە بەساڵدا چوون.

جگە لەوەی مەزارگەی ئیمام محەمەد مەزارگەیە کانیاوێکی جوانی پاکی لێیەو خەڵکی شارەکە زۆرێکی سوود لە ئاوەکەی دەبینین بەتایبەت لە ئێستەدا کە ئاوی دەربەندیخان ئاوێکی پاك و تەندروست نی یەو هەرکەسێك تەندروستی بەلاوە گرنگ بێت نایخواتەوە، یان ئاوی مەعدەنی دەکڕێت وەیان لە ئیمام محەمەد ئاو دەهێنیت، گرنگی داریش لە زۆر ڕوانگەوە بەرز نرخێنراوە هەم لە ڕووی ژینگەوە وە هەم لە ڕووی جوانی سیماوە، هەربۆیە زۆرجار دەبینین شارەوانیەکان دار دەڕوێنن و ئەو

هەڵمەتە دەست پێ دەکەن، وە کاتێکیش کەسێك دارێك ببڕێت ئیدانە دەکرێت.

بەڵام ئەم دارەی ئیمام محەمەد بەجیایە لە گشت دارەکانی تروو بەڵکو بووە بە جێگەی خۆ کوشتن و دیاردەیەکی ترسناك لە دەربەندیخاندا، بەشێوەیەك ئەگەر کەسێك ئێوارە زوو نەیەتەوە بۆ ماڵ سەردانی دارەکەی ئیمامی محەمەدی بۆ دەکەن بەتایبەت ئەگەر تۆزێك کێشەی هەبوو بێت، ئەمڕۆ لەگەڵ برایەکمدا قسەمان دەکرد بە تەلەفۆن دەیووت ئێستە پاسەوانیان بۆ دارەکە داناوە لەترسی ئەوەی کەسانێك کە دەیانەوێت خۆیان بکوژن پاسەوانەکە ڕێگر بێت لێی، وەك نوکتەش ئەوەش دەوترێت کە پاسەوانەکەش پاسەوانی پێویستە نەوەك ئەویش خۆی بخنکێنێت، جا لێرەدا من ئەوە دەڵێم ئایا لە جێگەی خۆیدا نی یە ئەو دارە لە بندا ببڕدرێت.

لە ڕووی شەرعیەوە وەك مەلایەك من ئەو فەتوا دەدەم کە ئەو دارە ببڕدرێت هیچ کێشەی تێدا نی یە. نە بۆ ئیمام محەمەدی ڕەحمەتی وەك شەخسەکە وە نەوەك دینیش، هەرچەند پێ دەچێت لای کەسانێك بڕینی ئەو دارە ئاسان نەبێت بەڵام لە ڕووی شەرعیەوە لە جێگەی خۆیەتی، چونکە ئاشکرایە ئیسلام هاتووە بۆ پاراستنی پێنج شت یەکێك لەوانە پاراستنی مرۆڤەکانە وە هەر شتێك ببێتە مایەی ئەوەی کە مرۆڤ بە ناڕەوا لەناو ببات جێگەی خۆیەتی ڕێگری لێ بکرێت، مرۆڤەکان لە دارەکان گەورەترن، لە مێژووی ئیسلامیشدا کاری لەو شێوە ڕووی داوە کاتێك دارێك بووەتە دیاردەیەك ئیمامەکان هەستاون بە بڕینی.

ئەوکاتیش پێویست بە پاسەوان ناکات و ترسی پاسەوانەکە خۆشیمان نابێت. پاراستنی دانیشتوانی دەربەندیخان و سیمای جوانی ئەو شارە

لـە ئەسـتۆی گشـت دانیشـتوانی شـارەکەدایە پێویسـتە بـۆ هەرکارێـك کـە پەیوەنـدی هەبێـت پێـوەی هەڵوێسـتەی لەسـەر بکرێـت و هەوڵـی بنبڕکردنـی بدرێـت.
جارێکـی تـر دووپاتـی فەتواکـەم دەکەمـەوە کـە پێویسـتە ئـەو دارە لـە بنـدا ببڕدرێـت.

پەیڤێك لە قوڵای دڵەوە بۆ پورزای کۆچکردووم

مـردن ئـەو تاکـە ڕاسـتیەیە کـە بـڕوادارو بێبـاوەڕ بـڕوای تەواویـان پێـی هەیـە، هەربۆیـە لەنـاو زانایانـی ئیسـلامدا ووتـراوە تەنهـا مـردن بەسـە بـۆ ئامـۆژگاری، زۆرجـار بـە زۆر شـێوەی جـۆراو جـۆر ئامـۆژگاری و ڕێنومایـە دینیەکانمـان پـێ دەگات و بەرچاومـان دەکەوێـت، بـەڵام هیچجـار وەك ئـەوە نامـان هەژێنێت کە خۆشەویسـتێکی خۆمـان لـە دەسـت دەدەیـن، هەربۆیـە کاتێـك کـە پێغەمبـەر (ص) ئیبراهیمـی کـوڕی کۆچـی دوای کـردوو بـۆی گریـا هاوەڵەکانـی پێغەمبـەر (ڕ) بەلایانـەوە سـەیر بـوو کـە پێغەمبـەر (ص) گریـاو پرسـیاریان لێکـرد کـە چـۆن؟ دەبێـت پێغەمبـەری خـوا (ص) بگرێـت، پێغەمبەریـش (ص) فەرمـووی خـوای گـەورە لۆمـەی کەسـێك نـاکات لەسـەر گریـان و ناڕەحەتـی دڵ، مـادام ناشـوکری و شـتی نەشـیاو بـە دەمیـدا نەیـەت، ئەمەشـە واقـع بینـی ئاینـی ئیسـلامە کەچـۆن لەگـەڵ حـەزو ناخۆشـی و نـاوەوەو دەرەوەی مرۆڤەکانـدا مامەڵـە دەکات، زۆر کارەسـات و ڕووداو هەیـە لـە ژیانـی مرۆڤەکانـدا بەخۆشـی و ناخۆشـیەوە کـە زۆر مەحاڵـە لەبیـر بکـەن، یەکـەم هەواڵـی کۆچـی دوای پـورزای زۆر خۆشەویسـتم یەکێکـە لـەو کارەسـاتە هـەرە هەژێنەرانـە کـە مەگەر مـەرگ لەبیرمـی بباتـەوە، بەدڵخۆشـیەوە لەسـەر کارەوە بـۆ مـاڵ دەگەڕامـەوەو

وێنــەی کــوڕو کچــە چۆلەکــەم دەهێنــاوە بەرچــاوی خــۆم کــە چەنــد ڕۆژێــك بــوو لێیانــەوە دووربــووم بەهــۆی ئیشــەوە، ڕادیۆکــەم داگرســاندبوو تــا ئەگــەر هەواڵێکــی ناوخــۆی بەریتانیــا هەبێــت لێــی ئاگاداربــم، مــن چاوەڕێــی ئــەوە نەبــووم هەواڵێکــی تەزێنــەر لــە موبایلەکــەوە ببیســتم، چونکــە ئــەو بــێ دەنــگ بــوو، لــە پــڕ دەنگــی موبایلەکــەم هــات کــە نامەیەکــی بــۆ هــات، منیــش زۆر بــە ئاســایی و لەســەر خــۆو بــە وورياییــەوەو لەگــەڵ ســایەقیەکەدا دەســتم دایــە موبایلەکــەم و هــەروەك زۆر نامــەی ئاســایی تــر وویســتم ســەیری بکــەم! هەتــا زۆرجــار نامــەکان ڕیکلامــی کۆمپانیــاکان و جێگــەی هیــچ گرنگــی نیــن و بــە نەخوێندنــەوەی تەواویــان دەیــان ســڕینەوە، بــەڵام ئــەم نامــە زۆر جیــاواز بــوو، ڕیــکلام نەبــوو، نامەکــەش ئاســایی نەبــوو، یەکــەم جــار بــوو نامــەی لــەو شــێوەیەم بــۆ بێــت، هەربۆیــە نــەم توانــی بەتــەواوی بیخوێنمــەوەو بــە هەڵــەش لێــی تێگەشــتم لەســەرەتاوە، کــە نامەکــە بــەم شــێوەیە نووسرابــوو (ســڵاو زانــای میمکــە فاتــەم کۆچــی دوای کــرد بەداخــەوە) منیــش ووشــەی (زانای)یــم نەبینــی و هــەروام زانــی میمکــە فاتمەمــە! ئــەو میمکــەی کــە کەسێکە مەگــەر کەسێك بیناسێت لــە ووشــەکانم تێبــگات، یەك پارچــە کانگای خۆشەویســتی و ســۆزو بەزەییــە، وە گشــت منداڵەکانیشــی وێنــەی خــۆی تێــدا دەبینرێــت، دوای گریانێکــی زۆری بەکــوڵ و بیرکردنــەوەی بیرەوەریەکانــم لەگــەڵ میمکــی بــە بەزەیمــدا هەرچەنــد ڕقــم لــە تەلەفۆنەکــەش دەبوویــەوە، دەســتم دایــەو تەلەفۆنــم کــرد بــۆ چۆنیەتــی کۆچەکــەی، یەکەمجــار ویســتم تەلەفــۆن بــۆ زانــا خــۆی بکــەم! بــەڵام کــە ســەیری ژمارەکەیــم کــرد بــە کــۆدەوە خــەزن نەکرابــوو منیــش بەهــۆی ســایەقی کردنــەوە نەمدەتوانــی کۆدەکــەی بۆ دابنێــم ووتم دەی دواتــر تەلەفــۆن بــۆ خــۆی دەکــەم! نەمزانــی ئیــتر تەلەفۆنەکــەی بــە هەمیشــەی داخــراوە، بەیەکجــاری حەپەســام کــە ووتیــان لــە ڕووداوی هاتووچــۆدا بــووە،

منیش ووتم کێی لەگەڵ بوو؟ ووتیان تەنها خۆی بووە!، ئەوان نەیان زانیووە من نامەکەم بە هەڵە خوێندووەتەوەو، منیش تێ نەدەگەشتم ئەوان چ دەڵێن! بە دەم پرمەی گریان و پڕ لە خەفەتەوە ووتم ئەی؟ ئەو کەی سایەقە؟! ووتیان زانا زانا، ئیتر تا ئێستە ئەو دەنگە لە گوێمدا دەزرنگێتەوە زانا زانا...منیش هەر ڕەحمی خوای گەورە نەیهێشت بە هەمان شێوەی ئەو تێدا بچم زۆر بە خێرای و بەبەرچاوی ڕەش و گریانەوە بە خێرای لام داوە کەناری جادەکەو ڕاوەستام تا تۆزێك هێور ببمەوە... گەشتنم بەماڵیش جیاواز لە جاران دەستی پێکردوو کوڕو کچەکەم لەبری پێکەنین بە دەمیانەوە بە گریان باوەشم پێداکردن، محەمەدیش بەتەواوی تێگەشت کە مردن چی یەو دێتەلامەوەو دەڵێ من حەزناکەم بمرێت، هەرکەس دێت بۆ ماڵمان بۆ سەرەخۆشی محەمەد پێی دەڵێ مرد عومەر دەگرێ.

ئیتر تا ئەم ساتە گوێم بەناوی زانا دەزرنگێتەوە، وە لەگەڵ هیچ کەسێکی خۆشمدا تا ئێستە ناتوانم باسی ئەو بکەم و کۆتای بە باسەکە بهێنم، زۆرم لەخۆ کرد هیچ نەبێت دڵ نەوای خوشکەکەی بکەم کە لە ئەڵمانیایە، زۆر خۆم ئاسایی کردەوە کە خۆم بگرم و ئاسایی خۆم نیشان بدەم و وەك مەلایەك قسە بکەم، بەڵام هەر دوای سەلام مەلاکە گۆڕا بە منداڵێك و دوای ماوەیەك تەلەفۆنەکەم بەدەست خیزانمەوە بینی، کە ئامۆزاکەم لە نەرویجەوە تەلەفۆنی بۆ کردم بەسەلام دەستی پێکردوو بە گریان کۆتایی پێهات.

هەرگیز ئەو ڕۆژەم لەیاد ناچێت کە پێش چەند ڕۆژێك گەڕانەوەم لە کوردستان دەعوەتێکی نا ئاسایی ڕێکخستبوو لە ماڵی خۆیاندا کۆمەڵێك عائیلەی زۆر بەبێ هیچ موناسەبەتێك وەك بڵێی ئیتر ئەوە کۆتا بینینە،

وەك ئـەوەی خەبەرێکـی پێگەشـتبێت و بیەوێـت بەخۆشـی ماڵئاوایـمان لـێ بـکات، لـە کۆبوونەوەکـەدا ڕوویـان کـردە مـن و هەوڵـدان لەگەڵمـدا کـە چیـتر نەگەڕێمـەوە بـۆ بەریتانیـا، زۆر قسـەیان کـرد، ئەویـش تەنهـا ئـەوەی ووت مـەلا عومـەر کـورە بـۆ کـوێ دەچیتـەوە دونیـا هـەر مردنـە دانیشـە. کەسـێکی سـادە دەم بـە پێکەنیـن و سـوعبەت، هەرگیـز باوەڕناکـەم بـە سوعبەتیشـەوە ڕۆژێـك لـە ڕۆژان دڵـی کەسـێکی نیگـەران کردبێـت، تـا ئـەم سـاتەش بیـر دەکەمـەوە ئەگـەر ڕۆژێـك لـە ڕۆژان دڵی عاجـز کردبێتم یان شـتێکی سـلبی بهێنمە یادی خـۆم بـۆ ئـەوەی کەمێـك لـە ئازارەکانمـی پـێ کـەم بکـەم، بـەڵام هیـچ شـتێکی نـی یـەو ئەمـەش وام لێـدەکات ئـازارەکان دیسـان زیاتـر ببێـت. یادگاریـەکان تـا ئێسـتە هەمـووی خۆشـی بـووە لەگەڵیـداو لـە ئێسـتەودوا بیرکردنـەوە لـەو یادەوەریـە خۆشـیانە جگـە لـە نیگەرانـی و کولانـەوەی زامەکانـە هیچـی تـر نابێـت. کەسـانێك هـەن هـەر هەڵپەیانـەو بـەم دەسـت و بـەو دەسـت بـە حـەڵاڵ و حـەرام لـە هەموولایـەك دەپچـڕن بـۆ خۆیـان! ئەویـش لـە خانوویەکدا کـە بـە سـەوزە فرۆشـی و شـەونخونی و سـەرماو گەرمـا دروسـتی کردبـوو ژێرەکـەی تەرخـان کردبـوو بـۆ مامۆژنەکـەی و وەك دایکـی خـۆی بەخێـوی دەکـرد، بـە منیشـی دەووت ئەگـەر براکـەم لـە ئەڵمانیـا بگەڕێتـەوە لەسـەرەوە خانوویەکـی بـۆ دروسـت دەکـەم، چاکـەو پیاوەتـی و حـەزی چاکەکـردن لـە ژیانیـدا ڕەنگـی دابوویـەوە، ئـەو خوێندنێکـی وای نەخوێندبـوو بـەڵام بەقـەدەر مامۆسـتایەکی زانکـۆ وانـە لـە کردارەکانـی دەبـاری، ئـەو شـارەزایەکی وای ئاینـی نەبـوو، بـەڵام بەقـەدەر مەلایەکـی عەمامـە پاك وانـەی ئاینـی بـە کـردارە شـەرعیەکانی فێـر دەکـردی، ئـەو دەوڵەمەندێکـی دونیایـی نەبـوو، بـەڵام کـە لەگەڵیـدا دادەنیشـتی وات دەزانـی سـەروەتی دونیـا هەمـووی هـی ئـەوە، ئـەو خـۆی زۆرسـەرقاڵ بـوو بـە مـاڵ و منـداڵ و مامۆژنەکـەی و کاسـبی حەڵاڵـی

خۆیـەوە، بـەڵام بـۆ کاری خەڵکـی وات دەزانـی بـێ ئیشـێکەو لەبنـی دیـواردا دانیشـتووە،ئەو بـۆ ماڵەوەیـان چەترێکـی زۆر گـەورە بـوو کـە دەچـوو بەشـوین خوشـك و براکانیـدا لـە زانکـۆو دەیهێنانـەوە نەتـدەوت ئـەم گەنجـە خـاوەن ماڵـەو بەرپرسـیاریەتی تـری لەسـەرە ئەوەنـدە بـە حەمـاس بـوو بـۆ مـاڵ بـاوك و خوشـك و براکانـی، ئـەو کـە لەگەڵیـدا دادەنیشـتیت هەسـتت بـە ئارامـی دەکـرد، کـە خـوا حافیزیـت دەکـردوو دەڕۆشـتیت هەسـتت نەدەکـرد هیـچ تاوانێکـت کـردووە وەك ئـەوەی زۆرکـەس لـەم ڕۆژەدا ئەوەنـدە زەمـی ئـەم و ئـەو دەکـەن لاتـا بـە کۆڵـێ تاوانـەوە هەڵدەسـتیت لای، ئـەو ڕق و کینـەی نەدەزانـی چـی یـەو هەسـتی تۆڵـەی هەرگیـز تێـدا نەبـوو، ئـەو هەرناوێـك خۆشـبوایە بـۆ بەرانبـەر بـەکاری دەهێنـاو دەسـتەواژەی خۆشەویسـتی تێـدا بـەکار دەهێنـا، بانگـی دەکـردم مـەلای بـرام، یـان مـەلا گیـان، بـە باوکمـی دەگـوت لالـە عەلیـم، ئەو...ئـەو...

بـە دڵێکـی پڕغـەم و پـەژارەوەو بـە ڕازی بـوون بـە قـەدەری خـوای گـەورە دەڵێم انـا للـە وانـا اللـە راجعون

دڵخۆشیشـم لەلایەکـەوە بـەوە کـە کەسـێکی چاکـەکار بـووەو لەگـەڵ ئەزیـەت و ناڕەحەتیەکانـی دونیاشـەوەو بـە کاسـبێەکی ناڕەحـەت لەگەڵیـدا دینـی خـۆی پاراسـتبوو، زۆر بـاوەڕی بەخـوای گـەورە پتـەو بـوو، زۆر دڵـی بـە عەمرەکـەی خـۆش بـوو کـە تـازە کردبـووی، کـە پێـم دەگەشـت زۆرجـار باسـی عەمرەکـەی بـۆ دەکـردم و ئـارەزووی دووبـارە چوونـەوەو حەجیشـی زۆر هەبـوو، ئومێـد دەکـەم و داوام لـە خـوای گـەورە هەیـە کـە تەنهـا ئێمـە دڵـمان تەنـگ بێـت و زانـا گیـان ئێسـتە تـۆ لـە جێگەیەکـی زۆر خۆشـدا بیـت.

وە داواشـم لـە خوینـەران ئەوەیـە لـە دوعـای خێـر بـێ بەشـی نەکـەن. چونکـە پێغەمبـەر (ص) فەرموویەتـی دوعـای بـاوەڕدار بـۆ بـاوەڕدار بەشـێوەیەکی

نهێنـی وەرگیـراوە. منیـش دەڵێـم خوایـە گیـان دوعاکانمـان لـێ وەرگریـت و ئـەم شـاهیدیەکی ئێمـەش لەسـەرچاکی کاکـە زانـا قبـوڵ بکەیـت، وەك پێغەمبـەر (ص) فەرموویەتـی باسـی چاکـەی مردووەکانتـان بکـەن.

گـەشـت و گـوزاری شـەرعـی

سروشـتی مرۆڤـەکان وەهایـە حـەزی لـە گۆڕانـکاری و شـتی جیـاوازە، حـەز بـەوە نـاکات بەبەردەوامـی لـە دۆخێکـی نەگـۆڕدا بمێنێتـەوە، مەگـەر کەسـێك لـەو سروشـتە ڕۆشـتبێتە درەوە، ئەوسـا ئەویـش یـان ئەوانیـش وەك مرۆڤانێکـی ئاسـایی و تەندروسـت سـەیر ناکرێـن و پێویسـتیان بـە چارەسـەر دەبێـت.

ئاینـی ڕاسـتی ئیسـلامیش وەك شـارەزایەك بـە حـەزی مرۆڤـەکان هەرگیـز دژایەتیـان نـاکات و نەبووەتـە ڕێگـر لـە ئاسـت مراندنـی ئـەو حەزانـەدا، هەربۆیـە دەبینیـن بەشـێوەیەکی سروشـتیانەش ئیسـلام مامەڵـەی لەگەڵـدا کـردوون و یاسـاو ڕێسـای تایبەتـی بـۆ دانـاون، چونکـە نەبوونـی یاسـاو ڕێسـا وەیـان ڕینموونـی پێویسـت لەسـەر کارەکان زۆرجـار وا دەکات ئـەو حـەزە سروشـتیە بـە دۆخێکـی ناسروشـتدا ببـات و ئەوسـا کەسـەکە وەیـان کەسـەکان دەخاتـە ئـەو چوارچێـوەوە کـەوا پێویسـتیان بـە چارەسـەر دەبێـت.

حـەزی گەشـت و گـوزارو گـەڕان بـە جێگـە جیـا جیاکانـدا سروشـتی مرۆڤەکان بـۆلای خـۆی ڕادەکێشـێت، بـە تایبـەت لـە وەرزی بەهـاردا کـە دەشـت و کێـو سـەوز دەبێـت و گۆڕانێکـی ئاشـکرا لـە چـواردەوردا دەبینرێـت، دوای چەنـد مانگێـك لـە ڕەشـی دەشـت و کێـوو سـەرماو سـۆڵە مرۆڤـەکان تووشـی جۆرێـك

لـه بێـزاری دەکات، وە وا دەخوازرێـت جـار جـارە بـۆ گەشـت و گـوزار حـەزی چوونـە دەرەوە دروسـت ببێـت.
لەبـەر هـۆکاری کرداری زۆری ناشـەرعی و دەرچـوون لـە سروشـتە ئاسـاییەکە، زۆرێکـی بـە هەڵـەدا بـردووەو بەجۆرێـك لـە جـۆرەکان دژایەتـی ئـەو کەسـانە دەکـەن کـەوا دەردەچـن، بـەڵام ئەمـە ئـەوە ناسـەلمێنێت کـەوا ڕۆشـتنە درەوە بـە مەبەسـتی گەشـت و گـۆزار کارێکـی ناشـەرعی بێـت، بەڵکـو کـرداری ناشـەرعی کەسـەکان ئـەو سروشـتە ئاسـاییە ناشـەرعی دەکات، وەگەرنـا خـۆی بـۆ خـۆی بـە شـێوە سروشـتیەکە کارێکـی ئاسـایی و ڕێگـە پێـدراوە.
هـەروەك چـۆن مرۆڤـەکان خۆشـیان بـۆ خۆیـان و هەتـا بـە بـێ ئاینیـش هەرکەسـەو کۆمەڵێـك کاری تایبەتـی خـۆی بەخـۆی هەیـەو تێیـدا کاری گرنـگ و گرنگـتر هەیـە، لـە گشـت کـردارە ئیسلامیەکانیشـدا بەهەمـان شـێوە، چـۆن دەکرێـت ئاینێکـی پتـەو کامـل ڕەچـاوی کارەکانـی پلـە بەنـدی نەکردبێـت.
ئەگـەر بگەڕێینـەوە بـۆ سـەرچاوە قورئانیـەکان و گەلانـی پێـش خۆمـان دەبینیـن گەشـت و گوزاریـان کـردووە بـۆ ئـەو مەبەسـتە ڕۆشـتوونەتە دەرەوە.
ئەوەتـا لـە چیرۆکـی یوسـف سـەلامی خـوای لەسـەر بێـت قورئـان بۆمـان دەگێڕیتـەوە کـە براکانـی یوسـف داوایـان لـە باوکیـان کـردووە کـە یوسـفیان لەگەڵـدا بنێرێـت بـۆ سـەفەرو گەشـت و گـوزارو یـاری کـردن و خۆشـی.
{أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَداً يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}
ڕەخنـە لـە گەشـتەکەش وەك خۆشـی و سـەیران کـردن قورئـان نکۆڵـی لـێ نەکـردووە، بەڵکـو کێشـەکە لـەوەدا بـووە خیانەتیـان لـە براکـەی خۆیـان کـردووە، ئەمـەش جێگـەی مشـتومڕو بیرکردنـەوەی ئەرێنیـە لەسـەر گەشـت

و گوزارەکـە، کـرداره دزێوەکـە کاره سروشــتیەکەی تێکـداوە، کەسـێك دەچێـت بـۆ سـەیران و خۆشـی سـەیران و خۆشـیەکە گرفتـی تێـدا نـی یـە گرفـت لەوەدایـە زەفـەر بـە براکـەت نەبەیـت، گرفـت لەوەدایـە بەچـاوی خیانەتـەوە سـەیری کەسـی تـر نەکەیـت، گرفـت لەوەدایـە تێکەڵـی و کاری ناشـەرعی تێـدا نەکەیـت، گرفـت لەوەدایـە شـتی حـەرام لـەوێ نەخۆیـت و نەخۆیتـەوە، گرفـت لەوەدایـە نوێژەکانتـی لەسـەر دانەنێـت، گرفـت لەوەدایـە کاری گرنگـتر بەهۆیـەوە لەدەسـت نەدەیـت، گرفـت لەوەدایـە هەمـوو کاتەکانـت هـەر بـە سـەفرەو سـیاحەتەوە نەکوژێـت.

لـە ئیسـلامدا پارسـەنگی هەیـەو یەکێکـە لـە تایبەتمەندیەکانـی ئیسـلامیش، هەربۆیـە گرنگـە ئـەو پارسـەنگیە لـە کردارەکانمانـدا بپارێـزن و هەمـوو شـت بـە گوێـرەو ئاسـتی خـۆی مافـی خـۆی پـێ بدەیـن، وەك لـە فەرموودەیەکیشـدا هاتـووە:

{إن لنفسـك عليـك حقـاً، وإن لربـك عليـك حقـاً، وإن لضيفـك عليـك حقـاً، وإن لأهلـك عليـك حقـاً، فاعـط كل ذي حـق حقـه} ٥

ئـەوەی گرنگـە لـە سـەفرەو سـیاحەت و چوونـە دەرەوەدا ڕەچـاو بکرێـت لـە چەنـد خاڵێکـدا ڕوونیـان دەکەینـەوە واتـە چوارچێـوە شـەرعیەکەی:

یەکـەم: گرنگـی دان بـە کات و تەمـەن: تەمـەن کورتـە وە کات گرنگـە، چونکـە ئاشـکرایە خـوای گـەورە مرۆڤەکانـی بـۆ عیبـادەت دروسـت کـردووەو گرنگـە سـەفرەکانیش بکرێـت بـە بەشـێك لـە عیبـادەت، نـەك لەبیـر چوونـەوەی خـوای گـەورەو فەرامۆشـکردنی کارە شـەرعیەکان.

خوای گەورەش دەفەرمویت

}وهو الذي جعل الليل والنهار خلفة لمن أراد أن يذّكر أو أراد شكوراً{

دووهـەم: گرنگـی دان بـە کارو بەرهـەم هێنـان، هەنێـك کـەس کـە بەهـار

هـات ئیـتر هەرچـی کار هەیـە پشـتگوێی دەخـات و کاتەکانـی هەمـووی بـە سـەفرەو سـیاحەت و هـەر ڕۆژەو بـۆ شـوێنێك دەرچـوون دەدات، هەندێـك لـە گەنجـان بـاوك و دایکیـان لەبیـر دەکـەن و یارمەتیـان نـادەن، ئەمەیـە لـە شـەرعدا ڕێگـە پـێ نـەدراوە بەهـۆی کارێکـەوە کارێکـی گرنگـتر لـە دەسـت بدەیـت، چەندەهـا ئایەتـی قورئانـی هەیـە هانمـان دەدات بـۆ کارکـردن و گرنگـی دان پێـوەی:

}وقل اعملوا فسيرى الله عملكم ورسوله والمؤمنون{

}هو الذي جعل لكم الأرض ذلولاً فامشوا في مناكبها وكلوا من رزقه{

}هل جزاء الإحسان إلا الإحسان{

}هل تجزون إلا ما كنتم تعملون{

}يايحيى خذ الكتاب بقوة{

}وسخر لكم ما في السماوات وما في الأرض جميعاً منه{

هەروەها لە فەرموودەدا

)[6]المؤمن القوي خير وأحب إلى الله من المؤمن الضعيف(

)[7]إن الله يحب إذا عمل أحدكم عملاً أن يتقنه(

)[8]إذا قامت وفي يد أحدكم فسيلة فإن استطاع أن لا تقوم إلا أن يغرسها فليغرسها(

هەروەهـا چەندەهـا ئایـەت و فەرمـوودەی تـر لـەو بارەیـەوە هـەن، لـە ژێـر ڕۆشـنایەی ئـەو دەقـە شـەرعیانەدا دەتوانـن ڕەوایەتـی سـەفرەو سـیاحەت و کەیـف و خۆشـی بـە ڕەچاوکردنـی چەنـد خاڵێـك بخەینـە ڕوو:

یەکـەم: لـە دەسـت نەدانـی یـان دوا نەخسـتی عیبادەتـەکان، بـە داخـەوە هەندێـك لـە بەهـارداو بـە بیانـوی سـەفرەو سـیاحەتەوە نوێژەکانـی لـە دەسـت دەدات وەیـان هەندێـك جـار هەتـا نوێـژی هەینیـش لـە دەسـت

دەدات و کەمتەرخـەم دەبێـت لـە ئاسـتیدا، گرنگـە ئەوانـەی کـە سـەفرە دەکـەن بـە تایبـەت لـە ڕۆژانـی هەینیـدا ئاگایـان لـە نوێـژی هەینیەکـە بێـت و بـۆ نوێـژی هەینـی بـڕۆن بـۆ نزیکتریـن جێگـە کـە نوێـژی هەینـی تێـدا بکرێـت.

دووهەم: کاتی زۆرو بێ سوود بەهۆی سەفرەوە نەکوژرێت.

سێهەم: کاتـەکان شـتی بـە سـوودی تێـدا بکرێـت زۆر باشـە، واتـە بەرنامـە ڕێـژی تێـدا بێـت.

چوارەم: بەهۆیەوە کاری گرنگتر لە سەفرەکە پشتگوێ نەخات.

پێنجـەم: لەگـەڵ هاوڕێـی باشـدا بـۆ سـەفرەو سـیاحەت بکـەن و نزیکـی کەسـی خـراپ و قومارچـی و مـەشروب خـۆر مەکـەون.

مرۆڤـی مسـوڵمان خاوەنـی پەیامـەو پەیامەکـەی گرنگـە لـە گشـت جێگەکانـدا لەبیـر بێـت و خۆشـیەکی کاتـی ئاینەکـەی لەبیـر نەباتـەوە، گـەڕان بـە دەشـت و دەرو ووردبوونـەوە لـە دروسـتکراوەکانی خـوای گـەورەو تێڕامـان لـە گرنگیـان بـە عیبادەتـی گـەورەی دەنووسرێـت.

ڕووناکی

ڕووناکی خۆشە کە لە دڵدا بێ
قازانجی نیە کە لە ڕوودابێ

کە لە ڕوودا بوو ڕووپامای یە
کە لە دڵدا بوو خۆش گوزەرانی یە

جا ئە بێ ئە وەش زۆر چاك بزانی
دڵ ڕووناك نابێ گەر ئیمان نەبێ
ئیمانیش نابێ گەر عەمەل نەبێ

جا کە هەردوو بوون ئەوسا تەواوە
کە تەواویش بوو شوکر لە دواوە .

تەنهایی

ئیستە من تە نهام کەس نی یە لەگەڵم
هیچ پەنام نی یە پەنای پێ بەرم
پەنام هەر خوایەو خوای پەروەردگار
هەر ئەویش باشە بۆ پەنای هەموان
چونکە هەرکەسێك پەنا ببەرێ
پەنای ئەو نەبێ و غەیری ئەو بەرێ
ئەو پەنا پوچەو عاقیبەت شەڕە
لە ئاخیرەتدا بێ پەناو کەسە

جا ئێستە دەڵێم خوای پەروەردگار
من پەنام تۆیەو غەیری تۆ هیچ کار
تۆش پەنام بدەی بگەی بە فریام
نەجاتم بدەی لە هەموو غوڵام
٢٠٠١ لەندەن

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمدلله وصلاة وسلام على رسول لله محمد وعلى اله وصحبه ومن واله.
ربنا لا تزيغ قلبنا بعد اذ هديتنا وهب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب.
٦٩ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوۡاْ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُواْۚ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهٗا, الأحزاب

ئەی ئەوکەسانەی باوەڕتان هێناوە: وەکو ئەوانە مەبن کە ئازاری موسایان دا (تۆمەتیان بۆ دروستکرد، بوختانیان بۆ هەڵبەست) خوای گەورەش (لەو تۆمەت و بوختانەیان) پاڕاستی و پاکیی ئاشکرا کرد وە ئەو لای خوا زۆر بەڕێزو ئازیزە

٧٠ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا

ئەی ئەوکەسانەی باوەڕتان هێناوە لە خوا بترسن و پارێزکاربن، هەمیشە قسە و گوفتاری بەجێ و بەسوود بکەن.

٧١ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا

(ئەوسا ئیتر) کردەوەکانتان چاك و بەجێ و پەسەند دەکات، لەگوناهەکانیشتان خۆش دەبێت، جا ئەوەی فەرمانبەرداری خواو پێغەمبەرەکەی بێت، ئەوە ئیتر سەرکەوتن و سەرفەرازیەکی بێ ئەندازەو بێ سنووری بەدەست هێناوە.

[من يضمن لي ما بين لحييه و ما بين فرجيه أضمن له الجنة] أخرجه البخاري.
واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمدلله وصلاة وسلام على رسول لله محمد وعلى اله وصحبه ومن واله.
ربنا لا تزيغ قلبنا بعد اذ هديتنا وهب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب

إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسۡتَقَٰمُواْ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ، الاحقاف ١٣
بەڕاستی ئەوانەی کەدەڵێن : پەروەردگارمان اللە یەو، پاشان پابەندی ئەو ئیمانە دەبن وڕاست ورەوان پەیڕەوی دەکەن و لەسەری بەردەوامن، ئەوانەهیچ جۆرە ترس و بیمێکیان لەسەر نی یە و دڵتەنگ نابن
أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا جَزَآءَۢ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ، الاحقاف ١٤
ئەوانە بەهەشتین و ژیانی نەمریی تیایدا دەبەنەسەر، لەپاداشتی ئەو
إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسۡتَقَٰمُواْ تَتَنَزَّلُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ أَلَّا تَخَافُواْ وَلَا تَحۡزَنُواْ وَأَبۡشِرُواْ بِٱلۡجَنَّةِ ٱلَّتِي كُنتُمۡ تُوعَدُونَ ،فصلت ٣٠ کاروکردەوانەدا کەئەنجامیان دەدا.
ئەوانەی بەڕاستی وتیان: پەروەردگارمان (اللە) یە، لەوەودوا بەردەوام پابەندی ئەو ڕێبازە ڕاستە بوون، ئەوە لە سەرەمەرگدا دەستە دەستە فریشتە دادەبەزن بۆلایان، پێیان دەڵێن: هیچ ترس و بیمێکتان نەبێت

لـە داهاتـوو، هیـچ غـەم و پەژارەیەکتـان نەبێـت بـۆ ڕابـردوو، مژدەتـان لـێ بێـت بـەو بەهەشـتەی کـە لـە کاتـی خـۆی بەڵێنتـان پـێ دەدرا...

نَحنُ أَولِيَآؤُكُمۡ فِي ٱلحَيَوٰةِ ٱلدُّنيَا وَفِي ٱلأَخِرَةِۖ وَلَكُمۡ فِيهَا مَا تَشتَهِيَ أَنفُسُكُمۡ وَلَكُمۡ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ، فصلت ٣١

(خـوای گـەورە و فریشـتەکانیش دەفەرمـوون): ئێمـە یـارو یـاوەرو هـاوکارو پشـتیوانی ئێوەیـن لـە ژیانـی دنیـا و قیامەتیشـدا مژدەتـان لـێ بێـت لـە بەهەشـتدا هەرچـی ئـارەزووی دەکـەن و داوای دەکـەن بۆتـان ئامادەیـە...

جـاء رجـل إلى النبـي - صـلى اللـه عليـه وسـلم – فقـال: «مـرني بأمـر في الإسـلام لا أسـأل عنـه أحـدا بعـدك، فقـال النبـي - صـلى اللـه عليـه وسـلم - (قـل آمنـت باللـه ثـم اسـتقم)

واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

الإعجاز مشتق من العجز.

والعجز: الضعف أو عدم القدرة.

والإعجاز مصدره أعجز: وهو بمعنى الفوت والسبق.

والمعجـزة في اصطـلاح العلـماء: أمـر خـارق للعـادة، مقـرون بالتحـدي، سـالم مـن المعارضـة.

وإعجـاز القـرآن : يقصـد بـه: إعجـاز القـرآن النـاس أن يأتـوا بمثلـه. أي نسـبة العجـز إلى النـاس بسـبب عـدم قدرتهـم عـلى الآتيـان بمثلـه.

وقـد تحـدى اللـه المشركـين أن يأتـوا بمثـل القـرآن أو أن يأتـوا بعـشر سـور مـن مثلـه ، فعجـز عـن ذلـك بلغـاء العـرب، وأذعنـوا لبلاغتـه وبيانـه وشـهدوا لـه بالإعجـاز، ومـازال التحـدي قائمـا لـكل الإنـس والجـن.

((أَمْ يَقُولُـونَ افْـتَرَاهُ قُـلْ فَأْتُـواْ بِعَـشْرِ سُـوَرٍ مِّثْلِـهِ مُفْتَرَيَـاتٍ وَادْعُـواْ مَنِ اسْـتَطَعْتُم مِّـن دُونِ اللّـهِ إِن كُنتُـمْ صَادِقِـينَ)). سـورة هـود آية ١٣

((قُـل لَّـئِنِ اجْتَمَعَـتِ الإِنـسُ وَالْجِـنُّ عَـلَى أَن يَأْتُـواْ بِمِثْـلِ هَـذَا الْقُـرْآنِ لاَ يَأْتُـونَ بِمِثْلِـهِ وَلَـوْ كَانَ بَعْضُهُـمْ لِبَعْـضٍ ظَهِـيراً)). سـورة الإسراء آيـة٨٨

ئیعجازی زیندوو بوونەوە نمونەی پەنجەمۆر

أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَه ٣
دەشتوانین پێشەو سەرپەنجەکانی مرۆڤ ساز بکەینەوە: أیحسب الإنسان أن لن نجمع عظامه ئایا ئادەمیی پێی وایە کە هەرگیز ئێسکە (رزیوەکانی) پاش مردن کۆناکەینەوە ؟! (عەدیی کوڕی رەبیعە) بەپێغەمبەری وت: (صلی الله علیه و سلم) رۆژی قیامەت چۆنە؟ کەی دێت..؟ چۆن دەبێت..؟ پەیامبەر (صلی الله علیه و سلم) بەدرێژی بۆی باسکردو، (عەدی)یش وتی: ئەگەر بەچاویش ببینم هەر بڕوات پێ ناکەم! وەگوتی: باشە ئاخر پێم ناڵێیت خوا ئەو ئێسکە رزیوانە چۆن کۆدەکاتەوە..؟ جا بۆ دووپاتکردنەوەی ئەو رووداوە ئەو ئایەتە هاتە خوارەوە فەرمووی:
بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُ ٤
بەڵێ ئێمە بەتوانایین کە تەنانەت نەخشە و خەتی سەر پەنجەکانیشی وەکو خۆی رێك و پێك بکەینەوە، بە هەموو نەخش و نهێنیەکانیەوە، لەکاتێکا نەخشەی سەرپەنجەی هیچ کەسێ لەهی کەسێکیتر ناچێ، دەتوانیت بۆ پتر وردەکاریی ئەو ڕاستیە سەرێك لەکتێبی: (وتەی زاناکان و باوەڕ بەخوا) بدەیت.
و اخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

ڕەواندنەوەی گومان لەسەر ٢ ئایەتی قورئانی پیرۆز

زۆرن ئەو کەسانەی شەمشەمە کوێرە ئاسان و چاویان بە ڕۆژ هەڵنایەت!. خۆیان هیچ نین و دەیانەوێت خەڵکیش خۆیان ئاسا بن!. هەموو بەهاو ڕەوشتێکی بەرزیان خستۆتە ئەولاوە بۆ بەرژەوەندی ناڕەواو، وە خۆ دەرخستن!. توتی ئاسان بەناو نوێ گەرییەوە!. لە ڕاستی تێناگەن و بەرەنگاری دەکەن!. خۆ پەرستن و مێشکی تێگەشتنیان بەدەستی خۆیان داخستووە!. شەڕی خۆیان بەکەسانی تر دەفرۆشن!. عەرەبی نازانن و بەرەنگاری «سیبەوەی» دەکەن!. هیچ تەفسیرێکیان نەخوێندوەتەوەو خۆیان بە تەبەری و ئیبن کەسیر ناگۆڕنەوە!. قورئان بە دانراو دەزانن و، ئایەتێکیشیان پێ دانانرێت!. قورئان بە ئەفسانە دەزانن و، بەخەو مەتەڵیش سەرسام دەبن!. بانگەشە بۆ شتانێك دەکەن کە خۆشیان پێی ڕازی نین!. داوای مافی ئافرەتان دەکەن و، بازرگانی بە مافی ئافرەتانەوە دەکەن!. بانگەشە بۆ مافی مرۆڤ دەکەن و، مافی مرۆڤیش پێشێل دەکەن!. لافی ئازادی لێ دەدەن و ئازادی بەرانبەر پێشێل دەکەن!. خوایان بە خوا قبوڵ نی یە مرۆڤ دەکەنە خوای خۆیان!. بە موو بە گوێی خوا ناکەن و بە مووش لە فەرمانی گەورەکانیان لا نادەن!. بەناو کوردایەتی دەکەن و بە هەزارەها کورد دەکەنە دوژمنی خۆیان!. باسی گەندەڵی دەکەن و لەخۆیان گەندەڵ تریش نی یە!. بانگەشە بۆ خوێندن دەکەن و، خۆشیان خوێندەواریان نی یە!.

هەموو ئەو وتانەی سەرەوە پێم باش بوو هەروەك پێشەکیەك بێت بۆ چوونە ناو باسەکەوە. بێگومان ئەوانەی کە دژ لە قورئان و ئیسلام دەدوێت بە ناڕەوا کەم تازۆری هەموو ئەوشتانەی باسمان کرد تێیاندایە.

نمونـەی کەسـیش زۆرن. زۆر بەداخـەوە کەسـانێك کۆمەڵـە قسـەیەك بووەتـە ویـردی سـەر زمانیـان و هـەردەم دەیڵێنـەوە وەك وا بێـت شـتێکی زۆر گرنگیـان بەرهـەم هێنـا بێـت؟! بـەو جـۆرە ووتانـە هـەم خۆیانـی پـێ ناشریـن دەکـەن وە هـەم ئـازاری بەرانبەریشـیان دەدەن!. مسـوڵمانان بـە دواکەوتـوو دەزانـن بەهـۆی وابەسـتە بوونیـان بـە قورئانـەوە کەچـی ژیانـی خۆیـان هـەر ئـەو کۆمەڵـە ووتەیـە هـەردەم دووبـارەی دەکەنـەوە. زۆر شـتم پێیـەو وەزۆرشـت بەردڵـی گرتـم بـە شـێوەیەك وا بەرەبەیانـە کاتژمێـر شـەش و نیـو وە هێشـتا نەخەوتـووم. دەچمـە نـاو باسـەکەمەوە کـە دووانـە لەسـەر کۆمەڵـە ئایەتێکـی پیـرۆزی قورئانـی کـە هـەردەم دوژمنانـی مسـوڵمان و حەقایەتـی، ئاینـی پیـرۆزی ئیسـلامی پـێ تاوانبـار دەکـەن. بـە پشـتیوانی خـوا یـەك بەیەکـی ئـەو ئایەتانەتـان بـۆ تەفسـیر دەکـەم بـە پشـت بەسـتن بـەو تەفسـیرانەی کـە جێگـەی متمانـەن لەوانـە: تەفسـیری ئیـبن کەسـیر، قورتوبـی، جەلالەیـن، تەبـەری. بـۆ ڕەواندنـەوەی ئـەو گومانـە ناشـیاوانەی کـە بەرانبـەر بـە قورئـان دەکرێـت بـە ئومێـدی ڕەواندنەوەیـان. بـۆ تەفسـیر کـردن و ڕاڤەکردنـی ئایەتەکانـی قورئـان بێگومـان کۆمەڵـە زانیاریـەك پێویسـتە لەوانـە:

١-زانینـی عەرەبیەکـی تـەواو بـە ڕێزمانیـەوە، بـەڵام ئـەو کۆمەڵـە نـەك هـەر عەربیـش نازانـن بەڵکـو حەرفـە جەڕەکانیشـیان نەبیسـتووە!.

٢-گەیشـتن لـە ئایەتەکـە وەیـان ئایەتـەکان بەشـێوەیەکی تـەواو،و وەك خـۆی، چونکـە ئاشـکرایە لـە ٨٠٪ ی قورئـان ڕوونـە بـەڵام لـە ٢٠٪ ڕون نییـە واتـە تێگەشـتنیان ئاسـان نـی یـە پێویسـتیان بـە ئیجتیهـاد هەیـە ئەویـش بـە زانـاو پسـپۆڕی خـۆی دەکرێـت نـەك دەم ڕووت!.

٢-زانینـی هـۆکاری دابەزینـی ئایەتەکـە وەیـان ئایەتـەکان، کـە ئەویـش

یارمەتـی دەرێکـە بـۆ گەشـتن لێـی، ناکرێـت بـێ ئـاگا بیـت لـە هـۆکاری دابەزینـی وەیـان دابەزینیـان و فەتـوای لەسـەر بدەیـت و خەڵکـی پـێ گومـڕا بکەیـن.

٣-زانینـی شـوێنی دابەزینـی ئایەتەکـە بـۆ نمونـە لـە مەککـە دابەزیـوە یـان لـە مەدینـە، وە زانینـی ئـەو شـتانەی کـە پەیوەسـن بەوانـەوە، بـۆ نمونـە ئایەتێـك لـە مەککـە دابەزیـوە چ حوکمێـك دەردەخـات وەهەروەهـا مەدینـە، ناکرێـت بـێ ئـاگا بیـت لەوانـەو بـە موسـەیتریوە قسـەی لەسـەر بکـەی!؟.

٤-ڕەچاوکردنـی پـاش و پێشـی ئایەتەکـە، ناکرێـت ئایەتێـك پەیوەنـدی بـە پێشـی وەیـان پاشـیەوە هەیـە بەتەنهـا حوکمـی لەسـەر بـەی. بـۆ نمونـە ئایەتـی ٤ی سـورەتی الماعـون کـە دەفەرمـوێ [فَوَيْـلٌ لِلْمُصَلِّـينَ] واتـە وەیـل بـۆ نوێـژ کـەران، دەی خـۆ گونجـاو نـی یـە نوێژکـەران توشـی ئـەو سـزا بـبن خـۆ ئەگـەر وابێـت دژایەتیەکـی لـە ئاینەکـە خۆیـدا دەبێـت ئـەو هەمـوو ئایـەت و فەرمووادنـەی تـر کـە باسـی نوێـژ دەکـەن وە نوێـژ کۆڵەکـەی دینـە وەك لەنـاو خۆشـماندا هـەر بـەو شـێوەیە نـاسراوە، یەکـەم شـتێك کـە مـرۆڤ لـە گـۆڕدا پرسـیاری لـی دەکرێـت نوێـژە وەك لـە فەرمـوودە ڕاسـتەکاندا هاتـووە باسـەکە باسـی نوێـژ نـی یـە زۆر لەسـەری نـاڕۆم، بـەڵام ئـەم ئایەتـە پەیوەنـدی بـە پاشـییەوە هەیـە ئەویـش ئایەتـی ٥ی هەمـان سـورەتە کـە دەفەرمـوێ [الَّذِيـنَ هُـمْ عَـنْ صَلَاتِهِـمْ سَـاهُونَ] کـە مەبەسـت ئـەو نوێژکەرانەیـە کـە دووڕوون (المنافقـون) واتـە لـە ڕووەوە لەبەرچـاو خەڵکـی دا نوێـژ دەکـەن بـەڵام خۆیـان نوێژکـەر نیـن وەك ئیـبن عەبـاس ڕەزای خـوای لێبێـت دەفەرمـوێ لەتەفـسری ئیـبن کثیـردا. لەبیرمـە مامۆسـتایەك! لـە کوردسـتان لـە پۆلـدا ئـەو ئایەتـەی هێنابـووەوە بـۆ قوتابیـەکان و لۆمـەی کردبـوون لەسـەر نوێـژ کـردن!.

٥-زانینی ناسیخ و مەنسوخ ئەو حوکمانەی کە پەیوەستن پێوەی.
ئـەو خاڵانــەی ســەرەوە تەنهـا کەمێکــی زانیاریــن دەبیــت بزانرێــت ئەگــەر بێـت و سـەیرێکی پەرتوکـی (تعریـف الدارسـین، بمناهـج المفسـیرن) بکەیـن لـە نوسـینی دکتـۆر صـلاح عبـد الفتـاح الخالیـدی لـە لاپـەڕە ٥١وە تـا ٦٠ باسـی ئـەو زانیاریـە گرنگانـە دەکات بـۆ موفەسـیرتەنها سـەردێڕەکانیتان بـۆ دەنوسـم:
١-زانیـاری لەسـەر قورئـان. زۆر کـەس هەیـە هـەر نازانێـت بـە ڕاسـتی بیخوێنێتـەو ئـەوە باسـی زانیـاری تەجویـد هـەر مەپرسـە کەچـی تەفسـیر دەکات!.
٢-زانیـاری لەسـەر سـونەت. چونکـە پەیوەسـتە بـە قورئانـەوە نـەك نەزانـێ صحیـح و ضعیـف چـی یـە تەفسـیر بـکات ئـەو باسـی دەرهێنانـی فەرمـوودە (التخریـج) هـەر مەپرسـە کـە نەشـیان بیسـتووە لەوانەیـە وا تێبکـەن ئێسـتە ئێمـە باسـی فیلـم دەرهێنـان و کلیـپ بکەیـن!.
٣-زانیـاری لەسـەر ژیانـی پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت وە هەروەهـا ژیانـی هاوەڵەکانـی ڕەزای خوایـان لـێ بێـت. نـەوەك لەبـری ئەوانـە گۆرانـی بێـژان و یاریچیـەکان بناسـێت!.
٤-زانیـاری لەسـەر مێـژووی قورئـان. وەك لەسـەرەوەش ئاماژەمـان پێکـرد وەك مەککـی و مەدەنـی ناسـخ و مەنسـوخ و هـۆکاری دابەزینـی.
٥-زانیاری لەسەر بنەمای تەفسیری قورئان.
٦-زانیـاری لەسـەر عەرەبیەکـی ڕەوان. چونکـە قورئـان بـە عەرەبیـە بـەڵام بـۆ هەمـوو جیهـان نـەك هـەر بـۆ عـەرەب.
٧-زانیـاری لەسـەر ڕێزمانـی عەرەبـی (العلـم بالنحـو والـصرف). نـەك فیعـل و اسـم لێـك جیـا نەکاتـەوە.

٨-زانیـاری لەسـەر بەلاغەتـی قورئـان (البلاغـة). نـەوەك نەزانـێ تشـبە و تمثیـل چـی یـە!.
٩-زانیـاری لەسـەر خوێندنەوەکانـی قورئـان (العلـم بالقـراءات القرآنیـة). نـەوەك هـەر یـەك خوێندنـەوەش نەزانـێ!.
١٠-زانیـاری لەسـەر بیـرو بـاوەڕی ئیسـلامی. بەلانـی کەمـەوە هـەر نەبێـت شـەرحی عەقیـدەی تەحـاوی بینـی بێـت نـەوەك بۆخـۆی عەقیدەیەکـی دانابێـت!
١١-زانیـاری لەسـەر ئوصوڵـی فیقـە. نـەوەك هـەر فیقەیـش نەزانـێ چ جـای ئوصـوڵ!.
١٢-زانیـاری لەسـەر مێـژووی نەفامـی و جاهیلـی عـەرەب پێـش ئیسـلام. نـەوەك خـۆی لـەوان نـەزان و جاهیـل تـر بێـت!.
١٣-زانیـاری لەسـەر مێـژووی گەلانـی پێشـوو. بـۆ نمونـە وەك گەلـی نـوح و ثمـود، هەروەهـا گەلـی فیرعـەو، نـەوەك خـۆی بۆخـۆی فیرعـەون بێـت!.
١٤-زانیـاری لەسـەر مەزهەبـە فیکریـە جیـاوازەکان. نـەوەك وابزانێـت ئێمـە گوێـزی بـۆ ئەژمێریـن!.
١٥-سـەقافەتێکی زانسـتی سـەردەمیانەی هەبێـت. نـەك سـەردەمیانە بـە کلیـپ و دەگـەو ڕەقس بزانێـت!.
مەبەسـت لـە زانسـتی سـەردەمیانە ئـەم زانسـتانە دەگرێتـەوە: فەلـەك، طـب، ئابـوری، کۆمەڵـگا، سیاسـەت، کشـتوکاڵ، توجـارەت، زانیاریـە دەرونیـەکان، ڕاگەیانـدن، پەیوەندیـەکان، بنەماکانـی حوکم...تـاد. نـەوەك لەزمانـی دکتـۆرو دەرونـنـاس و ئەوانـەوە بـدوێ و خـۆی بۆخـۆی تەقـەی سـەری بێـت!. ئـەو خالانـەی سـەرەوە گرنگـە بـۆ ئـەو کەسـانەی کـە تەفسـیر دەکـەن. هەروەهـا کۆمەڵێـك خاڵـی تـر هەروەهـا گرنگـە کـە لـە خـو ڕەوشـی

موفەسیردا هەبن بە کورتی ئاماژەیان پێ دەکەین هەروەك لە هەمان پەرتوکی دکتۆری ناوبراودا هاتووە لاپەڕە ٦١ تا لاپەڕە ٦٦.
١-دەبیت موفەسیری قورئان بیرو باوەڕی تەواو ڕاستی هەبیت. نەوەك دژی بێت چونکە بێگومان ئەوکاتە گوێ نادات وابێت یان نە وەك دەبینین چۆن ئەم قورئانە بووەتە چقڵی چاویان و هەردەم دژایەتی دەکەن!.
٢-دەبێت پابەند بێت بە سونەتی پێغەبەر درودی خوای لێ بێت وە هاوەڵانیەوە ڕەزای خوایان لێ بێت وە هەروەها ئەوانەی دوای هاوەڵان هاتوون (التابعین) وە پیاوچاکان (سلف الصالح).
٣-دەبێت بیرو بیرکرنەوە تەواو بێت. نەوەك هەر بیری لای هورگی بێت!.
٤-نابێت گاریگەر بوو بیت بەو بە فکرە جیاوازەکان. وەك القدریة، الرافضة، الخوارج، المعتزیلة..هتد. نەوەك خۆی بۆخۆی لەوانەش خراپتر بێت!.
٥-دەبێت متمانەی بە مسوڵمانان هەبێت. نەوەك بەگومانەوە بڕوانێتە هەموو سوڵمانان و خۆشی پیاوی ئەملاو لا بێت!.
٦-نابێت خاوەنی هەواو ئارەزوو بێت. نەوەك هەر هەواو ئارەزووی مەبەستی بێت!.
٧-دەبێت ڕاستگۆ بێت لە گەڵ خوادا لە کردارەکانیدا. نەك نەزانێت ڕاستی چی یە!.
٨-دەبێت خۆ بەکەمگر بێت لەم دونیایەدا. نەوەك هەر سەیری ئاسمان بکات و خەڵك بەکەم بزانێت!.
٩-دەبێ بیری لای دوا ڕۆژ بیت. نەك هەر نەزانێت ئەم دونیاش چی یە! هەمووی بە درۆ هەڵکەوت بزانێت، لەکاتێکدا بچوکترین نمونەی بۆ بێنیتەوە بڵێیت ئەمە هەڵکەوتە دەڵێ نا نا نا چۆن دەبێت!.
١٠-ڕێڕەوی قورئانی گرتبێتە بەرو ئەو ئاراستەی گرتبێت. نەوەك هەردەم

لەبیـری دژایەتیـدا بێـت!.
١١-دەبێـت دوور بێـت لـە گوناهـو تـاوان و خـراپ و خراپـەکاری. نـەوەك خـۆی کانـگای تـاوان و خراپـەکاری بێـت!.
١٢-دەبێـت پێداگـر بێـت لەسـەر قورئـان، نـەوەك بـە پێچەوانـەوەو لەسـەر بنەمایەکـی هیـچ!.
١٣-دەبێـت خـۆ پارێـز بێـت لەوشـتانەی کـە قورئـان داوامـان لـێ دەکات خۆمانـی لـێ بپارێزیـن، لەوانـە خـۆش ویسـتنی دونیـاو هـەواو ئـارەزوو، خـۆ بـەزل زانیـن. نـەوەك خـۆی بـە پێغەمبەریـش دوردی خـوای لـێ بێـت نەگۆڕێتـەوە!.
١٤-دەبێـت بیـرو هۆشـی لەسـەر خـۆ بێـت، بـۆ نمونـە شـتی لەبیـر نەچێتـەوە، هـەردەم بیـری لـەلای خـۆی بێـت، وەڵامدانـەوەی تـەواو بێـت، ژیـری لەسـەر خـۆی بێـت. نـەوەك ئێسـتە قسـەیەکی بـۆ بکەیـت دوای کەمێـك هـەر وەك وابێـت ئەویـش نەبـوو بێـت و شـێت لـە چاویـا فەیلەسـوف بێـت!.
لەوانەیـە بڵێـن باشـە خـۆ ئـەم باسـە ڕەواندنـەوە هەندێـك گومـان بـوو لەسـەر هەندێـك ئایەتـی قورئانـی پیـرۆز کەچـی مانـدوو بوویـن لـە خوێندنـەوە هێشـتا نەگشـتیەنە هیـچ ئایەتێـك؟ لەوەڵامـدا دەڵێیـن گرنگـە ئـەو خاڵانەمـان لـە پێـش چـاو بێـت تـا چیـتر کەسـانیك نەتوانـن بـە قسـەی بریقوبـاق بێـن بـاس لـە قورئـان بـکات بـە گومـان خسـتنە دڵـی خەڵکـی یـەوە وە خۆشـی ئـاگاداری لـە دونیـا نەبیـت خۆتـان دەتوانـن دادگـەر بـن ئەگـەر گومانێکتـان بیسـت لەسـەر هـەر ئایەتێـك سـەیری گومـان دروسـتکەرەکە بکـەن بزانـن ئـەو خاڵانـەی تیایـە؟ خـۆ ئەگـەر وەڵامەکـەی نەخیـر بـوو ئـەی ئیـتر بـۆ گومـان دروسـت ببێـت؟. زۆر قسـەمان هەیـە لەسـەر ئـەو کەسـانەی کـە ئـەم جـۆر پروپاگەندانـە بـڵاو دەکەنـەوە وازی لـێ دەهێنیـن و دەڕۆینـە سـەر

هەندێك لەو ئایەتانە بۆ زیاتر تێگەشت و چونمان بەرەو قورئانی پیرۆز ئەو قورئامەی کە تاکە بەرنامەی خۆشنودی هەردوو دونیایە.
یەکێك لەو ئایەتانەی کە ئیسلامی پێ تاوانبار دەکەن ئەم ئایەتەیە:
[وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَى أَلَّا تَعُولُوا] النساء ٣ واتە: ئەگەر ترسان لە ئەنجام نەدانی دادپەروەری لەگەڵ کچە بێ باوکەکاندا (ئەگەر بیانکەنە هاوسەری خۆتان، ئەوە واز لە ئەوان بهێنن)،ئەوە لە ئافرەتانی تر کە حەڵاڵن بۆتان ژن مارە بکەن دوو دوو، یان سیان سیان، یان چوار چوار ،(ئەڵبەتە لەیەك هاوسەر زیاتر مەرج و بارودۆخی تایبەتی خۆی هەیە) خۆ ئەگەر ترسان لەوەی کە نەتوانن دارپەروەر بن (لە نێوان هاوسەرەکانتاندا) ئەوە با یەك ژن مارە بکەن، یان ئەو کەنیزەکانەی کە هەتانن (کە دیاردەیەکی کاتی بوو، ئیسلام بنەبڕی کرد)، ئەوەی کە باسکرا نزیکترە لەوەی ستەم نەکەن (ئەگەر پەیڕەوی بکەن) بڕوانە تەفسیری ئاسان.
کورتەی ئەم ئایەت ئەوەیە کە ڕێگە پێدراوە تا چوار ژن مارە بکرێت بەڵام بە مەرج ئەویش دادگەرییە لە نێوانیاندا. لەسەردەمی نەفامیدا ڕێژەی دیاری کراو نەبوو بۆ ژن هێنان کەسی وا هەبووە ٥٠ ژنی هەبووە! هەبوو زیاترو وە هەبوو کەمتی هەبووە، شەریعەتی ئیسلامی سنورێکی بۆ دانا ئەویش ٤ ژنە وە بەمەرج وەك لە ئایەتەکەدا دەردەکەوێت. دادگەری مەرجە وە هۆی نادادگەری لە نێوان ژندا سزای خوای گەورەی بە دواوەوەیە. هێنانی تا چوار ژن کۆمەڵێك گرفت چارەسەر دەکات وەك ئەو گرفتانە بە ئاشکرا دەبینرێن لەوانە: قەیرەی، بێوەژنی بێ سەرپەرشتیار، بنبڕ وەیان کەمکرنەوەی داوێن پیسی. لە زۆربەی

کۆمەڵگاکانـدا دەبینیـن ڕێـژەی ئافـرەت زۆرتـرە لـە پیـاو ئەویـش بەهـۆی کۆمەڵێـك هـۆکارەوە. ئـەو هەمـوو ئافرەتـە چ بکـەن؟ ئایـا ئـەو ئافرەتانـەی کـە دژی پیاوەکانیانـن لـەوەی ژنێکـی تـر بهێنـن ئەگـەر خۆیـان بخەیتـە جێگـەی ئـەو ئافرەتـەی کـە پیاوەکـەی دەیهێنـێ چ دەڵـێ؟ خـۆ ئەگـەر بڵێـن شـتێکی خراپـەو نابێـت خـۆ دەبـوو کـەس شـوی نەکردایـە بـە پیـاوی ژنـدار. ئافرەتێـك بـە تەنهایـی و لەگـەڵ مـاڵ باوکـی وەیـان بەتەنهـا بێـت باشـە وەیـان لەگـەڵ پیاوێـك کـە ژنێکـی هەیـە بـۆ نمونـە؟ کوڕێـك ویسـتی کچێکـی ئەمەریکـی بهێنـێ کـە تـازە مسـوڵمان بـوو بـوو کچەکـە بـە کوڕەکـەی ووت مـن تـۆم بـە دڵـە بـە هەمـوو شـیوەیەك بـەڵام تەنهـا مەرجێکـم هەیـە ئەویـش ووتـی مەرجەکـەت چـی یـە ووتـی ژنـی تـر نەهێنیتـە سـەرم ئەویش پێـی ووت مـن تەنهـا پرسـیارێکت لـێ دەکـەم ووتـی چـی یـە ووتـی باشـە تـۆ ئێسـتە پێـت باشـە شـوو بکەیـت بەمـن ئەگـەر ژنێکـی تریشـم هەبێـت وەیـان هـەروا بەبـێ مێـرد دابنیشـی هەمـوو ژیانـت وەڵامـی نەبـوو چونکـە پرسـیارەکە زۆر واقعـی بـوو. لـە ڕاسـتیدا فرەژنـی مافێکـی باشـە بـۆ ئافرەتـان وە ڕەحـم و بەزەیەکـی خـوای گەورەیـە، ئەگـەر بێـت و سـەیری پیـاو بکەیـن ناتوانێـت ژنێـك بهێنـێ کـە مێـردی ببێـت یانـی ژنێـك و دوو مێـرد کـۆ نابنـەوە وە ئەگـەر پیاوێـك لـە کۆمەڵگەیەکـدا ژیـاو ژنـەکان هەمـووی مێـردی بـوو دەبێـت ئـەم پیـاوە هەرچۆنێـك بـووە دان بـە خۆیـدا بگرێـت و هیـچ چارەسـەرێکی تـری نـی یـە چونکـە ناتوانێـت شـەراکەتی بـکات لەگـەڵ پیاوێکـی تـردا، بـەڵام ژنەکـە ئاسـاییە بـۆی. قسـە زۆرە لەسـەر ئـەم فـرە ژنیـە بـەڵام حـەز ناکـەم زۆر درێـژی بکەمـەوە بـەڵام ئەگـەر تێڕامانێـك بکەیـن لـە ژیـان و بارودۆخـی ئـەو کەسـو لایـەن و حیزبانـەی کـە دژ بـەم ئایەتـەن ئـەوان چیـان پێیـە بـۆ چارەسـەری کارێکـی وا. دەبینیـن زۆرێـك دژی فرەژنیـە بـەڵام خۆشـی زیاتـر

لـە چـوار ژنیشـی هەیـە!؟. دەبینیـن زۆرێـك دژی فرەژنیـە بـەڵام ژنەكـەی خـۆی پشـتگوێ خسـتووەو هـەر شـەوێك لەگـەڵ ئافرەتێكـدا دەخـەوێ! ئەمەیـە مافـی ئافـرەت لەهەمـوو لایەكـەوە سـوك و مافیـان پێشـێل دەكـرێ لەلایـەك لەگـەڵ ئافرەتێـك كـە بـە پـارە یـان بـەدزی لەگەڵـی ڕادەبوێـرێ، لەلایـەك خیانەتـی لـە هاوسـەرەكەی خـۆی كـردووە كـە ئەمـە ئێسـتەی ئەوروپـاو ئەمەریـكاش قبوڵـی ناكـەن ئەوانـەی كـە هیـچ دینێكیشـیان نـی یـە وەیـان شـوێنی ناكـەون. ئـەو پرسـیارەمان ئاراسـتەی چەندەهـا كـەس كـردووە كـە ئایـا ئەگـەر مێردەكـەت خیانەتـت لـێ بـكات چـی دەكەیـت؟ بـێ سـێ و دوو یەكسـەر دەیانـووت جیا دەبمـەوە لێـی چونكـە هـەر ئەوەنـدە دەسـتەڵاتی هەیـە. ئـەوە بـاس لـە پیـس بوونـی كۆمەڵگـە بـە منداڵـی بـێ بـاوك هەرمەكـە كـە پـڕی دایەنگاگانـن وەیـان تەنهـا لـەلای یـەك لایەنـن، بەبـێ سـۆزی دایـك و بـاوك وەیـان یەكێكیـان، ئـەی لـە كوێیـە مافـی منـداڵ!؟ مافیـان ئەوەیـە بەبـێ كـەس لەدایـك بـن!؟ مافیـان ئەوەیـە سـەرگەردان بـن!؟ مافیـان ئەوەیـە دایـك و بـاوك تەنهـا بـە ووشـە بزانـن!؟ ئـەو هەمـوو كێشـە كـە بەهـۆی بەدڕەوشـتیەوە دروسـت دەبێـت كـە لەباسـكرندا نایـەن ئەوەنـدە زۆرن. جـا بۆیـە زۆر زۆر جێگـەی خۆیەتـی ئەگـەر یەكێـك كاری بەدڕەوشـتی كـرد لەگـەڵ ئەوەشـدا خیزانـی هەیـە زۆر جێگـەی خۆیەتـی بـە بـەرد لەنـاوی بـەی چونكـە میكرۆبـە بـۆ كۆمەڵگـە وە بەڵكـو ئـەو ئـازارە ببێتـە مایـەی ئـەو تاوانـە گـەورەی و وە ببێتـە وانـەش بـۆ خەڵكانـی تـر تـا ئـەو مافـە نـەدەن بـە خۆیـان كـە جـۆرە خیانەتێكـی بەوشـێوە بكـەن ئـەو هەمـوو تاوانـەی لـێ بكەوێتـەوە لەسـەروی هەموویانـە گوێڕایـەڵ نەبوونـی بـۆ فەرمانـی خـوای گـەورە. جـا گـەر ئێسـتە دوای ئـەم ڕوونكردنـەوە بگەڕێینـەوە سـەر ئایەتەكـە. لـە تەفسـیری قورطوبیـدا لەسـەر ووشـەی (خفتـم) هاتـووە

ئەگەر کەسێك گومانی بوو لەوەی کە دادگەر نابێت لە نێوان ژنەکانیدا با یەکێك بهێنێ، چ جای ئەو هەموو تاوانە بەرانبەر ئافرەتان دەکرێت لە خیانەت کردن لییان و وەبازرگانی کردن پییانەوە!؟ بەڵام لێرەدا جێگەی ئاماژە پێکردنە زۆرێك چ لە وولاتی خۆمان وە چ لەوولاتانی ئیسلامی بەشێوەیکی گشتی ئەوکەسانەی کە ژنی دووهەم یان زیاتر دەهێنن لەسەر ئەو بنەما کە شەرع داینـاوە دەیهێنن!؟ بەڵکو زۆرێك هەر لە ڕقی ژنە کۆنەکەی ژنێکی تر دەهێنێ! کە بەڕاستی ئەمە ئەوە دەگەیەنێ هەر لەسەرەتاوە نیەتی پاك نەبووە! لە ئایەتەکەدا وەك ڕونمان کردەوە ووشەی (خفتم)دا دەرکەوت.

وورد بوونەوە لەسەر ئایەتی فرەژنی

دەبیستم هەریەکەو بۆ خۆی لەسەر ئایەتی فرەژنی دەدوێ وەك وابێت مەتەڵ بێت، بەڵام کەسیش نی یە بڵێ واللە هەڵت هێنا ئیتر بەسە، لەوانەی کە بۆچونی خۆیان دەدەن لەسەر ئەو ئایەتە زۆریان ناشزانن ئایەتەکە بە ڕاستی بخویننەوە ! قسە لە شتێکدا دەکەن کە شارەزاییان لێی نی یە! بۆیە لە ئیسلامدا ئەگەر کەسێك وەڵامی پرسیارێکیش بداتەوە بەڵام لەسەر بنەمایەکی زانستی نەبوو بێت ئەگەر وەڵامەکەشی ڕاست بێت هەر تاوانبارە لەوانەیە بڵێن بۆ خۆ وەڵامەکەی ڕاستە؟ بەڵام هۆی تاوانباریەکەی ئەوەیە کە مومارەسەی کارێکی کردووە بەبێ بنەمایەی زانستی، لە ئیسلامدا ڕێگە پێنەدراوە کە لەسەر بنەمای نەزانی بۆچۆنی خۆت بڵێی وە ئەم کارە زۆر خراپترە ئەگەر قسەکەش لەسەر ئایەتی قورئانی بێت، کە ئەو هەموو مەرجەی

بـۆ دانـراوە، وە یەکێـك لـەو مەرجانـە دەبێـت عەرەبـی بزانیـن بـە ڕێزمـان و ووردەکاریەکانیـەوە نـەوەك تەقـەی سـەرت بـێ لـە عەرەبیـداو بەئـارەزوو ئیجتیهـاد بکـەی...! جگـە لـەوەی کـە دەبێـت ئـاگات لـە هـۆکاری دابەزینـی ئایەتەکـە بێـت، مێـژووی، زانسـتەکانی قورئان..تـاد، بـەڵام ئەوانـەی کـە ئەمـڕۆ دێـن و قسـە لەسـەر ئـەم ئایەتـە دەکـەن دەتوانـم سـوێند بخـۆم بـە خـوا کـە زۆریـان نازانـن ئـەو ئایەتـە لـە چ سـورەتێکدایە! چونکـە گوێـم لـێ بـوو لـە کەناڵەکانـەوە لـە چەندەهـا کەسـی جیـا جیـا کاتێـك کـە دەیـان ویسـت ئایەتەکـە بڵێـن زۆریـان هـەر بۆیـان نەدەهـات وە هەندێکیـان بـە پچـڕ پچـڕو نیـوەو ناتـەواو سـەروگوێیان دەشـکاند! پێـم خۆشـە بچمـە خزمەتـی ئـەو ئایەتـەی کـە بـاس لـە فرەژنـی دەکات وە ڕوونـی بکەمـەوە بـە پشـت بەسـتن بـە چەنـد سـەرچاوەیەکی بـڕوا پـێ کـراو، لـەو تەفسـیرانەی کـە بەناوبانگـن لەنـاو کۆمەڵـی سـونەو جەماعەتـدا چەنـد ڕوونکرنەوەیـەك لـە ڕوانگـەی فیقهـەوە هـەر لەسـەر هەمـان بابـەت.

خـوای گـەورە لـە قورئانـی پیـرۆزدا لـە سـورەتی النسـاء ئایەتـی سـێ دەفەرمـوێ { وَإِنْ خِفْتُـمْ أَلَّا تُقْسِـطُوا فِي الْيَتَامَـى فَانْكِحُـوا مَـا طَـابَ لَكُـمْ مِـنَ النِّسَـاءِ مَثْنَـى وَثُـلَاثَ وَرُبَـاعَ فَـإِنْ خِفْتُـمْ أَلَّا تَعْدِلُـوا فَوَاحِـدَةً أَوْ مَـا مَلَكَـتْ أَيْمَانُكُـمْ ذَلِـكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُـوا} ئەڵبـەت ئێمـە لێـرەدا تەنهـا بـاس لـەو بەشـە دەکەیـن کـە مەبەسـتی فرەژنیەکـە دەردەخـات لـە تەفسـیری ابـن کثیـردا لـە ڕاڤـەو شـیکردنەوەی ئـەم ئایەتـەدا کۆمەڵێـك فەرمـوودەی باسـکردووە بـاس لـەوە دەکات کـە کاتێـك ئـەم ئایەتـە دابـەزی هاوەڵـی وا هەبـوو زیاتـر لـە چـوار ژنـی هەبـوو، وەك ئاشـکرایە کـە فرەژنـی شـتێك نـی یـە کـە ئیسـلام دایهێنابێـت وە پێـش ئیسـلام کەسـی وا هەبـوو زیاتـر لـە چـوار ژنـی هەبـووە، وە هەبـووە دە ژنـی هەبـووە لەیـەك کاتـدا، هەشـبووە زۆر

زۆر زیاتـر، بـەڵام ئیسـلام ئـەم فرەژنیـەی دیـاری کـرد وە کورتـی کـردەوە لـە چـوار ژنـدا، وەك لـە فەرمودەکانیشـدا هاتـووە کـە پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت، بـە هاوەڵەکانـی دەفەرمـوو ئەوانـەی کـە زیاتـر لـە چـوار ژنیـان هەبـوو پێـی دەوتـن کـە چواریـان بهێڵنـەوەو باقیەکەیـان تـەڵاق بـدەن، ئەگـەر زیاتـر لـە یـەك ژن حـەرام بوایـە ئەمـری پـێ دەکـرن کـە یەکێکیـان بهێڵـن و باقـی هەمـووی دیکـەی تـەڵاق بـدەن، ڕاجیـاوازی نـی یـە لـەوەی کـە تـا چـوار ژن حەڵاڵـە، بـەڵام هەندێـك بەتایبـەت لەنـاو شـیعەکاندا زیاتـر لـە چواریـش بەحەڵاڵیـان دانـاوە، کەسـێك نەهاتـووە بڵـێ دوو ژن ڕێگـە پێنـەدراوە، ئەمـەش بـەوە ڕەد ناکرێتـەوە ئەگـەر سـی و نـۆ کـەس دەنگـی بـۆ بـدات وەیـان سـی و پێنـج، خـۆی شـتێکی نەشـیاوە کـە ئایەتـی قورئانـی بخرێتـە دەنگـەوە! کەخـراش دەنگیشـی هێنـا بـۆ ئیـتر بەرەنـگاری دەبنـەوە! لـە ڕاسـتیدا ئەمـە ئـەوە دەردەخـات کـە دیموکراسیشـیان قبـوڵ نـی یـە! خـۆ ئەگـەر وا بوایـە نەدەبـوو چیـتر قسـەیان بکردایـە، بـەڵام زۆر بەداخـەوە کەسـانێك دەیانەوێـت دژایەتـی بیـرو باوەڕمـان ببنـەوە بـەڕەد کردنـەوەی ئایەتـی قورئانـی. لـە تەفسـیری الجلالینـدا لـە ڕاڤـەی ئـەم ئایەتـەدا هاتـووە کـە دەتوانـن تـا چـوار ژن بهێنـن بەئـارەزووی خۆتـان مەگـەر ترسـی ئەوەتـان هەبێـت کـە نەتوانـن مەسروفـی بـۆ دابیـن بکـەن، کەوابـوو ئەگـەر توانـرا ئـەوە بکرێـت هیـچ ڕێگرێکـی تـر نـی یـە وەك لـە فیقـە السـنة دا هاتـوو لـە بەرگـی دوو لاپـەڕە ١٨٦ دەڵـێ: أبـاح اللـه تعـدد الزوجـات و قـصره علـى أربـع، وأوجـب العـدل بينهـن في الطعـام والكسـوة والمبيـت.، واتـە خـوای گـەورە ڕەوای کـردووە فرەژنـی وە کورتـی کردووەتـەوە لـە چـواردا لـە چـوار زیاتـر دروسـت نـی یـە، وە هەروەهـا واجبیشـی کـردووە کـە دادگەربـن لـە نێوانیانـدا لـە خـواردن، پۆشـاك، جیگـەی نیشـتەجێ، کەوابـوو ئـەوەی داواکـراوە لـە

دادگەریـدا سـێ شـتە ١-خـواردن ٢-پۆشـاك ٣-جێگـەی نیشـتەجێ. وە کەسـێك توانـی ئـەو سـێ شـتە بـکات بـۆی هەیـە ژن بهێنـێ ئەگـەر هیـچ دەنگیـش نەهێنێ...خـوای گـەورە ئـەو ڕەوایـەی پـێ بینیـوە کـە دروسـتکەرو دادگـەرە وە بێگومـان هەرئەویـش باشـترو شـیاوترە، ئەگـەر کەسـانێکیش پێیـان ناخـۆش بێـت، ئـەو کەسـانەش کـە دەڵێـن کـە کـەس ناتوانێـت دادگـەر بێـت وەك خـوای گـەورە دەفەرمـوێ {ولـن تسـتطیعوا أن تعدلـوا بیـن النسـاء ولـو حرصتـم، فـلا تمیلـوا کل المیـل فتذروهـا کالمعلقـة} ئـەم ئایەتـە بێگومـان دژایەتـی لەگـەڵ ئایەتـی پێشـوودا نـی یـە، چونکـە گونجـاو نـی یـە کـە ئایەتـی قورئانـی پیـرۆز دژی یەکـتری بـن وە بێگومـان واش نـی یـە، کـە ئـەوەش یەکێکـە لـە موعجیزەکانـی قورئانـی پیـرۆز کـە هەموویـان گونجـاون لەگـەڵ یەکتریـدا ئـەو ئایەتـەی کـە لـە یەکـەم سـاڵدا هاتووەتـە خـوارەوە لەگـەل ئـەو ئایەتـەی کـە سـاڵی کۆتـای هاتووەتـە خـوارەوە گونجـاون پێکـەوە وەك خـوای گـەورەش دەفەرمـوێ لـە سـورەتی النسـاء ئایەتـی هەشـتاو دوو { أَفَلا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلافًا كَثِيرًا } ئەگـەر ئـەم قورئانـە لـەلای خـوای پـەروەردگارەوە نەبوایـە دژایەتـی زۆری تێـدا دەبینـرا، ئـەم ئایەتـە وەڵامـەوە بـۆ ئـەو کەسـانەی کـە ئایەتـی {ولـن تسـتطیعوا أن تعدلـوا بیـن النسـاء ولـو حرصتـم، فلا تمیلـوا کل المیـل فتذروها کالمعلقـة} لێـك دەدەنـەوە بەڵکـو مەبەسـت لـەم ئایەتـە خۆشەویسـتی و مەیلـی دڵـی یـە کـە ئەویـش شـتێك نـی یـە کـە ئینسـان خـۆی بتوانێـت زۆر تەحەکومـی تێـدا بـکات، خـۆ کەسـی واهەیـە هـەر یـەك ژنیشـی هەیـەو خۆشیشـی ناوێـت! ئـەی خـۆ دەبـوو بـە پێچەوانـەوە بوایـە، زۆرکەسـێك منداڵەکانـی خـۆی وەك یـەك خـۆش ناوێـت یـان دایـك و باوکـی وەك یـەك خـۆش ناوێـت بـا بـە زاهیریـش وا بڵـێ بـەڵام بـێ گومـان وا نـی یـە، هەمـوو

کەسێك دەتوانێت ئەو پرسیارە لە خۆی بکات.
هەر لە هامان لاپەڕەی فیقه السنة داهاتووە لە مانای ئەو ئایەتەدا دەفەرموێ: فاءن العدل المطلوب هو العدل الظاهر المقدور علية وليس هو العدل في المودة والمحبة، فاءن ذالك لا يستطيعه أحد، بل العدل المنفي هو العدل في المحبة والمودة والجماع، جا ئەمە ڕەدێکە بۆ ئەوانەی کە بەوشێوە ئەو ئایەتە لێك دەدەنەوە، وە بەڕاستی ئەمە هەڵەیەکی ترسناکیشە لەهەمان کاتدا چونکە بۆ؟ ئەوەی کە ئەم مشتومڕەو نارەزاییەی دروست کردووە لەبەر بەرگری کردنە لەو ئایەتە قورئانیە کەچی لەم لاوە دژی ئایەتێکی تریش دەبنەوە! کە بەڕاستی زۆر جێگەی تێڕامان و ئەسەفە کە کەسانێك بەو شێوەیە بڕواننە قورئان، کە دەشیان دوێنی دەڵێن قورئان پیرۆزە! ئەی پرۆزە چۆن دەبێت ئاوای لێ بکرێت! پیرۆزە دەبێت ووردبینەوە لێی و خۆمانی لێ شارەزا بکەین و کاری پێ بکەن ئەگەر دژایەتی بکەین و کاری پێ نەکەین و هەر بەدەم بڵێن پیرۆزە ڕاستی قسەکانمان دەرناخات. لە تەفسیری طەبەری و قورطبویشدا هەمان شت زیاتر درێژەی هەیەو وە دووبارەی دەکەنەوە کە تا چوار ڕێگەی پێدراوە مەگەر نەتوانرا کە دادگەری ڕەچاو بکرێت، ئەو کاتە تەنها هەر یەکێك دەبێت بهێنێ، هەتا ئەگەر نەشی توانی دادگەر بێت لەگەڵ یەکێکیشدا بێگومان ئەویش هەر دروست نی یە چونکە ئەو کاتە ستەمی لێ دەکات وە ستەمیش لە ئیسلامدا ڕێگە پێنەدراوە، هەروەها ئەم ڕێگە پێدانەش نە واجبە وە نە سونەتیشە بەڵکو شتێکە ئیسلام ڕێگەی پێداوە واتە (مباحە) وە باردۆخەکانیش جیاوازن هەربۆیە دەبینین خەڵکی پێویستیان پێی دەبێت، بەڕاستی هەرگیز بە مافی ئافرەتی نازانم ڕێگری لێ بکرێت لەم بارەوە لەکاتێکدا

زەواجـی مسـیار بێدەنگـن لێـی لەگـەڵ بەدڕەوشـتی و خراپـەکاری، چ ڕێگـە چارەیـەك هەیـە بـۆ ئـەو هەمـوو بێوەژنـەی کـە زۆربـەی مێردەکانیـان لـە شـەڕی ناوخـۆدا کـوژاوە! چ ڕێگـەی چارەیـەك هەیـە بـۆ هەمـوو ئـەو قەیـرە کچانـە کـە کـوڕەکان زۆرینـەی لـە تـاودا وولاتیـان بەجـێ هێشـتووە، حکومـەت هـەروەك چـۆن هۆکارێـك بـوون بـۆ زۆربوونـی ئـەو قەیرانـە، چـۆن دەبێـت قەیرانێکـی تریشـیان بـۆ دروسـت بکـەن، ڕێگـەی چارەکانیـش زۆرن هـەر بـە فرەژنـی نـی یـە، ئـەو هەمـوو کـوڕە کـوردە لـە ئەوروپـان کـە ئامـادەن هـەر قەومێکـی تریـان دەسـت بکەوێـت دێننـی لـە کاتێکـدا جیاوازیەکـی زۆر لـە هەمـوو ڕووەکانـەوە هەیـە، بـۆ کار ئاسـانی ناکـەن بـۆ ئـەو کوردانـە بگەڕێنـەوە ئایـا ئەمـە زۆرێـك لـەو کێشـانە چـارە سـەر نـاکات؟

یەکێکی تر لەو ئایەتانەی کە گومانی لێ دروست دەکەن ئەمەیە

[فَـإِذَا لَقِيتُـمُ الَّذِيـنَ كَفَـرُوا فَـضَرْبَ الرِّقَـابِ حَتَّـى إِذَا أَثْخَنْتُمُوهُـمْ فَشُـدُّوا الْوَثَـاقَ فَإِمَّـا مَنًّـا بَعْـدُ وَإِمَّـا فِـدَاءً حَتَّـى تَضَـعَ الْحَـرْبُ أَوْزَارَهَـا ذَلِـكَ وَلَـوْ يَشَـاءُ اللَّـهُ لَانْتَـصَرَ مِنْهُـمْ وَلَكِـنْ لِيَبْلُـوَ بَعْضَكُـمْ بِبَعْـضٍ وَالَّذِيـنَ قُتِلُـوا فِي سَـبِيلِ اللَّـهِ فَلَـنْ يُضِـلَّ أَعْمَالَهُـمْ] محمـد ٤ واتە:(ئـەم فەرمانـە بـۆ کاتـی بەرەنـگار بوونەوەیـە لـە گـۆڕەپانـی جەنگـد) جـا کاتێـك کـە گەشـتن بەوانـەی کـە بـێ بـاوەڕ بوون،بێنـە دەسـت لییـان و لەگەردنیـان بـدەن (ئەگینـا ئـەوان ئێـوە دەکـوژن) تـا کاتێـك کوشـتاری زۆریـان لـێ دەکـەن، ئینجـا کـە هێزیـان نەمـا، بەدیـل بیانگـرن بـە تونـد باڵبەسـتیان بکـەن، ئەوسـا یەکێـك لـەم دوو کارەیـان لەگەڵـدا ئەنجـام بـدەن: یـان بـە پیاوەتـی و منـەت؛ یاخـود بـە گۆڕینـەوەو فیدیـە ئازادیـان بکـەن، تاشـەڕ کۆتایـی دێـت و ئاسـەواری نامێنێـت و دوژمنتـان چـەك دادەنێـن، بڕیارەکـە ئاوەهایـە، ئەگـەر خـوا بیویسـتایە خـۆی تۆڵـەی لـێ دەسـەندن، بـەڵام دەیەوێـت بەیەکـتر تاقیتـان

بکاتـەوە، ئەوانـەش لـە پێنـاو خـوادا شـەهید بـوون، هەرگیـز پاداشـتی هـەوڵ و کۆششـیان بەزایـە نـادات.
زۆرن ئـەو ئایەتانـەی کـە لەسـەر جیهـاد و هـەوڵ و تێکۆشـان دەدوێـن تەنهـا ئەمەمـان هەڵبـژارد چونکـە ئـەم ئایەتـە زیاتـر تونـدی پێـوە دەردەکەوێـت وەك ئـەوان دەڵێـن! هەمـوو ئایەتەکانـی تـر لەسـەر جیهـاد دەتوانیـن بڵێـن هەمـان قەوانـە ئـەوان لێـی دەدەنـەوە. وەك وابێـت ئـەم ئایەتانـە پێچەوانـەی دیموکراسـی و مافـی مـرۆڤ و ئـەو شـتانەیە. بـا ببینیـنـە سـەر ئایەتەکـە شەمشـەمەکوێرەکان ئـەم ئایەتـە وا لێـك دەدەنـەوەو وێنەیەکـی وا نیشـانی خەڵکـی دەدەن کـە ئـەوەی ئیسـلام بێـت دەبێـت شمێشـێرێکی پـێ بێـت و ئـەوەی مسـوڵمان نەبێـت و پێـی گەشـت ملـی بپەڕێنێـت چونکـە جیهـادە! ئەمـەش کۆمەڵانێکـی پـێ دەخەڵەتـێ! ئەگـەر شـارەزایان نەبێـت لـە قورئـان و ئیسـلام، بـەڵام کـە دێنەسـەر ئـەو ئایەتانـەی کـە ئـەوان وای لێـك دەدەنـەوە نـەك پێچەوانەیـە هـەر زۆر بەهەڵەشـدا چـوون، چونکـە ئـەو ئایەتانـە باسـی کاتـی جەنـگ دەکـەن وەك لـە فەفسـیری طەبەریـدا هاتـووە: [الْقَـوْل فِي تَأْوِيـل قَوْلـه تَعَـالَى : { فَـإِذَا لَقِيتُـمْ الَّذِيـنَ كَفَـرُوا فَـضَرْب الرِّقَـاب } يَقُـول تَعَـالَى ذِكْـره لِفَرِيـق الْإِيمَـان بِـهِ وَبِرَسُـولِهِ : { فَـإِذَا لَقِيتُـمْ الَّذِيـنَ كَفَـرُوا } بِاَللَّـهِ وَرَسُـولِهِ مِـنْ أَهْـل الْحَـرْب , فَاضْرِبُـوا رِقَابهـمْ .] ئاشـکرایە ئـەم کارانـە مسـوڵمانان لەکاتـی شـەڕدا دەتوانـن بیکـەن، خـۆ گونجـاو نـی یـە هەرکەسـێکت پێگەشـت بیکوژیـت! مێـژووی هـەزار ساڵەی ئیسـلام شـایەتحاڵی ئەمەشـن، کـە مسـوڵمانان چەنـد بـە بەزەیـی بـوون، وەکاتێـك کـە شـەڕیش بـووە وەك لـە چەندەهـا فەرموودەشـدا هاتـووە کـە ئەمانـە نەکـوژن: پیـر، ئافـرەت، منـداڵ، شـەڕنەکەر. وە نەشـکاندی دارو درەخـت و کاولـکاری نەکـەن. لەوانەیـە بپرسـن بڵێـن ئـەی ئەوەنـی یـە لـەم

ئایەتـەدا دەڵـێ بـدەن لـە ملیـان ئـەم چ بەزەییەکـە؟ وەڵامەکـەی ئەوەیـە ئەمـە کاتـی شـەڕەو کـە دەسـتەویەخە بەرانبـەر یەکـن ئـەی خـۆ ئەگـەر ئـەم نـەدا لـە ملـی ئـەو ملـی خـۆی دەپەڕێنـن. مـن پرسـیارێك ئاراسـتەی هەمـوو ئـەو کەسانە دەکـەم کـە ئـەم جـۆرە گومانانـە دروست دەکـەن ئەگـەر دەسـتەویەخە بـووەوە لەگـەڵ یەکێکـداو ویسـتی بیکوژێـت ئـەو چ دەکات؟ بـا مسـوڵمانیش نەبێـت دەڵێـت فەرمـوو دانیشـە بـا گفتوگـۆ بکەیـن! خـۆ ئەگـەر بڵێـی بەڵـێ تـا خـۆت دەخوێنیتـەوە ئـەو ملـی هەڵکەنـدووی. چونکـە شـوێنەکە جێگـەی ئـەوە نـی یـە. خـۆ ئەگـەر بێینـە سـەر دونیایـی تازەگـەری ئەمـڕۆ نمونـە زۆر زۆرن لەسـەر ئـەم جۆرەکارانـە کـە کەسـانی نـا مسـوڵمان کاری وا دەکـەن خۆشـیان پێیـان هـەزم ناکرێـت، بـا زۆر دوور نەڕۆیـن لێدانـی ئەمەریـکا لـە عێـراق چـی تێـدا دەکرێـت!!! وواڵتەکـە داگیـر دەکات! خێـرو بەرەکەتەکـەی دەبـات! منـداڵ دەکوژێـت! ژن دەکوژێـت! پیـر دەکوژێـت! دارودرەختەکانیـش دەسـوتێنن و کاولـی دەکـەن! ماڵەکـەت دەڕوخێنـن، هەوڵـی گوڕینـی دینەکەشـت دەدەن، بـێ ئەخلاقـی بەرانبـەر ئافرەتـەکان دەکـەن، خەڵك دەکـەن بـە نیشـانە شـکێن بـۆ خۆشـی خۆیان، دزی دەکـەن، بـە دواکەوتـوو خەڵکەکـەش لەقەڵـەم دەدەن و ئیدیعـای بـۆ دەکـەن، وە زۆرێکـی تریـش ئینجـا لێشـت ڕازی نیـن!!! هەمـوو ئەوانـە کـراوەو حاشـا هەڵنەگـرە، تـا ئێسـتەش بەردەوامـە. نمونـەی لـەم جۆرانـە زۆر زۆرن بـەڵام وروژاندنیانـم پـێ خـۆش نـی یـە حیزبەکانـی خۆمـان چیـان کـرد لەنـاو یەکـدا؟ خـۆ کێشـەکەیان دیـن نەبـوو. ئەگـەر بـە ئینسـافیەوە بڕوانینـە کارەکان ڕاسـتیەکانمان بـۆ دەردەکەویـت. کورتـەی ئـەم باسـە ئەوەیـە کـە کاتـی شـەڕ کاتـی شـەڕە ئەگـەر تـۆ بەرانبەرەکـەت نەکوژیـت ئـەو تـۆ دەکوژێـت. لێـرەدا پرسـیارێك ئاراسـتەی ناحـەزان دەکـەم باشـە ئەگـەر

مسـولْمان لـه مەیدانـی جەنگـدا جەنگـی نەکـرد بەرانبەرەکـەی چ دەکات بێگومـان زۆر بەئاسـانی هەموویـان دەکـوژن ئـەی بـۆ ئـەو مافـە دەدەن بـەوان کـە مسـوڵمانەکان بکـوژن بـەڵام بـە مسـوڵمانەکان نـە. ئـەو جـۆرە قسـانە بـێ مانـان زۆر نەگونجـاون، مسـوڵمان لەکاتـی شـەڕدا خەڵـك دەکـوژێ کارێکـی ئاسـاییە بـۆ ئـەو کاتە...بـەڵام لەگـەڵ ئـەوەدا یاسـایی خۆیشـی هەیـە چونکـە هەڵگیرسـانی شـەڕ ئاسـان نـی یـە وە کـە چاریـش نەمـا ئەوسـا بـە گوێـرەی خۆیشـی دەیـکات لەگـەڵ ڕەچاوکردنـی پیـرو، ژن و، منـداڵ و... هتـد کۆتایـی بـەم ئایەتـە دەهێنـم بـەوەی ئەگـەر مسـوڵمانان ووڵاتێکیشـیان فەتـح کـرد دزیـان لێناکـەن، ڕەزو دارەکانیـان ناسـوتێنن، ماڵەکانیـان وێـران ناکـەن، سـوکایەتیان پێناکـە، تەنهـا شـتیك کـە بیکـەن لێسـەندی جزیەیـە ئەویـش لەبـری ئەوەیـە کـە زەکات نـادەن چونکـە مسـوڵمانان زەکات دەدەن ئـەوان نایـدەن جـا بـۆ ئـەوەی پارسـەنگیەك دروسـت ببێـت دەبێـت جزیـە بـدەن کـە ئەویـش بـۆ کۆمەڵگەکـە خۆیانـە هـەروەك زەکاتـی مسـوڵمانەکان وە جزیـەش لـە منـداڵ و ژن و نەداریـش ناسـەندرێت خـۆ ئەگـەر نـەدار بـوون یارمەتیشـیان دەدرێـت، دەبێـت پارێزراویـش بـن یانـی لـە ئەمانـدا بژیـن مسـوڵمانان دەبێـت ئـەو ئەمانەیـان بـۆ دەسـتەبەر کردبێـت ئەگینـا مافـی جزیەدانیشـی لەسـەر نامێنـێ، هـەروەك ئەگـەر مسـوڵمانیش بـوو جزیەدانـی لەسـەر لادەچێـت چونکـە ئەوکاتـە زەکات دەدات. بـەڵام ئەگـەر سـەیری داگیـر کردنـی عێـراق بکەیـن بەتـەواوی بـە پێچەوانەوەیـە ئیـتر نازانیـن دیموکراتیەکـەی ئەمەریـکا لـە کوێدایـە، سـەروەتی خەڵـك دەبرێـت، لـە ئەمانیشـدا نـی یـە هەمـوو چرکەیـەك موعـەرەزە بـۆ کوشـتن، سـوکایەکی بـە خەڵکەکـەی دەکرێـت بـە هەمـوو جۆرەکانیـەوە، هەڵوێسـتی دەسـڵاتدارانیش دیـارن چیـان پـێ دەکرێـت!

سەرچاوەكان

١-قورئانی پیرۆز
٢-تەفسیری ابن كثیر
٣-تەفسیری طەبەری
٤-تەفسیری قورطبی
٥-تەفسری الجلالین
٦-فقه السنة بەرگی دوو

١ واتە ئاینی ئیسلام رێگەی پێدابێت مەبەست ئەو كارانەیە كە لە چوارچیوەی شەرعدا بێت

٢ ئایەتی ٢٨٦ سورة البقرة

٣ ١٨٧١١١ – بلغوا عنى ولو آية، وحدثوا عن بني اسرائيل ولا حرج ومن كذب علي متعمدا فليتبوآ مقعده من النار الراوي:عبدالله بن عمرو بن العاص-خلاصة الدرجة}:صحيح-{امحديث:البخاري – المصدر:الجامع الصحي الصفحة او الرقم ٣٤٦١

٤ ٦٥٢٦ - ما منكم من أحد إلا سيكلمه ربه ليس بينه وبينه ترجمان ، فينظر أيمن منه فلا يرى إلا ما قدم من عمله ، وينظر أشأم منه فلا يرى إلا ما قدم ، وينظر بين يديه فلا يرى إلا النار تلقاء وجهه ، فاتقوا النار ولو بشق تمرة) . الراوي: عدي بن حاتم الطائي - خلاصة الدرجة: [أورده في صحيحه] وقال : قال الأعمش : وحدثني عمرو بن مرة ، عن خيثمة : مثله . وزاد فيه : ولو بكلمة طيبة - المحدث: البخاري - المصدر: الجامع الصحيح - الصفحة أو الرقم: ٧٥١٢

٥ رواه الترمذي

٦ رواه البخاري

٧ رواه البيهقي

٨ رواه البخاري

پێڕست

پێشـەکی.. ٣

لـە ڕوانگـەی قورئانـەوە ٤

ئیسـلام و ئامانجەکانـی.. ٧

ئەرکانەکانـی ئیـمان (أرکان الایـمان)................................. ٣٨

ئەرکانەکانـی ئیسـلام (أرکان الاسـلام).............................. ٣٨

بانگـەواز (الدعـوة)... ٣٩

سـەرم سـوڕماوە.. ٤٠

کورتەیـەك لەسـەر حـەڵاڵ و حـەرام................................. ٤١

هـۆکاری لاچونـی تـاوان لەسـەر تاوانبـار.......................... ٤٤

مسـوڵمان لـە نێـوان عەقـڵ و شـەیتاندا............................... ٤٨

دیـاردەی خـۆ کوشـتن لـە ئەوروپا دیـوی نادیـار.................... ٥٣

ئامـۆژگاری بـۆ خەڵکـی بـەسرە.. ٥٥

گەڕانـەوە بـۆ ئیسـلام بـە نموونـە......................................٥٧

لێخۆشـبوون ومیهرەبانـی بەڕێوەیـە ٦٢

هەڵوێسـتەیەك لەگـەڵ خۆمـان و ڕەمەزەنـدا......................... ٦٢

کاریگـەری دراماکان لـە مانگـی ڕەمەزانـدا.......................... ٦٤

تێگەیشـتن لـە قورئـان.. ٦٧

گەورەتریـن و بەهێزتریـن کۆبونەوە (زەنگێـك بۆ حەجخـوازان).................٨٠

چـۆن کەسـێکی سوپاسـگوزاربم؟ ئـەوەش وەڵام....................... ٨٤

ڕووت و قوتـی ئـازادەو داپۆشراوی قەدەغـە دەکرێـت.................. ٨٥

ڕەوشـی ئافرەتانـی کـورد لـە ئەوروپـا................................ ٨٨

عەقیقـە وەك مافێکـی گـەورەی منـداڵ........................... ٩٢
قۆناغـی هـەرزەکاری..١٠٠
خوازبێنـی و ژن هێنـان...١٠٣
ڕوونکردنەوەیەکی ورد و جوان لەسەر قـەزاو قـەدەر.................. ١١٠
ڕێـزو وەفـاداری بـۆ مامۆسـتا... ١١٢
خوێنـدن لـە دوورەوە وەیـان لەسـەر تـۆڕی ئەنتەرنێـت............ ١١٥
جیـاوازی توێژینـەوەی زانکۆکانـی ئەوروپـا و کوردسـتان.......... ١١٦
چۆنێتـی دانانی ووشـەی نهێنـی بـۆ نوسـینەکانمان....................١١٩
دزی و ڕۆژمانەنووسـی... ١٢٢
کات پێشـکەوتنە... ١٢٤
بۆشـای کردنـەوە بـۆ نەیـاران.. ١٢٦
ئائەمەیـە سـەلیقەو دانایـی مسـوڵمانێتی!.............................. ١٢٨
سـەمەرەیەکی تـری جیهانـی تازەگـەری................................ ١٣١
یوتیـوب تەمەنێکـی کـەم جەماوەرێکـی زۆر............................ ١٣٤
بەکارهێنانـی کرێدیـت کارد... ١٣٥
قیبلـە: بوونـم بەسەرنووسـەر لـە دەریـای نـوور......................... ١٤٠
دارەکـەی ئیمام محەمـەد لـە بنـدا ببـڕن................................ ١٤٨
پەیڤێـك لـە قـوڵای دڵـەوە بـۆ پـورزای کۆچکـردووم................... ١٥٠
گەشـت و گـوزاری شـەرعی.. ١٥٥
ڕووناکـی... ١٦٠
ئیعجـازی زینـدوو بوونـەوە نمونـەی پەنجەمـۆر........................ ١٦٥
ڕەواندنـەوەی گومـان لەسـەر ٢ ئایەتـی قورئانـی پیـرۆز................ ١٦٦
وورد بوونـەوە لەسـەر ئایەتـی فرەژنـی..................................... ١٧٦

ئەم پەرتوکە پێکهاتووە لە کۆمەڵێك وتاری هەمەجۆر کە بۆ گۆڤارو پێگەو بڵاوکراوەو چالاکی جۆربەجۆر نوسراوە، لێرەدا کۆکراوەتەوە لە دوو توێی ئەم پەرتوکەدا بە ئومێدی سودی زیاترو خزمەت بە بواری ئیسلامی و ڕۆشنبیری.

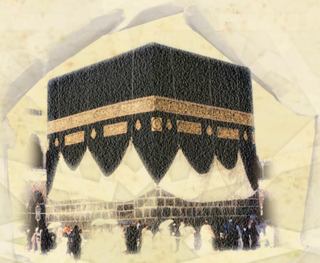

پەیامی ئیسلامی قیبلە

زنجیرەی ١٧

د.عومەر عەلی
٢٠١٨